

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Луцький національний технічний університет (Факультет бізнесу, Кафедра економіки)

Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління» (м. Київ)

**Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука
(м. Рівне, Економічний факультет, Кафедра менеджменту)**

Європейський аналітичний Центр / European Analytical Centre (м. Київ)

**Поліський державний університет / Полесский государственный университет
(м. Пінськ, Білорусь)**

Люблінський технічний університет / Politechnika Lubelska (м. Люблін, Польща)

**Університет фінансів та управління у Варшаві / Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w
Warszawie (м. Варшава, Польща)**

Технічний університет – Варна / Технически университет-Варна (м. Варна, Болгарія)

**Університет імені Александраса Стульгінскіса / Aleksandro Stulginskio universitetas (м.
Каунас, Литва)**

Університет «Союз – Нікола Тесла» / Univerzitet "Union - Nikola Tesla" (м. Белград, Сербія)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ

**Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференція
«Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами».**

Луцький НТУ

7 грудня 2017 року

ЧАСТИНА 1

Луцьк – 2017

УДК 338.24 : 330.342 (063)

А 43

ББК 65.050 : 65.013

Рецензенти:

Голян В.А. – д.е.н., професор, ГО «Європейський аналітичний центр»;

Барський Ю.М. – д.е.н., професор, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки.

*Рекомендовано Вченою радою Луцького національного технічного університету
(протокол № 5 від 29 грудня 2017 р.)*

А 43 Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Луцьк, 7 груд. 2017 р., Частина 1 – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. – 362 с.

Збірник містить матеріали учасників міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами», що охоплюють проблеми управління національним господарством, галузями та господарськими комплексами; управління державними фінансами, регіонального менеджменту та міжнародного співробітництва в контексті подальшої євроінтеграції України; менеджменту та економіки підприємства; управління персоналом, трудового потенціалу, лідерства; ринку праці, зайнятості населення, соціального партнерства; управління логістичними процесами на різних рівнях господарювання, а також фінансового та обліково-аналітичного забезпечення управлінських процесів.

Для науковців, аспірантів, студентів, практиків, які досліджують проблеми управління соціально-економічними системами різних рівнів.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

© Луцький національний технічний університет, 2017

ЗМІСТ
СЕКЦІЯ №1

УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ, ГАЛУЗЯМИ ТА ГОСПОДАРСЬКИМИ КОМПЛЕКСАМИ

Антоненко Е.Г., Кветковская О. Г. ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	11
Балдик Д.О. ОГЛЯД СВІТОВОГО РИНКУ МЕДУ	15
Баранова Д.О., Бонцевич Д.С. ПРОБЛЕМЫ СОСТОЯНИЯ ОСНОВНОГО КАПИТАЛА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	17
Бартош Ю.В., Бирук Д.А. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	19
Бойко Є.О. СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОВИРОБНИЦТВІ.....	22
Борданова Л.С. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ.....	25
Борейко В. І. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В РИНКОВИХ УМОВАХ	29
Борисова Е.В. ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	33
Бородин Н.С., Зданович Е.Л., Галковский С.В. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	35
Бурбан О.В., Василиця Н.В. ПОНЯТТЯ І ВИДИ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	41
Васількова А.О. УПРАВЛІННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯМ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	45
Ващенко Д.А., Мохнін І.І. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	46
Воянец М.В., Жук А.С. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ	48
Гаранчевська І. А., Рудь Н. Т. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	51
Горбарук Т.С., Комисарук А.П. ТЕНДЕНЦИИ ИНФЛЯЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ ...	53

Гученко Е. В. ПРОЕКТНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ КАК ИСТОЧНИК РАЗВИТИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ	56
Демидюк С.М. ШЛЯХИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У КОРПОРАТИВНУ СТРУКТУРУ	58
Дзюбенко О.М. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ.....	62
Довгань А.О. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	65
Дума О. М. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРЯМОГО ВИХОДУ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА РИНОК УКРАЇНИ.....	67
Жданова Л.Л. КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ЗМІН В УМОВАХ НОВОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ	71
Жданович О.В. ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ АГРАРНОГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ НА 2016 - 2020 ГОДЫ.....	76
Жихар В. А. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ДИНАМИКИ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ ЗА 2012-2016 ГГ.	77
Іванець Д.В. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ : ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	80
Карабань А.А. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МИРОВЫХ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ СИСТЕМ	81
Карпук А.І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКОВООРІЄНТОВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ.....	85
Квасницька Р.С., Свідзінська Т.О. КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	86
Клямар Ю. Г. ПРОЕКТ СТВОРЕННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ.....	90
Ковальчук О.О. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	94
Ковриженко Л.О. ГЛОБАЛЬНА РЕФОРМА БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ БАЗЕЛЯ ІІІ	96

Колісник Б.І. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ	99
Колошук Н.В. ДИНАМИКА НОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	101
Колошук Н.В., Копыл Ю.И. АНАЛИЗ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКУ БЕЛАРУСЬ.....	105
Комисарук А. П., Горбарук Т.С., Корнелюк М. ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ МЕНЯЮТ СТРАТЕГИЮ БАНКА	111
Корнєєва Ю.В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТРЕНД..	115
Коробська А.О., Попрозман Н.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ	118
Кот Н.Г. СТАБИЛЬНОСТЬ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ	121
Кофанова О.В. ЕКООРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМ КОМПЛЕКСОМ КРАЇНИ	124
Кучин С.П. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКЛАДІВ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ)	126
Левкович В. М., Палубис Е. В. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТА ЛЕСОПРОДУКЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	128
Левковська Л.В., Чередніченко Ю.Г. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТУ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	131
Левчук М.С. СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ	134
Скляр Н.М., Логвиненко Н.І. СУЧАСНИЙ В СТАН ГОЛОГРАФІЇ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	136
Будкевич К.А., Логвинович А.Э. РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНЫХ КОММУНИКАЦИЙ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	138
Ляховец М.В., Файншмидт К.И. КЛАСТЕРНАЯ МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	141
Мартиросян К.С., Громова А.Є. БІЗНЕС-ПЛАН ТА ЙОГО РОЛЬ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	143

Мельников О. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ	147
Меркулова Л.А. ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ЗЕРНОМ, ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	151
Миклуш Т.С. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ КОМПЛЕКСНОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ.....	153
Нагорная В.В. РАЗВИТИЕ АГРОПРОМЫШЛЕННОЙ ИНТЕГРАЦИИ В МИРОВОМ СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ	156
Нигматова О. С. К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ БРЕНД-ОБЪЕДИНЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ И ПОТРЕБИТЕЛЕЙ ОРГАНИЧЕСКИХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ТОВАРОВ	160
Новосад О. В., Стрішенець О. М. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	162
Однорог М.А. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ СФЕРИ.....	164
Олефіренко Т. В., Мельниченко М.О. РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	168
Петровська О.О. ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ ПОЛІМЕРНОЇ УПАКОВКИ.....	171
Петруха С.В. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ЗАГРОЗИ ПРОЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	173
Полуян И.В., Тропец О.В. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	177
Русинович А.И. ВЕНЧУРНАЯ ЭКОСИСТЕМА БЕЛАРУСИ.....	179
Рясна В.М. МЕТОДИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ: НА ДОСВІДІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	191
Савчук О. Jakubiak Marek 185 ІННОВАЦІЇ У СИСТЕМІ НАГЛЯДУ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ INNOWACJE W SYSTEMIE KONTROLI AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ	185
Свірський В. С., Грицик Р. А. ДЕВАЛЬВАЦІЇ ВАЛЮТ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН	188

Серета О.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	191
Сливка О.Л., Демидюк С.М., ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИЗАЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	194
Сокол Л.М. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	198
Солтан Г. В. ВЛИЯНИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА НА ВНЕШНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДОЛГ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	200
Самосюк А. С. ВЛИЯНИЕ СОСТОЯНИЯ КРЕДИТНОГО РЫНКА НА ЭКОНОМИКУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	202
Станкевич А.А., Федулова М.В., Костенко Н.В. ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	206
Стрішенець О.М., Павлов К. В. ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ: ЦИКЛИ ТА ЕТАПИ.....	210
Терех К.А., Чернорук С.В. ТЕНДЕНЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ В ПРОИЗВОДСТВЕННОМ СЕКТОРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	214
Троцюк М. Э., Черняк Я. Г. АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	216
Хвесик М.А., Хвесик Ю.М. РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	222
Хомич А.Ф. РАЗВИТИЕ ВЪЕЗДНОГО ТУРИЗМА В БЕЛАРУСИ В НАЧАЛЕ ХХІ ВЕКА	234
Базилюк В.Б., Хрептик А.В. ВПЛИВ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ НА РОЗВИТОК ВИДАВНИЧО- ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	228
Чернорук С.В. ФИНАНСОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	229
Шандора Н.И. ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЗДРАВООХРАНЕНИИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	233
Шаповалова Я.В. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В СУЧАСНИХ УМОВАХ	237
Щеглюк С.Д. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ ФОРМ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ	239

Юрченко С. В. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПІДТРИМКА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	242
Ющенко Н.Л. АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ МОДЕЛЕЙ І МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ В СИСТЕМАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ.....	246
Яремчук Р.Є. РОЛЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ ТА АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ-СЕКТОРА УКРАЇНИ	249

СЕКЦІЯ №2 УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Альошин В.Є., Кірейцева О.В. ДІАГНОСТИКА ЦІЛЬОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ В УКРАЇНІ.....	252
Балакін Р.Л., Міщанчук Ю.І. ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА НА ПРОВЕДЕННЯ НДДКР У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ДОПУСТИМИХ ВИТРАТ.....	254
Бородюк О.В. ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ, АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ	257
Важалюк Ю., Мироненко Т. АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ.....	261
Врублевская А.М. НАЛОГОВАЯ ПОЛІТИКА ГОСУДАРСТВА	264
Гасанов С. С. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	266
Гладченко В.О. ВИДАТКИ НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ В РОЗРІЗІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ.....	270
Голян В.А. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ НАДРОКОРИСТУВАННЯ: НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ.....	273
Гутник А.В. ВАЛОВИЙ ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ.....	277
Данилко А.Р. ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	280
Емельянчик М.Н., Лазаревич Е.С. ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ США	282
Емельянчик М.Н., Лазаревич Е.С. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	285

Жук Н.Л., Мещанчук М.М. ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	286
Іваницька О. М., Кошук Т. В. ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	289
Кобища А.В., Авраменко А.В. МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ – СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	292
Коваленко Ю.О. РОЛЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ У СИСТЕМІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	293
Стемпковская В.С., Коровайчик Д.А. СТРАХОВОЙ РЫНОК РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И ЕГО СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ	296
Короленко М. В. БОРГОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	299
Крайник В.В., Мостова Ю.Б. ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	301
Кришталь В.О. ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ (НА МАТЕРИАЛАХ ФО ИВАНОВСКОГО РИК)	304
Леоненко П. М. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ ДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ	305
Макар Н. М. СУТНІСТЬ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЇХ ПОШИРЕННЯ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ.....	309
Манукян М.Х. ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА И ОСНОВНЫЕ ПУТИ ИХ УВЕЛИЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА)	311
Мещанчук М.М., Жук Н.Л. СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В БАНКАХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	313
Мізунська І.Р. ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	315
Несторяк Ю.Ю. ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ НАРОЩЕННЯ	317
Окуневич І. Л. ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВИКОРИСТАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ	320
Олієвська М.Г.	

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	323
Паламарчук І. А. КОНТРОЛЬ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ.....	325
Петруха Н.М., Палійчук Т.В. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....	328
Поліщук Н.В. ОСНОВНІ ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	330
Романюк П.И. ОПТИМИЗАЦІЯ НАЛОГООБЛОЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ	333
Ромашко Т.А. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКОВ РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ ПО КРЕДИТОВАННЮ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЕНТОВ	336
Роспопчук Т.М. ВИДИ ГРОШОВИХ СИСТЕМ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ. СТРУКТУРА ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	339
Сова В.І. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ.....	342
Спицька К.В. ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ	344
Столбова М.Ю., Страпко Д.С. РАЗВИТИЕ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	350
Ткаченко В. О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	352
Харченко А.О., Кірейцева О.В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ.....	354
Хрещик В. С. АНАЛІЗ РАЗВИТТЯ СИСТЕМИ НАЛОГООБЛОЖЕННЯ ПЛАТЕЖЕЙ ЗА ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	356
Чернишева В. А. РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	368

СЕКЦІЯ №1

УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ, ГАЛУЗЯМИ ТА ГОСПОДАРСЬКИМИ КОМПЛЕКСАМИ

Антоненко Е.Г., Кветковская О. Г., студентки

Научный руководитель: к.э.н., доцент, Бухтик М.И.

Полесский государственный университет, г.Пинск, Республика Беларусь

ОСОБЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Состояние инновационной деятельности в любом государстве является важнейшим индикатором развития общества и его экономики. Для того, чтобы страна являлась конкурентоспособной на мировом рынке ей необходимо непрерывное обновление технологической базы производства, выпуск новых видов продукции, постоянная инновационная деятельность во всех областях экономики и общественной жизни. В современном мире развитие страны большое внимание уделяют инновационной политике, она является составной частью государственной социально-экономической политики.

Так, вопросы активизации инновационной и инвестиционной деятельности определены как один из приоритетов Республики Беларусь, так как активизация инноваций является способом достижения социально-экономических целей. Формируя цели инновационной политики, государство создает объективное условие обеспечения национальной безопасности и устойчивого развития страны.

Для оценки инновационной развития страны рассмотрим показатели инновационного развития Республики Беларусь за 2013-2015 гг. представленные в таблице 1.

Исходя из данных таблицы 1, отметим, что в Республике Беларусь доля государственных расходов на НИОКР в ВВП за 2013-2015 гг. сократилась на 0,05% и в 2015 г. составила 0,18%. При этом показатель наукоемкости в 2015 г. достиг своего минимального значения за время существования Республики Беларусь и составил 0,52% в ВВП. Это свидетельствует о том, что в Республике Беларусь значительно меньшая часть ВВП, чем в развитых странах (в 2 раза меньше, чем в Европейском союзе), направляется на исследования и научные разработки, что приводит к снижению экспорта инновационной продукции в экспорте страны с 17,7% в 2013 г. до 13,1% в 2015 г. [2].

К первой десятке мировых лидеров среди стран, имеющих наибольшее значение расходов на НИОКР в процентах от ВВП, относятся такие страны, как Южная Корея, Израиль, Япония, Финляндия, Швеция, в которых в последние годы данный показатель превышал 3-4 % от ВВП. даже в США, где в абсолютной сумме вкладываются самые крупные в мире вложения в научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы, в ВВП страны эти расходы составляют около 2,7 %, в Китае - около 2% - это объясняется большими объемами ВВП в абсолютных суммах по сравнению с ВВП Южной Кореи,

Израиля, Финляндии и ряда других стран, а также достаточно высокой численностью населения Китая и США.

Таблица 1 – Показатели инновационного развития Республики Беларусь за 2013-2015 гг.

Показатели	2013 г.	2014 г.	2015 г.	Отклонение 2015 г. к 2013 г.	Темп роста 2015 г. к 2013 г., %
Удельный вес отгруженной инновационной продукции (работ, услуг) в общем объеме отгруженной продукции (работ, услуг), процентов	17,7	13,9	13,1	-4,6	74,0
Удельный вес организаций, осуществляющих технологические инновации в общем числе организаций, процентов	21,7	20,9	19,6	-2,1	90,3
Доля государственных расходов на научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы (НИОКР) в ВВП, процентов	0,23	0,2	0,18	-0,05	78,2
Удельный вес экспорта высокотехнологичной и наукоемкой продукции в общем объеме экспорта товаров и услуг, процентов	28,3	27,7	30,9	2,6	1,1
Наукоемкость ВВП, процентов	0,67	0,52	0,52	-0,15	77,6

Источник: Собственная разработка на основании [1].

Удельный вес отгруженной инновационной продукции за исследуемый период сократился на 4,6% и в 2015 г. достиг – 13,1%, при этом плановое значение составляло – 20-21%. Одной из главных причин снижения данного показателя и снижения его значения с каждым годом является снижение на 7,3 трлн. руб. (8,8 %) в 2015 г. по сравнению с 2013 г. объема отгруженной инновационной продукции организациями промышленности. Это связано с тем, что продукция предприятий уже не является новой, так как наиболее доходным периодом инновационной продукции начинается через 3-4 года после завершения ее разработки. Вместе с тем данный факт обусловлен общим падением отгрузок инновационной продукции в страны-импортеры. Удельный вес инновационно активных организаций в общем объеме организаций страны в 2015 г. составил 19,6%, это свидетельствует о снижении на 2,1% данного показателя по сравнению с 2013 г. Доля экспорта высокотехнологичной и наукоемкой продукции в общем объеме экспорта товаров и услуг в 2013 г. составила 28,3% и увеличилась за 2 года на 2,6%.

При этом, несмотря на снижение основных показателей инновационного развития страны в результате выполнения государственной программы инновационного развития Республики Беларусь было освоено и осуществлялось новой продукции в период с 2007 года по 2015 год по 305 заданиям, введено в эксплуатацию 985 объектов. В 2016 году воплощалось в действительность 74 инновационных проектов, также осуществлялось выполнение 17 государственных, 10 отраслевых и 3 региональных научно-технических

программы, освоено 188 новшеств, создано 6 новых производств, 9 модернизировано [3].

Также в соответствии с проводимой государственной политикой инновационное развитие экономики предусматривает создание эффективно функционирующей инновационной инфраструктуры. В Республике Беларусь с 2010 г. функционирует белорусско - китайский Научно–технологический парк в г. Чанчуне, а с 2011 г – особая экономическая зона Китайско–белорусский индустриальный парк.

Однако, несмотря на достаточно большую разветвленность инновационной инфраструктуры Республики Беларусь, существенного влияния на важнейшие макроэкономические показатели она пока не оказывает. Основной проблемой развития инновационной деятельности в государстве является низкий уровень инвестирования в инновационные проекты, вместе с тем существует проблема неэффективного использования прямых иностранных инвестиций, предоставляемых кредитами банков. Недоверие к нововведениям у организаций страны приводит к низким показателям спроса на инновационную продукцию, а вместе с тем и к недостаточности инновационной активности предприятий государства.

Равным образом, комплекс научно-исследовательских, опытно-конструкторских и опытно-технологических работ является недостаточно результативными в связи с не развитостью на достаточном уровне маркетинга и будущей рыночной конъюнктуры. При этом не наблюдается создания действительно новой продукции, а лишь происходит создание аналогов существующей продукции.

Опыт зарубежных стран показывает, что успехи, достигнутые в области развития инновационного развития, стало значительное влияние, оказываемое целенаправленным государственным регулированием инновационной деятельности, прежде всего, на законодательном уровне.

В связи с выделением существующих проблем инновационной деятельности субъектов хозяйствования страны и опыта зарубежных стран государственная инновационная политика на 2016-2020 гг. предусматривает: информационно-коммуникационные и авиакосмические технологии; био- и нанотехнологии. Будут разработаны технологии синтеза нанопорошков, нановолокон и нанопленок, модифицирования материалов и сред нанокompонентами; получены материалы с принципиально новыми свойствами и значительно меньшей себестоимостью по сравнению с традиционными материалами; превентивная персонализированная медицина, телемедицина, внедрение; дистанционных форм мониторинга здоровья. В сфере фармации, медицинской техники планируется создание производства противоопухолевых лекарственных средств, разработка технологий биомедицинских клеточных продуктов для регенеративной медицины, лечения и профилактики заболеваний различного генеза; лазерно-оптических методов и медицинской аппаратуры; разработка и внедрение мехатронных систем и технологий, робототехнических комплексов с интеллектуальными системами управления; создание и развитие производств, основанных на глубокой технологической переработке местных возобновляемых сырьевых ресурсов (деревообработка,

лесохимия); применение новых энергоэффективных технологий в различных отраслях и сферах деятельности, в том числе в сфере производства, транспортировки и потребления энергии.

При этом, законодательство в целом предусматривает различные формы поддержки инновационной деятельности в виде налоговых и иных стимулирующих инструментов: освобождение от налога на добавленную стоимость, налога на прибыль, налога на недвижимость, налога на землю, таможенных пошлин, применение пониженных налоговых ставок, выделение средств из республиканского бюджета на финансирование развития материально-технической базы субъектов инновационной инфраструктуры, возмещение из средств республиканского бюджета части процентов за пользование банковскими кредитами и др. [4].

Достижение всех целей и задач возможно через определение экономически обоснованных дифференцированных индикативных показателей инновационного развития для республиканских органов государственного управления, областных исполнительных и распорядительных органов; увеличение бюджетного финансирования мероприятий государственной программы; сохранение льгот и преференций для субъектов инновационной деятельности; создание и реализации преимущественно новых для страны инструментов финансирования инновационной деятельности, в том числе венчурное; реализация совместных инновационных проектов за счет средств ЕАЭС, Союзного государства, других международных объединений.

Итогом реализации вышеперечисленных мер может стать создание благоприятной инновационно-предпринимательской среды, с помощью которой повысится значимость исследований. В заключение необходимо обозначить, что для Республики Беларусь инновационный путь развития является приоритетным. Только такой путь при отсутствии сырьевой базы может обеспечить рост экспортного потенциала отечественной экономики и высокие темпы национального экономического развития. Наша республика для этого имеет все необходимые составляющие: развитые перспективные направления в ряде областей науки и технологий, производственную базу, высококвалифицированные научные и инженерные кадры.

1. Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь. Статистический сборник [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/nauka-i-innovatsii/ofitsialnye-publikatsii_3/index_5129/. – Дата доступа: 01.12.2017.

2. Рейтинг стран мира по уровню расходов на НИОКР // ИАА Центр гуманитарных технологий [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/research-and-development-expenditure/info>. – Дата доступа: 01.12.2017.

3. Реестр субъектов инновационной инфраструктуры Республики Беларусь // Официальный сайт Государственного комитета по науке и технологиям Республики Беларусь [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.gknt.gov.by/opencms/opencms/ru/innovation/inn3/>. – Дата доступа: 01.12.2017.

4. Е., Дешко. Национальные ориентиры инновационной политики // Министерство по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.nalog.gov.by/uploads/documents/bonus-NB-38-16-10-2015-2.pdf>. – Режим доступа: 01.12.2017.

Балдик Д.О., к.е.н., асистент кафедри економіки підприємства, маркетингу та економічної теорії
Луганський національний аграрний університет, м. Харків, Україна

ОГЛЯД СВІТОВОГО РИНКУ МЕДУ

За допомогою людини бджоли розселилися на величезній території всіх континентів крім Антарктиди. Бджільництво утворило самостійну галузь сільського господарства. Медоноси планети можуть забезпечити рентабельне утримання 150 мільйонів бджолиних сімей. Тому навіть за нинішньої урбанізації бджільництво має хороші перспективи.

За даними ФАО (Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (англ. Food and Agriculture Organization, FAO) — міжнародна організація під патронатом ООН) наприкінці другого тисячоліття у світі вироблялося понад 500 тис. тонн меду [1], з яких лише третина входила до експортно-імпортного торгового обороту. На одного середньостатистичного мешканця планети вироблялося приблизно 100-150 г меду, а на одну бджолину сім'ю – близько 8 кг.

Американська продуктова компанія S. Kamberg [2], що оперує з імпортом та фасуванням меду, зазначає, що спад світових цін на мед, який тривав з 2015 року, припинився в кінці 2016 року. До середини 2017 ціни практично відновилися до докризового рівня, і намітилася тенденція їх стабілізації. Цьому сприяв високий попит в світі на мед, а також зниження виробництва цього продукту в ряді країн-експортерів меду, в т.ч. через несприятливі погодні умови (рис. 1).

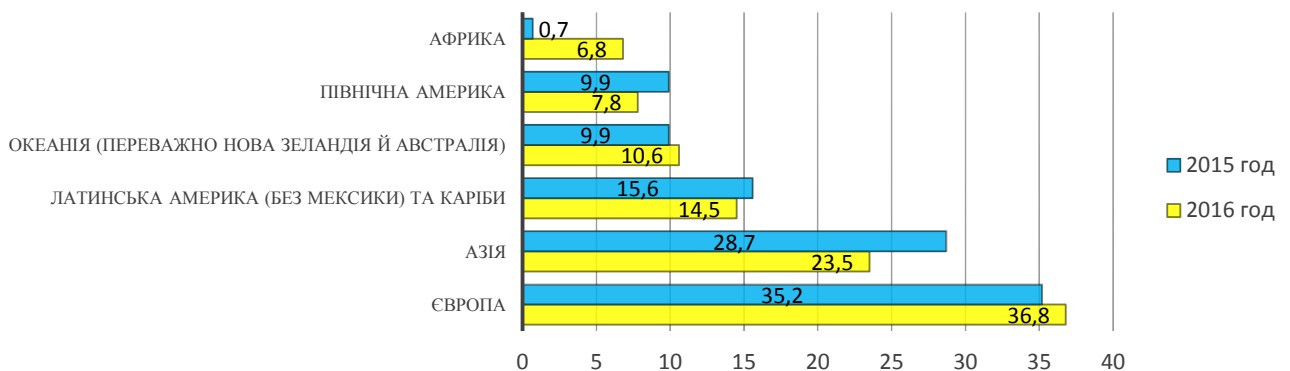

Рис.1. Частка окремих континентів в світовому експорті меду, %

До кінця травня 2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 ціни на аргентинський мед, наприклад, зросли на 50%, а на в'єтнамський мед - на 37%. Істотно зросли ціни і на мед з інших країн. Sioux Honey та інші провідні американські медові компанії США в основному закупають мед в американських бджолярів, в Канаді, Мексиці, Аргентині, Бразилії, Уругваї, Індії, В'єтнамі, Україні і в невеликих кількостях – в інших країнах світу.

За даними компанії WTEch [3], в 2016 році в світі було вироблено натурального меду на 2200 млн. дол. США. Експорт меду склав 825,3 млн дол. або 36,8% від вартості виробленого в світі меду. Вартість експорту меду в 2016 році

збільшилася на 21,7% в порівнянні з 2012 роком, але знизилася на 3,6% в порівнянні з 2015 роком.

Країни, частка яких в світовому експорті меду в 2016 році в порівнянні з 2012 роком значно збільшилася: Україна (247,9%), Нова Зеландія (98,9%), Бразилія (75,8%), Іспанія (36,5%), Бельгія (3,1%) і В'єтнам (30,6%). Країни, експорт меду яких в зазначений період значно знизився: Канада (-26,4%), Аргентина (-21,4%) і Мексика (-7,3%).

Сенсацією світового ринку меду в 2016 році стала поява в списку провідних експортерів цього продукту Сьєрра-Леоне – одна з найвідсталіших африканських країн. Ця країна в Західній Африці змогла практично зійтися на експорт меду з Аргентиною і Німеччиною і перемогти Іспанію, Україну і Мексику. Цей факт заслуговує більшої уваги фахівців (рис.2).

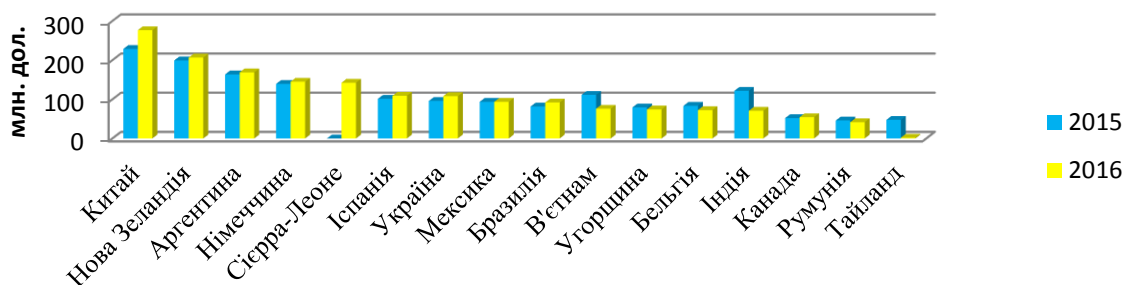

Рис.2. Частка окремих країн у світовому експорті меду, млн. дол.

Реальне виробництво меду в нашій країні знаходиться в межах 70-80 тис. тонн на рік [4]. Експорт меду з України в січні-червні 2017 року збільшився в порівнянні з 1-м півріччям 2016 року майже в 2 рази – з 15,2 тис. тонн до 29,6 тис. тонн.

За даними УКАБ основними споживачами українського меду на експорт є країни ЄС – в 2015 р. їх частка становила 71,2% [5]. На експортні ціни впливає ситуація на цьому ринку в Європі, а на внутрішніх цінниках позначаються обсяги виробництва і кількість виробників в Україні. Компанії, що працюють на експорт беруть мед оптом на пасіках по 30 грн/кг, а продають вже за світовими цінами – 2,50-2,60 євро/кг.

На українському ринку меду збільшення експорту вимагає не тільки стабільне виробництво, а й постійний надлишок меду у виробників, з огляду на низький платоспроможний попит всередині країни. Тому найближчим часом маємо спостерігати нарощування відвантажень в Європу, оскільки й квоти щорічно збільшуються і наразі розглядається питання значного збільшення цих квот до 14 тис. тонн.

Загальним трендом світового та українського ринку меду можна вважати все більшу глобалізацію та орієнтацію на зовнішні напрямки реалізації.

1. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>
2. Постачальник продуктів харчування S Kamberg & Co Ltd [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.skamberg.com>
3. Компанія WTEX Inc. <http://www.worldstopexports.com> [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ucab.ua>

Баранова Д.О., Бонцевич Д.С., студентки 3 курсу, факультета банківського дела

Научный руководитель: Володько О.В.. доцент, кандидат экономических наук
УО «Полесский государственный университет», г.Пинск, Республика Беларусь

ПРОБЛЕМЫ СОСТОЯНИЯ ОСНОВНОГО КАПИТАЛА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Залогом успешного функционирования и развития любой индустриальной экономики является наличие и качественное состояние основных средств. Для Республики Беларусь данная проблема особо актуальна в силу исторически сложившейся высокотехнологичной направленности промышленного производства. Параллельно на государственном уровне взят курс на интенсификацию всех отраслей народного хозяйства (транспорт, связь, сельское хозяйство, высокие технологии и др.), что требует соответствующего технико-технологического базиса.

Основные средства — часть национального богатства, созданная в процессе производства, которая длительное время неоднократно или постоянно в неизменной натуральной форме используется в производственных процессах экономики, постепенно перенося свою стоимость на создаваемые товары и услуги. По состоянию на 01.01.2017 в Республике Беларусь стоимость основных средств оценена в 269,8 трлн. руб., что составляет 78,2% от национального богатства государства[4].

Основные средства длительно функционируя в производственном процессе, подвергаются износу в результате которого переносят свою стоимость. Возмещение перенесенной стоимости происходит за счет выручки предприятий. Эти средства накапливаются в течение всего срока службы основных средств в виде амортизационных отчислений.

Таблица 1 – Коэффициент обновления и выбытия основных средств

Показатели	2012	2013	2014	2015	2016	Отклонение 2016 от 2012 (+/-)
Коэффициент обновления (ввод в действие основных средств в процентах от наличия основных средств на конец года)	5,6	5,7	6,3	5,7	5,2	0,9
Коэффициент выбытия (ликвидация основных средств в процентах от наличия основных средств на начало года)	1,2	0,9	0,7	0,8	0,8	0,7
Степень амортизации (износа) основных средств, включая скот (на конец года; %)	38,8	38,6	37,5	36,7	36,6	0,9

Примечание: Источник – собственная разработка на основании [1]

Повышение эффективности использования основных средств в значительной степени зависит от ускорения обновления производственных фондов, освобождения от их устаревшей части. Приведенные данные таблицы 1 свидетельствуют о том, что среднегодовое значение выбытия основных средств

в економіке республіки коливається в межах 5,2 – 6,3. Обсяги вибуття фондів незначительні – 0,7-1,2% в рік, в той час як оптимальна величина цього показателя повинна бути в 3-4 рази вище.

Основні фонди є найважливішою складовою національного багатства нашої республіки. В зв'язі з змінами структури народного господарства, їх удельний вага постійно збільшується. Крім цього, сьогодні спостерігається і інша тенденція: відбувається зменшення удельного ваги основних фондів галузей, що виробляють товари. В даний час удельний вага основних засобів, що виробляють товари, і основних засобів, що надають послуги, в структурі загальної первинної вартості відрізняється незначительно, і становить відповідно 41%. [4]

Ефективність використання основних засобів можна охарактеризувати рядом показувальників. Показувальник фондоотдачі – найбільш загальний, в збалансованій і розвинутій економіці фондоотдача і фондорентабельність повинні мати тенденцію до збільшення, а фондоемкість – до зменшення. В Республіці Білорусь на фоні зростання фондовооруженості фондоотдача падає, що говорить про переважання екстенсивного підходу. Зменшення фондоотдачі не тільки знижує ефективність виробництва в цілому, але і поглинає значительну частину ефекту, отриманого за рахунок зростання продуктивності праці і ресурсозбереження. На величину фондоотдачі впливає велика кількість факторів – підвищення продуктивності праці, покращення використання і освоєння потужностей, технічне переозброєння і реконструкція підприємства, величина капітальних вкладень. В підвищенні фондоотдачі багато залежить від мобілізації організаційних, економічних і соціальних факторів, наведення порядку, підвищення відповідальності і дисципліни, покращення організації виробництва і праці, зміцнення режиму економії. Велике вплив на показувальники ефективності використання основних засобів надає науково-технічний прогрес. Тому система виробництва основних засобів, як на підприємстві, так і в цілому по республіці повинна мати інноваційну спрямованість.

Підсумовуючи викладений і проаналізований матеріал можна констатувати, що економічний ріст неможливо забезпечити без підвищення ефективності вітчизняних підприємств шляхом оновлення всієї техніко-технологічної бази країни. На мікрорівні – при виборі форми виробництва основних засобів важливо орієнтуватися на якісну, а не кількісну оцінку результатів, прискорення темпів оновлення основних засобів, скорочення розриву в термінах фізичного і морального зносу. Збалансована структура основних засобів, їх своєчасне оновлення дозволяє зміцнювати економічну безпеку. Зміцнення дії інтенсивних факторів (інноваційне виробництво, концентрація і спеціалізація виробництва, розширення реконструкції і модернізації діючих підприємств) сприяє покращенню технологічної і галузевої структури основних засобів, які, безумовно, потребують оптимізації. Введення нових і вибуття старих потужностей повинно здійснюватися на єдиній методологічній основі і в неперервному виробничому

процессе. Особое внимание следует уделить улучшению использования основных фондов: повышению загрузки оборудования, ликвидации простоев и сезонности, перевод высокопроизводительного и дорогостоящего оборудования на многосменный режим работы. На макроуровне – в ситуации проблемного состояния активной части производственных фондов государство должно проводить более активную экономическую политику, способствующую внедрению в производство научно-технических достижений на основе ускоренного обновления основных средств.

1. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности: учебник / [В. И. Стражев и др.]. – Минск: Вышэйшая школа, 2015. – 526 с
2. Официальный сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://belstat.gov.by/>. - Дата доступа: 28.09.2017.
3. Республика Беларусь в цифрах: краткий статистический сборник / М-во статистики и анализа Респ. Беларусь. — Минск : М-во статистики и анализа Респ. Беларусь, 2017. — 348 с
4. Статистический ежегодник Республики Беларусь, 2017 (Стат. сб.) / М-во статистики и анализа Респ. Беларусь. — Минск : М-во статистики и анализа Респ. Беларусь, 2017. — 610 с.
5. Стоимость основных средств Республики Беларусь в 2017 году / М-во статистики и анализа Респ. Беларусь. — Минск : М-во статистики и анализа Респ. Беларусь, 2017. — 73 с.

Бартош Ю.В., Бирук Д.А., студенты 4-го курса
Научный руководитель: Бухтик М.И., к.э.н., доцент
Полесский государственный университет, г.Пинск, Республика Беларусь

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В условиях рыночной экономики, как показывает опыт экономически развитых государств, устойчивое социально-экономическое развитие напрямую зависит от уровня активности малого и среднего предпринимательства. Данный сектор экономики является достаточно мобильным и легко адаптируется к часто изменяющимся рыночным условиям, поэтому развитие малого и среднего предпринимательства является фундаментом для возникновения условий интенсивного экономического роста.

Республика Беларусь в данном аспекте не является исключением, и вопросы экономического роста и источников его обеспечения как никогда актуальны сегодня. Развитие индивидуального, малого и среднего предпринимательства в нашей стране является одним из национальных приоритетов экономики [1].

Современное предпринимательство представляет собой стиль хозяйственного ведения, в основе которого постоянный поиск новых возможностей, идей, ориентация на инновации, умение привлекать и использовать для решения поставленной задачи ресурсы из самых разнообразных источников; деятельность, добровольно реализуемая гражданами и их объединениями на свой риск и под свою имущественную ответственность [2, с.6].

Анализ показателей предпринимательской деятельности является одной из составляющих изучения экономики государства в целом.

Проаналізуємо розподілення кількості мікроорганізацій і малих організацій по видах економічної діяльності за 2016 рік (рисунок 1).

Рис. 1 Кількість мікроорганізацій і малих організацій по видах економічної діяльності за 2016 рік

Примечание – Источник:[3]

По даним на рисунку видно, що більше всього мікроорганізацій і малих організацій приходить на оптову і розничну торгівлю, а також ремонт автомобілів і мотоциклів (37,8 %). Наименьший удільний вага приходить на сільське, лісне і рибне господарство (3,6 %), а також на діяльність в сфері адміністративних і допоміжних послуг (3,5 %).

Малий і середній бізнес розвивається на території Білорусі нерівномірно. Розподілення суб'єктів малого і середнього підприємництва по регіонах характеризується достатньо високою ступенню концентрації в столиці і великих містах. В інших регіонах розвиток малого і середнього бізнесу характеризується відносною рівномірністю.

Проаналізуємо динаміку кількості мікроорганізацій і малих організацій (рисунок 2).

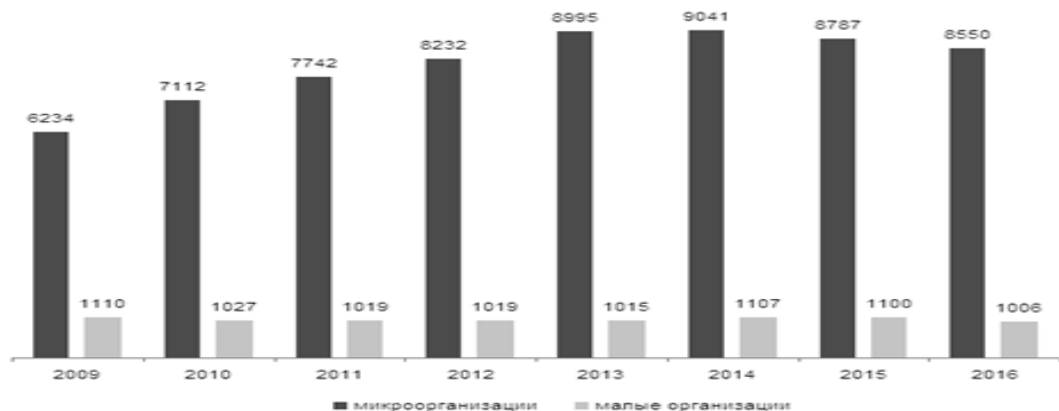

Рис. 2 Динаміка кількості мікроорганізацій і малих організацій за 2009-2016 роки

Примечание – Источник:[3]

Из данных рисунка видно, что с 2009 по 2014 год наблюдался рост микроорганизаций на 2807 единиц, а с 2014 по 2016 их сокращение на 491 единицу, что отрицательно влияет на формирование государственного бюджета. С 2009 по 2016 год наблюдается сокращение малых организаций. На 2016 год зарегистрировано 1006 малых организаций и 8550 микроорганизаций.

В настоящее время субъекты малого предпринимательства могут пополнить местные бюджеты за счет доходов от предпринимательской деятельности, а также налоговых поступлений.

Таким образом, предпринимательство и малый бизнес играет важную роль в экономике любой страны, так как способствует решению проблем трудоустройства населения, порождает конкуренцию, обеспечивает рост экспортного потенциала и наполнение внутреннего рынка потребительскими товарами и услугами. Именно поэтому процветание данного вида бизнеса является очень важным элементом для экономически развитого и успешного государства.

Анализируя развитие предпринимательства можно заметить, что для отечественного бизнеса характерны: концентрация преимущественно в сферах, не требующих высокой квалификации, специальных знаний и значительных объемов финансовых вложений.

Можно выделить следующие основные проблемы развития предпринимательской деятельности в Республике Беларусь:

1. Налогообложение.
2. Слабая поддержка государства.
3. Наличие ценового регулирования на ряд товаров и услуг; определенные сложности в лицензировании деятельности;
4. Неравные условия для государственного и частного бизнеса.
5. Высокие ставки на заемные средства со стороны банков и других финансовых организаций.
6. Менталитет белорусского населения.

Для решения данных проблем необходимо:

- формировать инфраструктуру развития предпринимательства;
- устранить серьезные административные барьеры, которые препятствуют развитию сектора МСБ (малого и среднего бизнеса);
- поддерживать субъектов МСБ, предоставлять льготы, возможность получения кредитов на развитие бизнеса, в частности, развитие микрокредитования;
- развивать международное сотрудничество в сфере предпринимательства.
- усовершенствовать законодательство в сфере малого бизнеса: упростить системы налогообложения и процесса регистрации субъектов малого предпринимательства;
- формировать целевой гарантийный фонд за счет средств бюджета развития для обеспечения банковских вкладов с лимитом гарантий на один бизнес-проект [4].

Таким образом, в Республике Беларусь малое и среднее предпринимательство имеет особое значение для развития экономики и формирования рыночных условий хозяйствования. Несмотря на общую

положительную динамику, малый и средний бизнес имеет большой нереализованный потенциал и является важным элементом национальной экономики. Значение данного сектора экономики достаточно велико и переоценить его трудно. Динамичное развитие малого и среднего бизнеса в стране формирует условия для стабильного экономического роста [5].

1. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 23.02.2016 N 149 "О Государственной программе "Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь" на 2016 - 2020 годы"

2. Грядов С.И. Теория предпринимательства. – М.:КолосС, 2007.-328 с.:ил. – (Учебники и учеб. Пособия для студентов высш. учеб. заведений).

3. Официальная статистика [Электронный ресурс]/ Национальный статистический комитет РБ – Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by/>- Дата доступа: 01.12.2017.

4. Тенденции развития предпринимательства в Республике Беларусь [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://sci-article.ru/stat.php?i=1511984549> – Дата доступа: 01.12.2017.

5. Проблемы развития предпринимательства в Республике Беларусь – Режим доступа:<https://rep.polessu.by/handle/123456789/10917>- Дата доступа: 01.12.2017

Бойко Є.О., к.е.н., докторант

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ

СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОВИРОБНИЦТВІ

Посилення процесів глобалізації та загострення проблем забезпеченості продовольчою продукцією населення світу потребують стратегічного розвитку природоохоронної діяльності вітчизняного агропромислового комплексу та його інтеграції в світову продовольчу систему.

Трансформуючи природні ресурси в споживчі блага в процесі виробництва та економіки, суспільство прирікає себе на протистояння природі. Його залежність від довкілля набуває нових форм, а суперечливий характер взаємовідносин з природою стає дедалі помітнішим. Однак економічна діяльність переважно здійснюється всупереч функціонуванню екологічних відносин, оскільки її завдання мають цільовий та односторонній характер, що призводить до деструктивних змін у довкіллі. Принципи сталого розвитку мають бути притаманні для аграрної сфери уже за своїм визначенням. Природні ресурси є, по суті, основним виробничим ресурсом сільськогосподарської галузі. Відтак концепція сталого економічно, соціально і екологічно зрівноваженого розвитку є основною парадигмою розвитку галузі. Крім того аграрний сектор є однією з провідних складових народногосподарського комплексу України, а тому сталість його розвитку спричинює процес функціонування соціально-економічної системи держави в цілому. Для виробничої діяльності підприємств сільськогосподарської галузі характерним є значний негативний вплив на показники родючості ґрунту, забруднення водних ресурсів, пресинг на біотичну складову екосистем. Сільське господарство є унікальним інструментом сталого

суспільного розвитку, оскільки воно сприяє цьому розвитку як вид економічної діяльності, джерело доходів і постачальник екологічних послуг. Незамінною залишається його роль й щодо розвитку сільських територій.

Сьогодні Україна є одним із провідних виробників сільськогосподарської продукції в світі, що дозволяє забезпечити не лише потреби внутрішнього ринку, а й успішно експортувати продовольство та сільськогосподарську сировину. Станом на 2016 рік українська сільськогосподарська продукція найбільше експортується в Індію (10,2%), Єгипет (8,6%), Китай (6,6%), Іспанію (5,4%), Нідерланди (4,6%), Іран (4,4%), Італію (4,1%), Туреччину (3,9%), Польщу (3,3%), Білорусь (2,6%). Всі ці країни та ряд інших витіснили Російську Федерацію з лідируючої позиції у рейтингу країн-імпортерів української сільськогосподарської продукції.

У таких умовах важливою прерогативою держави є забезпечення стійкого і збалансованого інноваційного розвитку. Саме широкомасштабна інноваційна діяльність є фундаментом стабільного і ефективного економічного зростання як окремо узятій галузі, так і країни в цілому. Отже, без суттєвих позитивних зрушень у сфері інтенсифікації інноваційних відносин сталий розвиток економіки України є неможливим [1].

Найефективнішими способами активізації інноваційного розвитку в аграрному секторі економіки є формування та реалізація державної політики інноваційного розвитку агропромислового виробництва, відповідно до якої державні органи влади матимуть можливість застосовувати нові ринкові інструменти щодо підтримки та розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств, а саме: удосконалення земельних відносин (створення ринку землі); розробки та вдосконалення загальними зусиллями інноваційних програм; активізації інноваційної діяльності у сфері оподаткування; формування відповідної інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції; розв'язання проблеми розвитку сільських територій [2].

Програма інноваційного розвитку природоохоронної діяльності в агропромисловому виробництві має відповідати за структурою і логічними компонентами діючим чи новим нормативно-правовим актам і виходити з визначених пріоритетів інноваційного розвитку та вертикальної інтегрованості організаційної структури управління агропромисловим виробництвом. Основоположним принципом започаткування переходу на інноваційний розвиток має бути принцип інституціональної системності.

У розвинутих країнах світу характер і масштаби політики збереження навколишнього природного середовища зумовлені межами зіставлення інтересів навколишнього середовища з матеріальними інтересами системи господарювання. Якщо ж екологічні вимоги виходять за такі обмеження, то вони або взагалі не реалізуються, або реалізуються частково. Але в кінцевому результаті такий підхід позитивно впливає на природоохоронну політику та підвищує її ефективність.

Проблема екологічної кризи в сільському господарстві існує в багатьох країнах. У розвинутих країнах ця проблема вирішується шляхом державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Сільськогосподарський

сектор розглядається як стратегічна галузь, а підтримка здійснюється за рахунок бюджетних коштів. Західноєвропейський фермер за рахунок ринкових цін отримує тільки частину прибутку, решту ж йому доплачує держава.

У світі накопичено досвід державної підтримки інновацій. Наприклад, в Австрії людина, яка зробила винахід у галузі екології та енергетики, звільняється від усіх податків; у Німеччині існує подібне заохочення дослідника; у США на це відводять 15 % фонду заробітної плати; у Японії теж напрацьовано корисний досвід (тут дослідники мають на рахунках мільйони доларів) [3]. На жаль, в Україні виділяються мізерні кошти на науку, не говорячи про винагороди видатним дослідникам та винахідникам.

З метою виживання в конкурентній боротьбі великі фірми Європи об'єднують зусилля для впровадження прогресивних форм і методів управління якістю продукції; створено Європейський фонд управління якістю (EFQM), який поряд із Європейською організацією з якості (EOQ) заснував Європейську премію з якості. В основу Європейської премії якості покладена принцип «за системою оцінок». Підприємство проводить самооцінку своєї діяльності за встановленими критеріями і подає матеріали на відповідний конкурс з якості [4].

На сучасному етапі розвитку стає необхідним розширення екологічних пріоритетів у напрямках інноваційної політики: вкладення інновацій в екологічне оздоровлення і відродження природного потенціалу; розвиток інноваційного екологічного підприємництва, створення екосоціотехнопарків; постійне удосконалювання систем екологічного управління; формування еколого-інноваційного потенціалу регіонів і відповідних інноваційних інфраструктур.

Першочергова роль у створенні сприятливого середовища для впровадження екологічних інновацій в сільськогосподарське виробництво належить державі, оскільки передбачає здійснення таких заходів як вдосконалення законодавчої бази, зокрема головного закону щодо органічного сільського господарства, інспекції та сертифікації органічної продукції; налагодження системи державного контролю за використанням та охороною сільськогосподарських земель; надання державної підтримки виробників органічної сільськогосподарської продукції, які використовують еко-інновації (субсидії, дотації, податкові пільги тощо); сприяння розвитку венчурного підприємництва; створення ефективної інституційної інфраструктури, яка включає сертифікаційні установи, асоціації виробників органічної продукції та відповідну торгівельну мережу; забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури, створення регіональних інноваційних центрів; розвиток стратегії інтеграції в існуючі міжнародні структури для полегшення доступу на зовнішні ринки органічної сільськогосподарської продукції; налагодження інформаційно-консультаційного забезпечення та компетентних дорадчих сільськогосподарських служб; налагодження співпраці між виробниками органічної продукції; формування інноваційної та екологічної культури суспільства шляхом фінансової підтримки наукових видавництв, наукових та науково-популярних видань, розширення освітніх програм, підвищення рівня навчального і наукового процесу, екологізації освіти тощо.

1. Демешкант Н.А. Інноваційна природоохоронна діяльність як умова сталого розвитку аграрної сфери / Н.А. Демешкант // Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3952>

2. Левченко Н. М. Форми та методи державної підтримки інноваційного розвитку АПК / Н. М. Левченко // Актуальні проблеми державного управління. – 2010. – №2. – С. 87-96.

3. Хромушина Л.А. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємницьких структур / Л.А. Хромушина: Зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Фінансові механізми сталого економічного розвитку» (Харків, 18 трав. 2007 р.) / Харківський інститут бізнесу та менеджменту. — Відп. за вип. І.О. Пенська. — Харків: РВВ ХІБМ, 2007. — С. 301–308.

4. Лицур І.М. Зарубіжний досвід забезпечення еколого-економічної безпеки в агровиробництві / І.М. Лицур, С.А. Орел // Екологічна безпека. – 2015. - № 4. – С. 144-148.

Борданова Л.С., к.е.н.

Національний технічний університет України «КПІ ім. І. Сікорського, м.Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації економічний розвиток будь-якої країни тісно пов'язаний з підвищенням її інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів. При прийнятті рішення про розміщення своїх інвестицій, інвестор оцінює потенційний інвестиційний ринок країни та його привабливість. На сучасному етапі економіка України потребує збільшення припливу інвестицій, а, отже, й покращенню інвестиційного клімату. Останній сприяє вирішенню багатьох проблем. Наприклад, він сприяє високому рівню зайнятості, впровадженню нових технологій, покращенню основних соціально-економічних показників розвитку країни. Сучасний період розвитку економіки характеризується значним спадом, девальвацією національної валюти, значним зменшенням припливу іноземних інвестицій тощо. Тому для вирішення багатьох проблем Україні, насамперед, потрібно покращувати інвестиційну привабливість країни. Сьогодні в умовах нестабільності економічно-соціальних процесів в Україні одним з стратегічних завдань, що може допомогти вирішити ряд соціально-економічних проблем, є активізація інвестиційної діяльності, а також формування сприятливого інвестиційного клімату.

Варто розглянути міжнародний рейтинг оцінювання інвестиційної привабливості країн розроблений Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD). Воно складається з рейтингів країн на основі двох показників:

1. Індекс залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Performance Index);

2. Індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Inward FDI Potential Index).

На основі результатів дослідження UNCTAD щорічно публікує доповідь стосовно міжнародних інвестицій. Відповідно до звіту UNCTAD 2016, Україна разом з Російською Федерацією та Казахстаном входять до трійки лідерів країн

Піденно-Західної Європи та СНД, де зосереджена основна частка іноземних інвестицій регіону (понад 80 %) [1].

Європейська бізнес асоціація також проводить оцінку Індексу інвестиційної привабливості. Індекс може складати від 0 до 5 балів. Так, оцінка до 3 вважається негативною, від 3 до 4 – нейтральною, вище 4 – позитивною. У першому півріччі 2015 р. Індекс інвестиційної привабливості України склав 2,57 балів, а в аналогічному періоді 2016 р. збільшився до 2,88 балів. Європейська бізнес асоціація проводить дане оцінювання з 2008 р., проте за цей період оцінка інвестиційної привабливості України жодного разу не перевищила 4 балів. Найвищий показник Індексу був зафіксований в кінці 2010-початку 2011 року - 3,4 та 3,39 балів відповідно [2].

Світовий економічний форум оприлюднює ще один важливий рейтинг – глобальний індекс конкурентоспроможності країн (Global Competitiveness Index, GCI). Він складається з 12 показників:

1. Якість інститутів;
2. Інфраструктура;
3. Макроекономічна стабільність;
4. Здоров'я та початкова освіта;
5. Вища освіта та професійна підготовка;
6. Ефективність ринку товарів та послуг;
7. Ефективність ринку праці;
8. Розвиток фінансового ринку;
9. Технологічний рівень;
10. Розмір внутрішнього ринку;
11. Конкурентоспроможність компаній;
12. Інноваційний потенціал [3].

Відповідно до даного рейтингу у 2016 р. Україна зайняла 85 місце, втративши за рік 6 позицій. Окремим компонентом даного ранжування є показник захисту інвесторів (Strength of investor protection), відповідно до якого Україна знаходиться на 79 місці серед 138 країн світу. Світовий економічний форум виділяє декілька основних негативних факторів ведення бізнесу та інвестування в Україні: корупція, політична нестабільність, інфляція, нестабільність уряду, низький рівень довіри до влади, недостатній потенціал для інновацій, тіньова економіка, незахищеність прав інвестора, завелика частка держави у володінні акціями (до 30 %), непрозорість ухвалення інвестиційних рішень та недооцінка активів підприємств, неефективне податкове регулювання тощо [4].

Ще одним рейтингом інвестиційної привабливості є International Business Compass. У 2015 році Україна розташувалась на 89 позиції, а у 2016 р. втратила свої позиції, перемістившись на 130 місце [5]. Розглянемо також порівняння індексів Doing Business оприлюднених Світовим банком (табл. 1). Index of Transaction Transparency показує рівень прозорості укладання угоди, Index of Shareholders' Power вказує на можливість інвестора приймати правові рішення, Index of Investor Protection пояснює рівень захисту прав інвестора [6].

Таблиця 1 – Порівняння індексів захисту інвесторів в Україні, Східній Європі та Центральній Азії, США, Німеччині у 2016 р. [6]

	Україна	Східна Європа та Центральна Азія	США	Німеччина
Index of Transaction Transparency	5.0	7.0	7.0	5.0
Index of Shareholders' Power	7.0	6.0	9.0	5.0
Index of Investor Protection	4.7	5.9	8.3	5.0

Характеризуючи місця у міжнародних рейтингах варто зазначити, що Україна втрачає свої позиції. Це свідчить про погіршення інвестиційної привабливості країни та пояснює кількісне зменшення притоку іноземних інвестицій в Україну. Для підвищення зацікавленості іноземних інвесторів у вкладенні капіталу в економіку України необхідно покращити інвестиційний клімат країни, провести комплекс соціально-економічних реформ. Протягом останніх років зроблено перші кроки для досягнення мети. Наприклад, для іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності. Крім того, нормативно-правова база регулювання інвестиційної діяльності в Україні визначає гарантії діяльності для іноземних інвесторів. Таким кроком можна також вважати підписання угод про сприяння та взаємний захист інвестицій з країнами світу, про що згадувалось вище. Держава підтримує реалізацію інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки. Так, передбачено звільнення від оподаткування ввізним митом при ввезенні товарів для реалізації таких проектів, відтермінування сплати ПДВ тощо [7].

Оскільки інвестиційний клімат будь-якої країни визначається, насамперед, стабільністю її економічної та політичної ситуації, цілком зрозумілим є той факт, що Україну визнано однією з найризикованіших країн Східної Європи щодо вкладання інвестицій. Розглянемо перелік основних причин, що гальмують розвиток інвестиційної діяльності в Україні та можливі заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату та підвищенню інвестиційної привабливості України.

Для вирішення проблеми корупції, бюрократії в органах влади варто ввести жорсткі бюджетні обмеження, створити прозоре конкурентне середовище. Відсутність єдиної стратегії і планів з просування інвестицій можна виправити використанням маркетингових і PR-стратегій, залученням іноземних інвестицій державними органами. Ще однією проблемою є нестача ефективних заходів проти банкрутства, захисту прав власників. Так, варто працювати над прозорістю ринку і діяльністю підприємств для поліпшення ефективності інвестицій. Необхідно підвищити продуктивність економіки, сприяти розвитку сильної банківської сфери, страхового ринку [8].

Для вирішення усіх вище згаданих проблем та бар'єрів іноземного інвестування в Україні, варто у довгостроковій перспективі провести комплекс заходів:

1. децентралізація державного управління;
2. інформаційна підтримка: поширення інформації про відповідний регіон, зокрема його конкурентні переваги, особливості тощо;
3. формування рівних умов для вітчизняних та іноземних інвесторів;

4. створення ефективної системи антикорупційного правосуддя;
5. створення вільних економічних зон;
6. розробка регіональних планів покращення інвестиційного клімату в регіонах з урахування їх особливостей, поточних рейтингів інвестиційної привабливості;
7. поширення практики укладання прозорих угод між владою та інвесторами тощо [8].

Зрозуміло, що такі заходи потребують комплексного підходу, які включатимуть реформування багатьох сфер економіки. Зокрема, потрібно направити всі зусилля на розвиток тих галузей, які попередньо залучили найбільшу кількість прямих іноземних інвестицій, а саме: галузі обробної промисловості, харчової промисловості та металургії, чи на ті, на які сьогодні найбільший попит – сфера ІТ.

Висновки. Покращення інвестиційного клімату України повинне стати пріоритетним завданням уряду, оскільки існує тісний взаємозв'язок між іноземним інвестуванням та соціально-економічним розвитком країни. Проте не зважаючи на численні проблеми та бар'єри, Україна все ж робить певні кроки для поліпшення умов іноземного інвестування. На разі, варто звернути увагу на соціально-економічні проблеми, такі як корупція, інфляція, політична та економічна нестабільність тощо, які не лише погіршують інвестиційну привабливість України на міжнародній арені, а й породжують інші проблеми. Саме тому, для вирішення проблем іноземного інвестування варто проводити комплексне реформування економіки у всіх сферах. Зокрема, варто зосередити увагу на реформуванні найбільш пріоритетних, інвестиційно привабливих галузях економіки.

1. United Nations Conference on Trade and Development [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://unctad.org/en/Pages/statistics.aspx>
2. Індекс інвестиційної привабливості України: перше півріччя 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eba.com.ua/static/indices/iai/Ukrainian_IAI_H1_2016.pdf
3. Global Competitiveness Report [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://en.wikipedia.org/wiki/Global_Competitiveness_Report.
4. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
5. Рейтинг інвестиційної привабливості країн BDO International Business Compass 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua-www.bdo.global/uk-ua/news-2/2016/business-compass-2016>
6. Doing Business [Електронний ресурс] // World Bank Group. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://russian.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB17-Full-Report.pdf>
7. Юрчик І. Б. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми та перспективи / І. Б. Юрчик, А. А. Маченко // Молодий вчений. – 2016. – № 5 (32). – С. 204.
8. Investment climate in Ukraine: Reality and perspectives [Електронний ресурс] // Socio-Economic Problems and the State. – 2015. – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15sorrapp.pdf>

Борейко В. І., д.е.н., доцент, проректор з наукової роботи
Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана
Дем'янчука, м. Рівне, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Запровадження в Україні ринкових умов господарювання вимагає від науковців, законодавців та урядовців переосмислення ролі державних інституцій та механізмів, які вони можуть використовувати для регулювання соціально-економічного розвитку країни. Актуальність зазначеного питання полягає в тому, що розвиток в країні ринкових відносин не позбавляє державу адміністративних методів управління, проте перевагу в цих умовах отримують економічні методи і механізми. Натомість адміністративні методи мають значно вужчу сферу застосування, ніж це було при соціалістично-планових умовах господарювання.

Так, в ринкових умовах держава, в особі належних їй інституцій, залишає за собою право призначати та звільняти керівників підприємств, доводи та вимагати від них виконання планів, замовлень та розпоряджень, однак, це стосується тільки тієї незначної кількості підприємств, які залишилися в державній власності. Щодо приватних підприємств та інших суб'єктів господарювання, то держава може управляти ними тільки через прийняття Законів України, Постанови Кабінету Міністрів України, Укази Президента України, нормативні акти органів місцевого самоврядування, які регулюють різні сфери виробничо-господарської діяльності (міжнародної, інвестиційної, інноваційної, природоохоронної, соціальної, використання надр та інших природних ресурсів), встановлювати ліцензування, патентування та квотування окремих видів соціально-економічної діяльності, затверджувати нормативи і ліміти, підписувати угоди на виконання державних замовлень, здійснювати державний контроль за дотримання стандартів та сертифікацією продукції, трудового законодавства, а також законодавства з охорони праці, техніки безпеки, протипожежної безпеки та санітарно-гігієнічних умов.

Отже, підприємства, які не виробляють ліцензовану продукцію та не використовують, належні державі мінеральні ресурси, мають незначні контакти з органами державної влади, відповідно, останні мають незначний вплив на їхню діяльність. Проте, це не означає, що держава втрачає контроль за діяльністю таких підприємств, адже вона може ефективно регулювати їхню діяльність за допомогою *бюджетних, податкових та банківсько-кредитних механізмів*.

При цьому, слід враховувати, що неодмінною умовою дії економічних законів є, за визначенням класика політичної економії А. Сміта, вільна конкуренція. На думку вченого, для того, щоб існувала вільна конкуренція, потрібні невтручання держави в природний хід подій та контроль за роботою монополістів, оскільки некомпетентні дії урядовців та домовленості монополістів будуть призводити до необґрунтованого збільшення цін [1, с. 179].

Однак, соратник А. Сміта Д. Рікардо не тільки не заперечував, а в окремих випадках вважав потрібним втручання держави для недопущення застою та забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни: «У всіх випадках правильний розподіл продукту і пристосування його до смаків і потреб

суспільства мають надзвичайно важливе значення як фактор поживлення торгівлі та накопичення капіталу. Відсутність цього, на мою думку, єдина причина застою, який відчуває торгівля в різні періоди» [2, с. 278].

Відомий український економіст М. І. Туган-Барановський обґрунтував, що в час, коли зароджуються великі міжнародні компанії та монополістичні структури (це для України є актуальним сьогодні), держава не може байдуже спостерігати, як вони необґрунтовано завищують ціни з ціллю отримати надприбутки: «Загалом, сучасний господарський розвиток веде до об'єднання капіталу в господарські організації все більші та більші. Безперечно, це викликає деякі хоробливі явища, до котрих не повинна байдуже ставитися суспільна влада. Сучасна держава не боїться діяльно вмішуватися в господарське життя і вона має цілковиту змогу усувати шкідливий вплив капіталістичних організацій різного роду» [3, с. 140].

Цю ж думку розвинув А. Маршалл, який наголошував на необхідності державного контролю і регулювання за допомогою економічних механізмів, в першу чергу податків, діяльності монополій: «... кількість товару, виробленого при наявності монополій, завжди менша, а ціна його для споживача завжди більша, ніж при її відсутності». Проте він зазначав, що податок на монополії, встановлений без урахування обсягів виробництва, а також, податок встановлений пропорційно доходу монополії, не будуть ефективними і не призведуть до зниження ціни. Регулювання ціни можна забезпечити тільки шляхом встановлення податків або субсидій пропорційно кількості виробленого товару [4, с. 178–182].

Таким чином, зазначені вище відомі економісти зводило роль держави до обмеження монополізму і забезпечення вільної конкуренції, яка повинна створити умови для успішного соціально-економічного розвитку країни.

Проте, на думку Дж. М. Кейнса ринкових механізмів недостатньо для того, щоб вони здатні були не допустити виникнення економічних криз і забезпечити процвітання країн. Держава, на думку відомого економіста, за допомогою регулюючих механізмів, збільшуючи загальний суспільний попит, повинна створити умови для зростання суспільної пропозиції, яка є результатом нарощування виробництва товарів. Саме тому попит відіграє вирішальну роль у збільшенні зайнятості населення і розвитку виробництва та забезпечує прирощення доходу: «Коли зайнятість зростає, то збільшується сукупний реальний дохід. Недостатність ефективного попиту заважатиме росту виробництва», і для стимулювання економічного розвитку країни потрібно буде знайти важелі, які збільшать ефективний попит на споживчі товари і попит на інвестиції, які є складовими загального суспільного попиту [5, с. 72–73].

Водночас, слід зазначити, що для подолання кризи та забезпечення успішного розвитку країни Дж. М. Кейнс пропонував як адміністративні, так і економічні методи, проте перевагу надавав останнім, а саме:

– державному регулюванні відсоткової ставки. Для стимулювання зацікавленості промисловців у нарощуванні виробництва вчений пропонує знизити відсотки на кредити, що дозволить збільшити розрив між очікуваною прибутковістю капіталовкладень і вартістю кредитів або, іншими словами, прибутки, які залишаться на підприємстві;

– збільшенні державних витрат, інвестицій і закупівель товарів та зменшенні податкового навантаження на підприємства. Збільшення витратної частини бюджету повинно компенсуватися новими податковими надходженнями, які утворюються за рахунок збільшення виробництва і розширення зайнятості;

– збільшенні, за допомогою субсидій, дотацій, пільг, кредитів, доходів соціальних груп, які, будучи найбільшою групою споживачів товарів, мають найнижчі статки;

– збільшенні за допомогою фінансованих державою об'єктів громадських робіт, стимулювання створення додаткових робочих місць підприємцями, зайнятості населення та недопущення значного безробіття.

При цьому, чільне місце у стимулюванні розвитку економіки вчений відводив бюджетній політиці «великих» витрат, допускаючи, для збільшення державних інвестицій, фінансування громадських робіт, створення нових робочих місць та здешевлення кредитів, помірні дефіцит державного бюджету та приріст грошової маси, оскільки, на його думку, подвоєння маси грошей не призведе до подвоєння цін, а збільшення зайнятості, навіть за рахунок дефіцитного фінансування, сприятиме збільшенню доходу країни та державному регулюванню норми відсотка.

Таким чином, державне регулювання розвитку національно господарства в ринкових умовах, повинно спиратися, переважно, на економічні механізми.

Бюджетна політика держави. Ефективне використання коштів державного бюджету може сприяти або гальмувати економічний розвиток країни. Поза всяким сумнівом, основним завданням кожної демократичної цивілізованої держави є забезпечення зростання добробуту її громадян. Проте, якщо держава, реалізуючи популістські цілі, необгрунтовано збільшує видатки на соціальні програми, розширює апарат державного управління та склад правоохоронних органів, що вимагає додаткового фінансування з державного бюджету, то тим самим вона зменшує видатки на фінансування наукових досліджень та впровадження інноваційних технологій, і відповідно звужує можливості для економічного розвитку країни в майбутньому. Отже, одним з елементів ефективної бюджетної політики держави є забезпечення справедливого розподілу бюджетних надходжень між галузями національної економіки.

Водночас, важливим завданням органів державного управління, відповідальних за використання коштів державного бюджету є їх справедливий розподіл між державним (центральним) та місцевими бюджетами, адже керівники місцевих органів влади повинні відчувати свою відповідальність за наповнення бюджетної системи країни та мати можливі повноцінно забезпечити фінансування всіх регіональних програм. В світі практикуються різні підходи до наповнення і використання коштів державного та місцевих бюджетів, але міжнародний досвід засвідчує, що найбільш ефективно розвиваються ті країни та їхні регіони в яких кожний рівень державної влади має свої закріплені бюджетні надходження. Це стимулює місцевих керівників до виконання плану бюджетних надходжень.

Податкова політика держави. Визначаючи перелік податків, які функціонують в країні та їхні ставки, слід враховувати, що перед податковою системою країни стоїть не тільки завдання забезпечити наповнення державного і

місцевих бюджетів, а й створити сприятливі умови для функціонування суб'єктів господарювання, що також є немаловажним, а можливо і більш важливим. У державних чиновників, особливо в умовах економічного спаду, завжди є спокуса збільшити надходження до державного бюджету за рахунок запровадження нових податків та збільшення їх ставок, однак такі дії автоматично призводять до зменшення тієї частини прибутку, яка залишається в розпорядженні підприємств і може бути направлена ними на освоєння новітніх технологій, закупку нового обладнання та розширення виробництва.

Тому, в умовах економічного спаду та зменшення надходжень до державного бюджету, держава, хоча це нібито звучить парадоксально, повинна не збільшувати, а знижувати податкове навантаження на суб'єктів господарювання.

Банківсько-кредитна політика держави. Національний банк України (НБУ), який реалізує банківсько-кредитну політику держави, використовує в своїй діяльності такі механізми: регулює облікову ставку, встановлює норми обов'язкового резервування для комерційних банків, здійснює операції з державними цінними паперами, відслідковує та корегує курс національної грошової одиниці до іноземних валют.

Всі зазначені механізми разом або по одинці направлені на стимулювання економічного розвитку країни та забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Так, зниження в умовах економічного спаду облікової ставки та зменшення норми обов'язкового резервування комерційних банків сприятиме більшій доступності кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання та населення, що в свою чергу позитивно вплине на пожвавлення економіки. Проте, в умовах економічного буму НБУ через збільшення облікової ставки та підвищення норми обов'язкового резервування комерційних банків повинен згладити циклічні коливання та забезпечити формування фінансових резервів держави на випадок кризових явищ.

Реалізація або придбання НБУ державних цінних паперів, водночас з купівлею або продажем вільноконвертованої валюти, є ефективним механізмом регулювання курсу національної грошової одиниці, створення сприятливого середовища для діяльності експортерів або імпортерів (в залежності від того, які пріоритети ставить перед собою держав), залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій.

Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок, що в ринкових умовах господарювання державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які є основою національної економіки, повинно переважно здійснюватися через економічні механізми.

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов (книги I–III) / Отв. ред. акад. Л. И. Абалкин. – М. : Наука, 1993. – 569 с.

2. Рикардо Д. Примечания к книге г-на Мальтуса «Начала политической экономии, рассмотренные с точки зрения их практического приложения». Т. 3 / Д. Рикардо (Сочинения). – М. : Госполитиздат, 1995. – 296 с. – С. 95–291.

3. Туган-Барановський М. І. Політична економія. Курс популярний / М. І. Туган-Барановський. – К. : Наукова думка, 1994. – 263 с.

4. Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. 2 / А. Маршалл. – М. : Прогресс. Универс, 1993. – 310 с.

5. Кейнс Дж. М. Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей Дж. М. Кейнс. – К. : АУБ, 1999. – 189 с.

Борисова Е.В., исследователь, преподаватель-исследователь
Санкт-Петербургский государственный экономический университет, г. Санкт-Петербург, Россия

ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Современный этап в развитии экономики характеризуется необходимостью формулирования стратегии развития, основанной на новом индустриальном технологическом укладе [1]. Основной проблемой перехода экономики на новый уклад является неразвитость внутреннего рынка инновационных продуктов. Решение данной проблемы возможно с позиций структурного подхода, позволяющего рассматривать экономику как саморазвивающуюся систему отношений и взаимодействующих и взаимосвязанных институтов. Применительно к конкретному технологическому укладу прогнозирование и планирование параметров развития экономики относится к сфере вопросов стратегического управления [2].

Особое место и значение в рамках общей стратегии развития занимает инновационная стратегия, целью которой является развитие общества в направлении развития экономики нового технологического уклада.

Базирующаяся на высоких технологиях, внедрении результатов информатизации во все сферы жизнедеятельности, инновационная стратегия призвана определять приоритетные направления инновационного развития, механизмы и инструменты их реализации. В качестве целевого ориентира инновационной стратегии, на наш взгляд, является поддержание макроэкономических пропорций и баланса национальной экономической системы в воспроизводственном аспекте на долгосрочный период. В качестве инструментов и ключевых показателей достижения заданной цели могут выступать следующие характеристики: устойчивый рост экономики в целом, увеличение доли инновационной продукции в валовом внутреннем продукте. Необходимым условием инновационного развития экономики является формирование инновационной системы как базового элемента инновационной экономики.

Общей для большинства исследователей в данной сфере является позиция, согласно которой инновационная система определяется как совокупность заинтересованных сторон инновационной деятельности, находящихся в сложном взаимодействии в процессе создания, реализации и продвижении инновационной продукции.

Инновационная политика, составными частями которой являются инновационная стратегия и тактика, включает в себя определение целей и механизм их реализации, позволяющих согласовать цели заинтересованных субъектов инновационного процесса. Степень достижения обозначенных целей детерминирована ее способностью сбалансировать интересы заинтересованных сторон. С этих позиций стратегия развития экономики должна основываться на согласовании интересов заинтересованных сторон, учитывающих целевые

установки розвитку сфер: науки, образования (исследовательский компонент), бизнес-структур, технопарков и т.п. (индустриальный компонент), государства (регулирующий компонент). Инновационная цепочка включает в себя институты, непосредственно генерирующие знания, компании, использующие их, субъекты, обеспечивающие инфраструктурное сопровождение инновационных проектов, в том числе их финансирование, продвижение на рынок.

Инновационная стратегия развития посредством разработки перспективных планов каждой из компонент инновационного цикла [3]. Особенностью современного планирования является переход от «отраслевых» проектов к программно-целевому планированию. Переход к системе стратегического планирования означает не только утверждение преобладающего значения программно-целевых методов управления и бюджетирования, но и качественно новый уровень практического использования самого программно-целевого метода управления во всех его составляющих. Только на этом пути может быть решена задача модернизации производства и инновационных проектов на основе повышения их инвестиционной привлекательности и конкурентоспособности. Таким образом, переход к системе стратегического планирования на фоне нынешних финансово-экономических трудностей настоятельно требует теоретико-методологическое обоснование более совершенных механизмов управления на основе инновационных программ, способных учитывать специфику с последовательной реализацией функций прогнозирования, мониторинга, контроля и оперативной корректировки.

На наш взгляд, экономический рост может быть организован только тогда, когда какой-либо из секторов экономики является «локомотивом развития», и таким сектором, безусловно, должен выступать инновационный сектор. Остальные секторы должны под него подстраиваться. Исходя из этого по мере усиления фактора научно-технического прогресса, экономический рост все в большей степени будет требовать планирования. По нашему мнению, регулирование экономики способом «невидимой руки рынка» не может существовать в чистом виде. При этом, разумеется, функции планирования, программно-целевого управления и прогнозирования рассматриваются как дополнение к рыночным методам хозяйствования, способное придать этим методам признаки механизма устойчивости экономического роста.

В современных условиях трансформации экономики роль стратегического планирования становится все более востребованной. Для реализации комплексного программно-целевого планирования, обеспечивающего реализацию приоритетных задач инновационного развития, может быть использована модель, состоящая из трех систем: воспроизводственной системы, системы потенциального выпуска и система поведения. Данная модель, как представляется, может быть использована для формирования современной системы инновационного прогнозирования в широком смысле, включающем как прогнозирование, так и программирование развития экономики. С этих позиций комплексный экономический прогноз должен отражать перспективы развития экономики как целостной системы. Выделение в этой системе стратегического

прогноза інноваційного розвитку дозволяє виділяти «адресне» продвижение методів прогнозування в цілому і його конкретних інструментів з метою обґрунтованого передбачення пріоритетних напрямків реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки.

Таким образом, к нерешенным проблемам и требующим дальнейшего исследования вопросов, на наш взгляд, относятся: несовершенство методологического обоснования сущности стратегического инновационного развития экономики; не проработанность вопросов прогнозирования и планирования развития инновационного потенциала на макро-, мезо- и микро-уровнях экономических субъектов; отсутствие адекватного методического обеспечения реализации инновационных программ развития экономики; отсутствие механизма взаимодействия заинтересованных сторон инновационного процесса, необходимость разработки планов и прогнозов реализации инновационной стратегии. Отсутствие теоретико-методологической базы и реальной практики программно-целевого прогнозирования можно считать одним из наиболее уязвимых мест в действующей практике программно-целевого управления и бюджетирования, и, следовательно, значимым препятствием к ее интеграции в систему стратегического планирования. При достаточно хорошем развитии теории, методологии и практики прогнозирования в целом, именно эта практика в основном носит «общий характер», не адаптированный под преобладающее значение программно-целевых методов управления. В результате, часто складывается впечатление, что целевые индикаторы различных государственных программ просто берутся «с потолка» при использовании экспертных оценок. Эти индикаторы не подвергаются оперативной корректировке, а оценка степени выполнения программ либо проводится формально, либо вообще не проводится.

1. Глазьев С.Ю. Стратегия опережающего развития России в условиях глобального кризиса / С.Ю. Глазьев. – М. Экономика, 2010. – 255 с.
2. Попов А.И. Создание новой модели развития модернизации и условия перехода к инновационному развитию // Известия СПбГУЭФ. 2012. - № 4 (76). - С. 18–37.
3. Борисова Е.В. Стратегическое планирование в управлении экономическими системами // Вестник Российского университета кооперации. – 2017. -№ 3(25). - С.12-15.

Бородин Н.С., студент ПолесГУ

Зданович Е.Л., студентка ПолесГУ

Галковский С.В., кандидат экономических наук, доцент

Полесский Государственный Университет, г. Пинск, Республика Беларусь

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Агропромышленный комплекс (АПК) – совокупность отраслей национальной экономики, осуществляющих производство и переработку

сельскохозяйственного сырья, насыщение внутреннего рынка продовольствием и обеспечивающих экспорт продовольствия и сырья [1, с.244].

Республика Беларусь является одним из ведущих производителей сельскохозяйственной продукции среди стран СНГ.

Агропромышленный комплекс является комбинированной технологической системой и структурно состоит из двух сфер: производственной и обслуживающей. Основу агропромышленного комплекса составляют растениеводство и животноводство, причем обе отрасли переживают этап реконструкции, внедрения новых технологий и привлечения инвестиционных средств.

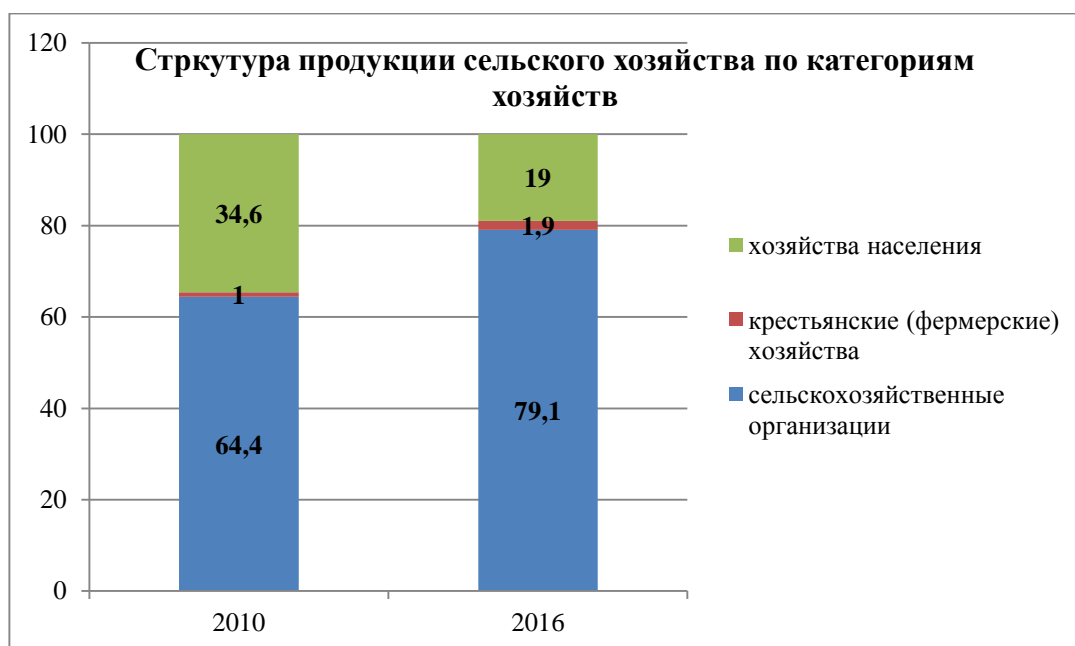

Рис. 1 Структура продукции сельского хозяйства по категориям хозяйств за 2010-2016 гг. (в текущих ценах, в процентах к итогу)

Примечание – Источник: Собственная разработка на основе данных [2, с. 28].

Из рисунка видно, что наибольший удельный вес во всей продукции сельского хозяйства занимает продукция сельскохозяйственных организаций. Значение данного показателя в процентном выражении в 2016 году составило 79,1%, увеличившись на 14,7% по сравнению с 2010 годом. В анализируемом периоде наблюдается тенденция снижения удельного веса продукции хозяйств населения (в 2010 году - 34,6%, в 2016 году - 19,0%). В структуре продукции сельского хозяйства крестьянские (фермерские) хозяйства занимают незначительный объем: 1,9% в 2016 году.

В 2016 году за крестьянскими (фермерскими) хозяйствами было закреплено 171,3 тыс. гектаров сельскохозяйственных земель (2% от общей площади таких земель республики), в том числе пахотных земель – 122,4 тыс. гектаров (2,2%).

Таблица 1 – Количество убыточных организаций за 2010-2016 гг.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Сельское хозяйство	132	138	172	374	366	722	606
в том числе:							
сельскохозяйственные организации	60	40	54	219	198	502	437
крестьянские (фермерские) хозяйства	72	98	118	155	168	220	169

Примечание – Источник: Собственная разработка на основе данных [2, с.174].

Одной из наиболее важных проблем сельского хозяйства является устаревшая материально-техническая база. Несмотря на многомиллиардные вливания в развитие сельскохозяйственных организаций, количество убыточных организаций по-прежнему остается на высоком уровне.

Принятые меры по наращиванию объемов производства, улучшению качества продукции и снижению затрат позволили сократить количество убыточных сельскохозяйственных организаций с 502 (2015г.) до 437 (2016г.), удельный вес убыточных организаций в общем количестве сельскохозяйственных организаций сократился с 34,9% до 27,9% соответственно.

Несмотря на опережающий рост цен на потребляемые материально-технические ресурсы, по сравнению с ценами на сельхозпродукцию, за счет наращивания объемов производства сельскохозяйственной продукции, выручка в сельскохозяйственных организациях в 2016 году увеличилась на 7,1% и составила 1,7 млрд. рублей, рентабельность продаж составила 4,6% за январь-ноябрь 2015 года – 4,9%.

В течение года прорабатывались вопросы привлечения инвесторов, в том числе среди крестьянских (фермерских) хозяйств, а также реорганизации хозяйств. Для повышения эффективности сельскохозяйственного производства и сокращения убыточности этих организаций, был принят указ президента Республики Беларусь «О мерах по финансовому оздоровлению сельскохозяйственных организаций» от 4 июля 2016 года.

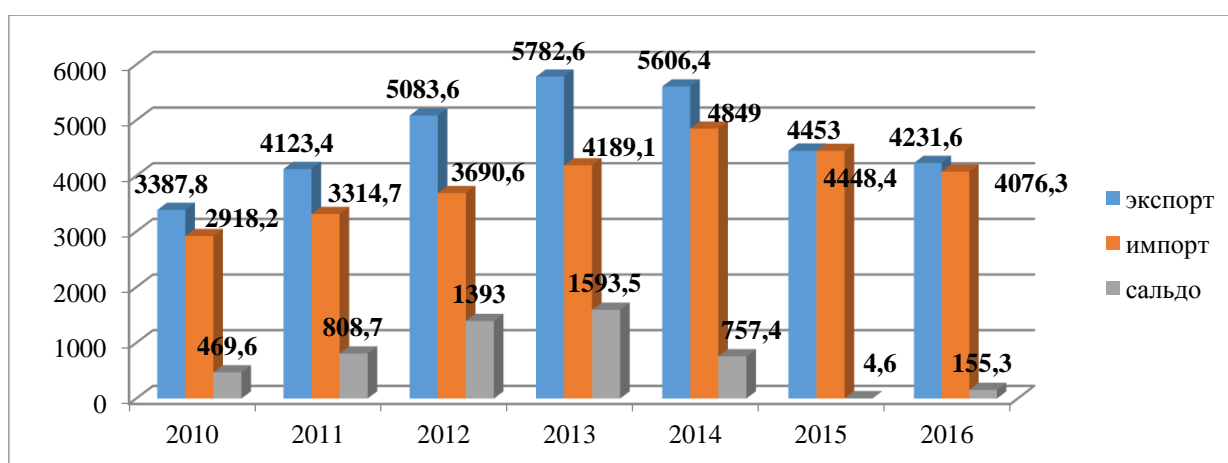

Рис 2 Объем внешней торговли сельскохозяйственной продукцией и продуктами питания за 2010–2016 гг. (в текущих ценах; миллионов долларов США)

Примечание – Источник: Собственная разработка на основе данных [2, с.188].

Предприятия агропромышленного комплекса работают как на внутренний, так и на внешний рынки, при этом отдельные виды продукции имеют значительный экспортный потенциал. Экспортные поставки сельскохозяйственной продукции и продовольствия Республика Беларусь осуществляет более чем в 80 стран мира. Основными потребителями сельскохозяйственной продукции Беларуси являются страны СНГ, в которые экспортируется около 90% от общего объема экспорта аграрной продукции. При этом доля экспорта в Россию составляет 84%, в Казахстан – 3%. В Европу поставляется 6%, в Северную и Южную Америки – по 0,1%, в Азию – 0,4%, в Африку – лишь 0,004%.

Из рисунка 2 видно, что экспорт и импорт сельскохозяйственной продукции и продуктов питания с 2010 года по 2013 год – за 4 года - увеличились на 2 394,8 млн долл. США и 1 270,9 млн долл. США или 70,6% и 43,5% соответственно.

В 2016 году по сравнению с 2013 годом экспорт снизился на 1 551,0 млн долл. США. Сокращение экспорта отчасти объясняется сокращением спроса на внешнем рынке, но в то же время свидетельствует об усилении на нем конкуренции.

Импорт в 2016 году по сравнению с 2013 годом также снизился на 112,8 млн долл. США. Что же касается импорта, то данное снижение объясняется не только причиной глобального снижения цен, но и упадком экономики страны: белорусским предприятиям нужно меньше сырья, по причине сокращения производства. Кроме того, падение номинальных (в долларовом эквиваленте) и реальных доходов граждан, уменьшило их покупательскую способность в отношении зарубежных потребительских товаров. В результате сальдо внешней торговли оказалось меньше по сравнению с 2013 годом и составило 155,3 млн долл. США.

В структуре экспорта сельскохозяйственного сырья и продовольствия Республики Беларусь в государства-члены ЕАЭС в 2016 г. наибольший удельный вес занимает молочная продукция – 44,1%. При этом основные экспортные позиции в различных странах отличаются. Армения и Казахстан в большей степени экспортируют молочную продукцию – около 30% в общей стоимости экспорта в государство-член ЕАЭС, Кыргызстан – сахар (78%), Россия – молочную продукцию (45%).

Анализ состояния и перспективы развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь позволяет сделать вывод о возможности достижения в будущем положительной динамики показателей внешней торговли сельскохозяйственной продукцией и продовольствием.

В настоящее время Правительство Республики Беларусь пытается улучшить состояние агропромышленного комплекса. С этой целью была создана Государственная программа развития аграрного бизнеса Республики Беларусь на 2016-2020 годы и внесены изменения в постановления Совета Министров Республики Беларусь от 16 июня 2014 г. №585.

1. Шимов, В.Н. Национальная экономика Беларуси: учебник / В.Н. Шимов, Я.М. Александрович, А.В. Богданович; под ред. д-ра экон. наук, проф. В.Н. Шимова, - 4-е изд., перераб. и доп. – Мн.: БГЭУ, 2012. – 649с.

2. Сельское хозяйство Республики Беларусь: статистический сборник. – Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2017. – 233с.

Бурбан О.В., ст.гр. ЕП-41

Науковий керівник: Рудь Н.Т., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

Як відомо, інноваційний розвиток економіки визначає її конкурентоздатність у світовому просторі. Основним показником, який відображає даний розвиток, при цьому здійснюючи ранжування країн, є *global innovation index*. Займаючи 50 місце (поряд з Катаром та Таїландом), Україна потребує негайної активізації інноваційної діяльності [1]. Відповідно до «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», провідна роль у підвищенні інноваційної активності належить формуванню привабливих умов для творців інновацій [2]. Відтак, значної актуальності набуває питання формування інноваційного клімату в країні.

Якщо раніше інноваційна діяльність розглядалась як наслідок науково-технічного прогресу, то в сучасних умовах інновації – найважливіший фактор ефективного функціонування організаційної, виробничої, фінансової, наукової сфер, бо саме в комплексі вони приносять бажаний ефективний результат. Досвід більшості країн світу доводить, що активна інноваційна діяльність визначає темпи економічного розвитку, структуру сучасного виробництва, життєвий рівень в країні та головне – визначає напрямок подальшого економічного розвитку країни.

Формування привабливого інноваційного клімату в країні є головним завданням держави на шляху прямування до інноваційної економіки.

Для більш глибокого аналізу поняття «інноваційний клімат», розглянемо основні підходи науковців щодо визначення даного поняття (табл. 1.)

Проаналізувавши підходи вчених, можемо зробити висновок, що трактування даного поняття здійснюється в контексті трьох об'єктів: людини (працівника), підприємства та держави.

В першому випадку погодимось з трактуванням Лебедевої Н.М., що інноваційний клімат являє собою обстановку, яка сформувалася під впливом певних факторів і визначає здатність людини щодо генерування нових ідей, продукування інновацій.

В другому випадку, в контексті підприємства, узагальнимо трактування Бондара О.В і під інноваційним кліматом вважатимемо стан зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства, яке сприяє або протидіє випуску інноваційної продукції та освоенню інновацій.

В третьому випадку, спираючись на трактування Гладинця С.Ю., визначимо інноваційний клімат, як стан національної економіки країни, який визначає бажання інвесторів вкладати у різного роду інноваційні проекти та програми.

Таблиця 1. – Підходи науковців до трактування «інноваційного клімату»

Автор	Тлумачення «інноваційного клімату»
Микитюк П.П.[3]	Розглядає інноваційний клімат як всі фактори зовнішнього середовища, що впливають на інноваційний потенціал підприємства, а саме: - <i>можливості</i> : для виробництва нових або поліпшених видів продукції або послуг; для зміни соціальних відносин на підприємстві (кадрові інновації); для розробки нових методів управління (управлінські інновації); для створення нових механізмів просування продукції на ринок (ринкові інновації); придбання ноу-хау, патентів; - <i>законодавча база</i> , низька ставка рефінансування, пільгове оподаткування; - <i>взаємодія</i> влади й бізнесу; - <i>практика комерціалізації</i> технологій.
Гладинець Н.Ю. [4]	«Інноваційний клімат» ототожнює з поняттям «інноваційної привабливості економіки», яка, з одного боку, свідчить про рівень активності інноваційної діяльності, а з іншого – визначає можливості припливу фінансових ресурсів та їх інвестування в ті чи інші регіональні інноваційні об'єкти, проекти, програми.
Лебедева Н. М. [5]	Інноваційний клімат визначає як сформовану відповідним чином обстановку, яка дозволяє людині почувати себе вільною, готовою до творчої роботи.
Бондар О.В. [6]	Інноваційний клімат – це стан зовнішнього середовища підприємства, яке сприяє або перешкоджає досягненню інноваційних цілей, у структурі якого виділяють макроклімат та мікроклімат.
Пархоменко О.В [7]	Інноваційний клімат – умови оточення підприємства, які склалися за певний період часу та мають значний вплив на ефективність його інноваційної діяльності.
Теребова С.В [8]	Інноваційний клімат – результат складної взаємодії науково-технічних, соціо-культурних, фінансово-економічних, політичних, природно-ресурсних та інших факторів, який сприяє зростанню економічної активності суспільства, підприємства та окремих працівників.

Слід зазначити, що дані рівні інноваційного клімату є взаємопов'язаними. Зв'язок між ними поданий на рисунку 1.

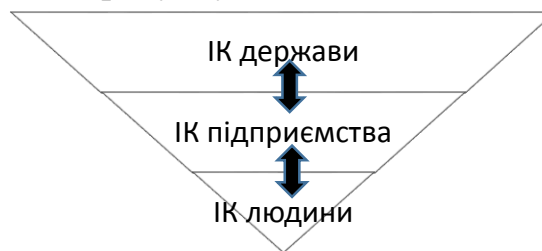

Рис. 1. – Взаємозв'язок різних рівнів інноваційного клімату

На першому щаблі знаходиться інноваційний клімат людини, оскільки здатність людини (працівника) генерувати інноваційні ідеї визначає інноваційну активність підприємства, яка в свою чергу впливає на формування інноваційного клімату в певній країні. Не слід відкидати й зворотній зв'язок, оскільки сприятливі умови для освоєння інновацій у державі визначають інноваційну діяльність підприємства та, як результат, активність населення у даній сфері.

Отже, конкурентоспроможність національних соціально-економічних систем сьогодні визначається, перш за все, рівнем інноваційного клімату в країні. У зв'язку з цим, інноваційний клімат стає тим рушійним фактором, який визначає роль та місце країни на світовому ринку. Складнощі у трактуванні даного поняття пояснюються його багатогранністю. Саме тому важливим є процес розмежування ІК за рівнями, що дає змогу більш точно визначити природу даного поняття та краще дослідити основні фактори впливу на нього. Це сприятиме підвищенню інноваційної активності усіх суб'єктів господарювання і, як результат, укріпленню конкурентних позицій країни у світовому просторі.

1. Global Innovation Index 2017 Report. Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/>
2. Проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів», Постанова ВРУ 17 лютого 2009 року №965- УІ.
3. Микитюк П.П. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посібник / За ред. П.П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер інформ». – 2015. – 224 с.
4. Гладинець Н.Ю. Прогнозування інноваційного розвитку промисловості України / Н.Ю. Гладинець // Бізнес Інформ. – 2014. – №4. – С. 274–279.
5. Лебедева Н.М. Культура та інновації / Н.М. Лебедева, Є.Г. Ясін // Форсайт. – 2009. – С. 16-26.
6. Бондар О.В. Ситуаційний менеджмент: Навч. посібник / За ред. О.В. Бондар – Київ: Центр учбової літератури. – 2012. – с. 389.
7. Пархоменко О.В. Инновационный климат организации, инновационная корпоративная культура / О.В. Пархоменко // Научный альманах. – 2016. – №10-1 – С. 262–265
8. Терехова С.В. Инновационный климат в регионе: состав и факторы развития / С.В. Терехова, А.М. Вячесловов // Экономика региона: проблемы и перспективы развития. – 2011. – С. 40–50

Василиця Н.В., здобувач вищої освіти ІV курсу 4 групи
Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, Україна

ПОНЯТТЯ І ВИДИ НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Значне місце займає у сфері господарської діяльності питання недобросовісної конкуренції. Значною мірою це відображається тим що розвиваються певні форми підприємництва. Як правило такі швидкі темпи розвитку призводять до конкурентних відносин. Для України питання про захист конкуренції є досить важливим, так як вагомі порушення у цій сфері здатні нанести шкоди економіці.

Дослідження поняття недобросовісної конкуренції ґрунтується на працях таких дослідників, як Бакалінська О., Горєва Є., Журик Ю., Берташ І., Кравчук Д., Воронко В., Чебикіна Т., Каргова В.

Конкуренція у ринковій економіці — це суперництво, боротьба між виробниками товарів та послуг за кращі, економічно вигідні умови виробництва та реалізації продукту.

Економічна конкуренція (конкуренція) - змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти

господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [1].

На даний час найбільш поширеним видом недобросовісних дій є оман. Він досягається з метою неправомірних переваг у конкуренції.

Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності [2].

Як зазначає Хомко Л., Кульгавець Х. формами недобросовісної конкуренції є:

- 1) неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання;
- 2) створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції;
- 3) неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [4, с. 283].

Ці форми у таких нормативно - правових актах ГК України [3] та Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [2] таким чином що:

– неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання - це неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; неправомірне використання товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; порівняльна реклама;

– створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції – це дискредитація суб'єкта господарювання схилення до бойкоту господарюючого суб'єкта; схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника); підкуп працівника, посадової особи постачальника; підкуп працівника, посадової особи покупця (замовника); досягнення неправомірних переваг у конкуренції; поширення інформації, що вводить в оману;

– неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці – це неправомірне збирання комерційної таємниці; розголошення комерційної таємниці; схилення до розголошення комерційної таємниці; неправомірне використання комерційної таємниці [4, с. 283].

Якщо аналізувати законодавство то недобросовісною конкуренцією, можна вважати певні дії лише в тому разі, якщо вони посягають на правовідносини в сфері підприємницької діяльності.

Варто зазначити ознаки недобросовісної конкуренції:

1. Недобросовісна конкуренція має місце після вчинення активних дій, пасивна поведінка у вигляді бездіяльності не застосовується до даного поняття.

2. Такі дії вважаються правопорушенням тоді, коли вони суперечать не лише положенню закону, але й звичаям ділового обороту, таким поняттям як розумність, добросовісність, справедливість.

3. Суб'єктами недобросовісної конкуренції вважаються лише суб'єкти господарювання, тобто такі, що займаються підприємницькою діяльністю, а також підприємці фізичні особи.

4. Набуття переваг у веденні підприємницької діяльності повинно бути метою у таких активних діях

5. В результаті таких дій, суперникам заповіюється збитки або є присутня шкода діловій репутації.

Беручи до уваги законодавство та проводячи аналіз про захист економічної конкуренції, можна відокремити такі види порушень як: зловживання монопольним становищем, обмежувальна діяльність, дискримінація конкурентів суб'єктами господарювання.

Недобросовісні дії конкурентів інколи призводять до нечесної спроби заволодіти певним суб'єктом господарювання. Конкуренція є у всіх видах діяльності, так як велика кількість підприємців прагнуть, щоб на ринку послуг їх товар, послуги, робота були єдині і в них був більший попит. Тому і застосовують недобросовісну конкуренцію. Конкуренція застосовується у різних видах зазначених вище.

Варто також зазначити, що від кількості товаровиробників залежить і те, яка саме конкуренція має місце на тому чи іншому ринку. На кінець необхідно сказати наступне – недобросовісна конкуренція є передумовою до деградації не тільки конкурентного середовища, але й держави в цілому, а тому від неї потрібно позбуватись та уникати її.

1. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001р. - №12. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України: Законодавство України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

2. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.96 №36, [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України: Законодавство України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>

3. Господарський кодекс України: від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України: Законодавство України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

4.Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник / Л. В. Хомко, Х. Ю. Кульгавець. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. – 424 с.

Васількова А.О.

Науковий керівник: Буга Н. Ю., к.ек.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

УПРАВЛІННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯМ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Формування цінової політики зумовлює необхідність системного підходу до інформаційного забезпечення обґрунтування управлінських рішень щодо цін. Управління ціноутворенням – система особистих знань, пов'язаних із дослідженнями тенденцій господарчого розвитку, науковим обґрунтуванням планів, прийняттям управлінських рішень, контролем за їх виконанням, оцінкою досягнутих результатів і пошуком резервів підвищення ефективності діючої системи ціноутворення підприємства.

В сучасних умовах розвитку ринкової економіки все більшу увагу науковці приділяють питанню управління ціною на підприємствах. Суттєвий вклад у

вирішення теоретичних та практичних проблем ціноутворення внесли українські вчені такі, як А.С. Афоніна, В.В. Герасименко, В.Є. Єсіпова, Л.О. Чорна, Я.В. Літвіненко, Н.А. Лісова та ін., а також питанням ціноутворення присвячені праці відомих закордонних вчених – Д. Дейлі, К. Крейга, Т. Неглі та ін.

Ціна є одним з найбільш важливих інструментів регулювання економіки, її регуляторний вплив на економіку охоплює багато напрямів. Зокрема, за допомогою цін виробництво продукції підпорядковується суспільним потребам, вираженим у формі платоспроможного попиту, ціни стимулюють зниження витрат на виробництво і реалізацію товарів, упровадження досягнень науково-технічного прогресу і підвищення якості самих товарів. Ціна є складовою загальної економічної й соціальної політики держави та забезпечує рівні економічні умови і стимули для розвитку всіх форм власності, економічної самостійності підприємств, позитивно впливає на збалансування ринку засобів виробництва, товарів і послуг та сприяє підвищенню якості продукції.

Розробляючи політику ціноутворення, підприємство повинно виходити із загальної економічної стратегії ціноутворення з урахуванням загального розміру прибутку, щоб визначити відповідні обсяги виробництва та обсяги реалізації виробів, тобто точку мінімізації прибутковості та точку рівноваги.

В умовах ринкових відносин прийняття рішень щодо ціноутворення на підприємстві ускладнюється, що може бути пов'язано з існуванням ряду проблем у сфері цінової політики [1, с. 14].

Серед таких проблем можна виділити: відсутність стратегічного підходу в ціноутворенні; високий рівень інфляції; низький рівень оцінки факторів ціноутворення; недосконалість інформаційного забезпечення процесу ціноутворення; нестабільність законодавчої бази; хаотичний вибір цілей ціноутворення; відсутність (або недовір'я) маркетингових досліджень як основи для прийняття цінових рішень; відсутність комплексної оцінки цінової чутливості споживачів; ігнорування моніторингу цін конкурентів у процесі розробки цінової політики; брак кваліфікованих кадрів, що володіють сучасною методологією ціноутворення; відсутність зв'язку ціни з іншими елементами комплексу маркетингу; використання затратного підходу в ціноутворенні; відсутність єдиного підходу до механізму ціноутворення на підприємствах; несвоєчасність та недовір'я заходів щодо коригування цін.

Дані проблеми знижують як ефективність діяльності підприємств у цілому, так і дієвість цінової політики підприємств зокрема. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність пошуку й утвердження нового підходу до процесу формування цінової політики підприємств [4, с. 277].

Під час прийняття рішення щодо встановлення ціни, необхідно розуміти, що споживачі вважають ціну показником якості товару. В умовах кризи або післякризового періоду, проаналізувавши сучасний ринок, підприємству слід достатньо продумувати методику розрахунку цін на свою продукцію або послуги. Успішне здійснення ціноутворення на підприємстві неможливо уявити без заходів державного регулювання та контролю за додержанням цін. Під цим розуміють дотримання всіх прийнятих нормативно-правових актів, що

встановлюють особливості формування цін, їх встановлення, удосконалення, доповнення та використання за умов ринкової економіки [2, с. 88].

Щоб правильно сформулювати цінову політику, фірма повинна чітко представляти цілі, які вона досягне за допомогою продажу конкретного товару. При чому досягнення цих цілей можливо в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі. Тільки в окремих випадках переважає якась одна мета підприємницької діяльності. У звичайній господарській практиці за допомогою цінової політики можливе досягнення великої кількості цілей.

Основні цілі цінової політики наступні:

1. Подальше існування фірми. Однак питання про виживання фірми може розглядатися як короткострокова мета.

2. Короткострокова максимізація прибутку. Для реалізації цієї мети необхідно визначити попередній попит і попередні витрати за кожною ціною (ціновій альтернативі).

3. Короткострокова максимізація обороту.

4. Максимальне збільшення збуту.

5. «Зняття вершків» з ринку за допомогою встановлення високих цін.

6. Лідерство в якості.

Перераховані цілі цінової політики можуть здійснюватися в різний час, при різній ціні, між ними може бути різне співвідношення, однак усі вони в сукупності служать для досягнення загальної мети – довгострокової максимізації прибутку [1, с. 15].

Формування цінової політики і її реалізація завжди зв'язані з загальною політикою підприємства, кінцевою метою якої є прибуткова реалізація продукції як можна більшому числу покупців.

Таким чином, управління ціновою політикою має бути одним з найбільш відповідальних процесів в системі функціонування підприємства, адже некоректні цінові рішення можуть не тільки погіршити основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства, але й призвести до його банкрутства. Це особливо актуально за сучасних умов, коли внаслідок зниження купівельної спроможності, зменшення норми прибутку для успішної діяльності підприємства найбільше значення має послідовна реалізація ефективної цінової стратегії та правильна методика встановлення цін.

1. Білобловський С.В. Ціноутворення як складовий елемент системи управління підприємством / С.В. Білобловський // Економіка, фінанси, право. – 2013. – № 9. – С. 13-17.

2. Ковальчук С.В. Сучасні тенденції застосування маркетингового ціноутворення в практичній діяльності українських підприємств / Ковальчук С.В., Тимофеев Д.Г. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – №6. – С. 85-89.

3. Мідляр А.К. Особливості цінової політики підприємств / Мідляр А.К. // Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты. – 2012. – №5. – С. 127-131.

4. Щєбликіна О.І. Управління ціновою політикою на сучасних підприємствах / Щєбликіна О.І., Щєбликіна З.В., Симонова К.С. // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. – 2014. – №1(25). – С. 276-279.

Ващенко Д.А., Мохнін І.І., студенти спеціальності фінанси та кредит
Науковий керівник – Ісхакова О.М.
Університет митної справи та фінансів, м.Дніпро, Україна

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Кризові явища в Україні спонукають до пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування економіки через використання різноманітних форм господарювання. Одна з таких форм – мале підприємництво, бо саме воно є важливим системоутворюючим елементом функціонування будь-якої господарської системи.

Хоча процеси становлення малого бізнесу в Україні розпочалися з початком незалежності, його функціонування та забезпечення розвитку перебуває в незадовільному стані. Це насамперед пов'язано з неналежним фінансовим забезпеченням, неефективним податковим механізмом, що врешті-решт є результатом невваженої і необґрунтованої державної регуляторної політики у сфері малого бізнесу. Зазначені чинники перешкоджають розвитку вітчизняних суб'єктів малого підприємництва.

Незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері, проблеми фінансового механізму розвитку малого підприємництва недостатньо вивчені. Найчастіше у працях науковців розглядаються лише окремі складові згаданого фінансового механізму, немає комплексного аналізу. Невирішеними залишаються завдання щодо виявлення взаємозв'язків між фінансовими показниками малого підприємництва та мікро-, макроекономічними й інституційними показниками. Потребують ґрунтового вивчення зарубіжний досвід реалізації фінансового механізму розвитку малого бізнесу і перспективи його адаптації до вітчизняних умов господарювання.

Мета роботи – обґрунтувати державну фінансову політику у сфері реалізації фінансового механізму розвитку малого підприємництва в Україні, а також надати рекомендації щодо його вдосконалення в сучасних умовах господарювання.

Мале підприємництво сьогодні є важливим невід'ємним структурним елементом сучасної ринкової економіки. У цьому контексті важко не погодитися з професором З.С. Варналієм, який зазначає, що «у ході еволюції ринкового господарства значення малого підприємництва зростає, що виявляється в перетворенні його у структуро-утворювальний елемент ринкової економіки. Роль та функції малого підприємництва із загальноекономічних позицій оцінюються як один із найважливіших факторів економічного розвитку суспільства, яке спирається на ринкові методи господарювання. Його важлива функція – сприяння соціально-політичній стабільності суспільства, тобто воно відкриває простір вільному вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту» [1, с. 49-54].

Водночас на шляху розвитку суб'єктів малого підприємництва України стоїть багато проблемних питань серед яких можна виділити наступні: надмірні

адміністративні бар'єри; нестача власних обігових коштів; недостатня підтримка малого підприємництва з боку держави; складність одержання обов'язкових дозволів і погоджень у відповідних державних установах; складність в отриманні фінансово-кредитної допомоги, високі відсоткові ставки по кредитах; дефіцит інвестиційних ресурсів.

На сьогоднішній день в Україні фінансова підтримка підприємництва на рівні держави здійснюється через програму «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», на виконання якої у Державному бюджеті України на 2016 рік було виділено 10,3 млн. грн. У рамках цієї програми суб'єкти малого підприємництва мали змогу отримати кредит, середній розмір якого складав 250 тис. грн. Цільовим методом використання їх було відкриття власної справи або для виробництва і збуту виробленої продукції, придбання техніки, обладнання, нових технологій, будівництва і реконструкції виробничих приміщень. Мікрокредити надавалися через Український фонд підтримки підприємництва шляхом проведення конкурсу серед бізнес-планів. У 2016 році Українським фондом підтримки підприємництва було видано 37 мікрокредитів на загальну суму 9,0 млн. грн., з них: 20 мікрокредитів видано фізичним особам-підприємцям на загальну суму 4,9 млн. грн., 17 мікрокредитів видано юридичним особам на загальну суму 4,1 млн. грн. [3].

Варто зазначити, що держава, надаючи фінансову допомогу для розвитку малого підприємництва, зовсім не відстежує ефект від освоєння такої допомоги обраними суб'єктами господарювання у масштабах економіки країни. Реалізація та поширення практики мікро-кредитування вважаються успішними у разі освоєння виділених ресурсів з державного бюджету згідно з отриманими заявками та проведеними конкурсами на отримання такої допомоги. У 2015 р. мікрокредитів видано 40 малим підприємствам і фізичним особам-підприємцям у розмірі 9,78 млн. грн. [3], не фінансову допомогу, а саме консультації, навчання, реакція на звернення та скарги, надано понад 5,68 тис. суб'єктам господарської діяльності з понад 3,16 млн. малих та середніх підприємств, котрі працюють в Україні, це понад 11 тис. реєструвалося щомісяця.

Дана проблема має такі наслідки: неефективний розподіл наявних ресурсів без уявлення, де саме така допомога отримає найбільшу віддачу для економіки; нездатність оцінити ефективність будь-якої державної допомоги взагалі в її адресній формі.

Дослідження актуальної ситуації в сфері фінансової підтримки малого підприємництва дозволило виявити фактори, що перешкоджають реалізації ефективної державної політики в даному напрямку серед яких можна виділити як загальні, що притаманні вітчизняному бізнес-середовищу, так і специфічні, що пов'язані із досліджуваним сектором підприємницької діяльності: - загальна економічна рецесія, висока інфляція, знецінення валюти, скорочення обсягів кредитування, банкрутство банків і як наслідок слабка інвестиційна привабливість країни –індекс споживчих цін за підсумками 2015 року склав 143,3%, на даний час Фондом гарантування вкладів фізичних осіб здійснюється ліквідація 72 банків [2]; - неефективність діяльності державних установ та фондів, відповідальних за розробку та реалізацію політики підтримки малого підприємництва, їх часта

реструктуризація та зміна повноважень, плинність кадрів, обмежений діалог із приватним сектором та між урядовими міністерствами та відомствами, відсутність комплексної стратегії підтримки розвитку малого підприємництва, розпорошеність планів, їх неефективність, відсутність чітких цілей; - відсутність фінансування у прийнятих програм державної підтримки малого підприємництва, низький доступ до інших джерел фінансування - за 2011-2016 рр. фінансування за програмою «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва» було проведено лише протягом 2013 року. Банківський кредит малим підприємствам складно отримати внаслідок високих відсоткових ставок та відсутності забезпечення. За період 2012-2016 рр. облікова ставка НБУ зросла з 7,50% до 22,00%, середньозважена ставка за кредитами в національній валюті до 20,20% [2]; - корупція; - суперечливість оподаткування внаслідок існування одночасно двох режимів оподаткування, високий рівень ухилення від сплати податків, непостійність податкового законодавства.

Підсумовуючи вищенаведені проблеми у сфері підтримки малого підприємництва виділимо пріоритети перспективного розвитку державної фінансової підтримки малого підприємництва:

1) інституційна модернізація із використанням зарубіжного досвіду задля формування сучасних фінансових інститутів, що сприятимуть розвитку підприємництва;

2) посилення фінансової інклюзивності у системі державної підтримки малого підприємництва, що пов'язана із забезпеченням доступу до адекватного діапазону безпечних, зручних та прозорих фінансових послуг для вразливих груп [1, с. 49-54] під якими варто вважати суб'єктів підприємницької діяльності, що потребують державної фінансової підтримки;

3) пошук джерел фінансування державної фінансової підтримки в складних економічних умовах.

1. Варналій З.С. Пріоритети вдосконалення державної політики розвитку малого підприємництва в Україні / З.С. Варналій, Т.Г. Васильців, Д.С. Покришка // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 2. – с.49-54.

2. Висновки щодо виконання державного бюджету України на 2016 рік / департамент з питань бюджетної політики Рахункової Палати України. – Київ. – Рахункова Палата України. – 2017. – 67 с.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Воянец М.В., Жук А.С., студенти 4-го курсу

Научный руководитель: Бухтик М.И., к.э.н., доцент

Полесский государственный университет, г.Пинск, Республика Беларусь

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УСЛОВИЯХ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Страховой рынок Республики Беларусь в настоящее время все еще находится в стадии становления – так, достаточно неустойчивой по мировым

меркам является законодательная база, которая претерпевает существенные изменения и не позволяет создать устойчивое правовое поле. С июля 2014 года страховым организациям запретили размещать средства страховых резервов в недвижимость (по страхованию жизни допустимая доля инвестиций была не более 15% от суммы страхового резерва, по страхованию не-жизни – не более 20%) [1]. С 1 марта 2015 года Национальный Банк Республики Беларусь прекратил выдачу разрешений на использование иностранной валюты страховыми организациями, т.е. страхователи не имеют право платить страховые взносы в иностранной валюте, а страховщики – выплачивать страховые суммы и возмещения в иностранной валюте. В условиях нестабильной экономической ситуации в стране, данное постановление в незначительной степени помешало страховым организациям выполнять свои обязательства перед страхователями, в частности тем, кто заключил договор до 1 марта 2015 года и уже уплачивал взносы в иностранной валюте, что подорвало доверие населения к национальному страховому рынку. В наибольшей степени данное постановление отразилось на страховании жизни и дополнительной пенсии.

Данный вид страхования является самым долгосрочным, по сравнению с другими видами страхования. Договор по страхованию жизни и дополнительной пенсии заключается на срок не менее 3-х лет, а максимальный срок может превысить 40 лет. На данный момент, по подсчетам БАС, около 35000 человек застраховано по валютным договорам страхования жизни и дополнительной пенсии [2]. Однако вступившее в силу постановление несколько оттолкнуло настоящих и потенциальных страхователей от данного вида страхования и отдать предпочтение валютным депозитам, а не страховым организациям.

Для обеспечения нормального функционирования страхования жизни и дополнительной пенсии, можно провести следующие мероприятия:

1. Заключать договор страхования с условием единовременной выплаты страховщиком страхового взноса. Единовременная выплата страхового взноса в день вступления в силу договора страхования обеспечит страховщикам поступление данной суммы в страховой резерв, что дает им возможность перечислить ее на банковский депозит и в дальнейшем своевременно рассчитаться по своим обязательствам даже в случае девальвации. Так как данный вид страхования является долгосрочным, то взносы, как правило, поступают ежемесячно (ежеквартально) и сумма взноса небольшая, поэтому страховой резерв формируется не полностью, соответственно доход от инвестиций в средства страховых резервов будет меньше, чем при единовременной выплате. К тому же, при высоком уровне девальвации взносы будут постоянно обесцениваться, что приведет к дополнительным тратам страховщика при выплате страхового возмещения. Положительной стороной введения данных мер является гарантия получения страхового возмещения страхователем и приемлемый уровень дохода от инвестирования суммы единовременного взноса страховщиком. В частности, если сумма страхового возмещения прописана в договоре в иностранной валюте, а выплачиваться будет в белорусских рублях, то при единовременной уплате взноса страховая организация не будет нести никаких потерь, так как сможет перевести всю сумму

взноса в иностранную валюту и хранить на валютном депозите до наступления страхового случая. При получении страховых взносов долями и большой вероятности риска наступления девальвации страховщик может потерять на курсовых разницеах значительную сумму и обеспечить себе убытки. Недостатком данного мероприятия является то, что, несмотря на скидки, которые действуют при единовременной уплате страхового взноса, многие страхователи не смогут позволить себе этого, так как сумма взноса может многократно превышать среднемесячную заработную плату.

2. Ввести краткосрочные договора по страхованию жизни и дополнительной пенсии с возможностью дальнейшего продления договора. В Республике Беларусь договор по страхованию жизни и дополнительной пенсии заключается на срок не менее 3-х лет. Однако, с учетом введенного постановления о расчетах по договору страхования только в белорусских рублях, а также в условиях высокой вероятности наступления девальвации сумма страхового возмещения (если она в договоре не указана в иностранной валюте) может обесцениться, а если возмещение привязано к сумме в иностранной валюте, то при ежемесячном (ежеквартальном) поступлении страховые взносы обесцениваются и создают напряженную ситуацию для исполнения обязательств страховщиком. Так как не все страхователи смогут позволить себе единовременные выплаты страховой суммы, то для решения данной проблемы можно создать договоры страхования сроком на 1 год с возможностью дальнейшего продления. В данном договоре можно будет прописать определенную сумму и страхового взноса, и страхового возмещения по усмотрению обеих сторон, а также при небольшой сумме страхового возмещения предусмотреть возможность единовременной выплаты страхового взноса. По истечению срока договора можно его продлить еще на год (по усмотрению страхователя), а также при девальвации подкорректировать суммы страхового взноса и возмещения на коэффициент изменения курса иностранной валюты. Это позволит избежать возможных убытков от курсовых разниц как для страховщика, так для страхователя.

Исходя из вышеизложенного можно подвести итог, что проведение данных мероприятий позволит избежать негативных последствий для страховых организаций и страхователей, которые могут возникнуть после введения данных норм, а также сохранить доверие потенциальных страхователей к страховому рынку Республики Беларусь и позволят обеспечить бесперебойное функционирование национальных страховых организаций в сфере личного страхования.

1. Страховщики недоумевают: им запретили вкладывать в недвижимость [Электронный ресурс] / Страхование / Экономика и бизнес // Новости TUT.BY. – 2014. – 8 сентября. - <http://news.tut.by/economics> - Дата доступа: 15.11.2017 г.

2. Прихлопнутые деолларизацией. На страховании жизни и пенсий можно ставить крест? [Электронный ресурс] / Страхование / Экономика и бизнес // Новости TUT.BY. – 2015. – 18 февраля. - <http://news.tut.by/economics> - Дата доступа: 15.11.2017 г.

Гаранчевська І. А., ст. гр. ЕП-41

Рудь Н. Т., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Наш світ дуже динамічний. Кожного дня людство стикається із великою кількістю викликів. Серед них багато соціальних, екологічних, демографічних, економічних та інших проблем. Вважаємо, що саме розвиток соціального підприємництва має стати ефективним інструментом для подолання вищеперерахованих категорій. До того ж, такий вид підприємництва стимулюватиме становленню не лише бізнесу, а й усвідомлення кожного громадянина у важливості соціальних змін та їх особисту дотичність до процесів, що відбуваються в країні. Державний сектор та бізнес-середовище не може повністю забезпечити подолання соціально-економічних конфліктів, необхідно розглядати нові рішення. Одним із таких інструментів є стимулювання розвитку соціального підприємництва, розвиток соціальних інновацій. Запропоновані поняття є досить новими, в Україні популяризації тільки набувають, тому слід вважати, що це інноваційний підхід до вирішення проблеми.

У наукових публікаціях вперше термін з'явився у 1972 році, завдяки Б. Дрейтону [1], він визначає соціальне підприємництво як інноваційний підхід, завдяки якому індивіди можуть вирішити серйозні соціальні проблеми, з якими стикається їх спільнота.

Загальноприйнятого визначення поняття «соціальне підприємництво» в Україні не існує, воно не регулюється жодними законодавчими актами і, по суті, кожен трактує цю категорію по-різному. Слід зауважити, що українські вищі навчальні заклади не дуже активні в плані розгляду даного поняття та можливостей його включення у програми, як наслідок, молоде покоління, студенти, не розуміють визначальної ролі соціального підприємництва для суспільства і про ті можливості, які воно відкриває.

До соціального підприємництва ми віднесемо діяльність різних організацій від трьох секторів національної економіки: держави, бізнесу та третього сектору (громадських організацій).

Продуктом соціального підприємництва є соціальне підприємство. Існує безліч підходів до трактування даного поняття: школа соціальних інновацій визначає соціальне підприємство як організацію, діяльність якої орієнтована на розробку та впровадження інновацій у соціальній сфері. Більш розгорнуте поняття визначає школа соціально орієнтованого бізнесу – бізнес-організація, яка здійснює виробництво і реалізацію товарів, робіт, послуг з метою задоволення соціальних потреб [2, с. 17].

Соціальних підприємців ще називають «інноваторами», оскільки вони постійно прагнуть вирішити «старі» проблеми соціуму «новими» бізнесовими підходами. Скоріше за все це пов'язано із тим, що з точки зору рентабельності традиційний бізнес вже зайняв найбільш цікаві позиції, але не може справитися

із особливістю різних соціальних груп, котрі знаходяться в складних життєвих ситуаціях. Ми можемо назвати соціальне підприємництво інновацією у соціальній сфері, це новий метод вирішення глобальних та локальних проблем.

В Україні соціальне підприємництво тільки набирає популярності. У 2017 році в рамках проекту «Соціальні підприємства в Україні», що виконується громадською організацією «Молодіжний центр з проблем трансформації соціальної сфери «СОЦІУМ–XXI» був виданий другий Каталог соціальних підприємств України 2016–2017 рр., у якому зібрано, систематизовано та представлено в алфавітному порядку інформацію про 150 соціальних підприємств України. Перший Каталог соціальних підприємств України 2013 року містив інформацію лише про 41 соціальне підприємство [3].

Зареєстровані у Каталозі соціальні підприємства України працюють у різноманітних напрямках. Найбільше соціальних підприємств, що заповнили анкету, займаються вирощуванням та збутом сільськогосподарської продукції (наприклад, ягоди, гриби, молочна продукція тощо). На другому місці – підприємства, що займаються трудовою, медичною та соціальною реабілітацією людей з інвалідністю.

Успішним прикладом роботи соціального підприємництва є громадський ресторан «Urban Space» у Івано-Франківську. Ця соціальна ініціатива – чудовий приклад об'єднання громади навколо спільної ідеї. Унікальність проекту у тому, що 80% прибутку ресторану направлено винятково на реалізацію громадських проєктів, а засновниками такого закладу є 100 соціально активних людей, яких об'єднує ідея якісного розвитку міського простору.

Цікавим прикладом соціального підприємництва за кордоном є Grameen Bank, що знаходиться в Бангладеші. Місія компанії кредитування малозабезпечених громадян, як інструмент боротьби з бідністю. Суть бізнесу полягає в наданні кредитів «солідарним групам» – це невеликі неформальні групи, які подають спільну заяву на надання кредиту. Учасники гарантують повернення позики, ґрунтуючись на взаємодопомозі при веденні економічної діяльності.

За результатами дослідження «Соціальні підприємства в Україні» головною складністю для соціальних підприємств є: відсутній чи важкий доступ до грантової чи іншої фінансової підтримки від фондів, партнерів, інвесторів чи держави для розширення чи початку бізнесу. На другому місці – нестача кваліфікованих кадрів / волонтерів через відсутність людей з відповідною освітою чи неможливістю соціального підприємства оплатити роботу фахівця високого рівня. На третьому місці – відсутнє власне приміщення чи занадто висока ціна оренди та відсутня підтримка держави чи місцевої влади. Відповідно до відповідей, соціальних підприємств не вистачає підтримки держави у формі: торговельних преференцій, сприяння у законному отриманні землі учасниками АТО, державне співфінансування послуг чи допомога в оплаті оренди приміщення, створення програм підтримки соціального підприємництва. Стосовно напрямків, що сприятимуть розвитку соціального підприємства, то на першому місці опинилися два фактори: фінансова підтримка та підтримка держави, місцевої влади. Фінансова підтримка, згідно отриманих відповідей, це

гранти, підтримка спонсорів для розширення діяльності соціального підприємства [4, с. 24–25].

Отже, соціальне підприємництво – це діяльність, з використанням інноваційних підходів, котра спрямована на отримання соціального ефекту, місією якої є добробут суспільства, прибуток тут аж ніяк не на першому місці, часто дії соціальних підприємств спрямовані на вирішення глобальних економічних та соціальних проблем. Соціальне підприємництво – це діяльність, що має три орієнтири: соціальний, ринковий та інноваційний, в цьому і є цінність його розвитку, адже відбувається поєднання різноманітних категорій та створюється стійкий баланс, що вивільняє ресурси для суспільства.

1. Drayton B. Collaborative entrepreneurship: how social entrepreneurs can tip the world by working in global teams / B. Drayton // Innovations 6.2. – 2011. – Р. 35–38.
2. Свинчук А. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін: посібник / А. Свинчук, А. Корнецький, М. Гончарова та інші. – К.: б/в, 2017. – 188 с.
3. Каталог соціальних підприємств України 2016–2017 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B5k4OK2hVgtAOWhGV1RjcW8zZlk/view>
4. Соціальні підприємства в Україні. Підсумковий звіт за результатами дослідження. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B6DSntNixLtlZHFoTmJ5SIVjS2s/view>

Горбарук Т.С., Комисарук А.П., студентки 4 курсу
Научный руководитель: Матяс А.А., к. э. н., доцент
Полесский государственный университет г. Пинск, Беларусь

ТЕНДЕНЦИИ ИНФЛЯЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Мировой опыт свидетельствует о том, что низкая и стабильная инфляция является важнейшим условием для обеспечения сбалансированного долгосрочного экономического роста, повышения конкурентоспособности производства и качества жизни населения.

Под инфляцией понимают процесс обесценивания денег, приводящий к повышению цен на большинство категорий продукции, не обусловленному улучшением ее качества. Инфляция является следствием избыточности массы денег, обращающихся в процессе функционирования экономики, в сравнении с фактическим объемом реализуемых товаров.

Механизмы возникновения и развития инфляции могут быть различными. Наряду с макроэкономическими факторами инфляционных процессов выделяют и другие. В частности, административная инфляция возникает вследствие установления уровня цен государственными структурами без учета реальной экономической ситуации в стране. Инфляция издержек может быть вызвана удорожанием ресурсов и других составляющих процессов производства и оказания услуг, что приводит к повышению цен. Существует понятие импортируемой инфляции, являющейся следствием роста импортных цен.

Показателем, характеризующим уровень инфляции, является индекс потребительских цен. При расчете учитывается варьирование в базисном периоде времени затрат на приобретение определенных товаров и услуг, формирующих так называемую потребительскую корзину благ. В ее состав включаются важнейшие статьи расходов: продукты питания, жилье, одежда, транспортные издержки, расходы на социально значимые товары и услуги.

Проанализируем как изменялся уровень инфляции в Республике Беларусь за последние пять лет на основании данных представленных на диаграмме (рисунок 1).

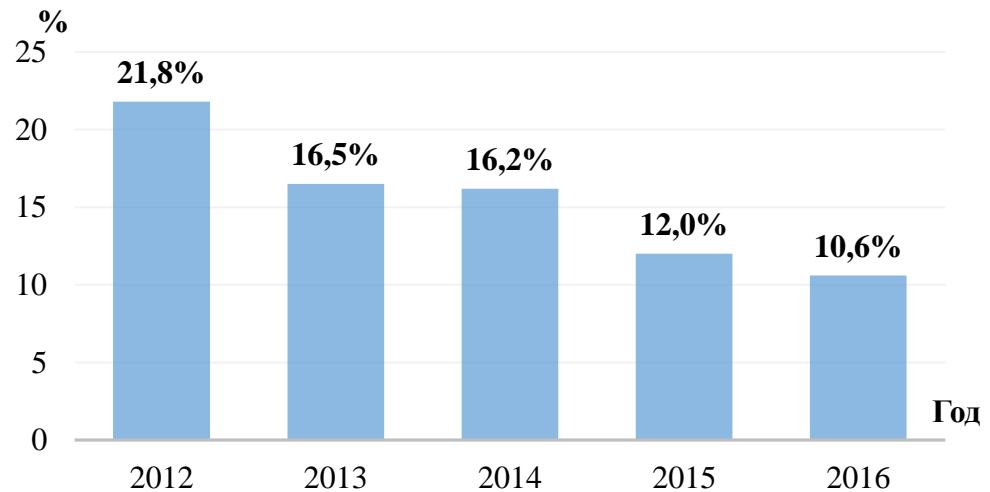

Рис. 1 – Динамика уровень инфляции за 2012–2016 гг., %
Примечание – Источник: собственная разработка на основании [1].

Так, уровень инфляции в 2012 г. был равен 21,8%, за рассматриваемый период он снизился на 11,2 п. п. и составил в 2016 г. 10,6%. Что соответствует прогнозному значению, предусмотренному основными направлениями денежно-кредитной политики, которое не должно было превысить 12%. Следует также отметить, что в августе 2016 г. в Республике Беларусь впервые за много лет была зафиксирована дефляция, которую обеспечило сезонное снижение цен на фрукты и овощи.

Дальнейшее снижение инфляции предполагалось и в 2017 г. Так, основной целью денежно-кредитной политики на 2017 г. первоначально было снижение инфляции, измеряемой индексом потребительских цен, до 9%. Однако, в течение года прогноз обновили. Правительство рассчитывает, что до конца года инфляция не превысит 6–6,5%, против прежних 9%.

По данным рисунка 2 можно заметить, что по итогам первых десяти месяцев 2017 г. (январь-октябрь) инфляция не превышает прогнозный показатель. За данный период она составила всего 4,9 %, что является историческим минимумом.

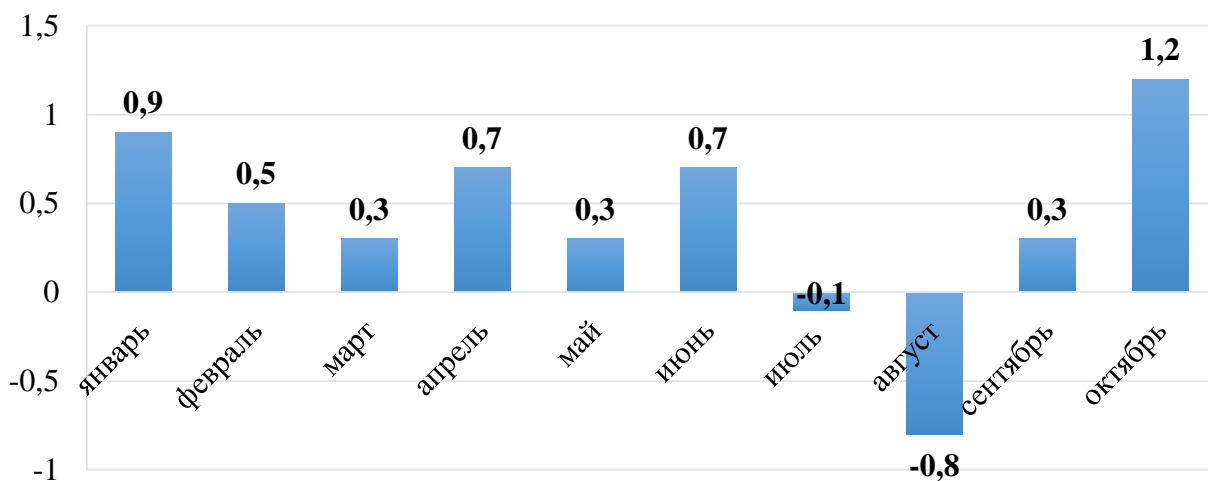

Рис. 2 – Динамика уровня инфляции за январь-октябрь 2017 г.
Примечание – Источник: собственная разработка на основании [1].

На следующий год пока закладывается инфляция в 7%. К концу 2020 г. прогнозируют снижение инфляции до 5% [2]. Судя по всему, этому прогнозу суждено сбыться, однако радоваться этому не приходится, так как рост цен будет замедлен не рыночными, а административными методами, что еще более ухудшит экономическую ситуацию в стране.

В действительности такое административное сдерживание цен уничтожает конкуренцию, поощряет неэффективность и обрекает на убытки огромное количество субъектов хозяйствования. Это и импортеры, и предприятия производящие продукты питания, и сельско-хозяйственные организации, и многие другие так или иначе с ними связанные.

Для частных компаний это грозит закрытием или уходом с белорусского рынка, что в свою очередь приведет к сокращению ассортимента и дефициту, как отдельных продуктов, так и целых групп товаров. Это не говоря о росте безработицы и снижении инвестиционной привлекательности.

Таким образом, снижение инфляции до «рекордно низкого уровня» административными методами скорее не улучшит, а только ухудшит и без того непростую экономическую ситуацию в стране.

1. Инфляция в Беларуси. Министерство финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Минск, 2017. – Режим доступа: <https://myfin.by>. – Дата доступа: 19.11.2017.

2. Основные направления денежно-кредитной политики Республики Беларусь на 2017 год. Национальный Банк Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://www.nbrb.by>. – Дата доступа: 19.11.2017.

Гученко Е. В., ст. гр. Ф-33

Брестский государственный технический университет, г. Брест, Республика Беларусь

ПРОЕКТНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ КАК ИСТОЧНИК РАЗВИТИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Введение В условиях дефицита финансовых ресурсов для предприятий актуальна проблема их финансирования. В настоящее время финансовый рынок Республики Беларусь не в состоянии обеспечить реальный сектор экономики достаточными инвестиционными ресурсами. В условиях недостаточности источников самофинансирования таким источником может выступать проектное финансирование.

На современном этапе развития кредитных отношений банков Республики Беларусь актуальной проблемой является разработка эффективной системы инвестирования предприятий посредством выдачи банковских кредитов и их возврат, что возможно осуществить при наличии и успешном функционировании коллекторских агентств.

Цель. При написании статьи автор ставит перед собой цель доказать, что коллекторские агентства позволят не только минимизировать риски невозврата банковских кредитов, стимулировать хозяйственную деятельность субъектов народного хозяйства, а также будут способствовать развитию такого направления кредитования, как проектное финансирование.

Научная новизна заключается в том, развитие коллекторской деятельности способствует развитию проектного финансирования.

В Республике Беларусь проектное финансирование находится на начальной стадии развития. Белорусские банки при финансировании инвестиционных проектов используют только отдельные элементы проектного финансирования: прогнозирование притока денежной наличности от реализации проекта, выбор в качестве способа обеспечения исполнения обязательств по кредитному договору строящегося объекта (наряду с другими способами обеспечения), оплата долгов кредиторам продукцией предприятий-кредитополучателей и некоторые другие. Имеет место также дефицит эффективных инвестиционных проектов. Применяемые методики их оценки не совершенны, не стало повсеместным оформление предконтрактных документов.

Для рациональной реализации данной схемы инвестиций исходя из имеющегося потенциала требуется осуществление ряда организационных мероприятий, в частности создание коллекторских агентств.

Коллекторская деятельность – это осуществляемая от своего имени или от имени кредитора систематическая деятельность, направленная на добровольное погашение должником его задолженности перед кредитором или на принудительное взыскание задолженности должника, а также деятельность по приобретению денежных требований к должникам коллекторским агентством с целью их самостоятельного предъявления [1].

Рынок коллекторских услуг в Республике Беларусь не развит и представляет собой совокупность юридических компаний, которые оказывают в том числе и услуги по взысканию задолженности. Наиболее крупными агентствами являются ЗАО «БизнесГлобалКонсалт», ООО «Коллекторское агенство Лев и партнёры», ООО «Авторитет Коллект», ООО «СВС-Консалтинг».

В качестве организаций, осуществляющих коллекторскую деятельность могут выступать аффилированные структуры, специализированные агентства и агентства на базе юридических компаний.

Автор предлагает банкам ввести собственную аффилированную структуру, так как она имеет следующие положительные стороны:

- высокий уровень контроля банка над аффилированной структурой и над методами работы;
- минимизированы риск утечки информации и репутационные риски;
- досудебное урегулирование.

Данная структура будет использовать следующие методы для достижения поставленных целей:

1) привлечение к субсидиарной ответственности. Субсидиарная ответственность предполагает, что физические лица, которые отвечают за деятельность компаний, несут полную финансовую ответственность по всем их обязательствам в размере всей задолженности перед контрагентами. Проще говоря, этот механизм позволяет взыскать долги из личных средств генерального директора или учредителей компании.

2) создание и анализ кредитуемых проектов, то есть банк уже на начальной стадии проанализирует проект и предоставит полную информацию о возможности его реализации. Отличительной особенностью будет являться то, что агентство будет выдавать кредит предприятиям, которые в свою очередь должны будут увеличить свой УК на размер кредита, при этом банк становится акционером, тем самым получает гарантию возврата кредита. Плюсы такого кредитования имеются как для кредитора, так и для заёмщика. Для кредитора плюсом является то, что минимизирован риск невозврата кредита. Для заёмщика – во-первых, он получает необходимую сумму, а, во-вторых, получает помощь от агентства при реализации проекта. Такое акционирование отечественных предприятий может стабилизировать их работу за счёт устойчивого инвестирования проектов по техническому обновлению и выпуску новой высококачественной продукции, созданию и освоению новых видов конкурентоспособной продукции [2]. Но условием выдачи таких беспроцентных кредитов будет являться определённая рентабельность, которую можно рассчитать по формуле (1):

$$R \geq \frac{P*(1+i*t)-P}{\frac{\sum K_p}{K_p/A}*t}, \quad (1)$$

где R – рентабельность проекта;

P – размер кредита;

i – процентная ставка банка по кредитам;

t – срок, на который предоставляется кредит

$\frac{\sum Kp}{Kp/A}$ процент, взимаемый от прибыли ($\sum Kp$ – сумма кредита, Kp/A – краткосрочные активы (краткосрочные активы, т.к. заёмщику важно улучшить текущее состояние)). Мы видим, что при создании коллекторского агентства, а точнее при кредитовании коллекторским кредитом, банк при успешном сочетании всех факторов получает выгоду исходя из полученной прибыли от реализации кредитуемого проекта.

3) А ведь проектное финансирование – финансирование инвестиционных проектов, при котором источником обслуживания долговых обязательств являются денежные потоки, генерируемые проектом. Гарантией кредита является только экономический эффект от реализации проекта, т. е. доходы, которые будут получены в перспективе созданным или реконструированным предприятием.

Таким образом, подводя итоги можно сделать вывод, что, создавая аффилированную структуру, банк сможет минимизировать риски невозврата кредитов, с одной стороны, а с другой – будет выступать источником инвестирования в случае необходимого уровня рентабельности и тем самым развивать проектное финансирование в стране.

1. Проектный анализ и проектное финансирование / И.А. Никонова. — М.: Альпина Паблишер, 2012. — 86 с.

2. Проектное финансирование [Электрон. ресурс] / Монографии, изданные в издательстве Российской Академии Естествознания. - Режим доступа: <http://www.rae.ru/monographs/40-1298>. – Дата доступа : 10.05.2013.

Демидюк С.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

ШЛЯХИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У КОРПОРАТИВНУ СТРУКТУРУ

Актуальною проблемою розвитку лісогосподарської сфери України є низький рівень віддачі державного фінансування ведення лісового господарства та низька ефективність функціонування держлісгоспів. Тому постає необхідність у реформуванні цієї сфери національної економіки у напрямі її лібералізації, вдосконаленні існуючих інститутів, упорядкуванню відносин власності на ліси, покращенню економічного та екологічного регулювання. Перспективним напрямом реформування в сфері лісового господарства є перетворення Державного агентства лісових ресурсів України у державне господарське об'єднання – Корпорацію «Ліси України».

Проблеми реорганізації державних лісогосподарських підприємств України у корпоративну структуру досліджували такі українські науковці як Голян В.А.

[4], Мішенін Є.В., Фурдичко О.І., Шершун М.Х., Шубалий О.М. [5], Юхновський І.Р., Попков М.Ю. та інші.

Більшістю українських дослідників лісового господарства пропонується створення об'єднання державних лісгосподарських підприємств у одну структуру типу холдингу, корпорації чи концерну [4, 5].

Варто враховувати те, що згідно статті 118 Господарського кодексу України об'єднанням підприємств є господарська організація, утворена у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань. Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до Господарського Кодексу та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств. Об'єднання підприємств є юридичною особою. Державні господарські об'єднання утворюються переважно у формі корпорації або концерну, незалежно від найменування об'єднання (комбінат, трест тощо) [1].

На нашу думку найбільш оптимальним буде об'єднання за типом корпорації, оскільки холдингова компанія згідно статті 126 Господарського кодексу України є публічним акціонерним товариством, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств [1]. Тобто умовою існування холдингу є акціонерна форма організації підконтрольних підприємств та зосередження їх контрольного пакету акцій у власності холдингу. А державні лісгосподарські підприємства є унітарними підприємствами і їх майно не поділено на частки (акції). З цього слідує що утворити холдинг на основі держлісгоспів неможливо. Варіант перетворення лісгоспів на акціонерні товариства також є небажаним, оскільки це підвищить трансакційні витрати на управління майном (витрати на перереєстрацію підприємства, емісію акцій, їх зберігання та реєстрацію, проведення зборів акціонерів, витрати на утримання керівних органів акціонерного товариства тощо).

Концерн згідно статті 120 Господарського кодексу України є статутним об'єднанням підприємств на основі їх фінансової залежності від одного або групи учасників об'єднання, з централізацією функцій науково-технічного і виробничого розвитку, інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності [1]. Тобто учасники цього типу об'єднання позбуваються частини власної незалежності і передають виконання частини функцій одному (головному) учаснику концерну. У випадку з держлісгоспами це не є доцільним, оскільки переважна більшість лісгоспів мають типову структуру і виділяти серед них якийсь один не є доцільним. Також не варто передавати функції з інвестиційного чи виробничого розвитку на обласний (регіональний) рівень (як це було раніше), оскільки в такому випадку обласне підприємство перетворюється на єдиний центр прибутку, а рядові держлісгоспи стають лише центрами витрат. Тому найбільш доцільною є форма об'єднання держлісгоспів у формі корпорації.

Корпорація згідно статті 120 Господарського кодексу України – це договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації [1]. Корпорація створюється у формі юридичної особи із збереженням самостійності підприємств, які до неї входять.

Управління державним господарським об'єднанням здійснюють правління об'єднання і генеральний директор об'єднання, який призначається на посаду та звільняється з посади органом, що прийняв рішення про утворення об'єднання. Склад правління визначається статутом об'єднання. Порядок управління державним господарським об'єднанням визначається статутом об'єднання відповідно до закону [1].

Враховуючи сказане вище, перетворити Держлісгосп у корпорацію буде не дуже важко. Для цього потрібно буде рішенням Кабінету Міністрів України створити Корпорацію «Ліси України» з наданням у власність статутного капіталу та ліквідувати Державне агентство лісових ресурсів. Одночасно потрібно буде зареєструвати статут новоутвореної корпорації та призначити генерального директора об'єднання, сформувавши при цьому правління.

Оскільки, згідно статті 123 Господарського кодексу України господарське об'єднання має право утворювати за рішенням його вищого органу управління філії ([1]), то наступним етапом стане ліквідація обласних Управлінь лісового та мисливського господарства та створення на їх основі філій Корпорації «Ліси України» (без статусу юридичних осіб та державних органів управління).

Адже згідно статті 95 Цивільного кодексу України філією є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій. Філії не є юридичними особами. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого нею положення. Керівники філій призначаються юридичною особою і діють на підставі виданої нею довіреності [2].

Одночасно з цим варто розробити та затвердити положення про ці філії, в яких варто закріпити розподіл функцій між центром та обласними підрозділами. При цьому варто уточнити, що центральний апарат корпорації «Ліси України» та її обласні підрозділи не повинні займатися безпосереднім веденням лісового господарства (чим повинна займатися низова ланка – держлісгоспи), а їх основними функціями є координація, підтримка та сприяння розвитку державних лісгосподарських підприємств. На республіканському рівні повинні вирішуватися питання стратегічного характеру (підготовка та управління кадрами, фінансовий менеджмент, науково-методичне забезпечення роботи держлісгоспів, міжнародне співробітництво тощо) та здійснюватися координація роботи обласних філій.

На обласному рівні здійснюється координація та спрямування діяльності лісгоспів, виконуються спеціалізовані функції (підбір кадрів, юридичний та фінансовий консалтинг, сприяння зовнішньоекономічній діяльності тощо) та здійснюється управління лісгоспами на тактичному рівні (не втручаючись при цьому в оперативне управління виробництвом підконтрольних підприємств).

Бюджет новоутвореної корпорації варто формувати на основі сплати щомісячно (щоквартально) учасниками об'єднання майнових внесків. Так існує досить позитивний польський досвід, за яким надлісництва (аналог українського лісгоспу) сплачують до Лісового фонду Польщі 10% від власних доходів, які потім використовуються на фінансування діяльності державного лісового підприємства «Lasy Państwowe» та вирівнювання фінансових можливостей надлісництв з різними природними умовами лісовирощування. Цей досвід варто використати і для фінансування діяльності корпорації «Ліси України» та виконання інших завдань (створення лісової інфраструктури, фінансування проведення наукових досліджень та лісовпорядкування тощо). При цьому варто передбачити, що цей регулярний майновий внесок повинен відноситися в податковому обліку на валові витрати, тобто не повинен оподатковуватися.

Нормативне регламентування сплати внесків здійснюється згідно статті 123 Господарського кодексу України, в якій зазначено, що учасники об'єднання підприємств можуть вносити на умовах і в порядку, передбачених його установчими документами, майнові внески (вступні, членські, цільові тощо) [1].

Новостворена корпорація існуватиме на основі державної форми власності та повинна буде функціонувати на основі самоокупності. Під самоокупністю розуміється така система господарювання, яка передбачає відшкодування поточних витрат підприємства і витрат на просте відтворення за рахунок власних доходів [3]. Однак лісгосподарські підприємства України отримують з Державного бюджету в рази більше коштів, ніж надходить до нього рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів. Тому з метою забезпечення самоокупності новоутвореної корпорації «Ліси України» можна було б, переймаючи досвід інших східноєвропейських країн, створити Лісовий фонд, до доходів якого відносилася рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів, а також відшкодування збитків завданих лісовому господарству та штрафів за порушення лісового законодавства. Крім того, необхідно було б переглянути лісові такси у напрямі їх збільшення (майже вчетверо), щоб зрівняти витрати та доходи Лісового фонду, а також посилити контроль за нарахуванням та сплатою цих платежів.

Позитивним європейським досвідом організації лісового господарства є також те, що лісові підприємства мають у володінні значні площі лісів (в середньому 50–60 тис. га), внаслідок чого вони отримують ефект від масштабу діяльності (досягається економія накладних витрат: адміністративних та витрат на збут). Цей досвід варто перейняти українським лісоводам, оскільки середня площа лісоволодінь українського держлісгоспу є доволі низькою (20 тис. га). Якщо враховувати те, що більшість держлісгоспів перебувають у підпорядкування Державного агентства лісових ресурсів, то варто було б їх на рівні адміністративних районів об'єднати в одну господарську одиницю. Так, наприклад, в Маневицькому районі Волинської області функціонує чотири держлісгоспи підпорядкованих Держлісагентству: ДП «Маневицьке лісове господарство», ДП «Колківське лісове господарство», ДП «Городоцьке лісове господарство» та ДП «Поліське лісове господарство». Об'єднання лісгоспів на рівні району в один держлісгосп, підпорядкований Держлісагентству (в

перспективі корпорації «Ліси України») дозволить: переглянути та спростити організаційну структуру; скоротити чисельність адміністративного персоналу шляхом укрупнення лісгосподарських, бухгалтерських, маркетингових та інших відділів, зменшити число управлінців та обслуговуючого персоналу; зменшити витрати на утримання адміністративних будівель шляхом відчуження невикористовуваних площ; упорядкувати закріплення земель за лісництвами шляхом усунення чередування лісових ділянок різних лісгоспів та їх укрупнення з метою оптимізації логістичних витрат тощо. Тобто укрупнення лісгоспів повинно принести економічні вигоди.

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 19–20, 21–22. – С. 144.

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № № 40–44. – С. 356.

3. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств / Центральна спілка споживчих товариств України. – 2006: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/FIN21830.html

4. Механізм стимулювання розвитку лісоресурсної сфери: [Монографія] / В.А. Голян, О.М.Шубалий, Н.М. Василик. – Луцьк: Твердиня, 2012. – 374 с.

5. Шубалий О.М. Трансформаційні процеси у лісовому секторі: інституційні передумови та механізми реалізації: [Монографія] / О.М.Шубалий. – Луцьк: Терен, 2015. – 456 с.

Дзюбенко О.М., к.е.н.

Черкаське обласне управління лісового та мисливського господарства, м.
Черкаси

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Обґрунтування стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства має відштовхуватися від фактору територіальної асиметрії стосовно рівня лісистості та породно-вікової структури лісового фонду. При цьому більшість державних лісгосподарських підприємств в останні роки у багатолісних регіонах Поліського та Карпатського економічних районів, а також зони Лісостепу демонструють прибуткову діяльність, що свідчить про ефективний менеджмент на цих підприємствах навіть в умовах значної кількості обмежень стосовно вибору пріоритетів виробничо-господарської діяльності, встановлення договорів з контрагентами та залучення фінансових ресурсів банківських установ та інституціональних інвесторів.

Певні інституціональні підвалини формування інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку лісового господарства було закладено ще у попередні періоди, оскільки центральним органом виконавчої влади, який покликаний формувати національну лісову політику, було проголошено курс на поширення у лісгосподарській та лісоохоронній діяльності окремих форм державно-

приватного партнерства, а також механізмів взаємодії з малим і середнім бізнесом в частині виконання окремих лісогосподарських операцій [1-4].

Стратегічними напрямками інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства мають виступити:

1) модернізація, реконструкція та технічне переоснащення активної частини основних засобів лісогосподарських підприємств як власне лісового господарства, так і лісопереробних підрозділів (мова йде про виробниче устаткування здійснення лісогосподарських заходів, лісозаготівель, транспортування деревини, лісопильно-стругального виробництва, утилізації лісосічних відходів та відходів деревообробки);

2) оновлення пасивної частини основних засобів лісогосподарських підприємств шляхом будівництва логістично мобільних будівель та споруд на основі сучасних енерго- та ресурсощадних технологій;

3) розбудова індустрії вирощування садивного матеріалу, формування сучасних селекційних комплексів, плантацій і розсадників, придбання і оновлення парку лісогосподарського устаткування для лісорозведення, будівництво і ремонт протиерозійних гідротехнічних споруд;

4) створення технічної бази для забезпечення безперервного лісовпорядкування, проведення ґрунтово-лісотипологічних обстежень, проведення інвентаризації лісового фонду та здійснення перманентного моніторингу зрушень в породно-віковій структурі лісового фонду і використання лісосічного фонду;

5) формування техніко-технологічної бази проведення лісопатологічних обстежень, здійснення винищувальних робіт в осередках шкідників і хвороб, оновлення парку пожежної відомчої охорони, придбання дорожньо-будівельної техніки, будівництво, реконструкція і відновлення лісових доріг;

6) створення сучасних систем переробки лісосічних відходів та відходів деревообробки через придбання пересувних та стаціонарних щепобійних машин (виробництво з неліквідної деревини щепи відповідних фракцій), придбання ліній для виробництва пелетів і деревних брикетів, реалізація інноваційних напрямів використання забруднених деревних відходів для отримання енергії кондиційної якості;

7) створення у багатолісних регіонах технологічних парків для розробки і пілотного впровадження сучасних технологій лісорозведення, лісовирощування, утилізації деревних відходів, а також для формування маркетингових каналів просування «лісових» інновацій у виробничо-господарську діяльність суб'єктів лісогосподарського підприємництва;

8) формування на базі декількох лісогосподарських підприємств розгалужених виробничо-технічних комплексів по збору, сортуванню та переробці недеревних лісових ресурсів з метою диверсифікації номенклатури виробництва готової продукції, підвищення рівня комплексності використання лісоресурсного потенціалу в цілому;

9) запровадження комплексних систем боротьби з ерозією ґрунтів шляхом створення захисних лісонасаджень та розширення масштабів агролісомеліорації через здійснення спільної діяльності із суб'єктами аграрного підприємництва (сіськогосподарським підприємствами та об'єднаннями особистих селянських і

фермерських господарств), особливо на самозаліснених сільськогосподарських угіддях.

Реалізація стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства на регіональному рівні вимагає також диверсифікації джерел фінансування конкретних напрямів інноваційної діяльності постійних лісокористувачів. Такими джерелами можуть бути:

1) інвестиції у модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення основних лісгосподарських засобів та виробничого устаткування лісопереробних підрозділів державних лісгосподарських підприємств за рахунок чистого прибутку і амортизаційних відрахувань; коштів, акумульованих в результаті спільної діяльності із суб'єктами підприємницької діяльності, а також коштів, залучених в рамках реалізації угод державно-приватного партнерства;

2) фінансові ресурси суб'єктів аграрного підприємництва, особливо сільськогосподарських підприємств, які входять до вертикально та горизонтально інтегрованих агропромислових об'єднань холдингового типу при реалізації проектів відновлення захисних лісосмуг та здійснення інших агролісомеліоративних заходів;

3) централізовані фінансові фонди, сформовані групою державних лісгосподарських підприємств для реалізації капіталомістких проектів, важливих для кожного окремо взятого підприємства (будівництво лісопереробного комбінату, формування центрів по переробці лісосічних відходів та відходів деревообробки);

4) фінансові ресурси міжнародних фінансово-кредитних організацій та урядів іноземних держав в рамках виконання багатосторонніх міжнародних угод низьковуглецевого розвитку, зокрема через розширення площі земель лісгосподарського призначення та збереження водно-болотних угідь;

5) збільшення обсягів бюджетного фінансування потреб державних лісгосподарських підприємств через забезпечення цільової прив'язки частини дивідендів, які сплачуються до Державного бюджету України постійними лісокористувачами, до реалізації лісгосподарських та лісоохоронних проектів.

Реалізація стратегічних напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства має передбачати поступову диверсифікацію джерел інвестиційного забезпечення через формування відповідних фондів лісовідновлення не лише на загальнодержавному, а й на регіональному та місцевому рівнях. Цього можна досягти через залучення в процес відтворення лісоресурсного потенціалу коштів місцевого самоврядування, оскільки територіальні громади через співучасть в реалізації окремих лісгосподарських та лісоохоронних проектів зможуть підвищити рівень задоволення місцевих жителів у продуктах і послугах лісу і тим самим сприятимуть диверсифікації сільської економіки.

1. Карпук А.І. Напрями вдосконалення системи ринкового регулювання лісокористування. Економіка АПК. 2011. №11. С. 9–14.

2. Колісник Б.І. Інвестиційне забезпечення розвитку лісгосподарського комплексу: сучасний стан та пошук додаткових джерел. Інвестиції: практика та досвід. 2008. №7. С. 3–7.

3. Майор О.В. Деякі проблеми ефективного розвитку лісових господарств України. Науковий вісник НЛТУ України. 2005. Вип. 15.2. зб. наук.-техн. пр. С. 122–125.

4. Шершун М. Суть реформування лісової галузі у впровадженні інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. Урядовий кур'єр. 2010. № 127 (4278).

Довгань А.О., студентка

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м.Вінниця, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Ефективне функціонування сучасного ринку перебуває у прямій залежності від постійно відтворюваного ринкового середовища. Важливим елементом його є ринкова інфраструктура, що являє собою систему установ та організацій, які забезпечують рух товарів, послуг, грошей, цінних паперів, а також робочої сили. До таких установ відносяться товарні, фондові та валютні біржі. Біржова діяльність є провідною ланкою ринкової економіки: і виступає складним механізмом, який чутливо реагує на всі соціально-економічні, політичні та соціопсихологічні процеси, що відбуваються в країні. Вона є індикатором ціноутворення в суспільстві. Рівень ділової активності на біржі свідчить як про економічну стабільність країни, так і про наявність фінансової та економічної кризи у світі. З огляду на це, важливим і необхідним є удосконалення механізму адміністративно-правового регулювання відносин, що виникають у сфері біржової торгівлі, яка потребує широкого спектра знань, розуміння глибоких економіко-правових закономірностей змісту біржової діяльності.

Дослідження підтверджують спірність пропозицій окремих біржовиків, щодо адміністративних методів “проганяти” сільськогосподарську продукцію і продовольство виключно через біржову торгівлю. За таких умов біржі зайняли б монополічне положення на ринку що не сприяло б розвитку інших ринкових структур, деформувало б механізм ціноутворення, особливо на внутрішньому ринку. Існують окремі погляди стосовно товарної біржі, що вона може вирішити всі проблеми ринку, для реалізації яких, на думку прибічників такої позиції, не вистачає адміністративних важелів. Узагальнення ж світової практики розвитку біржового ринку засвідчує інше. Особливе місце в організації оптової торгівлі належать біржам, серед яких товарним біржам відведено одне з провідних місць. Нині в Україні знову відроджені ринкові відносини між суб'єктами господарювання, внаслідок чого біржі отримали нове життя. Проте сучасні українські товарні, товарно-сировинні й агропромислові біржі так і не перетворилися на провідні центри ринкового обміну. Тому вони не відіграють належної ролі як у внутрішній, так і в зовнішній оптовій торгівлі. Сьогодні на товарному біржовому ринку відсутні система відповідальності і механізм захисту законних прав та інтересів інвесторів, система гарантування виконання зобов'язань за угодами, сучасні біржові технології та обіг довгострокових контрактів (товарних деривативів). Протиріччя у законодавстві спричинили значне збільшення кількості бірж: за даними Держстату, станом на 2015 рік на вітчизняному ринку зареєстровано 555 бір'ж , з них 104 універсальних, 391 товарно-сировинних , 24 агропромислових. За 1995 - 2015 роки кількість бірж зросла на 491 біржу (табл.1)

Таблиця 1 – Кількість бірж

	Всього зареєстровано	Універсальні	Товарні товарно-сировинні та	Агропромислові	Інші
2012	562	107	391	25	39
2013	574	108	400	24	42
2014	586	107	415	23	41
2015	555	104	391	24	36

*Примітка: Без урахування фондових бірж та їх філій.

Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Найбільший обсяг угод було укладено на агропромислових біржах (91,6%), на товарно-сировинних та товарних біржах обсяг становив (8,0%) та на універсальній біржі обсяг становив лише (0,3%) загального обсягу біржових угод. Структуру укладених угод на біржах за видами товарів в динаміці наведено в табл. 2.

Таблиця 2 – Структура укладених угод на біржах за видами товарів (послуг)(млн. грн.)

	2012	2013	2014
Усього	118544,4	28807,0	25680,4
Метали основні	3,8	0,1	3,8
Кольорові метали	-	0,1	-
Засоби автотранспортні	43,5	51,1	76,7
Лісоматеріали, деревина та вироби з деревини	1297,9	1861,3	2094,8
Паливо	6280,9	11132,8	1027,8
у тому числі:			
вугілля	1000,6	2180,1	627,6
бензин моторний	2995,6	669,7	
нафта сира	0,0	7199,6	од 1
пропан і бутан скраплені	698,2	240,7	400,1
Сільськогосподарська продукція	77889,6	11631,6	13856,2
Продовольчі товари	28541,8	245,2	1707,2
Речовини хімічні та продукти хімічні	19,8	12,0	0,1
Нерухомість	875,7	549,1	2316,9
Інші непродовольчі товари	278,6	1939,6	2843,9
Інші види	3312,8	1384,1	1753,0

* Примітка: Без урахування фондових бірж та їх філій

Біржі України різноманітні за своєю структурою, складом учасників, правилами біржової торгівлі. При їх утворенні засновники, як правило, не

ставили перед собою завдання по концентрації біржового обігу для творення ринкових цін на сировину, капітали та валюту. Біржі, особливо товарні, засновувалися як біржові посередники. Оскільки на початку їхньої діяльності справжній біржовий товар не міг бути предметом торгів через його державне фондування, біржі, особливо товарні, торгували та й досі торгують дрібними партіями різноманітних товарів, які не є об'єктами біржової торгівлі.

Отже, подальший розвиток біржової діяльності залежить від загальноекономічного стану держави та вмілого поєднання адміністративних і економічних важелів управління. Подальша інтеграція України у світовий біржовий ринок, розширення нашої держави участі в міжнародному розподілі праці можливі лише за умови подолання недоліків і негативних тенденцій, які відбулись останніми роками, та орієнтації на загальносвітові тенденції економічного розвитку.

1. Бочкова І.І. Товарна біржа як учасник господарських правовідносин в умовах ринкової економіки / І.І. Бочкова // Форум права. - 2011. - №3. - С. 83-87. [Електронний ресурс].
2. Дудяк Р., Міколяш Ф., Ситник Н. Організація функціонування та розвиток товарних бірж України в умовах економічної кризи / Р. Дудяк, Ф. Міколяш, Н. Ситник // Вісник Львівського національного університету. - 2011. - №18. - С. 157- 163.
3. Сайт Державної служби статистики України [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Дума О. М.

Черкаський навчально-науковий інститут

ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси, Україна

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРЯМОГО ВИХОДУ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ НА РИНОК УКРАЇНИ

Внаслідок глобалізаційних процесів впродовж останніх років у банківській системі України стають очевидними тенденції до збільшення ролі іноземного капіталу. Досліджуючи надходження прямого іноземного капіталу до банківської системи України, науковці наголошують, що це явище досить суперечливе та має як переваги, так і недоліки.

Банківська система України сьогодні частково відкрита для входження іноземного капіталу, оскільки чинне законодавство передбачає такі форми банків з іноземним капіталом як: банки з іноземним капіталом, у яких частка капіталу, що належить хоча б одному нерезиденту перевищує 10% та банки із 100% іноземним капіталом.

Згідно з даними НБУ станом на 01.11.2017 р. в Україні налічується 88 діючих банків, з яких 20 банків мають часткову участь іноземного капіталу (43,2% від загальної кількості банків) та 18 банків зі 100% іноземним капіталом (20,5% від загальної кількості банків) (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Кількість комерційних банків в Україні в період з 01.01.2014 до 01.11.2017 [1]

Дата	Кількість діючих банків	з них: з іноземним капіталом	Частка банків з іноземним капіталом	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	Частка банків зі 100% іноземним капіталом
на 01.01.2014	180	49	27.2%	19	10.6%
на 01.01.2015	163	51	31.3%	19	11.7%
на 01.01.2016	117	41	35.0%	17	14.5%
на 01.01.2017	96	38	39.6%	17	17.7%
на 01.11.2017	88	38	43.2%	18	20,5%

Фінансовий ринок України є досить привабливим для іноземних інвесторів. По-перше, банківський сектор впродовж останніх років інтенсивно розвивається, фінансовий ринок не перенасичений потужними фінансово-кредитними установами, як зокрема, європейський ринок, нестабільна економічна ситуація в країні, поєднана з досвідом роботи іноземних інвесторів, може принести останнім значні прибутки.

По-друге, вітчизняним учасникам кредитного ринку вкрай складно через брак коштів і досвіду роботи конкурувати з потужними світовими фінансовими групами [2].

На даний час іноземні банки в Україні можуть функціонувати у вигляді представництв, дочірніх компаній та філій, але вітчизняне законодавство не передбачає безпосереднього створення філій іноземними банками, і практично єдиний спосіб ведення бізнесу в Україні для них – створення дочірнього банку, що діє у правовому полі України.

Національний банк України у 2004 р. розробив проект закону, який передбачав внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» в частині відкриття філій іноземних банків. Цей законопроект виносився на розгляд парламенту, проте 4 березня 2004 р. в результаті клопотань Асоціації українських банків, народні депутати його відхилили.

Запропонований законопроект став приводом для гострих дискусій щодо входження в банківську систему країни іноземних банків та й дотепер неоднозначно сприймається науковцями. Одні вважають, що необхідно забезпечити сприятливі умови для їх входження, а інші наполягають на застосуванні різних обмежень для регулювання цього процесу. Одним з активних виразників інтересів національної банківської системи є Асоціація українських банків, яка наполягає на законодавчому обмеженні діяльності в Україні банків з участю іноземного капіталу, обмеженні розміру капіталу, переліку здійснюваних такими банками операцій, а також їх частки у вітчизняній банківській системі.

Прямий вихід іноземних банків на ринок України є досить неоднозначним явищем, яке має своїх прихильників та опонентів. Дозвіл на відкриття філій

іноземних банків матиме як позитивні, так і негативні наслідки для економіки країни.

До переваг відкриття іноземних філій варто віднести:

– можливе здешевлення банківських послуг, оскільки іноземні банки здатні привести зі своїх країн дешеві ресурси, що стане передумовою для зниження відсоткових ставок за кредитами та, відповідно, поступовий перехід до надання довгострокових кредитів (див. табл. 2);

– прискорення процесу впровадження передових методів банківської діяльності, впровадження передових технологій, зокрема використання досвіду фінансового менеджменту, антикризового управління, підходів до реорганізації та реструктуризації комерційних банків, запровадження зарубіжного досвіду управління ризиками;

– розширення асортименту банківських послуг та підвищення їхньої якості;

– посилення конкуренції між українськими банками та іноземними, внаслідок чого варто очікувати підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи. Конкуренція з боку досвідчених іноземних банків змусить вітчизняні банки покращити своє управління ризиками та якість послуг;

– сприяння притоку прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну. Присутність філій іноземних банків може бути головним визначальним фактором ПІІ, оскільки вони підвищують довіру до економіки та покращують ринкове середовище для іноземних компаній;

– зменшення рівня корупції в банківській системі та країні в цілому. Рівень корупції в іноземних країнах значно нижчий ніж в Україні та жорстоко карається законодавством. Досвід роботи філій іноземних банків та їх приклад дасть поштовх до змін вітчизняному законодавству та банківській системі;

– детінізація економіки. Високий рівень тіньової економіки України стримує надходження іноземного капіталу до країни. При входженні в банківську систему України великих міжнародних гравців світового ринку, національна економіка задля свого розвитку буде змушена забезпечити всі необхідні умови для ефективного функціонування філій іноземних банків, які можуть значно сприяти надходженню іноземних інвестицій в Україну. Крім того забезпечення співконтролю із сторони регулюючих органів країн материнських компаній зменшить ризик виникнення як тіньової економіки так і корупції.

Таблиця 2 – Відсоткові ставки за короткостроковими кредитами українських та європейських банків

Назва банківської установи	Ставка за короткостроковим кредитом, %
АТ "ОЩАДБАНК"	19,49%
ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	19,93%
Середня ставка в Україні	16,10%
HSBC	3,30%
Barclays	4,90%
Середня ставка в Європі	6%

До негативних наслідків функціонування філій іноземних банків в Україні можна віднести наступні факти:

– контроль над українською банківською системою. Використовуючи дешевші ресурси головного банку, філії іноземних банків витіснятимуть українські банки з найприбутковіших ніш банківського ринку. Це може призвести до повного контролю над українською банківською системою з боку іноземних банків. Враховуючи, що національна банківська система є невід'ємним елементом державного суверенітету, іноземний контроль є небажаним з огляду на негативні наслідки для фінансової безпеки України [3];

– втрата позицій українських банків на ринку внаслідок тиску на вітчизняну банківську систему сильних гравців міжнародного рівня, які матимуть більш потужну та дешевшу ресурсну базу;

– загроза відтоку українського капіталу за межі країни. Дохід, отриманий філіями від їх діяльності на території України, після сплати податку буде повністю переведений до іноземного банку. Тоді як прибутки українських банків (в тому числі і з іноземним капіталом) в переважному розмірі залишаються в Україні та направляються на капіталізацію банків;

– прихід іноземних банків, що не мають високих міжнародних рейтингів і достатнього обсягу капіталу. В Україні філії можуть відкривати банки з країн, в яких існує слабкий банківський нагляд, що поставить під загрозу депозити місцевих вкладників. Також можливе здійснення філіями іноземних банків незаконних операцій, такі як нелегальний експорт капіталу та відмивання грошей;

– діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи, серед основних слід виділити ризик банкрутства материнського банку, ризик спекулятивної діяльності, політичний ризик.

В законодавстві України практично не визначені ключові механізми функціонування філій іноземних банків, зокрема, порядок їх відкриття, нагляду та регулювання діяльності. Також в українському законодавстві відсутні інструменти впливу, у разі необхідності, на діяльність, з урахуванням того факту, що філія не є юридичною особою. Недостатніми є механізми притягнення до відповідальності у разі ліквідації філії або материнської компанії, що може привести до фактичної незахищеності клієнтів-резидентів, які обслуговуватимуться в філії. Відсутність добре підготовленого законодавчого підґрунтя для діяльності філій іноземних банків неминуче призведе до збільшення ризиків на фінансовому ринку України [3].

Оскільки філії іноземних банків не є самостійними юридичними особами, а лише структурними підрозділами головних банків, які знаходяться за кордоном, їх діяльність регулюється іноземним законодавством. У разі прямого виходу іноземних банків на ринок України потрібно розробити механізм регулювання діяльності філій таких банків, а також принципи та засоби співпраці різних органів регулювання та нагляду за банківськими інститутами.

Отже, поява філій іноземних банків матиме як позитивні, так і негативні наслідки для економіки України. Прихід іноземних банків може покращити функціонування та розвиток національного ринку банківських послуг і капіталу

з позитивними наслідками для добробуту місцевих користувачів банківських послуг та економіки в цілому. Однак, ключове значення для уникнення приходу ненадійних банків і захисту депозитів місцевих вкладників має належне регулювання даного процесу та створення нормативно-правової бази щодо функціонування філій іноземних банків в правовому полі України.

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
2. Топчій Ю. В. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківської системи України / Ю. В. Топчій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – № 9. – С. 48 – 51.
3. Допуск філій іноземних банків на ринок України: перспективи та ризики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://parlament.org.ua/2004/04/12/dopusk-filij-inozemnih-bankiv-na-rino/>.

Жданова Л.Л., д.е.н., доцент, професор кафедри загальної економічної теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ЗМІН В УМОВАХ НОВОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Починаючи з першої промислової революції промисловий капітал як потужна соціальна сила постійно змінює економіку, відповідно, і суспільство. Зростання добробуту широких верств населення, поліпшення умов життя і праці, пов'язане з розвитком матеріального виробництва, знайшло своє відображення в теоріях, які трактують сучасне суспільство як індустріальне. Поряд з ними з другої половини ХХ століття стали розвиватися теорії, автори яких вважають, що сучасне суспільство вийшло за межі індустріалізму. Не втручаючись у сферу спеціальних досліджень соціології, тим не менше, проблеми, які стосуються економіки як основи життя суспільства, потребують прояснення. Перш за все необхідно зрозуміти, чи втрачає промисловий капітал своє значення при трансформації суспільства у постіндустріальному напрямку. Інакше кажучи, що змінюється в економіці, що є тією могутньою творчою силою, яка постійно змінює виробництво і суспільство у сучасних умовах.

У розвитку суспільства дослідники, як правило, виділяють три послідовні стадії: аграрну, індустріальну, постіндустріальну. Щодо змісту перших двох стадій розбіжностей в середовищі дослідників немає. Щодо етапу, наступного за індустріальним, думки розділилися. Найчастіше його вважають постіндустріальним. Прагнення висловити особливість суспільства, що приходить на зміну індустріальному в умовах безперервних змін, призвело до таких метафоричних його визначень, як постбуржуазне суспільство, посткапіталістичне, постмодерністське, постцивілізаційне, постекономічне, пост-мас-консьюмерне, постісторичне і інших визначень з приставкою «пост». Більшість з цих епітетів покликані гіперболізувати деякі зміни, що відбуваються на сучасному етапі розвитку індустріального суспільства і віднести їх на рахунок

постіндустріалізму. Одночасно робляться спроби не тільки визначити суспільство як стадію, наступну за будь-якої попередньою стадією (постіндустріальне), але і дати змістовне визначення цієї стадії, виходячи з її головної сутнісної риси. Так виникли визначення: інформаційне суспільство, сервісне, суспільство знань, суспільство загального добробуту, суспільство достатку та ін. Початок дискусії сходить до середини ХХ століття, коли появились дослідження відомих економістів, соціологів, політологів – Ж. Фурастьє, Р. Арона, Д. Літгейма, Р. Дарендорфа, В. Фукса, А. Етціоні, А. Турена, О. Тоффлера, М. Букчина, П. Дракера, Д. Белла, І. Ілліча, Й. Масуди. У 70-ті роки в дискусію включилися доповіді Римського клубу прогнозного характеру, що ґрунтуються на розрахунках глобальних обмежень економічного зростання. З цього же часу набуває наукову популярність і протилежне трактування змін, що відбуваються у виробництві та суспільстві. Його прихильники схильні трактувати сучасне суспільство як індустріальне, таке, що змінюється, але все ж таки продовжує бути індустріальним. Таку точку зору підтримують американські економісти та соціологи – Л. Туроу, Д. Гелбрейт, М. Голдман, Ф. Фукуяма, стверджуючи, що сучасне їм виробництво в розвинених країнах залишається індустріальним. Таке розуміння сенсу сучасного суспільства і економіки не втрачає своєї актуальності. Думки розділилися і в середовищі пострадянських дослідників. Так, ідею постіндустріалізму, голосно заявлену на пострадянському просторі на початку 90-х років ХХ століття В. Л. Іноземцевим, підтримали А. А. Чухно, С. Єрохін, Ю. Васильчук, Л. Демидова та ін. Одночасно ідею постіндустріалізму критикували Я. Певзнер, С. Мочерний, І. Левяш та ін. Слідом за критикою концепції постіндустріалізму стали завойовувати популярність ідеї нової індустріалізації. Прихильниками такого трактування сучасного виробництва і суспільства стали: С. Губанов, А. Амоша, О. Білорус, А. Голубович, А. Задоя, В. Ивантер, А. Ідрисов, А. Козенко, М. Леонт'єв, С. Любимцева, А. Мартинов, С. Надель, В. Прушківська, Б. Титов, Ю. Чуприн, М. Шпігель та ін. В останні роки з'явилися нові трактування змін, що відбуваються в сучасному суспільстві, зокрема, дослідники доводять, що воно переживає третю промислову революцію, а деякі вважають, що навіть – четверту. Таку точку зору підтримують не лише науковці, а й політики багатьох країн, орієнтуючи економістів на розробку відповідної економічної політики.

Ключова теза цілісного розуміння суспільства полягає в тому, що економічні відносини утворюють єдину систему, всі елементи якої тісно пов'язані один з одним і кожен елемент цієї системи обумовлений усіма іншими і, у свою чергу, передбачає їх. У цій системі розрізняють відносини глибинні, що виражають докорінну сутність економіки, і відносини похідні.

Особливе місце в системі виробничих відносин належить відношенню, яке визначає спосіб алокації ресурсів. Людина завжди для задоволення своїх потреб повинна виміряти як потреби, так і ресурси, а потім розподілити свій час та наявні ресурси між різними видами праці. Якщо розглядати ізольовану людину, наприклад Робінзона, то йому зробити це відносно просто, бо свої потреби і ресурси він знає і може вимірювати безпосередньо в кілограмах, метрах, годинах і інших натурально-речових показниках. Однак коли мова йде не про

ізолюваному людину, а про суспільство, тобто не про простий процесі праці, а про суспільний процес виробництва, виявити і виміряти потреби та ресурси в натурально-речових показниках неможливо. Тим не менш виявити і виміряти і потреби та ресурси необхідно, інакше неможливо пристосувати обсяг і структуру суспільного виробництва до обсягу і структури суспільних потреб. В умовах реально існуючого суспільного виробництва специфічною соціальною формою виявлення та вимірювання суспільних потреб та ресурсів і алокації ресурсів є товарне відношення. Саме це відношення і є економічним механізмом ув'язки виробництва і споживання. Для розуміння системи економічних відносин, окрім характеристики зв'язку виробництва і споживання, необхідно охарактеризувати суспільний спосіб з'єднання безпосереднього виробника із засобами виробництва. Це відношення відображає специфіку системи економічних відносин, її відмінність від усіх інших, і завдяки цьому має статус основного відношення. Відносно глобальної ринкової економіки істотною характеристикою є все загальність товарної форми. Все на продаж – сенс цієї системи. Істотною характеристикою такої системи економічних відносин є продаж праці, тобто товарний характер робочої сили, наймана праця. Визначення висхідного і основного економічних відносин дозволяє виявити субординацію в системі економічних відносин. Висхідне і основне економічні відносини конституують системоутворюючу основу економіки. Саме вони визначають, чим одна економічна система відрізняється від іншої. Цим обумовлена принципова важливість знаходження в кожній конкретній системі економічних відносин висхідного і основного відносин, відокремлення їх від похідних відносин. До тих пір, поки вони не зміняться, система відносин зберігає свою сутність, хоча при цьому похідні відносини можуть модифікуватися. Соціально-економічна система, яка в абстрактному вигляді представлена як товарне виробництво, причому як таке товарне виробництво, при якому робоча сила стала товаром, є капіталістичною.

І хоча трактування суспільства як капіталістичного не заперечує його трактуванню як індустріального, багато авторів у своїх дослідженнях, відштовхуючись від одного і того ж об'єкта – індустріального суспільства, формують різні уявлення про те, які зміни в ньому відбуваються і яке суспільство приходить йому на зміну. Тим часом розуміння змісту змін, що відбуваються в матеріальних основах виробництва, їх об'єктивної природи необхідно для розробки ефективної економічної політики, спрямованої на адаптацію до сучасних тенденцій економічного розвитку. В усіх зазначених підходах немає чіткої відповіді відносно того, що змінюється при переростанні суспільством стадії індустріалізму – сутнісна визначеність економіки, або у межах незмінної суті змінюються другорядні характеристики.

Щодо соціально-економічної визначеності сучасного західного суспільства поширені два розуміння:

- сучасне західне суспільство далеко пішло від капіталізму, це постіндустріальне, постеконічне суспільство [1; 2];

- сучасне західне суспільство продовжує бути капіталістичним, причому до класичних протиріч капіталізму додалися нові, народжені розвитком виробництва і суспільства [3-7].

Найбільш яскравим проявом першого розуміння є завоювання міцних позицій в суспільних і економічних науках категорією людський капітал. Незважаючи на значний потік публікацій, присвячених проблемі людського капіталу, знайти місце цієї категорії в системі категорій економічної теорії не вдається. Для здійснення процесу виробництва необхідні 2 фактора – речовинний і особистий. Обидва вони входять у виробництво в певній соціально-економічній формі, обумовленої типом зв'язку виробництва зі споживанням і цільовою функцією виробництва. Коли зв'язок виробництва зі споживанням реалізується через ринок, а метою виробництва є дохід, виробництво здійснює капітал. При цьому частина капіталу, представлена речовим фактором, приймає соціально-економічну форму постійного капіталу, а частина, представлена особистим фактором, – форму змінного капіталу. Якщо у особисто вільної людини відсутні власні речові умови виробництва, включитися у виробничий процес вона може, тільки продавши свою здатність до праці капіталу, тобто тільки як наймана праця, стаючи частиною капіталу в формі змінного капіталу. Саме так трактує сенс найманної праці економічна теорія. Таке трактування властиве як класичній школі політичної економії, так і сучасній мікроекономіці та макроекономіці.

Найважливіший методологічний інструмент мікро- та макроекономіки – виробнича функція – розглядає випуск продукції як результат дії двох факторів: праці і капіталу. Фактор людський капітал в теорії виробництва в мікро- і макроекономіці не присутній.

Інша залежність у секторі простого товарного виробництва. Тут виробник працює, використовуючи власні речові умови виробництва, в силу чого його праця не є найманою працею, відповідно, не є змінним капіталом. З цієї ж причини і речовий фактор виробництва не приймає соціально-економічну форму постійного капіталу.

Однак, парадоксальним чином, особистий фактор в простому товарному виробництві, не будучи капіталом, має якості людського капіталу, а саме втіленої в людині здатності приносити йому дохід. Людський капітал створюється тоді, коли людина самостійно та за допомогою батьків інвестує в саму себе, оплачуючи свою освіту і придбання кваліфікації. Ці інвестиції здійснюються в надії на майбутні вигоди. Як і у випадку з будь-якими іншими інвестиціями, виникає питання: чи є вони економічно виправданими, доцільними. Відповідь залежить від того, чи будуть доходи достатніми, щоб перевищити витрати, і чи є саме цей напрямок інвестицій найбільш ефективним [8, с.273, 196].

Для функціонування людського капіталу необхідно існування підприємництва, економічної свободи, що коротко визначається принципом *laissez-faire*. Цей принцип важливий для немонополізованою економіки, в якій можливо підприємство як інноваційна діяльність, тобто діяльність ентузіастів, які виводять на ринок новий товар.

Як в економіці України йдуть справи з підготовкою людського капіталу, здатного до організації інноваційного виробництва, стартапів, створення нового і виведення його на ринок? Як свідчать статистичні дані, з 1990 по 2016 рік загальна чисельність випускників вузів III-IV рівнів акредитації збільшилась з 136,9 тис. осіб до 318,7 тис. осіб, тобто у 2,3 рази; кандидатів наук в економіці України збільшилась з 57610 у 1995 р. до 86230 у 2014 р. тобто у 1,5 разів, докторів наук з 9759 у 1995 р. до 16090 у 2014 р. тобто у 1,6 разі. Однак питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової скоротилася з 9,4% у 2000 році до 1,4% у 2016 році [9]. Наведені дані свідчать про те, що в сучасній українській економіці, незважаючи на зростання інвестицій в людський капітал, економічна віддача від цих інвестицій виявляється вельми мізерною.

Реалізуються здатності людини, інвестиції в її освіту і кваліфікацію в тому випадку, коли вона включається в виробництво в якості змінного капіталу. При цьому питання про те, чи є інвестиції економічно виправданими, тобто приносять вони доходи, що перевищують витрати, трансформується в інше питання: чи дозволяють ці інвестиції стати змінним капіталом, що приносить власнику капіталу доходи, що перевищують витрати. Знання, втілені в найманого працівника, потрібні капіталу відповідно до рівня розвитку постійного капіталу. Підвищення рівня освіти найманого персоналу без підвищення науково-технічного рівня постійного капіталу стає надмірним. Цей надлишок неможливо застосувати у виробництві. Саме цим і пояснюється відсутність кореляції між зростанням освіти трудових ресурсів і темпами зростання економіки, її інноваційними досягненнями. В сучасних умовах постійний капітал зберігає своє найважливіше значення.

Ситуацію, яка склалася в економіці України за рівнем освіти сукупного працівника, можна пояснити помилками в розумінні сутності сучасної економіки і зумовленими цим помилками в економічній політиці. Ідея про те, що сучасна економіка здатна успішно функціонувати в глобальному середовищі лише на основі створення та використання нових знань, яка домінувала майже весь період реформування, не знаходить свого фактичного підтвердження

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М.: Academia, 2004. – 788 с.
2. Иноземцев В. Л. К теории постэкономической общественной формации / В. Л. Иноземцев. – М.: Таурус, Век, 1995. – 336 с.
3. Валлерстайн И. Исторический капитализм. Капиталистическая цивилизация / И. Валлерстайн. – М.: Товарищество научных изданий КМК, 2008. – 176 с.
4. Левяш И.Я. Постиндустриализм: проблема адекватности концепта / И. Я. Левяш // Общественное науки и современность. – 2001. – №3. – С. 153-161.
5. Мочерний С. Про питання про постиндустриальне суспільство / С. Мочерний // Економіка України. – 2002. – №9. – С. 52–58.
6. Певзнер Я. Рынок неустрашим (По поводу одной публикации) / Я. Певзнер // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – №2 – С. 44-49.
7. Переосмысливая грядущее. Крупнейшие американские экономисты и социологи о перспективах и противоречиях современного развития // Мировая экономика и международные отношения. – 1998. – №11. – С. 5-26
8. Словник сучасної економіки Макміллана/ Пер. з англ. – К.: «АртЕк», 2000. – 640 с.
9. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Жданович О.В., магистрант

Академия управления при Президенте Республики Беларусь, Минск

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ АГРАРНОГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ НА 2016 - 2020 ГОДЫ

Экономика любой страны представляет собой единый комплекс взаимосвязанных отраслей. Каждое государство в зависимости от его национальных и исторических традиций, географических и геополитических условий и трудовых навыков населения создает свой неповторимый комплекс отраслей народного хозяйства, на формирование которого все большее влияние оказывает международное сотрудничество с другими странами.

Сельское хозяйство Беларуси играет важную роль в экономике страны. Эта отрасль с каждым годом расширяется и набирает обороты производства. В сельском хозяйстве задействовано около 10 % всего населения страны.

Реализация Государственной программы развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016 – 2020 годы в 2016 году была направлена на обеспечение конкурентных преимуществ в сельском хозяйстве.

Целями Государственной программы являются повышение эффективности сельскохозяйственного производства и сбыта сельскохозяйственной продукции и продуктов питания, а также повышение их конкурентоспособности, обеспечение внутреннего рынка страны отечественной сельскохозяйственной продукцией и продовольствием в необходимых объемах и надлежащего качества на основе формирования рыночных механизмов хозяйствования и развития аграрного бизнеса. [1]

Так, по итогам работы 2016 года обеспечена положительная динамика работы аграрного сектора. В хозяйствах всех категорий темп роста валовой продукции сельского хозяйства в сопоставимых ценах составил 103,4 процента к аналогичному периоду 2015 года, в том числе в растениеводстве – 106,0 процентов (задание – 103,7 процента). Объем производства рыбных ресурсов в водных объектах республики возрос до 14 150 тонн при задании 12 789 тонн. Самую положительную динамику показал экспорт: говядины, сыров и творога, мяса птицы, сгущенного молока и сливок, свинины. Сократился экспорт кондитерских изделий, картофеля, яиц. Таким образом, экспорт различных видов молочной продукции являлся основной и самой быстрорастущей статьёй агропродовольственного экспорта Беларуси. Мясная отрасль поставляла на экспорт порядка 1/4 производимой продукции, также при небольшой доле импорта.

Таким образом, Республика Беларусь успешно развивает экспорт продовольствия, прежде всего молочных и мясных продуктов.

Совершенствование государственной поддержки агропродовольственного сектора заключается в том, чтобы государство возлагало на себя только те функции, которые не может или не желает выполнять частный сектор. Государство должно сконцентрировать усилия (и средства) на мерах поддержки сельского хозяйства, входящих в «зеленую корзину»: программы по регулированию отрицательных внешних эффектов (экологические, природоохранные и др.); положительных

внешних эффектов (аграрные исследования, образование); программы по обеспечению АПК общественными благами и развитию сельских территорий. [2, с.72]

Повышение эффективности агропродовольственного сектора Беларуси позволит снизить объемы государственной поддержки. Кроме прочего, это повысит эффективность экспорта продовольствия, так как через экспортные поставки субсидируемой продукции, по сути, поддерживаются иностранные потребители.

1. Государственная программа развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016 - 2020 годы. [Электронный ресурс]. – 2017. Режим доступа http://www.economy.gov.by/ru/gp_agro-ru/. – Дата доступа: 03.12.2017.

2. Воробьев, В.А., Филипцов А.М. Агропродовольственный экспорт и субсидирование сельского хозяйства в Республике Беларусь. – Минск, 2011.- С.70-72.

Жихар В. А., студентка 2 курса

Барановичский государственный университет, г. Барановичи, Республика Беларусь

АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ДИНАМИКИ НАЛОГОВОЙ НАГРУЗКИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ ЗА 2012-2016 ГГ.

Как правило, под налоговой нагрузкой понимают обобщающий показатель, используемый для характеристики роли налогов в жизни общества и определяемый как отношение суммы налогов к совокупному национальному продукту. По словам Е.Н. Евстигнеева, следует учитывать то, что показатель налоговой нагрузки отражает ту часть произведенного обществом продукта, которая перераспределяется посредством бюджетных механизмов [1, с. 156].

Цель расчета налоговой нагрузки состоит в том, чтобы предоставить возможность сравнения тяжести налогового бремени для предприятий, функционирующих в условиях одной налоговой системы, и для предприятий, находящихся в разных налоговых системах, т.е. в условиях разных стран. Но оценка налоговой нагрузки не предоставляет совершенно точного результат, так как невозможно учесть ВВП, соответствующий «теневой экономике», и, как следствие, происходит занижение величины налоговой нагрузки.

Величина налоговой нагрузки на экономику Республики Беларусь, как известно в международной практике, рассчитывается как отношение налоговых доходов консолидированного бюджета к валовому внутреннему продукту.

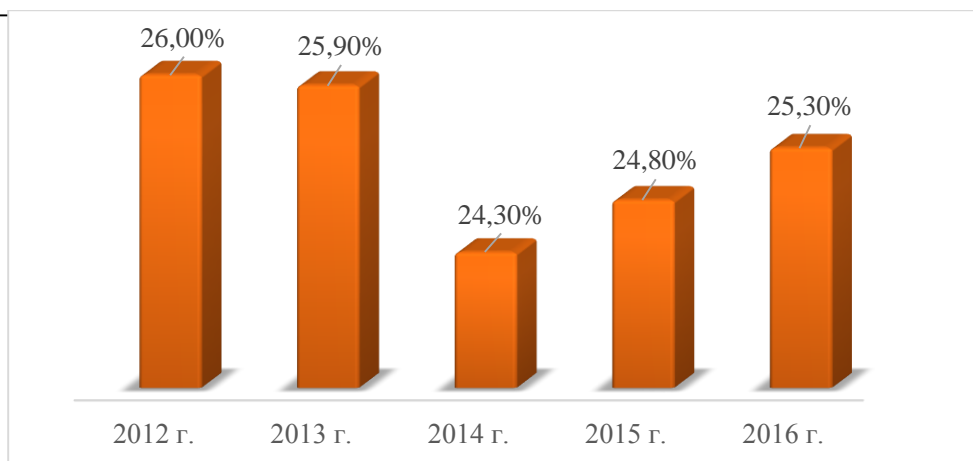

Рис. 1 – Налоговая нагрузка на экономику Республики Беларусь в 2012-2016 гг.
Примечание. Источник: собственная разработка на основе данных [2]

Как видно из рисунка 1, минимальная величина налоговой нагрузки на экономику Республики Беларусь была достигнута в 2014 году и составила 24,3 процента. Казалось бы, что данная динамика должна положительно повлиять на экономическую эффективность хозяйственной деятельности бизнеса, но с 2015 года наблюдается тенденция роста величины налоговой нагрузки, которая в 2016 году составила 25,3 процента. Однако, следует отметить, что при этом значительно уменьшается возможность возникновения напряженности при формировании доходов бюджета страны, необходимых для достижения общенациональных целей и задач.

Таблица 1 – Динамика показателей эластичности налогов, выплачиваемых в республиканский бюджет в 2012-2016 гг.

Показатели	Удельный вес в % к ВВП				
	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Налоги на товары (работы и услуги)	11,9	12,8	13,1	12,1	12,4
Налоги на доходы и прибыль	7,5	7,8	6,9	6,7	7,0
Налоговые доходы от внешнеэкономической деятельности	4,8	3,7	2,4	4,5	3,6
Налоги на собственность	1,0	1,2	1,3	1,4	1,7
Другие налоги, сборы (пошлины) и иные обязательные платежи	0,8	0,4	0,6	0,6	0,6

Примечание. Источник: собственная разработка на основе данных [2]

Анализ таблицы 1 свидетельствует о том, что наибольший рост произошел по группе налогов на товары (работы, услуги), которая до сих пор признается самой множественной среди других групп и занимает в структуре налоговых доходов больше 49%.

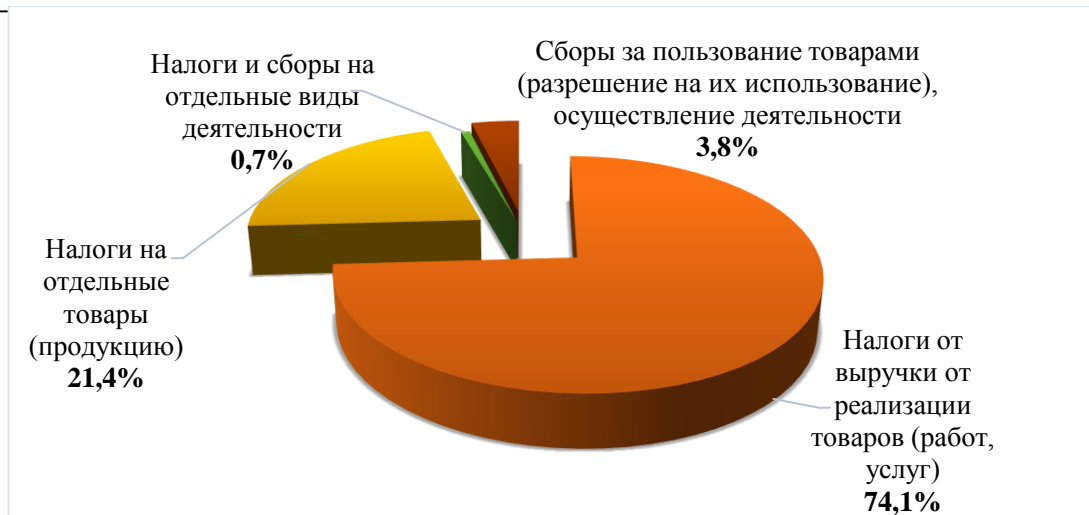

Рис. 2 – Структура налогов на товары и услуги в 2016 г.
Примечание. Источник: собственная разработка на основе данных [3, с. 53]

Как показано на рисунке 2, в структуру налогов на товары и услуги вошли налоги от выручки от реализации товаров (работ, услуг), налоги на отдельные товары (продукцию), налоги и сборы на отдельные виды деятельности, сборы за пользование товарами (разрешения на их использование), осуществление деятельности.

Таким образом, в заключение подчеркнем, что в 2016 году, несмотря на увеличение удельного веса в ВВП таких групп налоговых доходов как налоги на товары и услуги, налоги на доходы и прибыль, налоги на собственность в совокупности на 1,3 процентного пункта, в целом налоговая нагрузка на экономику выросла на 0,5 процентного пункта за счет значительного снижения таможенных пошлин группы налоговых доходов от внешнеэкономической деятельности.

Согласно Национальной стратегии устойчивого социально-экономического развития, к 2020г., налоговая нагрузка на экономику должна уменьшиться на 7,5-8,5% [4]. В следующем году продолжится снижение налоговой нагрузки на граждан путем увеличения стандартных вычетов, которые применяются при исчислении подоходного налога.

1. Евстигнеев, Е.Н. Налоги и налогообложение : учеб. пособие / Е.Н. Евстигнеев – СПб. : Питер, 2009. – 320 с.
2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. статист. комитет Респ. Беларусь. – Минск, 2017. – Режим доступа : <http://www.belstat.gov.by/>. – Дата доступа : 30.11.2017.
3. Курайши, Е.В. О налоговой нагрузке на экономику Республики Беларусь в 2016 году / Е.В. Курайши // Налоги Беларуси. – 2017. - №16. – С. 50–58.
4. О проекте Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 годы: Постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 12 янв. 2015 г., № 14 // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.

Іванець Д.В., студент інституту економіки та менеджменту
Національний авіаційний університет, м. Київ,
Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Підприємництво займає важливе місце у формуванні національної економіки та суспільного життя в цілому. Першочергово це додаткові надходження до державного бюджету України, нові робочі місця, інноваційний розвиток та підвищення соціально – економічної ситуації в країні.

Державне регулювання підприємництва є напрямом державної політики, який спрямований на створення максимально комфортних умов для підприємницького середовища, його підтримки на основні різних економічних, адміністративних, правових заходів. Від ступеня державного втручання у підприємницьку діяльність залежить ефективність функціонування приватного сектора економіки і як наслідок можливість отримання високого прибутку та як наслідок ріст економіки країни та підвищення рівня добробуту населення [1].

Сьогодні в Україні надзвичайно актуальною постає проблема розвитку та переоснащення виробничої бази підприємств. Це пов'язано з дефіцитом капіталу, зовнішнім впливом або через не продуману стратегію розвитку. Звичайно, держава може сприяти вирішенню даної проблеми за рахунок: пільгового кредитування, урядових цільових програм, податкових преференцій, субвенцій та інших засобів. Не менш важливим напрямком є стимулювання технологічного оновлення виробництва, тобто використання інновацій [2].

Головне завдання, яке ставить час перед підприємцями – це отримання прибутку, який буде спрямовано на інноваційний розвиток підприємства. Але, на жаль, в Україні досі не створено діючий механізм державної інноваційної політики. Правові акти не є послідовними та не відповідають «духу часу», передача інновацій на малі підприємства практично не регулюється та не підтримується з боку держави. Держава може стимулювати підприємців до оновлення, однак на це також необхідні ресурси, яких у казні не вистачає. Таким чином, можна відзначити, що напрями перспективного розвитку підприємств мало підтримуються з боку регулюючих органів.

Важливою запорукою механізму державного регулювання повинна стати цільова система державної підтримки, яка нестиме в собі розробку та реалізацію програм науково-технічного, економічного та ресурсного сприяння розвитку підприємницького сектору. Передумовою всього вищезазначеного має стати ефективна законодавча база регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.

Отже, державне регулювання підприємництва потребує серйозної роботи, негайних та рішучих змін, уваги та підтримки.

1. Юридичний журнал [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/>
2. Варналій З. С. Основи підприємництва : навч. посіб. – К. : Знання-Прес. 2002. – 239 с.

Карабань А.А. студентка 4 курсу, факультет менеджмента
Белорусский государственный экономический университет, Минск, Беларусь

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МИРОВЫХ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ СИСТЕМ

Мировая аграрная система – это многоотраслевая многофункциональная глобальная совокупность комплексов, связанных с производством, хранением и сбытом продовольствия. Формирование данной системы основывается на углублении транснационального разделения труда, интенсификации и переплетения международной торговли и вывоза капитала, глобализация рынков сельского хозяйства и продовольствия. Мировая агропродовольственная система состоит из множества различных отраслей и субъектов [1, с. 112].

Перспективными направлениями развития мировой продовольственной системы являются более интенсивное развитие торговли по сравнению с темпами роста производства (такой же сценарий развития имеет и соотношение рынка готовой продукции с рынком сельскохозяйственного сырья), а так же формирование именно технологической системы производства продовольствия по промышленному типу.

Основное экономическое и социальное значение функционирования мировой продовольственной системы и мирового рынка продовольствия можно определить как повсеместное обеспечение человечества продовольствием, необходимым для осуществления его нормальной жизнедеятельности без угроз здоровью [2].

На сегодняшний день в мировом сообществе принято выделять массу факторов, влияющих на развитие мировой продовольственной системы:

1. Обострение проблемы надежного обеспечения человечества продовольствием.

2. Устойчивый высокий уровень бедности в некоторых регионах планеты (по оптимистическим прогнозам экспертов Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН – ФАО – к 2050 году численность населения, проживающего в абсолютной нищете, удастся сократить всего на 250 миллионов человек.

3. Недостаточный уровень питания, а так же низкое качество рациона питания населения. Из-за огромного множества разнообразных критериев (причем часто довольно условных) весьма сложно дать методологически достоверную характеристику мировой продовольственной системе. Например, в методиках ФАО принята норма 2400 ккал в сутки, но многие эксперты соглашаются, что данная норма занижена, а именно для характеристики продовольственной безопасности или независимости, и увеличивают ее до 2700–2800, а иногда и до 3000 ккал [4].

Таблица 1 – Статистика и прогноз мирового потребления продовольствия

Показатель	Годы					
	1963-1965	1973-1975	1983-1985	1997-2000	2015	2030
<i>Продовольственное потребление, в калл на чел.в день</i>						
Мир	2358	2435	2655	2803	2940	3050
Развивающиеся страны	2054	2152	2450	2681	2850	2980
Индустриальные страны	2947	3065	3206	3380	3440	3500
Страны с переходной экономикой	3222	3385	3379	2906	3060	3180
<i>Численность населения, млн. чел.</i>						
Потребление калорий на человека в сутки: менее 2200	1892	2280	557	576	464	195
2200–2500	278	317	1190	1477	551	838
2500–2700	153	140	1437	223	361	362
2700–3000	301	257	307	1135	2398	2452
более 3000	689	1070	1319	2465	3426	4393
Мир – всего	3326	4054	4811	5879	7177	8231

Примечание – Источник: собственная разработка на основе [3, 4]

Стоит отметить, что рацион, являющийся причиной физической деградации организма человека, содержит 1000 и менее ккал в день. Согласно оценкам, его получают от 500 млн. до 800 млн. чел. По оценкам специалистов ФАО, численность постоянно недоедающего населения в мире (1000–1800 ккал в день) имеет устойчивую тенденцию к недопустимо высокому уровню – 1,5 млрд. человек [4].

4. Интенсивный рост численности населения в развивающихся странах и регионах планеты. Демографический фактор – один из наиболее существенных факторов, влияющих на конъюнктуру мирового продовольственного рынка. Согласно демографическому прогнозу ООН, к 2050 г. население планеты составит более 9,3 млрд. чел. Из них 5,1 млрд. будут проживать в Азии; 2,2 – в Африке; 0,7 – в Европе, 1,9 млрд. чел. – в Северной и Южной Америке и Океании [4].

5. Использование технологий генной модификации в сельском хозяйстве. На сегодняшний момент многие компании, занимающиеся производством продовольствия, активно продвигают в ФАО такие варианты решения мировой продовольственной проблемы в развивающихся странах, которые подразумевают внедрение ГМО во все сферы сельскохозяйственного производства. В свою очередь страны третьего мира с недоверием относятся к такому краткосрочному варианту решения проблемы голода, и зачастую отказываются от помощи.

6. Негативное влияние на продовольственный рынок и рынок сырья денежно-финансовых спекуляций. Стоит констатировать, что на резкое колебание цен на мировых продовольственных рынках большое влияние оказывает изменение цен на энергетические ресурсы, что зачастую зависит от поведения наиболее влиятельных «игроков» на рынке. Так же стоит отметить, что в развивающихся странах основной статьёй внешней торговли является сельское хозяйство. Соответственно, это практически единственный источник получения валюты. А при выдаче стабилизационных кредитов, международные

организации выдвигают жесткие условия выплат внешних долгов, в результате чего население таких государств испытывают нехватку продовольствия на внутреннем рынке.

7. Серьезная монополизация рынка сельскохозяйственного сырья и продовольствия. Монопольные агропродовольственные концерны (в основном в США и Европейском Союзе), которые занимаются возделыванием больших объемов монокультур, в дальнейшем ставят демпинговую цену для большинства предприятий третьего мира, таким образом вытесняя и без того неконкурентоспособных участников с рынка.

При оптимистичном сценарии развития мировой продовольственной системы эксперты ФАО заявляют, что к 2050 году при выполнении государствами рекомендаций по преодолению кризиса, будет иметь место 2-кратное увеличение нынешнего мирового производства продовольствия. При рациональном использовании ресурсов и применении новых технологий в сельском хозяйстве можно достичь стабильного роста уровня потребления продовольствия (табл. 2).

Таблица 2 – Мировое потребление продовольствия на душу населения, ккал в сутки

Регион	Годы				Среднегодовые темпы роста, %	
	2000	2015	2030	2050	2000-2030 гг.	2030-2050 гг.
Мир	2 790	2 951	3 043	3 132	0,28	0,15
Развивающиеся страны	2 655	2 861	2 962	3 071	0,36	0,18
Страны Африки	2 195	2 421	2 601	2 831	0,56	0,42
Страны Ближнего Востока и Северная Африка	2 973	3 079	3 129	3 189	0,17	0,09
Страны Латинской Америки	2 837	2 991	3 121	3 201	0,32	0,13
Южная Азия	2 391	2 659	2 789	2 979	0,51	0,33
Восточная Азия	2 873	3 111	3 191	3 231	0,35	0,06
Индустриальные страны	3 445	3 479	3 519	3 539	0,07	0,03
Страны с переходной экономикой	2 899	3 029	3 149	3 259	0,27	0,19

Примечание – Источник: собственная разработка на основе [4].

Так же стоит отметить, что на сегодняшний день остается неизменно большое количество стран с проблемой обеспечения населения нормальным уровнем питания. К их числу относятся 32 государства, для которых характерны высокий уровень голода, высокий прирост населения, низкие темпы роста экономики и ограниченные сельскохозяйственные ресурсы. Таким образом, во втором варианте прогноза предполагается, что в будущем получится увеличить темпы роста потребления продовольствия.

Таблица 3 – Структура потребления основных продуктов питания, кг/чел. в год

Годы	Зерновые	Корнеплоды	Сахар	Зеленные	Растит. масло, масличные	Мясо	Молоко и молокопродукты
Мир							
1979–1981	160	74	23,5	6,5	8,4	29,5	77
1997–2000	171	69	24,0	5,9	11,4	36,4	78
2015	171	71	25,1	5,9	13,7	41,3	83
2030	171	74	26,3	6,1	15,8	45,3	90
Индустриальные страны							
1979–1981	139	67	36,8	2,8	15,7	78,5	202
1997–2000	159	66	33,1	3,8	20,2	88,2	212
2015	158	63	32,4	4,0	21,6	95,7	217
2030	159	61	32,0	4,1	22,9	100,1	221
Страны с переходной экономикой							
1979–1981	189	119	45,9	3,1	9,2	62,9	181
1997–2000	173	104	34,0	1,2	9,3	46,2	159
2015	176	102	35,0	1,2	11,5	53,8	169
2030	173	100	36,0	1,1	14,2	60,7	179
Развивающиеся страны							
1979–1981	162	70	17,6	7,8	6,5	13,7	34
1997–2000	173	67	21,3	6,8	9,9	25,5	45
2015	173	71	23,2	6,6	12,6	31,6	55
2030	172	75	25,0	6,6	14,9	36,7	66

Примечание – Источник: собственная разработка на основе [4].

Стоит отметить, что на протяжении исследуемого периода ожидаются определенные структурные изменения в душевом потреблении. Например, потребление продукции животного происхождения (мясо, молочные продукты, яйца), растительного масла и в некоторой степени сахара в развивающихся странах будет расти. Ныне данные виды продукции покрывают 28 % потребляемых калорий, тогда, как 30 лет назад – только 19 %. К 2030 году их процент должен вырасти до 36%, а к 2050 году – только до 37 %.

На основании выше изложенного, можно сделать следующие выводы: государствам требуется вести мониторинг соотношения «численность - объемы производства продовольствия», наращивать или снижать производство зерновых, бобовых и корнеплодов прямопропорционально изменениям численности населения. В то же время странам стоит помнить: продовольственная система всегда функционирует в какой-либо зоне риска и постоянно подвергается внешнему воздействию множества сдерживающих факторов, что значительно снижает устойчивость ее развития.

Настоящий материал подготовлен в рамках функционирования студенческой научно-исследовательской лаборатории «Агроэкономика».

1. Максимов, И.М. Лекции по мировой экономике: учеб. пособие / И.М. Максимов. – Иркутск: Отгиск, 2013. – 186 с.

2. Свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Глобальные_проблемы. – Дата доступа: 01.11.2017.

3. International Labour Organization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>. – Дата доступа: 01.11.2017.

4. Продовольственной и сельскохозяйственной организации Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fao.org/home/ru>. – Дата доступа: 30.10.2017.

Карпук А.І., д.е.н., професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКОВООРІЄНТОВАНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ

Перспективи поглиблення економічних зв'язків між суб'єктами на різних етапах формування доданої вартості у лісоресурсній сфері пов'язуються із створенням інтегрованих підприємницьких структур. Серед найбільш прийнятних форм інтеграції суб'єктів лісоресурсної сфери у роботі обґрунтовано доцільність створення лісових інфраструктурних кластерів, спрямованих на поглиблення співпраці лісокористувачів із суб'єктами ринкової інфраструктури, а також активне залучення місцевих громад до регулювання цих процесів. З метою економії бюджетних коштів і стимулювання розбудови об'єктів транспортної та лісової інфраструктури пропонується також розвивати орендні відносини у лісоресурсній сфері у напрямі створення належного організаційного та нормативно-правового підґрунтя для укладення концесійних угод на тривалий термін. Вибір певної форми державно-приватного партнерства у лісоресурсній сфері не повинен штучно нав'язуватися державними органами, а базуватися на врахуванні інтересів усіх зацікавлених суб'єктів на засадах добровільності та спільної відповідальності.

Сучасний ринок деревини в Україні повинен функціонувати на основі таких принципів: відкритості інформації про всіх учасників та результати функціонування ринку деревини; адміністративної незалежності організатора торгів від постачальників чи покупців або органів державної влади, які здійснюють управління їх майном; вільного ринкового ціноутворення; чесності конкурентної боротьби на ринку деревини; необхідності впровадження автоматичних засобів проведення операцій купівлі-продажу деревини; повноти відповідальності всіх учасників за неконкурентні дії під час проведення торгів; пріоритетності дотримання інтересів вітчизняних деревообробних підприємств; нормативної узгодженості; посилення контролю за експортом необробленої деревини. Виявлено, що існуюча організація ринку необробленої деревини призводить до її штучного дефіциту, формування завищених цін, непрозорості торгів, відстоює інтереси переважно лісозаготівельників.

Організаційно-економічний механізм регулювання ринку деревини, як показали дослідження, має передбачати формування окремих ринків деревини в стані росту і ринку необробленої деревини та проведення комплексу заходів державного регулювання (через Міністерство економічного розвитку і торгівлі України) та ринкового регулювання (активізувавши дію базових ринкових законів) з метою досягнення визначених цілей на основі комбінованого застосування спеціального набору економічних інструментів у межах визначених форм організації ринкових відносин (аукціон, конкурс, біржа)

Виділення окремого ринку деревини в стані росту сприятиме розвитку ринкових відносин у сфері лісозаготівлі і дасть змогу провести перерозподіл

регуляторних функцій від Держлісагентства до Міністерства економічного розвитку і торгівлі, усунувши конфлікт інтересів суб'єктів ринкових відносин. З метою стимулювання розширення та забезпечення прозорості ринку деревини автором для кожної групи суб'єктів визначено перелік першочергових завдань, що спрямовані на активне використання сучасних інформаційних технологій і нових методів управління, проведення стандартизації і сертифікації відповідно до міжнародних вимог, удосконалення правил та посилення контролю за обігом деревини [1].

Найбільш прийнятною формою інтеграції суб'єктів лісоресурсної сфери є лісовий інфраструктурний кластер, який забезпечує взаємодію суб'єктів ринкової інфраструктури та органів місцевої влади на регіональних ринках лісопродукції. Крім того, вибір певної форми державно–приватного партнерства в лісоресурсній сфері не повинен штучно нав'язуватися державними органами, а базуватися на врахуванні інтересів усіх суб'єктів ринку лісопродукції.

1. Карпук А.І. Економічне регулювання лісокористування в ринкових умовах: Монографія / А.І. Карпук – Луцьк: Твердиня, 2012. – 492 с.

Квасницька Р.С., д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Свідзінська Т.О., магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Головним завданням сьогодення є відновлення стабільної економічної ситуації в країні. Успішність виконання цього завдання залежить від розвитку банківської системи України та кожного банку зокрема. За період 2014-2017 рр. НБУ було виведено з ринку майже 90 банків, які вважалися неплатоспроможними та нестабільними.

Перспективи розвитку будь-якого банку значною мірою визначаються рівнем його капіталізації. Недостатній її рівень стримує належний розвиток як окремого банку, так і банківського сектору в цілому. Сьогодні питання підвищення рівня капіталізації банківської системи України є основною вимогою регуляторних органів, оскільки низький рівень капіталізації вітчизняних банків не в змозі забезпечити банківськими ресурсами реальний сектор економіки. З огляду на це, питання капіталізації банківської системи останнім часом набуло особливої актуальності.

Якщо спиратися на позицію НБУ, щодо визначення поняття капіталізації, то капіталізація це: 1) збільшення обсягу капіталу банку; 2) сукупна вартість цінних

паперів, що обертаються на фондовому ринку країни; 3) сукупна максимальна вартість акцій та облігацій, які може випустити компанія; 4) збільшення вартості банку у зв'язку зі зростанням його ринкової вартості. Тобто, це участь у формуванні або збільшенні статутних капіталів банків шляхом придбання акцій первинної емісії (часток у статутному капіталі) банку чи акцій додаткової емісії (додаткових вкладів) банків в обмін на державні облігації України або придбання зазначених акцій за кошти державного бюджету України [1].

Порівняно низька величина обсягу власного капіталу комерційних банків України на сьогодні залишається однією з основних проблем ефективності банківської системи України. Низький рівень капіталізації банків означає надмірну концентрацію ризиків у банківській діяльності, обмеження асортименту фінансових послуг та збільшення витрат на їх надання. Втрата капіталу робить неможливим функціонування банку і може спричинити до його банкрутство.

Стабільне функціонування та подальший розвиток банківської системи України багато в чому залежать від обсягу формування ресурсів банку, оскільки це визначає його здатність здійснювати активні банківські операції і отримувати прибуток від основної діяльності [2]. Проаналізуємо динаміку ресурсної база банківської системи України на період 2012-2016 рр,

Таблиця 1 – Склад ресурсної бази українських банків за 2012-2016 рр, млн. грн.

Компоненти ресурсної бази	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Власний капітал	170 196	192 599	148 023	103 713	123 780
Статутний капітал	176 239	185 239	180 150	209 000	415 000
Зобов'язання, в тому числі:	958 872	1 085 496	1 168 829	1 150 700	1 118 900
-кошти фізичних осіб	364 003	433 726	416 371	389 100	424 000
-кошти юридичних осіб	289 129	350 779	261 372	317 600	350 100
Міжбанківські кредити	1128630	910738,9	1559795,8	1122615,8	331984,7
Ресурси (загальна кількість)	2 433 937	2 374 073	3 056 798	2 586 029	1 989 664,7

Складено авторами за даними джерела [3].

Наведені вище дані дозволяють зробити висновок, що протягом аналізованого періоду ресурсна база банківської системи України має тенденцію до зниження.

Як видно з таблиці, динаміка формування ресурсної бази українських банків є нестабільною, за період 2012–2013 рр. відбувається її зменшення до 2 374 073 млн грн. у 2013 році, що менше ніж у 2012 році, на 59 864 млн грн. У 2014 році відбулося збільшення до 3 056 798 млн.грн. 2015 та 2016 роки характеризуються від'ємною динамікою, так у 2015 році відносно 2014 року відбулося зменшення даного показника на 470 769 млн.грн, і у 2016 році також спостерігається зниження до 1 989 664,7 млн.грн.

Що стосується формування власного капіталу банківської системи впродовж розглянутого періоду, то динаміка також нестійка, і у 2013 році відносно 2012 року його розмір збільшується на 22 403 млн грн. або на 13 %, але

у 2014 році відносно 2013 року скорочується на 44 576 млн грн. або на 23,1 %, але порівняно з 2015 роком у 2016 році навпаки власний капітал зростає на 20 067 млн грн. або на 19,3 %.

Для більш кращого розуміння зобразимо динаміку ресурсної бази українських банків за 2012-2016 рр, на рисунку 1.

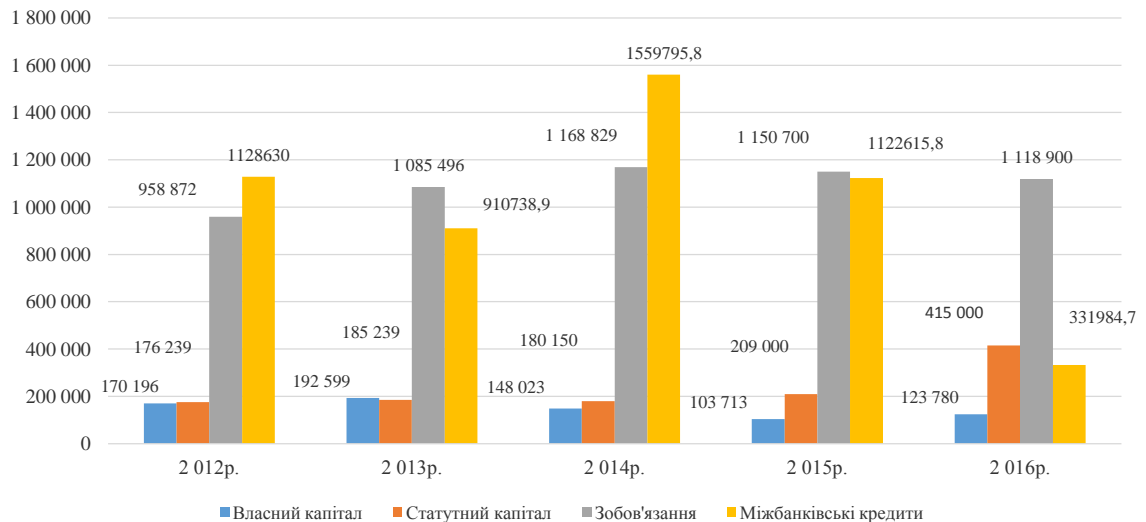

Рис. 1 – Динаміка ресурсної бази українських банків за 2012-2016 роки
Складено авторами за даними джерела [3].

Таким чином, динаміка формування ресурсної бази банківської системи України у 2012 – 2016 роках взагалі є негативною, оскільки відбувається скорочення як загальних ресурсів банків, так і їх складників – власного капіталу та зобов'язань. Але вже впродовж 2016 року ситуація покращується і відбувається хоча і незначне, але зростання загальної суми банківських ресурсів відносно 2015 року, у тому числі зростає розмір власних ресурсів. Все вище наведене свідчить про незначне покращення фінансової стійкості банківської системи у 2016 році.

Також слід взяти до уваги нові обов'язкові вимоги НБУ щодо докапіталізації комерційних банків, тобто вимоги щодо збільшення капіталу, які є досить високими [4].

Варто відзначити, що введення цих вимог викликало багато активних дискусій, серед банків, в основному третьої та четвертої груп, так як нові вимоги є дискримінаційними для багатьох з них, адже обмежує їх можливості доступу до депозитних ресурсів країни, а отже і обмежує розвиток їх активних операцій. Зважаючи на те, що середні та малі банки обслуговують основну частину малого та середнього бізнесу нашої країни, вищезазначене може відзначитись як негативне явище.

Тож виникають проблеми: по-перше, як розвивати малий та середній бізнес, якщо майже половина банків системи не має змоги виконувати активні операції до моменту досягнення ними мінімального розміру регулятивного капіталу; по-друге, регулятивний капітал, можна збільшити за рахунок прибутку, але якщо

активні операції, які і є джерелом прибутку, майже не виконуються, то тоді очевидним є те що всі нововведення йдуть проти банківської діяльності.

Отже, в першу чергу, для підвищення рівня основної діяльності банків важливо вирішити проблему капіталізації, яка є актуальною для переважної більшості банківських установ. І тільки потім створювати сприятливі умови для фінансової діяльності банку в цілому. Адже без вирішення проблеми нестачі капіталу, банки не зможуть отримати ліцензію НБУ та продовжувати функціонування і, відповідно, інвестувати кошти в економіку.

Дану проблему можна вирішити за допомогою таких заходів, як: можна спробувати зменшити активи, тобто шляхом їх продажу; на деякий час закрити певні види напрямів діяльності, тобто реструктуризувати бізнес, наприклад: фінансування, створення та впровадження прогресивних науково-технічних нововведень, лізингові операції; пошук нових співінвесторів; додаткова емісія акцій.

Особливу увагу потрібно звернути на такий захід вирішення даної проблеми до якого прагне НБУ (але ще не було створено необхідної бази), як злиття банків та поглинання банківських ресурсів. Адже, у європейській практиці стимулювання таких процесів дуже поширене, тим паче в кризових умовах. Даний варіант має плюси як для банку так і для держави. У результаті використання такого методу проблемні банки перетворюються на фінансово-стійкі та сильні. При цьому, з боку держави не потрібно буде виділяти кошти на порятунок неплатоспроможних банків та на виплату вкладів [3].

Було б доцільно вважати, що найоптимальнішим шляхом зростання рівня капіталізації банків є додаткова емісія акцій яка викуповується новими акціонерами, адже дозволить малим банківським установам залишитися на ринку. Це дало б можливість підвищити стійкість та стабільність усієї банківської системи. Однак ряд питань виникнуть безпосередньо при злитті, і їх необхідно буде вирішувати. Наприклад, відповідність моделі ведення бізнесу між банками, стратегії банків, бачення подальшого бізнесу акціонерами, питання розподілу акціонерного капіталу і так далі. Інший важливий момент – хто ризикне об'єднатися з банком, який зовсім недавно міг покинути ринок. Згідно кластеризації банків, яку зробив НБУ в кінці 2015 року, на той момент ще в третій і четвертій групі банків тільки невелика кількість була визначена як «ринкові». А саме такі, можна припустити, можуть бути цікаві для нових потенційних акціонерів. Кептивні або схемні банки навряд чи знайдуть охочих для подальшого злиття як з точки зору їх перспектив на ринку.

Після вирішення проблеми капіталізації доцільно було б приділити увагу розробці заходу, для поліпшення умов розвитку активності банківської установи, а саме: розробити систему зниження рівня процентних ставок шляхом проведення НБУ цілеспрямованої політики щодо зниження облікової ставки.

Посилення кризових явищ вплинуло на необхідність активізації процесів концентрації капіталу в банківському секторі шляхом реорганізації, що призвело до звернення уваги на означені процеси, пошук нових шляхів і способів подолання негативних тенденцій в економіці і, зокрема, в банківській сфері. Тому одним з найбільш поширених шляхів підвищення капіталізації банківської

системи та, як наслідок, підвищення її стійкості в умовах фінансової кризи і нестабільної політичної ситуації в Україні, виступають процеси злиття і поглинання.

1. Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 31.10.2008 р. № 639VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/639-17>.

2. Матеріали досліджень МРА «Рюрик». Аналітичний огляд банківської системи України за I квартал 2016 року. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>.

3. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

4. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру : постанова: Затверджена Правлінням НБУ 06.08.2014 р. № 464. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>.

Клямар Ю. Г., студентка 5–го курсу факультету міжнародних відносин
Науковий керівник: Тоцька О. Л., к. е. н., доцент кафедри менеджменту
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк,
Україна

ПРОЕКТ СТВОРЕННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ТОРГІВЛІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

Проникнення Інтернет-технологій в сільське господарство призводить до виникнення модернізованих послуг, розвитку електронного бізнесу та появи нових можливостей. Просування аграрної продукції в мережі Інтернет сприяє підвищенню товарообігу та прибутковості.

Основними елементами віртуальних сільськогосподарських ринків є: провайдери, маркетингові, інформаційні, фінансові спеціалісти, а також учасники традиційних ринків – виробники, продавці, оптовики, покупці, споживачі та спеціалісти з логістики.

Основні види онлайн-ринків в АПК включають:

- а) ринок ресурсів;
- б) ринок онлайн послуг, інформації та засобів управління, зв'язку з регулюючими органами;
- в) ринок результатів виробництва (продукції) [1].

Інструменти електронної комерції – це електронна пошта, веб-сайт, програмне забезпечення, Інтернет і будь-яке поєднання цих елементів [2].

Інтернет-платформа може використовуватися з такою метою:

1. Просування продукції.
2. Надання інформації.
3. Продаж продукції.

Система роботи фермерського інтернет-магазину така:

1. З фермерами укладаються договори на поставку натуральних продуктів.

2. Компанія (користувач) реєструється в системі, що дає можливість створити своє веб-представництво та виставити товари й послуги на продаж, які потрапляють у відповідну рубрику загального каталогу.

3. Покупці через інтерфейс сайту замовляють потрібні товари, і повідомляють, що, куди та коли слід доставити.

4. Адміністратор інтернет-магазину зв'язується з фермерами та робить замовлення.

5. Фургон-холодильник відправляється на ферму, завантажує підготовлені товари та відвозить їх клієнту. Оплата здійснюється при отриманні замовлення. Виробники сільськогосподарської продукції отримують індивідуальний прибуток від продажу своєї продукції. Компанія отримує встановлений відсоток від реалізованої продукції.

Крім того, виробники сільськогосподарської продукції можуть зберігати право самостійно вести переговори з клієнтами без використання послуг посередника, а також безпосередньо відправити знайденому потенційному покупцеві свою комерційну пропозицію.

У розроблюваному нами проекті створення онлайн-платформи для торгівлі сільськогосподарською продукцією ми надаємо фермерам інтернет-платформу, де вони можуть рекламувати свій товар, а покупці мають можливість безпосередньо виходити на постачальників екологічно чистих продуктів. Ми надаватимемо можливість публікувати безкоштовні оголошення протягом одного місяця. Це сприятиме саморекламі сайту. Компанія отримуватиме хороший дохід від подальшої реклами.

Для максимального полегшення роботи новим учасникам, на сайті працюватиме навчальний майданчик, де користувач зможе побачити, як функціонує цей ресурс зсередини, подивитися, як торгують інші, а також взяти участь у навчальних, віртуальних продажах без будь-яких фінансових наслідків. Онлайн-платформа включатиме онлайн-консультації з галузевими експертами, інформацію про потенційних іноземних партнерів й інвесторів, спеціалізовану дошку оголошень для фермерів-виробників, базу корисних посилань, вебінари, форуми з обміну досвідом. Це дозволить підвищувати рівень обізнаності фермерів і, відповідно, покупців.

Процес створення сайту починається з моніторингу лідерів ринку, аналізу конкурентних переваг замовника, особливостей агропромислового сектора. Веб-сайт повинен мати привабливий і легкий для сприйняття дизайн, а також постійно оновлюватися, змушуючи людей повертатися, щоб подивитися на нові цікаві повідомлення. Крім того, він має бути функціональним і легким у використанні[5].

Головне – це правильно розставлені акценти – екологічність і якість продуктів, новаторська сільськогосподарська техніка та методика збору врожаю.

Асортимент товарів фермерських господарств може бути надзвичайно великим:

- м'ясо (в тому числі птиця та риба), яйця й м'ясні напівфабрикати;
- овочі, фрукти та, все, що з них можна зробити;

- натуральні солодощі: пастила, мармелад, сухофрукти, цукати, іриски, згущене молоко, морозиво й ін.;
- молочні продукти, в тому числі різні сири, кумис, каймак, козяче молоко й ін.;
- продукція бджільництва;
- борошно, крупи та борошняні вироби: випічка, вареники й ін.;
- гриби, ягоди, лікарські трави, натуральна косметика;
- домашні заготовки: соління, маринади, варення, конфітюри, повидло і т.д.;
- національна кухня: худобу, зарізану за мусульманськими звичаями, кошерна їжа, національні страви й ін.

Сайт має стимулювати збільшення його відвідуваності користувачами. Для забезпечення цього можна використовувати такі веб-елементи:

- детальний опис продукції, бажано з фотографіями;
- конкурси та змагання;
- карикатури, жарти, ігри;
- консультаційна колонка, порада дня;
- сторінка «Що нового?»;
- можливість додати сторінку у «Вибране»;
- календар подій;
- блог;
- купони, знижки, призи;
- спеціальні пропозиції й акції [4].

Не менш важливим є доменне ім'я сайту. Для підвищення репутації фірми, веб-адреса сайту має містити її назву [3]. Це, знову ж таки, полегшить процес пошуку сайту споживачем. Крім того, необхідно зареєструвати сайт у пошукових системах й у списках нових сайтів, інакше споживачіне зможуть його знайти серед тисячі схожих веб-сторінок [5]. Просування сайту здійснюється шляхом багаторазового представлення його в кількох пошукових системах[4].

Аграрному підприємству варто бути активним в онлайні і в офлайні: розповсюджувати листи новин, прес-релізи й ін., заохочувати Інтернет-користувачів відвідати сайт, розповідати про свою діяльність якомога більшій кількості людей, розповсюджувати друковані листівки з інформацією про сайт, використовувати веб-адресу сайту в усій документації підприємства та інших матеріалах, обмінюватися посиланнями на сайтах зі схожими Інтернет-ресурсами.

Електронна пошта, або е-мейл, необхідна для отримання та розсилки бюлетенів новин, приймання замовлення та обслуговування клієнтів. За допомогою електронної пошти можна здійснювати такі дії:

1. Використовувати списки розсилки.

Створення власної книги е-мейл-адрес, використання її для організаціїсписків розсилки дозволить за допомогою одного кліку відправляти повідомлення великій кількості людей. У подальшому можна використовувати додаткові можливості списків розсилки, такі, як списки серверного програмного забезпечення, поштові групи або програмне забезпечення для стратегії управління взаєминами з клієнтами (CRM).

2. Купувати та продавати.

Споживачам може бути зручніше робити замовлення через електронну пошту. Надаючи клієнтам можливість розміщувати замовлення за допомогою електронної пошти, можна заощадити час. Створення стандартної форми замовлення допоможе впорядкувати електронні замовлення та спростити процес їхнього заповнення й опрацювання, а також дозволить зберігати їх як записи продажів для управління майбутнім бізнес-плануванням.

3. Обслуговувати клієнтів.

Е-мейл надає споживачам можливість цілодобово надсилати коментарі, питання, побажання, подяку тощо. Необхідно відповісти на повідомлення клієнтів якомога швидше. Рекомендується використовувати автоматичний відповідач для подяки клієнтам за їхній лист із зазначенням часу, в межах якого вони можуть розраховувати на персональну відповідь, таким чином завойовуючи репутацію надійного професіонала зі швидкою реакцією [2].

Для ведення аграрного бізнесу в онлайн необхідно пам'ятати основні правила:

- знати, хто ваші клієнти (це традиційне правило для маркетингу все ще актуальне на сьогодні);

- перевіряти ефективність і доступність сайту для сприйняття, оновлювати інформацію на сайті та слідкувати за модернізацією всього процесу;

- забезпечити безпеку веб-сайту;

- слідкувати за витратами, необхідними для підтримки сайту.

До того ж, важливо пам'ятати про такі істини:

- компанії, успішні в Інтернеті, найчастіше пропонують унікальну продукцію чи послуги, є доступними для широкого загалу та мають імідж важливих і незамінних;

- продукція тваринництва чи рослинництва має бути сертифікована, ліцензована та проінспектована спеціальними органами (варто представити відповідні документи на вашому сайті);

- унікальний бізнес може домогтися успіху в Інтернеті тільки якщо клієнти можуть його легко знайти [3].

Важливо звертати увагу на можливі обмеження стратегії запровадження Інтернет-маркетингу в аграрному бізнесі, а саме: недостатня довіра до Інтернет-магазинів і сайтів, питання безпеки здійснення фінансових операцій і розповсюдження приватної інформації, а також недостатня обізнаність і небажання фермерів змінювати традиційний спосіб збуту продукції

Однак достатня технологічна база та зацікавленість з боку користувачів, а також спрямування на використання зарубіжного досвіду користування перевагами електронної комерції сприятимуть поступовому запровадженню Інтернет-маркетингу в сільськогосподарських підприємствах України

Варто зрозуміти, що використання Інтернет-маркетингу та розвиток торгівлі через Всесвітню мережу – майбутнє сільського господарства.

1. Недялков А. Проникнення Інтернету на сільськогосподарські ринки: зразок Болгарії та України [Електронний ресурс] / А. Недялков. – Режим доступу :<http://www.iamo.de/forum2005/files/Nedyalkov%20Borisova.pdf>

2. Фрейн М. Е-комерція для фермерів – Так, Ви зможете! Веб-інструменти та основи веб-маркетингу [Електронний ресурс] / М. Фрейн. – Режим доступу :<http://newfarm.rodaleinstitute.org/depts/midatlantic/FactSheets/e-commerce.shtml>

3. Тілмані Д. Маркетинг продовольства та сільськогосподарської продукції в Інтернеті [Електронний ресурс] / Д. Тілмані. – Режим доступу :<http://co.marketmaker.uiuc.edu/uploads/3c6e50379b0e65c81ade0a0d951c5a09.pdf>

4. Буквар аграрної е-комерції В2В [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.agmrc.org/media/cms/b2b_agricultural_ecommerce_primer_1_522f4e94b2273.ppt

5. Хольц-Клоз М. Маркетинг в Інтернеті [Електронний ресурс англ. мовою] / М. Хольц-Клоз. – Режим доступу :
http://www.agmrc.org/business_development/operating_a_business/direct_marketing/articles/marketing-on-the-internet/

Ковальчук О.О., студентка Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини Університету «Україна»
Миколаїв

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Кожна країна у своєму розвитку стикається з проблемою удосконалення інвестиційного клімату та створення умов для нарощування обсягів інвестиційних ресурсів. Цей процес відбувається постійно та немає чітко визначеної кінцевої мети. Чим більше інвестицій освоєно в середині країни тим вищий рівень її економічного розвитку. Країни самостійно обирають пріоритети на напрямки формування, удосконалення власного інвестиційного клімату, враховуючі ті базові здобутки, що вже досягнуті у цій сфері.

Україна протягом всіх років постійно удосконалює інвестиційну політику держави з метою зростання економічного розвитку в середині країни. Певні реформи на напрацювання були досить ефективними і сприяли покращенню умов залучення інвестиційних ресурсів до нашої країни, інші доволі часто мали сумнівний характер і негативно впливали на інвестиційний клімат.

Дослідженням проблем активізації формування та залучення інвестицій у розвиток національної економіки та формуванню заходів щодо їх вирішення займалася значна кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто відмітити, насамперед, наступних: Борщ Л.М., Ватаманюк З.Г., Величко О.В., Гаврилюк О.В., Гонта О.І., Гриценко Л.Л., Дука А.П., Запукляк В.З., Захарін С.В., Ільчук В.П., Карпінський Б.А., Ковтун Н.В., Курило С.В., Москалюк Н.П., Савчук Н., Скринник Н.В., Череп А.В., Чистякова Н.М.

На будь-якому етапі розвитку підприємства однією з головних проблем є залучення інвестиційних ресурсів. Особливо актуальним є вибір шляхів фінансування підприємства в умовах кризи, коли ефективність його діяльності суттєво знижується. Пошук шляхів залучення інвестиційних ресурсів є напевно найбільш актуальною проблемою сучасного українського підприємства.

Інвестиційні ресурси – це грошові, матеріальні та нематеріальні цінності, які використовує суб'єкт господарювання (інвестором) у процесі їх вкладання в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку чи досягнення соціального ефекту [4].

В законі України «Про інвестиційну діяльність» джерела інвестиційних ресурсів поділяються на: власні фінансові ресурси (прибуток, амортизаційні відрахування, повернення збитків щодо аварій, стихійного лиха, грошових накопичень та заощаджень фізичних та юридичних осіб та ін.); позикові фінансові кошти інвестора (облігаційні займи, банківські та бюджетні кредити); залучені фінансові кошти інвестора (кошти від продажу акцій, пайові та інші вклади фізичних та юридичних осіб); бюджетні інвестиційні асигнування (безкоштовно надане бюджетними органами цільове фінансування); безоплатні та благодійні вклади, пожертвування організацій, підприємств, громадян [2].

Багато дослідників вважають доцільним поділ джерел інвестиційних ресурсів на внутрішні і зовнішні.

Внутрішні: прибуток, амортизаційні відрахування, страхові відшкодування, інвестиції власників підприємства.

Зовнішні: бюджетні інвестиції, кошти кредитних установ та організації, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, інших інституційних інвесторів; продаж цінних паперів та інші зовнішні джерела формування фінансових ресурсів.

Внутрішні інвестиційні ресурси формуються безпосередньо на підприємстві для забезпечення його розвитку. Зовнішні інвестиційні ресурси формуються за межами підприємства [1].

Джерела формування джерел фінансування інвестицій підприємства слід розглядати поряд з основними цілями, які вони дозволяють досягти (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Цілі та джерела формування джерел фінансування інвестицій підприємства

Отже, структура джерел фінансування формується залежно від багатьох чинників, зокрема від оподаткування доходів підприємств, темпів зростання реалізації товарної продукції та їх стабільності, структури активів підприємств, стану ринку капіталу, відсоткової політики комерційних банків, рівня управління фінансовими ресурсами підприємства, стратегічних цільових фінансових рішень. Одним із найважливіших завдань підприємства є вибір оптимальних способів фінансування його поточної діяльності та нових інвестиційних проектів.

1. Баєва О.І. Інструменти залучення інвестиційних ресурсів / О.І. Баєва // БИЗНЕС ИНФОРМ. – 2009 р. – №11(1), – С. 5-7.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність»- № 1560-ХІІ від 18.09.1991 р. // [Електронний ресурс] – режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12&print=1>.
3. Феняк Л.А. Джерела формування інвестиційних ресурсів / Л.А. Феняк // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2010.– № 36. – С. 134–139.

Ковриженко Л.О., здобувач
Національна академія управління, м. Київ, Україна

ГЛОБАЛЬНА РЕФОРМА БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ І НАГЛЯДУ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ БАЗЕЛЯ ІІІ

Виклики світової фінансової кризи показали вразливість міжнародної системи банківського регулювання і нагляду та обумовили необхідність перегляду її концептуальних основ з метою підвищення надійності банків та банківських систем. Докризова система регулювання і нагляду ґрунтувалась на мікропруденційних засадах, відповідно до яких стабільність банківського сектора розглядалась крізь призму фінансової стійкості окремих банківських установ. Втім, в умовах глобальних фінансових потрясінь такий підхід виявився неефективним.

Як зазначив Бен Бернанке під час своєї промови у 2012 році, незважаючи на підвищення системного ризику внаслідок діяльності приватного сектора, державі не вдалось повною мірою оцінити та адекватно зреагувати на зростаючі ризики у фінансовій системі, оскільки нормативно-правові основи фінансового регулювання не охоплювали ряд ключових загроз, а реалізація наявних повноважень виявилась непродуктивною [1]. Зокрема, у більшості розвинених країн, включно з США, державні органи не мали макропруденційного мандату для обмеження системних ризиків. Водночас невідповідні кризовим умовам обсяги і якість капіталу та ліквідності засвідчили слабкість мікропруденційних вимог щодо управління ризиками і капіталом.

Суттєві недоліки були пов'язані також з фрагментарністю структури регулювання і нагляду за фінансовими установами та недостатньою кооперацією між наглядовими органами як на національному, так і на міждержавному рівнях (див. [2] та [3]). Окремі підходи в рамках традиційної секторальної моделі регулятивно-наглядових органів без ефективного контролю за фінансовими групами та фінансовою системою в цілому створювали сприятливі умови для експансії тіньової банківської системи, а разом з нею – і ризиків, не охоплених достатніми пруденційними вимогами. Крім того, відмінності у практиці пруденційного регулювання між різними юрисдикціями в поєднанні з неузгодженою політикою на наднаціональному рівні сприяли транскордонному поширенню ризиків.

Насамкінець, інформаційна асиметрія та політика відносно системно важливих банків послаблювали ринкову дисципліну (див., напр., [4; 5]). Відповідно, ринкові механізми, на додаток до державного регулювання і нагляду за банками, не забезпечили належного захисту банківських систем від зростаючих дисбалансів.

Для вирішення проблем, виявлених міжнародною фінансовою кризою, Базельський комітет у 2009 р. ініціював внесення поправок до Базеля II стосовно ризиків сек'юритизації і позабалансових інструментів, а також ринкового ризику. Поза тим, вже наприкінці 2010 року було затверджено нові глобальні стандарти регулювання капіталу та ліквідності під назвою Базель III [6; 7]. Згідно з положеннями третьої Базельської угоди ключові зміни охоплювали наступні аспекти банківського регулювання і нагляду:

- 1) підвищення вимог до якості капіталу з акцентом на звичайний акціонерний капітал;
- 2) запровадження додаткових буферів капіталу як інструментів контрциклічного макропруденційного регулювання;
- 3) встановлення додаткових вимог для управління ризиками ліквідності;
- 4) застосування коефіцієнта левериджу з метою контролю достатності капіталу банків незалежно від величини прийнятих ризиків;
- 5) розробка стандартів капіталу для системно важливих банків понад мінімально встановлені норми.

Більше того, в межах заходів, спрямованих на мінімізацію морального і системного ризиків, на наддержавному рівні схвалено порядок роботи з проблемними фінансовими установами та вимоги щодо розробки планів санації і врегулювання неплатоспроможності для глобальних системно важливих інститутів.

Члени Базельського комітету активно працюють над імплементацією стандартів Базеля III в національне законодавство та банківську практику. Зміни регуляторних вимог до капіталу, розрахованого з урахуванням ризику, а також норми щодо контрциклічного буфера та коефіцієнта ліквідного покриття затверджені всіма країнами-юрисдикціями, а до початку 2019 року очікується завершення процесу імплементації всіх компонентів угоди [8].

Деякі країни здійснили структурні регуляторні реформи банківського сектора, не обмежуючись запровадженням погоджених міжнародних ініціатив.

Приміром, в США накладено обмеження на здійснення комерційними банками торгівлі цінними паперами за власний рахунок у відповідності до правила Волкера, а у Великобританії запропоновано вимоги щодо розмежування роздрібною та інвестиційною банківською діяльністю.

Однак, попри очікувані позитивні ефекти, дискусії стосовно наслідків регуляторної реформи Базель III тривають. Так, за оцінками авторів дослідження [9], підвищення мінімальних вимог до капіталу на 50% призводить до зростання процентних ставок на 50 б.п. та суттєвого падіння обсягів банківських кредитів. Бріджес Дж. та ін. [10] встановили, що у відповідь на посилення вимог до капіталу на рівні 1 п.п. банки скорочують кредитування на 3,5%, головним чином, за рахунок корпоративного сектора. Водночас вплив Базеля III на річний приріст ВВП у середньостроковій перспективі, згідно з розрахунками ОЕСР, становить від -0,05% до -0,15 % [11].

Варто зауважити, що особливо чутливі до звуження доступу до банківських кредитів країни, що розвиваються, оскільки в багатьох з них фінансова система сформована за банкоцентричною моделлю, тоді як ринок капіталу залишається слабо розвиненим. При цьому стійке зростання обсягів потоків капіталу у вигляді транскордонного банківського кредитування на ринках, що розвиваються, вказує на посилення глобальної фінансової інтеграції цих регіонів [8]. Таким чином, подальший поступ у напрямку міжнародної гармонізації банківського регулювання та нагляду потребує розширення інклюзивності глобальних регуляторних стандартів банківської діяльності відносно потреб менш зрілих ринків.

1. Bernanke B. S. Some reflections on the crisis and the policy response / B. S. Bernanke // Rethinking Finance: a speech at the Russell Sage Foundation and The Century Foundation Conference. - New York, N.Y. - 2012. – April 12.
2. Acharya V. V. Securitization without risk transfer / V. V. Acharya, P. Schnabl, G. Suarez. // Journal of Financial Economics. – 2013. – №107 (3). – pp. 515–536.
3. D’Hulster K. Cross-border banking supervision: incentive conflicts in supervisory information sharing between home and host supervisors / K. D’Hulster. - Washington: World Bank, 2011. - Policy Research Working Paper № 5871 - 39 p.
4. Cox C. Swapping secrecy for transparency [Electronic resource] / Christopher Cox // The New York Times. – 2008. – October 18. – Mode of access: <http://www.nytimes.com/2008/10/19/opinion/19cox.html?mcubz=0>.
5. Ötker-Robe I. The too-important-to-fail conundrum: impossible to ignore and difficult to resolve / I. Ötker-Robe, A. Narain, A. Ilyina, J. Surti // IMF Staff Discussion Note SDN/11/12. – May, 2011. - 33 p.
6. Basel III: A Global Regulatory Framework for More Resilient Banks and Banking Systems. – Basel: Bank for International Settlements, December 2010. – 77 p.
7. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. – Basel: Bank for International Settlements, December 2010. – 53 p.
8. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>.
9. Corbae D. Capital requirements in a quantitative model of banking industry dynamics / D. Corbae, P. D'Erasmus. – Philadelphia: Federal Reserve Bank of Philadelphia, 2014. - Working paper № 14-13. - 58 p.
10. Bridges J. The impact of capital requirements on bank lending / J. Bridges, D. Gregory, M. Nielsen, S. Pezzini, A. Radia, M. Spaltro // Bank of England Working Paper № 486. – January, 2014. – 36 p.
11. Slovik P. Macroeconomic Impact of Basel III / P. Slovik, B. Cournède. - Paris: OECD Publishing, 2011. - Economics Department Working Paper № 844. - 15 p.

Колісник Б.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНТЕГРОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЛІСОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Лісовий комплекс у лісозабезпечених регіонах України, до яких відноситься і Волинська область, є базовою ланкою регіонального господарства. Тому темпи соціально-економічного піднесення лісозабезпечених регіонів перебувають у прямій залежності від темпів підвищення ефективності функціонування лісового комплексу. Аналіз природно-ресурсних передумов розвитку лісового комплексу Волинської області свідчить про значні резерви розвитку цієї складової господарського комплексу за умови підвищення ефективності використання окремих складових лісоресурсного потенціалу. Результати аналізу рівня лісистості Волинської області дають підстави стверджувати, що спостерігається тенденція до збільшення даного показника: якщо в 1946 році лісистість становила 17,2%, в 1983 – 29,2%, то у 2015 – 34,3%. Значний лісоресурсний потенціал дозволив сформувати на Волині достатньо потужний лісовий комплекс, з акцентом на лісове господарство та первинну деревообробку, оскільки відсутніми є підприємства целюлозно-паперового підкомплексу. Горизонтально інтегрованими структурами лісового комплексу області є держані лісогосподарські підприємства системи Держлісагенства, які поєднують лісогосподарську та деревообробну діяльність. Внаслідок ряду організаційно-економічних, фінансових, правових та інституціональних обмежень у регіоні не знайшли поширення форми вертикальної інтеграції суб'єктів лісового комплексу.

Результати проведеного аналізу свідчать про наявність ряду проблем щодо використання лісоресурсного потенціалу лісового комплексу регіону, що проявляється у необхідності імпобілізувати власні кошти для проведення усього комплексу лісогосподарських робіт у державному лісовому фонді в умовах недостатності бюджетного фінансування. З іншого боку, можна відмітити і ряд позитивних моментів, як от стабілізація обсягів та інтенсивності рубок головного користування, наявність резервів щодо використання ліміту лісосічного фонду, підвищення ефективності ведення мисливського господарства та забезпечення розширеного відтворення лісових ресурсів. У той же час, процеси реформування, що відбуваються у лісовому комплексі Волинської області, цілком відповідають пріоритетам державної лісової політики та мають на меті підвищення ефективності роботи постійних лісокористувачів, збільшення соціальних гарантій працівникам та посилення державного контролю у цій сфері.

За результатами аналізу виявлено значний потенціал збільшення обсягів господарської заготівлі другорядних лісових матеріалів і продукції побічного лісового користування, що, за умови створення відповідної переробної бази та розгалуженої мережі збуту, може суттєво підвищити ефективність функціонування лісового комплексу. Вагомим чинником нарощення потенціалу

лісового комплексу є розбудова інфраструктури мисливського господарства, що на даний момент відбувається дуже повільно, оскільки існують законодавчі обмеження, рівень бюджетного фінансування є недостатнім, а приватні інвестиції є символічними. Перспективи розвитку переробної ланки лісового комплексу Волинської області пов'язуються зі стимулюванням створення лісопереробних структур з поглибленою лісопереробки, особливо низькосортної деревини, яка має низький попит на вітчизняному та закордонному ринках. В той же час, постійне зростання обсягів споживання деревних плит та досвід провідних зарубіжних країн свідчить, що розвиток плитного виробництва є економічно вигідним. До того ж, паралельно вирішуватиметься проблема переробки відходів лісозаготівлі та лісопереробки, що матиме також значний екологічний і соціальний ефект на регіональному рівні.

Виходячи з теорії та практики управління можна стверджувати: для того, щоб вийти на якісно вищий рівень результативності роботи лісового комплексу потрібно створити дієву систему управління ефективністю, адаптувавши до його галузевої специфіки загальноприйняті у світовій практиці методологічні підходи.

У процесі теоретичних досліджень встановлено, що основна увага дослідників зосереджується на обґрунтуванні сутності поняття «ефективність», яке в широкому розумінні означає дієвість, результативність, продуктивність, надійність і т.д. Поняття «управління ефективністю» поєднує в собі сутність категорії «ефективність виробництва» і загальний зміст терміну «управління». Дослідження показали, що управління ефективністю – це оптимальне поєднання ресурсів підприємства для досягнення бажаного рівня ефективності. На основі аналізу теорії управління ефективністю, яка охоплює велику кількість понять та методологічних підходів, автор побудував структурно-логічну схему їх взаємозв'язку. Управління ефективністю потребує комплексного підходу, заснованого на координації всіх процесів діяльності підприємства. Важливе значення для забезпечення належного рівня управління ефективністю має форма організації системи управління, яка формується відповідно до цільових орієнтирів цієї системи, але в рамках сформованого інституціонального середовища.

Формування системи управління ефективністю лісового комплексу має відштовхуватися від класичних моделей, але при цьому враховувати специфіку даного сегмента національного господарства, де вагоме значення має природно-ресурсна база і значні обмеження накладає часовий лаг між заходами з її відтворення та стиглістю деревостанів (від останньої значною мірою залежить пропозиція деревини). У роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування системи управління ефективністю лісового комплексу, що передбачають визначення цільових орієнтирів, сфер охоплення, процесів, методологічної бази оцінки та інформаційно-програмного забезпечення

Враховуючи специфіку компонентного складу лісового комплексу та особливості окремих видів економічної діяльності, які йому притаманні, можна стверджувати, що результативна система управління ефективністю можлива в рамках системи інтегрованого управління цим комплексом. Для того, щоб

суб'єкти прийняття рішень на різних рівнях управління могли комплексно підійти до вирішення тих чи інших проблем, у роботі представлено системну інтерпретацію основних підходів до реалізації процесу інтегрованого управління ефективністю лісового комплексу, на основі визначення суті та переваг, а також сфер застосування і необхідного теоретико-методологічного забезпечення для застосування кожного підходу: загальносистемного, маркетингового, функціонального, відтворювального, нормативного, комплексного, динамічного, програмно-цільового, галузевого, інтеграційного та інших. При формуванні системи інтегрованого управління ефективністю функціонування лісового комплексу варто поєднувати окремі підходи, оскільки жоден з них не може охопити всі сторони процесу розширеного відтворення природно-ресурсного потенціалу лісового комплексу [1].

Отже, систему інтегрованого управління ефективністю лісового комплексу слід розглядати у вигляді багаторівневої об'єктно-суб'єктної системи, яка передбачає визначення суб'єктів та об'єктів управління, а також мети і стратегічних цілей. Вплив суб'єктів на об'єкт управління має здійснюватися на основі специфічних принципів (раціональність, невиснажливість, комплексність, збалансованість), механізмів (організаційно-економічного, інституціонально-правового та фінансового) і функцій управління. Надалі пропонується обґрунтовувати стратегії управління ефективністю за основними видами діяльності, функціональними напрямками, а також операційні стратегії кожної господарської ланки.

1. Колісник Б.І. Інтегроване управління лісовим комплексом: Монографія / Б.І. Колісник. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 582 с.

Колошук Н.В., студентка 3 курсу, факультета банківського дела
Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

ДИНАМИКА НОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.

Социально-экономические показатели Республики Беларусь значительно улучшились за последнее десятилетие. В рамках реализации Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 годы экономика страны вышла на новый качественный уровень. В частности, много было внесено изменений и дополнений в разные сферы деятельности по улучшению инвестиционного климата, привлечению больших объёмов инвестиций в экономику. Однако в истёкшей пятилетке Беларуси не удалось в полной мере решить ряд проблем, которые сдерживают экономический рост. На их преодоление и на выполнение новых плановых задач по обеспечению устойчивого экономического роста и достижения благополучия граждан страны

в настоящей пятилетке направлена Программа социально-экономического развития на 2016-2020 годы.

В настоящее время в Республике Беларусь сформированы благоприятные правовые условия для деятельности инвесторов. По мнению экспертов Международной финансовой корпорации (International Financial Corporation, IFC), занимающейся анализом инвестиционного климата в разных странах, белорусское инвестиционное законодательство заслуживает высокой оценки и является одним из лучших среди государств СНГ.

Далее рассмотрим динамику инвестиций в экономику Республики Беларусь.

Таблица 1 – Приток иностранных инвестиций в Республику Беларусь (млн. долл. США).

	2006	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Объем иностранных инвестиций, поступивших в реальный сектор экономики Республики Беларусь	4036,1	18878,6	14329,8	14974,3	15084,4	11344,2	8559,8
Структура по формам вложения капитала							
Прямые инвестиции	748,6	13248,0	10358,4	11083,4	10168,9	7241,4	6928,6
Портфельные инвестиции	3,2	2,3	23,1	12,2	10,6	5,1	2,8
Прочие инвестиции	3284,2	5628,3	3948,0	3878,7	4904,9	4097,7	1628,5
Объем иностранных инвестиций, поступивших в реальный сектор экономики Республики Беларусь	100	100	100	100	100	100	100
Прямые инвестиции	18,5	70,2	72,3	74,0	67,4	63,8	80,9
Портфельные инвестиции	0,08	0,01	0,2	0,1	0,1	0,05	0,03
Прочие инвестиции	81,4	29,8	27,6	25,9	32,5	36,1	19,0

Примечание - Источник: [1].

Приток иностранных инвестиций за 10 лет увеличился больше, чем в 2 раз – с 4036,1 млн. долл. США в 2006 г. до 8559,8 млн. долл. США в 2016 году.

В 2015 году иностранных инвестиций поступило на 2784,4 млн. долл. США больше, чем в 2016 году.

В структуре иностранных инвестиций преобладают прямые иностранные инвестиции, наибольший удельный вес они составили в 2016 году в размере 80,9 % к общему объему иностранных инвестиций.

Наименьшую долю в структуре иностранных инвестиций в 2006-2016 годы занимали портфельные инвестиции, не превышающие 0,01% от общего объема иностранных инвестиций. Максимум портфельные иностранные инвестиции

достигли в 2012 году в размере 23,1 млн. долл. США, то есть 0,2% в структуре иностранных инвестиций.

Прочие инвестиции имели нестабильную динамику, однако достигали своего максимального значения в процентах от общего объема инвестиций в 2006 году и составляли 81,4 %. В 2016 году прочие инвестиции составили 1628,5 млн. долл. США. Также необходимо рассмотреть объем инвестиций, поступивших от иностранных инвесторов по областям и г. Минску за 2015-2016 гг., который представлен в таблице 2.

Таблица 2 – Объем инвестиций, поступивших от иностранных инвесторов по областям и г. Минску за 2015-2016 гг. (тыс. долл. США).

	2015	В процентах к итогу	2016	В процентах к итогу	Изменения суммы
Республика Беларусь	11344,2	100	8559,8	100	-2784,4
Брестская область	236,2	1,6	147,2	1,3	-89
Витебская область	1 023,2	6,8	569,4	5,0	-453,8
Гомельская область	887,3	5,9	853,4	7,5	-33,9
Гродненская область	320,1	2,1	213,7	1,9	-106,4
Г. Минск	11 166,9	74,0	7 746,5	68,3	-3 420,4
Минская область	1 059,6	7,0	1 611,2	14,2	+551,6
Могилевская область	390,9	2,6	202,8	1,8	-188,1

Примечание – Источник: собственная разработка на основании [1].

Общий объем инвестиций, поступивший от иностранных инвесторов в Республику Беларусь увеличился за анализируемый период на 2784,4 млн. долл. США.

Наибольшую сумму иностранные инвесторы вложили в г. Минск, которая на 2016 год составила 7 746,5 млн. долл. США, что на 3 420,4 млн. долл. США меньше предыдущего года.

В Минскую область иностранные инвесторы вложили в 2016 г. на 551,6 млн. долл. США больше, чем в предыдущем периоде.

Наименьшую сумму иностранные инвесторы вложили в Брестскую область, что составило 147,2 млн. долл. США.

По итогам 1 полугодия 2017 г. наиболее привлекательным стал регион – г. Минск (3 388,8 млн. долл. США или 71,5% поступивших в страну иностранных инвестиций) [3].

Далее рассмотрим структуру инвестиций, поступивших в 2016 году, по основным странам инвесторам.

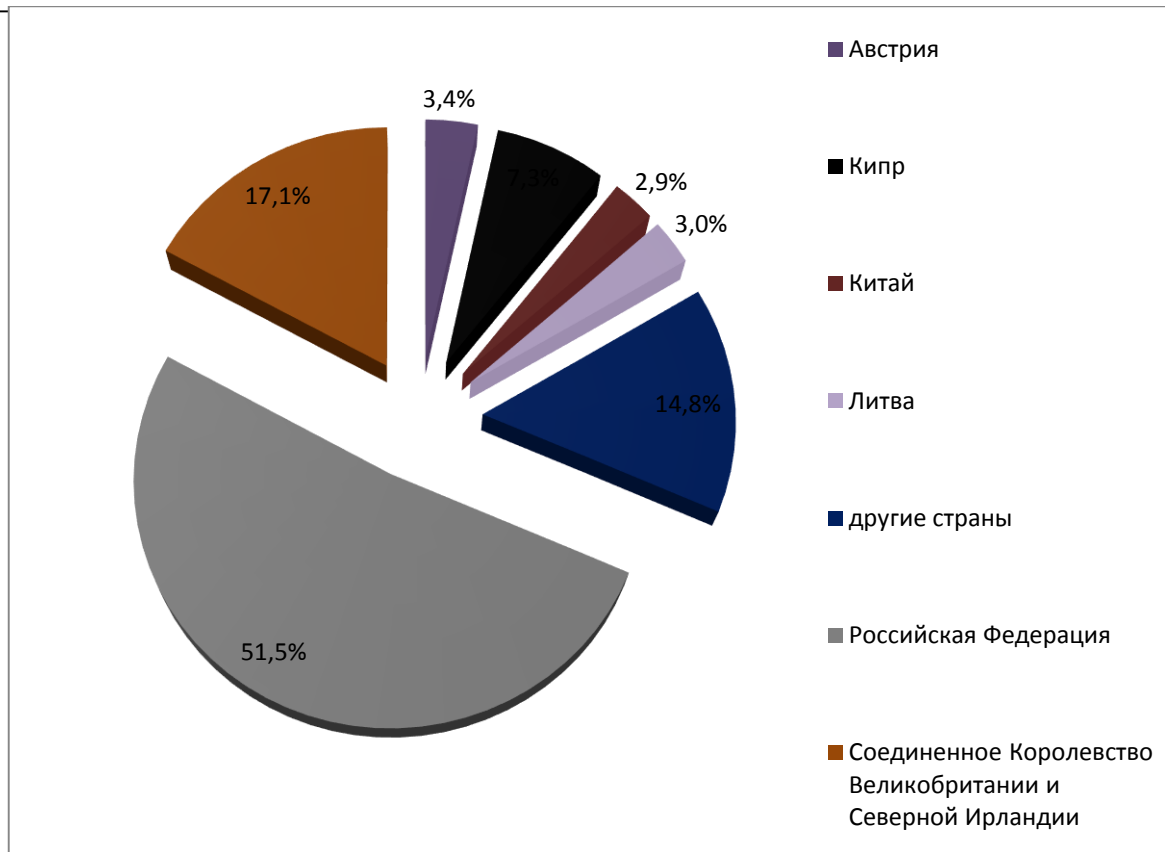

Рис. 1 – Структура притока иностранных инвестиций по странам-инвесторам в 2016 году

Примечание – Источник: [2].

Как видно из рисунка 2.1, основными инвесторами Республики Беларусь в 2016 году стали субъекты хозяйствования России (51,5% от всех поступивших инвестиций), Соединенного Королевства (17,1%), Кипра (7,3%), Австрии (3,4%), другие страны (14,8%).

Основными инвесторами в Республику Беларусь по итогам 1 полугодия 2017 года стали: Россия – 50,2%, Соединенное Королевство – 20,5%, Кипр – 7,5%, Литва – 3,7%, Австрия – 3,3%, Польша – 2,3%, Украина – 1,7%, Китай – 1,4%, Латвия – 1,2%, Германия – 1,1%. На долю прочих стран-доноров приходится – 7,1% [3].

1. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] - Минск, 1998. - Режим доступа: <http://belstat.gov.by>. Дата доступа: 15.11.2017.

2. Пинчук А. Анализ привлечения иностранных инвестиций в экономику Республики Беларусь [Текст] / А. Пинчук // ВЕСТНИК АССОЦИАЦИИ БЕЛОРУССКИХ БАНКОВ: Еженедельный информационно-аналитический и научно-практический журнал. - 2016. - N 17. – С. 5-20.

3. Результаты инвестиционной политики // Министерство экономики Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.gov.by/ru/invpolicy/invest-klimat/pezultat>. – Дата доступа: 21.11.2017.

Колошук Н.В., Копыл Ю.И., студентки 3 курса, факультета банковского дела
Научный руководитель: Володько О.В.
Доцент, кандидат экономических наук
Полесский государственный университет, Пинск, Республика Беларусь.

АНАЛИЗ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКУ БЕЛАРУСЬ

Инвестиции являются одним из наиболее важных факторов развития экономики. Исследование проблем инвестирования всегда находилось в центре внимания экономической науки. Это связано тем, что инвестиции затрагивают самые глубинные основы хозяйственной деятельности, определяют процесс экономического роста страны в целом.

Инвестиции обеспечивают экономический рост, влияют на объем национального производства. В Республике Беларусь существует ряд проблем, связанных с привлечением инвестиций в экономику. Для решения данных проблем в Республике Беларусь предусмотрено предоставление налоговых льгот и страховых гарантий инвесторам, совершенствование законодательства в сфере инвестиций, совершенствование систем правового регулирования иностранного инвестирования, развитие инфраструктуры международного бизнеса. Одним из направлений инвестиционной политики государства является привлечение иностранных инвестиций и Республику Беларусь [1].

Социально-экономические показатели Республики Беларусь значительно улучшились за последнее десятилетие. В рамках реализации Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016-2020 годы экономика страны вышла на новый качественный уровень. В частности, много было внесено изменений и дополнений в разные сферы деятельности по улучшению инвестиционного климата, привлечению больших объемов инвестиций в экономику. Однако в истекшей пятилетке Беларуси не удалось в полной мере решить ряд проблем, которые сдерживают экономический рост. На их преодоление и на выполнение новых плановых задач по обеспечению устойчивого экономического роста и достижения благополучия граждан страны в настоящей пятилетке направлена Программа социально-экономического развития на 2016-2020 годы [2].

В настоящее время в Республике Беларусь сформированы благоприятные правовые условия для деятельности инвесторов. По мнению экспертов Международной финансовой корпорации (International Financial Corporation, IFC), занимающейся анализом инвестиционного климата в разных странах, белорусское инвестиционное законодательство заслуживает высокой оценки и является одним из лучших среди государств СНГ.

Рассмотрим динамику инвестиций в экономику Республики Беларусь.

Таблица 1 - Привлечение иностранных инвестиций в Республику Беларусь (млн. долл. США).

	2006	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Объем иностранных инвестиций, поступивших в реальный сектор экономики Республики Беларусь	1816,2	9085,5	18878,6	14329,8	14974,3	15084,4	11344,2
Структура по формам вложения капитала							
Прямые инвестиции	451,3	5569,4	13248,0	10358,4	11083,4	10168,9	7241,4
Портфельные инвестиции	0,2	1,8	2,3	23,1	12,2	10,6	5,1
Прочие инвестиции	1364,6	3514,2	5628,3	3948,0	3878,7	4904,9	4097,7
Объем иностранных инвестиций, поступивших в реальный сектор экономики Республики Беларусь	100	100	100	100	100	100	100
Прямые инвестиции	24,8	61,3	70,2	72,3	74,0	67,4	63,8
Портфельные инвестиции	0,01	0,02	0,01	0,2	0,1	0,1	0,05
Прочие инвестиции	75,1	38,7	29,8	27,6	25,9	32,5	36,1

Примечание - Источник: [3].

Приток иностранных инвестиций за 10 лет увеличился больше, чем в 6 раз – с 1 816,2 млн. долл. США в 2006 г. до 11 344,2 млн. долл. США в 2016 году.

В 2015 году иностранных инвестиций поступило на 3 740,2 млн. долл. США больше, чем в 2016 году.

В структуре иностранных инвестиций преобладают прямые иностранные инвестиции, наибольший удельный вес они составили в 2014 году в размере 74,0% к общему объему иностранных инвестиций.

Наименьшую долю в структуре иностранных инвестиций в 2006-2016 годы занимали портфельные инвестиции, не превышающие 0,01% от общего объема иностранных инвестиций. Максимум портфельные иностранные инвестиции достигли в 2013 году в размере 23,1 млн. долл. США, то есть 0,2% в структуре иностранных инвестиций.

Далее рассмотрим структуру инвестиций, поступивших в 2016 году, по основным странам инвесторам.

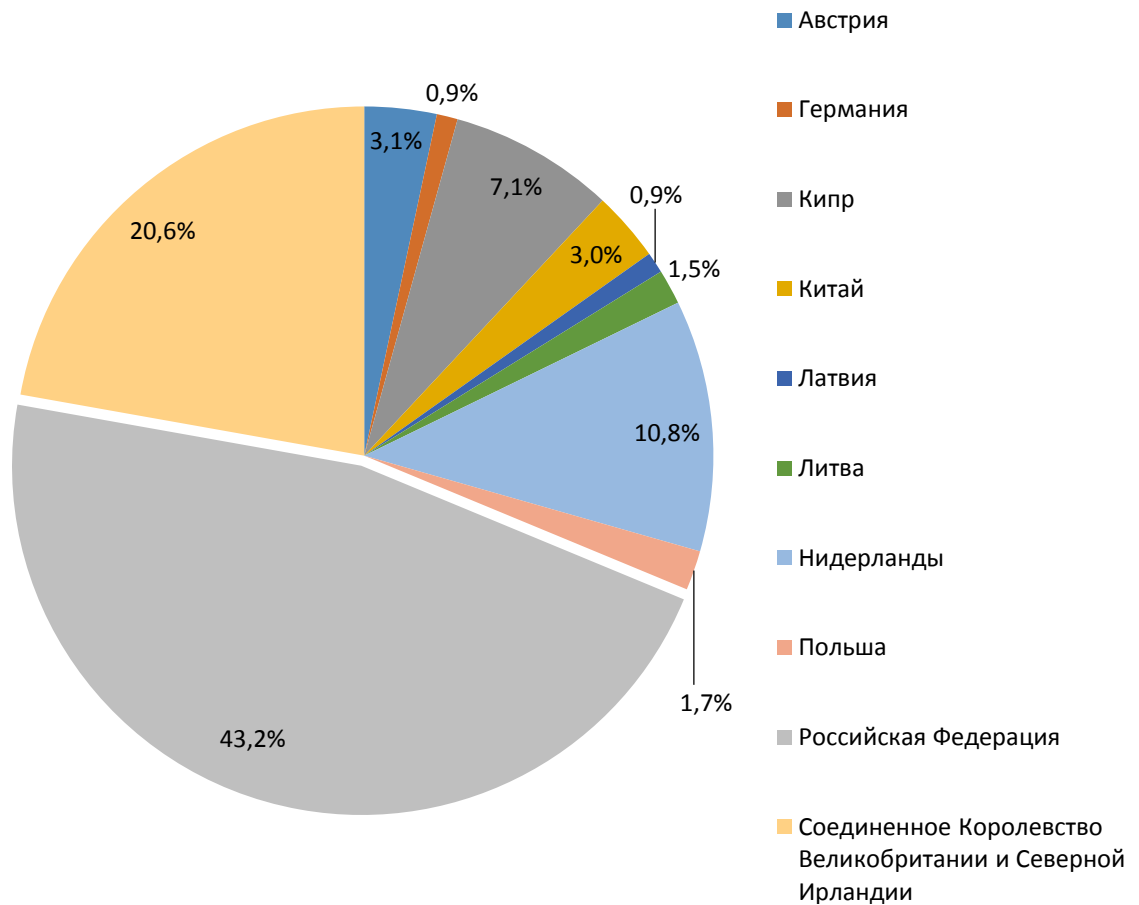

Рис. 2. – Структура притока иностранных инвестиций по странам-инвесторам в 2016 году

Примечание – Источник: [4].

Как видно из рисунка 2.1, основными инвесторами Республики Беларусь в 2016 году стали субъекты хозяйствования России (43,2% от всех поступивших инвестиций), Соединенного Королевства (20,6%), Нидерландов (10,8%), Кипра (7,1%), Австрии (3,1%), другие страны (15,2%).

Важным является определение круга отраслей, куда в основном производятся инвестирование, то есть выделение тех отраслей, в которые в последнее время в основном вкладываются инвестиции. Такое изучение позволит понять предпочтения инвесторов [5].

Наибольший приток иностранных инвестиций в 2016 году наблюдался в такие отрасли, как: торговля (31,9%), транспорт и связь (31,4%) и промышленность (27,1%).

При этом за 2016 год наблюдаются следующие изменения: увеличение иностранных инвестиций на 0,6% в отрасли сельское хозяйство, в отраслях строительство и гостиницы и рестораны произошло уменьшение иностранных инвестиций на 0,2%, в отрасли операции с недвижимым имуществом на 0,5%, а в отрасли промышленность иностранные инвестиции увеличились на 0,5%, также произошло увеличение иностранных инвестиций в отрасли торговля на

2,7%, в отраслях транспорт и связь, финансовая деятельность и прочие наблюдается уменьшение иностранных инвестиций на 6,1%, 0,6% и 0,2 % соответственно.

Беларусь как страна с трансформационной экономикой в значительной степени заинтересована в активном поступлении ПИИ в силу ограниченности внутренних источников поддержания дальнейшего экономического роста. Однако, несмотря на активные меры, принимаемые государством для улучшения инвестиционного климата страны в последние годы, фактические результаты Беларуси в этой сфере остаются на достаточно низком уровне [6].

Все еще существуют проблемы для притока иностранных инвестиций в Республику Беларусь:

- чрезмерная сложность белорусской бюрократии;
- доминирование госсектора в предпринимательской деятельности;
- несовершенная система применения санкций за нарушение условий и порядка ведения бизнеса;
- нестабильное законодательство;
- неопределенность политики приватизации.

Так как данные проблемы отрицательно влияют на инвестиционный климат, то целью инвестиционной политики является создание лучших условий для белорусских и иностранных инвесторов, совершенствование внутренних институциональных условий и улучшение инвестиционного климата в стране.

1. Об инвестициях: Закон Респ. Беларусь 12 июля 2013 г. № 53-3: принят Палатой представителей 26 июня 2013 г.: одобр. Советом Республики 28 июня 2013 года // Эталон-Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь [Электронный ресурс]. – Минск, 2017.

2. Министерство экономики Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Минск, 2000. – Режим доступа: <http://www.economy.gov.by>. - Дата доступа: 19.10.2017.

3. Прищепа А.И. Современная оценка привлечения иностранных инвестиций в республику Беларусь [Текст] / А. И. Прищепа, А. А. Шахрай // ЭКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ: Ежеквартальный научный и производственно-практический журнал Минского института управления. - 2017. - N 2. – С 81-86.

4. Ключников А.А. Иностранные инвестиции в экономику республики Беларусь - современное состояние и пути интенсификации [Текст] / А. А. Ключников, К. С. Сидоренко, А. С. Ключников // ЭКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ: Ежеквартальный научный и производственно-практический журнал Минского института управления. - 2017. - N 1. – С 73-77.

5. Зубченко Л.А. Иностранные инвестиции: Учебное пособие / Л.А. Зубченко. - 3-е изд., испр. и доп. – М: Книгодел, 2010. – 184 с.

6. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] - Минск, 1998. - Режим доступа: <http://belstat.gov.by>. Дата доступа: 21.10.2017.

Комисарук А. П., Горбарук Т.С., студентки 4 курса
Научный руководитель: Киевич А.В., д. э. н., профессор
Полесский государственный университет
г. Пинск, Беларусь

КРАУДФАНДИНГ В БЕЛАРУСИ: ПЛОЩАДКИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

На современном этапе развития экономики начинающим предпринимателям нередко бывает сложно убедить крупных инвесторов и банкиров в потенциальной привлекательности своей бизнес-идеи и получить от них средства на ее реализацию. В связи с этим многие интересные проекты остаются неосуществленными.

Краудфандинг (народное финансирование, от англ. crowd – «толпа», funding – «финансирование») – это коллективное сотрудничество людей, которые добровольно объединяют свои деньги или другие ресурсы вместе, как правило через интернет, чтобы поддержать усилия других людей или организаций [1].

Следует отметить, что краудфандинг – это не только инструмент привлечения, но еще и инструмент верификации и тестирования идей. То есть, заведомо неинтересные идеи просто не будут реализованы.

В Беларуси краудфандинг появился не так давно. И, пожалуй, самая распространенная форма – это краудфандинг благотворительной и социальной направленности, где сбор средств не подразумевает извлечение прибыли вкладчиками.

К такой форме краудфандинговой площадки можно отнести "Ulej.by", который стартовал в апреле 2015 г. В качестве аналога организаторы "Ulej" использовали популярную платформу "Kickstarter" моделью "Все-или-Ничего", то есть если проект не собирает необходимую сумму, деньги в полном объеме возвращаются вкладчикам. Также следует отметить, что все деньги, собранные на проекты "Ulej" – это деньги, собранные на основании договоров дарения, сумма которых при превышении 43 млн. руб. облагается подоходным налогом 13%. Все собранные при помощи краудфандинговой площадки средства аккумулируются на счете банка в течение нескольких месяцев, пока не соберется необходимая для финансирования проекта сумма. До этого момента средства не получают ни краудфандинговая площадка, ни организатор проекта. На "Ulej" сейчас открыто 33 проекта, среди них – сбор на издание книги для детей на белорусском языке "Дзве авечкі", на выставку современной живописи и графики "NOW", образовательная платформа для детей и их родителей в форме семинаров и тренингов "Стоп Угроза" и др. [2].

Еще одной краудфандинговой площадкой, работающей на белорусском рынке, является "Talaka.by". Площадка была запущена в 2013 г. Этот инструмент позволяет авторам проектов привлечь финансирование на социально значимые проекты. Платформа принимает как модель "Все-или-Ничего", так и модель

”Все-что-собрано“. Следует отметить, что в настоящий момент автор может создать кампанию только через проектного консультанта платформы, определив при этом цель сбора средств, необходимую сумму, продолжительность кампании, модель финансирования. Кампания по модели ”Все-что-собрано“ должна собрать не менее 25% от заявленной цели. Платформа ”Talaka.by“ не берет комиссии за размещение проекта и не взимает процента от собранных средств. Вместо этого платформа привлекает средства на собственные нужды с помощью краудфандинговых кампаний самофинансирования.

”MaeSens.by“ – еще одна белорусская площадка, которая была запущена в октябре 2011 г. ”MaeSens“ представляет собой центр поддержки общественно полезных проектов, в фундаменте которого лежит уникальный механизм – аукцион встреч. То есть это место, где можно выставить встречу с собой на аукцион или выиграть встречу со знаменитостью, специалистом в какой-либо сфере или просто интересным человеком. Эта краудфандинговая платформа дает возможность завести новых друзей и деловых партнёров, получить новый опыт и установить полезные контакты. За время своего существования ”MaeSens“ оказал финансовую поддержку проектам в размере более 870 000 BYN. Среди них: детские дома, социальные приюты, благотворительные фонды и общественные организации, больные дети, нуждающиеся в оперативном лечении и реабилитации, социальные проекты и многие другие.

Нельзя не отметить, что в Беларуси существует также краудинвестиционная площадка – ”Investo.by“, которая запустилась в январе 2015 г. Это место встречи авторов молодых, многообещающих стартапов и инвесторов, желающих осуществить выгодное вложение. С одной стороны, они помогают найти сотни частных инвесторов со всего мира, готовых поддержать стартап, проверяют идею на жизнеспособность и помогают с оформлением финансового плана и презентации, если это необходимо. А с другой берут на себя риск оценки проекта и составление рейтинга проектов.

Таким образом, можно сделать вывод, что совсем скоро краудфандинг станет серьезным инструментом для стартаперов. Причинами является следующее:

1. Интернет позволяет снизить временные и финансовые затраты для поиска подходящих инвесторов. Возможность пожертвовать даже небольшую сумму на развитие проекта приводит к тому, что количество потенциальных спонсоров увеличивается в сотни раз.

2. Народные инвесторы не просто дают деньги, но также могут поучаствовать в развитии проекта, предлагая свои идеи.

3. Сбор средств на запуск проекта в сети – это еще и маркетинговое исследование в режиме реального времени. Чем больше людей готовы профинансировать производство товара, тем большим спросом он будет пользоваться на рынке.

4. Успешно проведенная кампания по краудфандингу в конечном итоге может привлечь и профессиональных инвесторов.

В то же время у этого метода есть и свои недостатки:

1. В отличие от обычных способов финансирования проектов, краудфандинг не предполагает строгой отчетности и бухучета. Что несет с собой довольно высокий уровень риска.

2. Многие проекты плохо просчитаны, а ожидания создателей часто оказываются слишком завышенными.

3. Народные спонсоры не лишены "инстинкта толпы". Люди в два раза охотней дают деньги на проект, уже собравший 80% необходимой суммы, чем на проект, который собрал только 20% средств.

4. На ранних этапах сбора средств ключевую роль играют друзья и семья. Так, в начале цикла финансирования непропорционально большую долю составляют средства друзей и семьи предпринимателя. И только со временем, когда проект выходит на новый уровень, у него появляются незнакомые создателю инвесторы.

Таким образом, можно сделать вывод, что преодоление перечисленных препятствий развития краудфандинга обеспечит формирование альтернатив по финансированию бизнес-проектов, в том числе и инновационных. Данная система не гарантирует долговечность компании, модели или идеи, но она имеет важное преимущество – помогает молодым и активным бизнесменам набраться опыта, мобилизует общество и создает отношения и связи для реализации других проектов. В свою очередь это может стать одним из мощных импульсов активации малого предпринимательства, повышения эффективности использования ресурсов, а значит, создания дополнительных условий для развития национальной экономики Беларуси.

1. Краудфандинговая площадка [Электронный ресурс] / Investo – краудфандинговая платформа в Беларуси и СНГ. – Минск, 2017 – Режим доступа: <http://investo.by/>. – Дата доступа: 20.11.2017.

2. Краудфандинговая площадка [Электронный ресурс] / Коллективное финансирование интересных проектов. – Минск, 2017 – Режим доступа: <https://ulej.by/>. – Дата доступа: 20.11.2017.

3. Краудфандинговая площадка [Электронный ресурс] / Семь фактов о Talaka.by. – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://www.talaka.by/hello> – Дата доступа: 20.11.2017.

Корнелюк М.

Брестский государственный технический университет, г. Брест, Республика Беларусь

ФИНАНСОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ МЕНЯЮТ СТРАТЕГИЮ БАНКА

Современный мир связан с быстрым развитием технологий, где мы можем наблюдать, что происходит переход от наличных денежных средств к онлайн-кошельку, от банковских кредитов – к получению займам через интернет от других пользователей. Все это принуждает традиционных игроков финансового рынка менять свои товары и услуги, а также меняться самим.

Под отраслью финансовых технологий понимают сегмент на пересечении секторов финансовых услуг и технологий, в котором участники рынка

применяют инновационные подходы к финансовым продуктам и услугам. Стоит отметить, что границы определения отрасли финансовых технологий размыты это связано с относительной молодостью отрасли, а также разнообразием технологий, применяемых в финансовой отрасли.

С одной стороны, мы говорим, что под отраслью финансовых технологий понимается совокупность молодых компаний (стартапов), которые являются альтернативой традиционным финансовым институтам. С другой стороны, традиционные банки, страховые и управляющие компании активно внедряют новые технологии и с этой точки зрения тоже являются участниками рынка финтех. Кроме того, есть ряд компаний, которые оказывают как традиционным финансовым институтам, так и стартапам услуги по предоставлению собственных технологий (обработка «больших данных», блокчейн и т.д.). Данные компании также можно считать важными участниками рынка [1].

На сегодняшний день мировая банковская система генерирует более 1 трлн. долларов в год. В это время число мировых инвестиций в финансовые технологии не перестаёт расти. Глобальное венчурное инвестирование в финтех-компаний достигла 13,6 миллиарда долларов через 840 сделок в 2016 г., что составляет 34% от всего объема инвестиций за 2010-2016 гг. и это всего за 6 лет [2].

Бурному развитию отрасли финансовых технологий как в мире, так и в РБ способствовали следующие тренды:

1. Глобальный финансовый кризис 2007-2008 гг., где у потребителей снизился уровень доверия к традиционным банкам, и на этом фоне наблюдается, до сегодняшних дней, рост интереса потребителей к услугам, предлагаемым стартапами.

2. Мировой финансовый кризис 2007-2008 гг. также привел к ужесточению регулирования банков, что сказалось на снижении рентабельности, в связи с чем возникла необходимость оптимизации услуг.

3. Проникновение социальных сетей. Рост популярности социальных сетей позволил предложить новые виды финансовых услуг, основанные на обмене информацией между пользователями, например, краудфандинг, P2P переводы и финансирование, социальный трейдинг и т.д.

4. Демографические тренды. Изменения в потребительском поведении, основным проводником которых являются миллениалы (люди, родившиеся в период с 1980 г. до начала 2000-х гг.), проявляются в растущем проникновении мобильных телефонов, желании делиться опытом с широким кругом людей, повышении требований к удобству пользования услугами, качеству информации и скорости ее получения.

5. Экономика совместного потребления. Новые технологии сделали возможным повышение эффективности ресурсов за счет предоставления избыточных ресурсов (активов) во временное потребление благодаря упрощению процесса поиска как людей, имеющих свободные ресурсы, так и людей, нуждающихся в них.

6. Успех технологичных компаний в других секторах экономики [3].

Финтех можно отнести к термину «разрушительная технология». Важной характеристикой разрушительных технологий является то, что они начинают с обслуживания «нижней части рынка», то есть сегментов, которые крупные компании могут считать убыточными. В банковской отрасли эта часть рынка включает малые предприятия, сегменты, которые, как представляется, банки обслуживают с относительным успехом.

Появление в финансовой сфере новых сервисов привели к разрушению привычных схем взаимодействия участников рынка финансовых услуг с банками. Если ранее для получения доли рынка банкам достаточно было предложить более дешевые, чем у конкурентов, услуги, то сейчас необходимо учитывать современные тенденции, искать инновационные подходы, интегрироваться с другими продуктами и сервисами, в том числе небанковскими. Развитие цифровых технологий обеспечивает возможность получения клиентами круглосуточного доступа к большому объему разнообразной информации.

Выделим пять традиционных областей финансовых услуг, в которых происходит значительное количество инноваций:

- платежи и денежные переводы;
- заимствование и кредитование;
- управление капиталом;
- страхование;
- валюта.

Наиболее прорывным сектором считается отрасль платежей и денежных переводов и заимствование и кредитование.

Растущий интерес к финтех-стартапам со стороны банков повлек за собой новые потоки инвестиций и появление инкубаторов. Однако рука об руку с финтех-индустрией идут и другие игроки рынка, поле деятельности которых на первый взгляд не связано с финансами. Это такие компании из сферы социальных медиа, как Facebook и WeChat, которые поняли, какие огромные возможности им могут принести финансовые транзакции внутри их социальных сетей [4].

В настоящее время существует ряд причин, препятствующих дальнейшему развитию цифровых банковских технологий в Республике Беларусь, основными из которых являются [5]:

- отсутствие возможности осуществления идентификации физических и юридических лиц на межбанковском уровне;
- ограниченное количество операций, доступных для осуществления юридическими и физическими лицами через существующие каналы СДБО;
- ограниченное количество операций, доступных для осуществления через системы электронного взаимодействия республиканских органов государственного управления и участников рынка финансовых услуг, а также отсутствие единого стандарта функционирования данных систем;
- сравнительно низкий уровень использования клиентами цифровых каналов при взаимодействии с финорганизациями.

На сьогоднішній день Республіка Беларусь знаходиться на ранній стадії розвитку фінансових технологій. Особенністю отечественної отрасли фінансових технологій являється те, що ведучіє беларускіє фінансовіє компанії зачастую реалізують найбільше інтересніє рішення і самі модернізують традиційніє фінансовіє услуги. Среди общіє драйверов развития фінансових технологій в Республіке Беларусь можно выделить: рост проникновения Интернета; рост проникновения мобильного интернета и смартфонов; развитие электронной коммерции, в том числе мобильной.

Также в РБ имеются новые технологии на примере некоторых молодых финтех-компаний, такие как <http://kubyshka.by/>, <http://ulej.by/>, <https://www.talaka.org/>, <http://investo.by/>. В Минске ежегодно проходит Minsk FinTech Conference, в которой участвуют финтех-стартапы, предоставляющие свои приложения.

Каковы же дальнейшие перспективы развития банковского сектора в таких условиях? По материалам Finextra, существуют следующие модели партнерств:

1. Партнерство технологической компании, имеющей клиентскую базу и возможность создавать привлекательные онлайн-сервисы, с финансовым учреждением, не имеющим развитой системы розничных банковских услуг. Вместе они создают новую модель цифрового онлайн-обслуживания клиентов с полным набором финансовых продуктов. Примером здесь может служить совместный венчурный бизнес PayPal с Discover Financial Services.

2. Трансформация традиционного банка в центральную платформу, соединяющую разнородные нишевые сервисы экосистемы альтернативных поставщиков.

Банк выступает в качестве доверенного депозитария, управляющего отношениями с клиентами, тем самым освобождая финансово-технологическую компанию от этих функций и давая ей возможность удовлетворять потребности клиентов в банковском обслуживании в различных точках цепочки создания стоимости.

То, что сегодня производит финтех, чаще всего можно описать как дополнительные функции. Ведь многие (если не большинство) стартапов предлагают не финансовые решения, а всего лишь дополнительные опции для уже существующих продуктов. Например, продукты компаний, таких как Debitize, Digit, Qapital, Acorns, можно внедрить в существующие чековые и сберегательные продукты.

3. Сотрудничество банка с технологическими игроками с целью предложения клиентам банковских услуг, органично интегрированных и внедренных в их повседневную жизнь, с использованием различных сочетаний виртуальных каналов [6].

Мы считаем, что перспективой для дальнейшего развития банковских услуг и технологий принадлежит третьей модели партнерств, так как для успеха банку сегодня нужно быть инновационным, так как для клиентов качество — это скорость, комфорт, онлайн. Финтехи позволяют банкам лучше понимать, что можно еще дать клиентам. Такой подход выгоден обеим сторонам. Одни получают клиентов, другие — инновационные сервисы.

В будущем мы увидим совсем другой ландшафт рынка. Но в любом случае победа в гонке будет не за банками или финтехами, а за самыми сильными и быстро адаптирующимися игроками с обеих сторон.

1. PwC Всемирный обзор сегмента FinTech [Электронный ресурс] URL: <https://www.pwc.ru/ru/banking/publications/fintech-global-report-rus.pdf> (дата обращения: 25.11.17)
2. KPMG International, The Pulse of Fintech: Global Analysis of Investment in Fintech, Fourth Quarter 2016 (data provided by PitchBook), updated February 2017.
3. Базельский комитет увидел в финтехе риск для банков [Электронный ресурс] URL: <http://www.rbc.ru/finances/04/09/2017/59ad67f39a79477e3de93754?from=main> (дата обращения: 25.11.17)
4. Цифровизация экономики: влияние на управление 2016 № 6 (99) [Электронный ресурс] URL: www.e-c-m.ru/jour/article/download/620/566 - Дата доступа: 26.11.2017.
5. Стратегия развития цифрового банкинга в Республике Беларусь на 2016 - 2020 годы [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.nbrf.by/Legislation/documents/DigitalBankingStrategy2016.pdf>. - Дата доступа: 26.11.2017.
6. Банки и финтех-компании: как обеспечить совместимость в партнерстве? [Электронный ресурс] URL: <http://www.plusworld.ru/daily/cat-analytics/kak-obespechit-sovmestimost-v-partnerstvah-bankov-s-finteh-kompaniyami/> (дата обращения: 29.11.17)

Корнєєва Ю.В., к.е.н., докторант

ДННУ «Академія фінансового управління», Київ, Україна

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ГЛОБАЛЬНИЙ ТРЕНД

Головним викликом у контексті формування інвестиційної політики нового покоління для кожної держави є розробка таких постулатів та інструментів реалізації, які б відповідали сучасному цифровому розвитку світової глобальної економіки. Експерти ЮНКТАД у Доповіді по світовим інвестиціям за 2017 рік наголошують на необхідності перегляду інвестиційних угод старого покоління, зазначаючи, що вони є застарілі та втратили свою актуальність. Адже компанії, які активно використовують цифрові технології, на сьогоднішній день можуть здійснювати свою діяльність без потреби в значних фізичних інвестиціях на зовнішні ринки, що має значний вплив на приймаючі країни. Використання сучасних цифрових технологій трансформує міжнародні операції ТНК. Підтвердженням є статистичні дані, які засвідчують скорочення на 11 відсотків до 1 трильйону доларів відтоку ПІІ, в основному за рахунок падіння інвестицій європейських ТНК. Цифрова економіка має величезний вплив на динаміку на напрямки інвестиційних потоків, водночас, і інвестиції мають вирішальне значення для цифрового розвитку [1, с.3]. Інвестиції у діджиталізацію сприяють стрімкому економічному розвитку. Як відзначають експерти, цифрова економіка є ключовим чинником зростання та розвитку, адже може забезпечити підвищення конкурентоспроможності у всіх секторах, створює нові можливості для ведення бізнесу та підприємницької діяльності, а також відкриває можливості для доступу на закордонні ринки та участі у глобальних ланцюгах

створення електронної вартості (global e-value chains) [2, с. 13]. Нові технології значно прискорили ділову активність та вплинули на швидкість прийняття інвестиційних рішень. Фірми активно проводять реорганізацію з метою інтеграції до цифрової економіки. Щоб діяти на глобальному рівні цифрового поля, західні фірми відмовляються від ієрархічної системи прийняття рішень та переходять до мережевої структури, яка є ринковою за своєю сутністю [2, с. 3].

Аналітичні дослідження, проведені експертами Групи Світового Банку, засвідчують, що 42% світового населення досі не мають доступу до формальної фінансової системи [3, с. 2]. Ця цифра дає зрозуміти реальні перспективи розвитку цифрової економіки. Ігнорувати процеси діджиталізації світової економіки вже неможливо, за період з 2010 по 2015 роки кількість високотехнологічних корпорацій, які використовують цифрові технології, в рейтингу ЮНКТАД топ-100 найбільших корпорацій зросла більш як вдвічі. За відповідний період активи цих ТНК збільшились на 65%, а їхні операційні доходи зросли на 30%. В цей же час зростає роль цифрових ТНК для розвитку світової економіки - в тому числі інтернет-платформ, електронної комерції та фірм цифрового контенту - створюючи непрямі, проте продуктивні стимули цифрового розвитку [1, с. 13].

Глобальні інвестиції в компанії, що працюють у секторі цифрових фінансових технологій, стрімко зростають впродовж останніх п'яти років, лише за 3 роки з 2012 по 2015 рік їх обсяги зросли більш ніж вдесятеро [4, с. 91]. У 2-му кварталі 2017-го року загальний обсяг інвестицій в фінтех-компанії досяг 8,4 млрд. доларів США, причому понад 2 млрд. з цієї суми припадає на компанії зі Сполучених Штатів Америки, також понад 2 млрд. на європейські компанії [5, с. 12, 32, 44]. За підсумками 4 кварталу 2015 року обсяг інвестицій у фінтех коливався в межах близько 24 млрд. дол. США [5, с. 7]. За підсумками 2016 року загальносвітовий обсяг фінансування фінтех сягав позначки у 23,5 млрд. дол. США [5, с. 44]. Якщо аналізувати географічний розподіл, то за 2016 рік 40% інвестицій у розвиток цифрових технологій надходили з країн Північної Америки, 24% з Європи, на Азійсько-Тихоокеанський регіон припадає 24,8%. Якщо аналізувати загальний обсяг інвестицій у фінтех за 5 років з 2010 по 2014 роки, у період активного розвитку сектору фінансових технологій, то на Північну Америку припадає сумарно 64,3% інвестицій, на Європу – 19,7%, Близький Схід – 1,8%, країни Азії – 13,3%, Латинська Америка – 0,3%, Африка – 0,7% [5, с. 103].

Азійсько-Тихоокеанський регіон протягом січня 2016 - лютого 2017 років залучив найбільше інвестицій у сферу фінансових технологій (56%) загальною сумою 14,8 млрд. доларів США, причому на Китай припадає фінансування в розмірі 13,05 млрд. доларів США, тобто 88% від усіх інвестицій регіону. Європейські компанії за цей проміжок часу залучили лише 9% інвестицій (2,3 млрд. дол. США), країни Північної Америки – 32% (8,3 млрд. дол. США) [3, с. 45-46]. В даний час інвестиції у розвиток цифрової економіки у Китаї є вищими у порівнянні з сукупними інвестиціями решти країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. Очікується, що Китай буде лідером за інноваціями у фінансових технологіях протягом найближчих п'яти років. Підтвердженням є той факт, що чотири найбільші компанії у світі у сфері розвитку фінансових технологій є

китайськими, це - Ant Financial (60 млрд. дол. США), Lufax (18,5 млрд. дол. США), JD Finance (7 млрд. дол. США), та Qufenqi (5,9 млрд. дол. США). Назагал у галузі фінансових технологій у Китаї активно працює понад 940 компаній [3, с. 32].

Участь корпоративних підприємств у інвестиціях у фінтех також зростає швидкими темпами. Глобальна корпоративна венчурна діяльність в сфері fintech у 2014 році становила 2,1 млрд. дол. США, що складало 12% від загальної кількості угод. У 2015 році ця цифра зросла до 7,2 млрд. дол. США (15% угод), а у 2016 році – 9 млрд. дол. США (17% угод) [5, с. 12].

Фінтех, як скорочено називають фінансові технології, згідно з визначенням Ради з фінансової стабільності, являє собою засновані на технологіях фінансові інновації, які можуть призводити до створення нових бізнес-моделей, додатків, процесів або продуктів, що роблять істотний вплив на фінансові ринки і організації, а також на надання фінансових послуг та інвестиційну діяльність. Як зазначено у доповіді МВФ щодо «Перспектив розвитку регіональної економіки: Близький Схід, Центральна Азія» за 2017 рік, фінтех може внести вагомий внесок у фінансову стабільність шляхом використання технологій для забезпечення дотримання нормативних вимог і управління ризиками, а також сприятиме зростанню торгівлі та грошових переказів за рахунок створення дієвих і економічно ефективних механізмів транскордонних платежів, тоді як використання електронних платежів може підвищити ефективність державного управління [4, с. 91-93].

Генеральний секретар ЮНКТАД Мукіса Кітуї (Mukhisa Kituyi) наголошує на невідворотності глобальних процесів діджиталізації ланцюгів постачань у всіх галузях світової економіки, водночас зазначаючи, що цифрова трансформація міжнародного виробництва стимулює інвестиційні процеси, адже спрощується та уніфікується система регулювання інвестиційної діяльності. І хоча, як зазначає Мукіса Кітуї, велика кількість країн вже розробили власні стратегії розвитку цифрової економіки, інвестиційним аспектам там не приділено належної уваги, адже, як правило, дані стратегії орієнтовані виключно на інвестиції в телекомунікаційну інфраструктуру. Агенції з просування інвестицій рідко беруть участь у розробці стратегій цифрового розвитку. Велика кількість прийнятих цифрових стратегій розвитку не акцентують увагу на інвестиціях, менше 25 відсотків таких стратегій містять деталі щодо інвестиційних вимог до інфраструктури та менше 5 відсотків враховують інвестиційні потреби за межами інфраструктурних питань, у тому числі для розвитку цифрових галузей. Комплексна стратегія цифрового розвитку повинна охоплювати інвестиції в цифрову інфраструктуру, цифрові фірми та цифрову адаптацію компаній у всіх галузях промисловості [1, с. 13]. Підсумовуючи, Генеральний секретар ЮНКТАД наголошує, що «вимір інвестиційної політики цифрових стратегій розвитку має бути розширений, щоб надати вітчизняним фірмам можливість користуватися перевагами діджиталізації та полегшити доступ до світових ринків» [1, с. 4]. Водночас, необхідно визначити роль держави у цих процесах, адже цифрові технології визнані сильним драйвером економічного зростання. Економічне зростання та технології нерозривно пов'язані між собою. Поточні економічні умови сприяють інвестиціям у

технології, оскільки ринки, що розвиваються, збільшують свій попит на технології для стимулювання зростання економіки, а розвинені ринки шукають нові шляхи скорочення витрат та стимулювання інновацій. Експерти одностайно сходяться на думці, що 21 сторіччя є періодом панування світової цифрової економіки, коли промисловість переживає цифрове перетворення. Розстановка сил також змінюється, зменшується цифровий розрив між країнами, що розвиваються, та розвинутими економіками. Адаже провідні компанії, розташовані у країнах, що розвиваються, вкладають великі кошти в технології, часто перевершуючи своїх партнерів на розвинених ринках. Такі технологічні компанії стають надзвичайно конкурентоспроможними на зовнішніх ринках (особливо актуально для країн Азії), а у поєднанні з агресивними маркетинговими стратегіями залишають позаду компанії з розвинутих країн [2, с. 2].

Активний розвиток цифрової економіки призвів до структурних зрушень на міжнародних ринках капіталу, що має бути враховано при розробці державної інвестиційної політики. Створення новітніх моделей розвитку, направлених на стимулювання інвестиційної діяльності, що базуватимуться на інноваційних технологічних рішеннях, є необхідною передумовою для сталого економічного зростання. Відповідність інструментів інвестиційної політики сучасному етапу розвитку світових фінансів та особливостям світової фінансової архітектури дозволить вийти на новий рівень інвестиційної привабливості національної економіки та використовувати конкурентоспроможну модель інвестиційного розвитку.

1. World Investment Report 2017: Investment and digital economy [Електронний ресурс] / UNCTAD. – 2017. – 252 p. – Режим доступу: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf.
2. The New Digital Economy. How it will transform business / Oxford Economics. – 2011. – 34 p.
3. The state of fintech [Електронний ресурс] / PwC Report. - 2017. – 89 p. – Режим доступу : <https://www.pwc.com/sg/en/publications/assets/fintech-startupbootcamp-state-of-fintech-2017.pdf>.
4. Regional Economic Outlook Middle East and Central Asia / International Monetary Fund. - Washington, 2017. - 124 p.
5. The Pulse of Fintech Q2 2017: Global analysis of investment in fintech [Електронний ресурс] / KPMG. – 2017. – 78 p. – Режим доступу: http://www.agefi.fr/sites/agefi.fr/files/fichiers/2017/08/pulse_of_fintech-q2_2017_0.pdf.

Коробська А.О., здобувач

Попрозман Н.В., д.е.н., проф. кафедри інформаційних і дистанційних технологій

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Із всіх природних ресурсів для людини являються саме земельні ресурси. Вони обмежені територіально та у правах власності на них. Тому важливим питанням на сьогоднішній день є цільове та раціональне використання

земельних ресурсів, їх відтворення, охорона, та збереження їх родючості. Звідси постає необхідність в еколого-економічній оцінці земельних ресурсів.

Методологічною основою економічної оцінки земель є вчення про землю як головний засіб праці виробництва в сільському господарстві [3]. Економічна оцінка землі є основою для: прогнозування та розподілу між різними галузями господарства земельного фонду; забезпечення збалансованого розвитку всього господарства країни; обґрунтування втрат виробництва; прийняття оптимальних рішень при відчуженні земель; для визначення земельного податку та орендної плати, а також штрафів і компенсацій при завданні екологічної шкоди навколишньому середовищу.

Економічна оцінка поділяється на загальну і часткову. Загальна оцінка спрямована на визначення показників родючості та тих показників, які характеризують ефективність використання земельних ресурсів при тому що рівень інтенсивного землеробства досягнуто. Вона визначає такі показники як: вартість валової продукції, окупність затрат, диференціальний дохід. Часткова економічна оцінка визначає ступінь ефективності вирощування окремих сільськогосподарських культур на різних ґрунтах, і має такі показники: урожайність, окупність затрат, диференціальний дохід. Визначення урожайності культур і розмірів затрат на їх вирощування – самий важливий етап оцінки земельних робіт.

При зборі та обробці даних використовується суцільний або вибіркового метод визначення показників на ґрунтах, що оцінюються. Суцільний метод являє собою побудовану шкалу оцінки землі, в яку закладається інформація про всі сільськогосподарські підприємства того району землі, який оцінюють. При вибіркового методі в побудовану шкалу економічної оцінки закладається частина сільськогосподарських підприємств, які близькі за економічними умовами ведення сільського господарства [2, 8].

Важливістю економічної оцінки є те, що вона поширюється на всі категорії земель. І при цьому проведення такої оцінки не впливає на правовий режим земельних ділянок, виникнення, зміну або припинення земельних правовідносин. Дані економічної оцінки використовують як основну інформацію в порівняльному аналізі цінності природних ресурсів та класифікації придатності земель.

Економічна оцінка поділяється на грошову (спрямована на одержання, поширення, використання інформації, необхідної для визначення розміру земельного податку, ринкової вартості земельних ділянок при укладенні цивільно-правових угод, а також для інших потреб; нормативну (використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель) та експертну (використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок) [6, 7. С.124].

Існують два основних методи економічної оцінки природних ресурсів: рентний і затратний. З одного боку, величина оцінки природних ресурсів пов'язується з витратами на їх відновлення (відтворення), з іншого, - визначається ефектом від їхньої експлуатації.

Майже загальноприйнятим критерієм економічної оцінки всіх видів природних ресурсів в більшості досліджень є диференційна рента. Цей показник акумулює в собі оцінку таких факторів, як кількість і місце розташування ресурсів [9].

На сьогоднішній день стан сільськогосподарського землекористування свідчить про відсутність чіткої програми його розвитку в процесі земельної реформи. В нашій державі склалася складна екологоекономічна ситуація. Це пов'язано з погіршенням стану навколишнього середовища, сучасне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам екологобезпечного землекористування

Необхідно контролювати ефективність земельних ресурсів, якщо цього не робити то аграрні підприємства здійснюватимуть заходи щодо охорони земельних угідь, виходячи з простого порівняння граничних часткових вигод і граничних часткових витрат. Для того, щоб досягнути ефективності потрібно, щоб граничні суспільні витрати на підвищення родючості ґрунтів були рівними граничним суспільним вигодам.

Одним з інструментів вирішення зазначених проблем є також екологічний менеджмент, який містить процедуру оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) екологічного аудиту, стратегічної екологічної оцінки (СЕО), для забезпечення екологічної безпеки сільськогосподарського землекористування [4, С. 104].

ОВНС спрямована на виявлення й прогнозування очікуваного впливу на навколишнє середовище, здоров'я та добробут людей з боку господарської та іншої діяльності. На даний момент методологія ОВНС розглядається як спосіб виявлення зворотного зв'язку у взаємодії навколишнього середовища зі створюваним об'єктом. Склад, зміст і порядок розробки розділу ОВНС у складі проектної документації на спорудження, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення об'єктів народногосподарського призначення в Україні регламентують Державні будівельні норми України ДБН А.2.2-1-95 [1].

Процедура проведення екологічного аудиту складається з таких етапів: уточнення цілей проведення екологічного аудиту; виявлення проблем та постановка їх за пріоритетом; виявлення причин, що викликають проблеми; пошук рішень; вибір кращих варіантів; розробка програми впровадження та контроль виконання рішень; затвердження рішень; управління реалізацією рішень [5].

Методичні підходи до проведення СЕО поділяють на кілька груп: перша група – оцінка ініціатив, незалежно від сторони-ініціатора, які розглядаються як стратегічні. Друга група – проекти, що мають безпосередній природо-ресурсний чи природоохоронний напрямок (такі як енергетика та комунальна інфраструктура, водозабезпечення та водовідведення, захист атмосферного повітря та поводження з відходами тощо). Третя група – проекти, які прямо не пов'язані з природо-ресурсною чи природоохоронною проблематикою, однак можуть впливати на стан довкілля через опосередковані або прогнозовані наслідки чи зміни у системі виробництва та споживання (проекти змін в системі

стандартизації, поводження з новітніми матеріалами, зі змінами повноважень окремих ланок управління [10].

Для того щоб досягти повноцінного соціально-економічного розвитку необхідно вдосконалювати еколого-економічне ставлення людини до землі у напрямку екологізації економіки, тобто одержання оптимально можливого приросту продукції при умові мінімальних або нульових екологічних збитків.

1. Екологічне управління – Шевчук В.Я. – Оцінка впливу на навколишнє середовище Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/11891-otsnka-vplivu-na-navkolishn-seredovishe-.html>
2. Економічна оцінка земель Режим доступу: <http://www.novageografia.com/vogels-1367-1.html>
3. Замула І.В. Оцінка земель сільськогосподарського призначення Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/66977/62457>
4. Кочерга М. М. Методика екологічного аудиту господарської діяльності в сільському господарстві з урахування агроекологічного стану земельних ресурсів / М. М. Кочерга // Економічний часопис-XXI. - 2015. - № 9-10. - С. 103-106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2015_9-10_25
5. методи і технології проведення екоаудиту
Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u97/metody_ecoaudytu.pdf
6. Оцінка земельних ресурсів Режим доступу: <http://buklib.net/books/35349/>
7. Попрозман Н.В. Формування стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва[монографія]/Н.В. Попрозман.- К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 300 с.
8. Poprozman N.V. Fundamentals of information support of agricultural entrepreneurship /N.V. Poprozman //Економіка АПК, 2016, vol. 9, pp. 62 - 67.
9. Самотуга О. О. Основні методи економічної оцінки природних ресурсів в аграрній сфері.
Режим доступу: http://www.rusnauka.com/28_NIOXXI_2008/Economics/35624.doc.htm
10. Стратегічна екологічна оцінка Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/12127-strategchna-ekologchna-ocnka-dlya-zapobgannya-konflktv-ekspertniy-poglyad.html>

Кот Н.Г., магістр економіки, старший преподаватель кафедри бухгалтерського учета, анализа и аудита
УО «Брестский государственный технический университет», г. Брест,
Республика Беларусь

СТАБИЛЬНОСТЬ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Введение В настоящее время, в условиях улучшения состояния экономики, после продолжительного кризиса, достижение и закрепление стабильности функционирования субъектов предпринимательской и других видов деятельности является наиболее актуальной и важной задачей. С целью прогнозирования направления дальнейшего функционирования хозяйствующего субъекта необходимо определить уровень финансового потенциала предприятия, который в силу законов научной диалектики может иметь, как положительное значение – в сторону роста, так и отрицательное – в сторону снижения. При наличии положительного значения возможного финансового потенциала посредством расчета интегрально-регулирующего показателя развития предприятия перед хозяйствующим субъектом стоит вопрос

о периоде стабилизации и сроке стабильного сохранения уровня финансового потенциала.

Основная часть Тема финансового потенциала и методика его определения рассматривалась автором во многих научных статьях [1, 2, 3].

Методика определения интегрально-регулирующего показателя развития предприятия сводится к реализации следующих основных этапов:

- определение важнейших факторов, оказывающих воздействие на экономический потенциал предприятия;
- установление фактического наличия корреляционной связи между экономическим потенциалом предприятия и структурными составляющими;
- построение регрессионного уравнения, проверка его значимости и достоверности, устранение мультиколлинеарности факторов;
- определение прогнозного значения интегрально-регулирующего показателя развития путем подстановки в регрессионное уравнение накопительных показателей в сопоставимом виде α , β , γ .

Немаловажным остается открытым вопрос, касающийся периода достижения уровня интегрально-регулирующего показателя развития предприятия. Для решения данного вопроса разработан следующий алгоритм:

1. Определение изменения уровня финансового потенциала (ΔFP), представляющего разницу между рассчитанным уровнем интегрально-регулирующего показателя развития предприятия (I_{sd}), характеризующего направления и возможность дальнейшего развития, и уровня показателя финансового потенциала (FP), характеризующего соответствие эффективности экономического потенциала в динамическом развитии: $\Delta FP = I_{sd} - FP$

2. Определение ожидаемой величины экономического потенциала (EP^*) при использовании имеющего экономического потенциала (EP) и достижении уровнем интегрально-регулирующего показателя развития предприятия: $EP^* = EP \times I_{sd} : FP$

3. Определение периода достижения (n) уровня интегрально-регулирующего показателя развития предприятия: $n = (EP^* : EP - 1) : \Delta FP$

На рисунке 1 представлены график стабилизации уровня интегрально-регулирующего показателя развития предприятия (или определение поинтервального приращения вектора развития финансового потенциала за интервал времени, равный t годам).

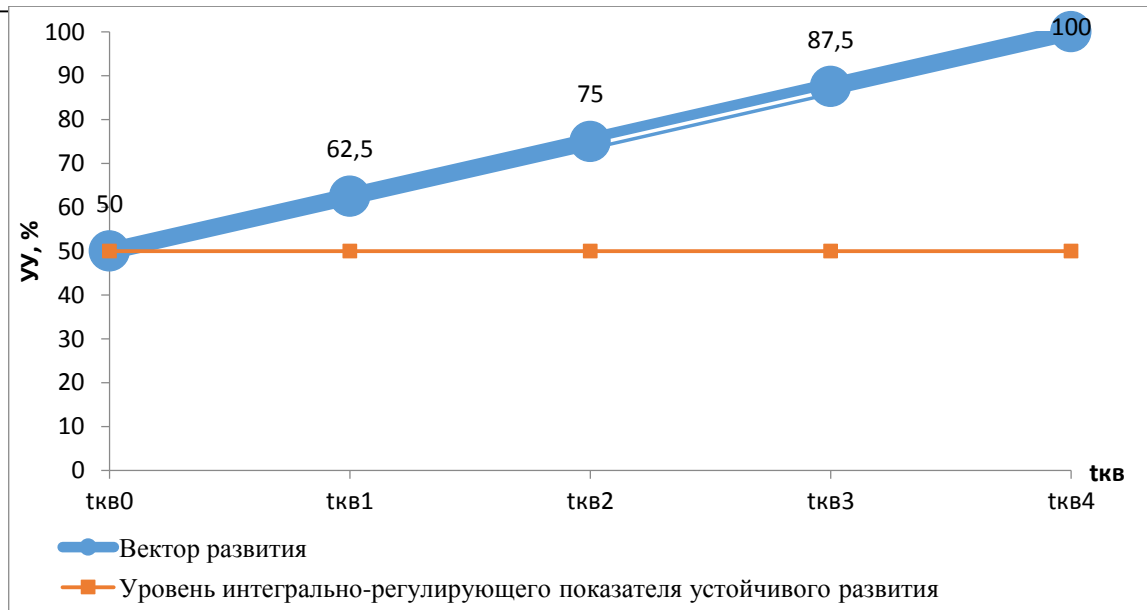

Рис. 1 – Графік стабілізації рівня інтегрально-регулюючого показателя розвитку підприємства

Примечание - Собственная разработка автора на основании [4]

На рисунке 1 используется шаг квантования равный k месяцам и число интервалов (t_{кв}) равные 4. В конце 4 t_{кв} уровень экономического потенциала должен достичь точку равную 100%.

Начальное значение уровня финансового потенциала означает стартовую точку в процессе управления предприятием. Чем ниже стартовый уровень финансового потенциала, тем труднее и значительно больше потребуются действий для стабилизации процессов управления и выхода в зону 100%.

Поскольку мы считаем, что финансовый потенциал способствует накоплению и увеличению экономического потенциала посредством совершения кругооборота, а экономический потенциал предприятия определяется на основании накопительных параметров в результате нейтрализации критериев, тогда время, необходимое для стабилизации финансового потенциала идентично времени, требуемое для стабилизации всех рассмотренных ранее накопительных параметров (рисунок 2).

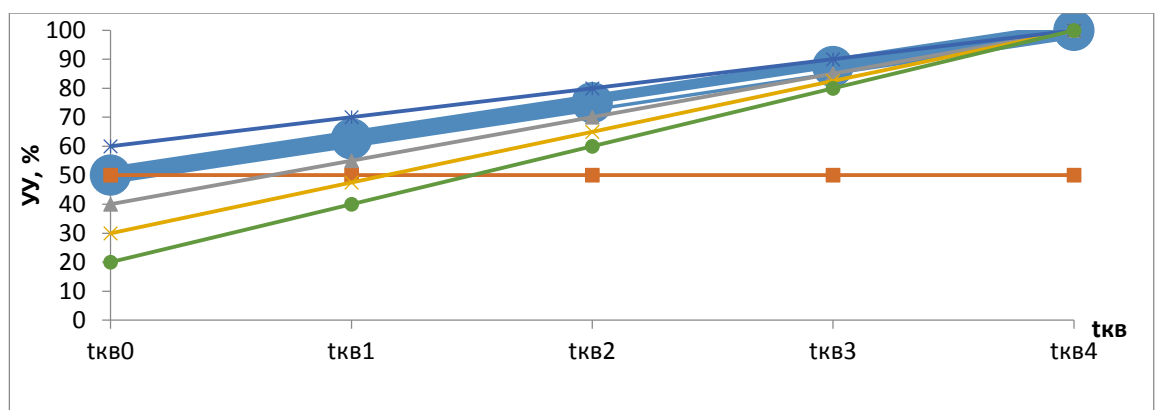

Рисунок 2– Графік стабілізації рівней накопительных параметров підприємством

Примечание - Собственная разработка автора на основании [5]

Внутри каждого периода $\Delta t_{\text{кв}}$ равного 6 месяцам, требуется определить разрыв между текущим состоянием параметра и необходимым в запланированном диапазоне времени (интервал 1 месяц, 1 неделя).

Представленный алгоритм позволит определить срок достижения уровня интегрально-регулирующего показателя развития.

1. Кот, Н.Г. Значение финансового потенциала предприятия в условиях инновационного развития страны/ Н.Г.Кот // Проблемы методологии бухгалтерского учета, контроля и анализа: междунар. сборник научных работ, выпуск 1 (31). — Житомир, 2015. — С. 166–178.

2. Кот, Н. Г. Финансовый потенциал при осуществлении предпринимательской возможности/ Н. Г. Кот // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D: экономические и юридические науки. Выпуск 6. Полоцк, 2017. — С. 67—71.

3. Кот, Н. Г. Финансовый потенциал как целевой параметр инвестирования/ Н. Г. Кот // Вестник Брестского государственного технического университета. Выпуск 3. Брест, 2017. — С. 90—94.

4. Высоцкий О.А. Прозрачное управление в системе обеспечения устойчивого развития предприятия / О.А. Высоцкий. – Минск: ИООО «Право и экономика», 2014. – 54 с.

5. Высоцкий О. А., Седегов Р. С. Процессы управления микроэкономическими системами / О. А. Высоцкий, Р. С. Седегов, Н. В. Борсук, Н. Ф. Кучинская; под научн. ред. В. Ф. Медведева. – Мн.: ИООО «Право и экономика», 2005. – 259 с.

Кофанова О.В., д.пед.н., к.х.н., професор, професор кафедри інженерної екології

Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна

ЕКООРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМ КОМПЛЕКСОМ КРАЇНИ

В Україні через постійне зростання кількості автотранспортних засобів (АТЗ), що знаходяться у приватній власності, а також через збільшення їх потужності та пробігу відбувається неконтрольоване забруднення як атмосферного повітря (АП), так і педосфери й гідросфери. Це, у свою чергу, не може не позначитися негативно на здоров'ї людей, на якості навколишнього природного середовища тощо. Уряд України витрачає великі гроші на підтримку належної якості атмосферного повітря країни. Зокрема, за даними Головного управління статистики у Київській області, тільки у 2016 р. на охорону АП і вирішення проблем зміни клімату в регіоні витрачено 18296,4 тис. грн. (для порівняння у 2015 р. – 15376,1 тис. грн.), а на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод у 2016 р – 7677,9 тис. грн, тоді як у 2015 р. ця цифра становила майже вдвічі менше – 3801,1 тис. грн. [1]

У наш час нафта все ще залишається основним джерелом енергії на планеті, хоча все частіше людство прагне замінити її та продукти її переробки на більш екологічно сприятливі та відновлювальні джерела енергії. Це, зокрема, біопалива

(етиловий і метиловий спирти, ефіри, біодизель тощо), а також різні біопаливні композиції, у тому числі й сумішеві палива.

Підвищення рівня екологічної безпеки, а також ефективності та надійності експлуатації АТЗ є надзвичайно важливими завданнями сучасного розвитку країни. Проте екологічні проблеми, пов'язані з використанням високовуглецевого моторного палива світовим автотранспортним комплексом, є актуальними не тільки для нашої країни, але й по всьому світу. Вони ще більше поглиблюються й ускладнюються через глобалізаційні процеси, що є вирішальними у розвитку сучасного суспільства. Отже, неможливо просто спостерігати за забрудненням повітря чи інших оболонок Землі у якийсь окремії країні та не розуміти того факту, що й повітря, й поверхневі та ґрунтові води, й біота – це все наше спільне багатство, а якість довкілля безпосередньо впливає на стан здоров'я людей, ймовірність захворювань на онкологічні, серцево-судинні хвороби та хвороби дихальних шляхів [2; 3].

Метою статті є розгляд екологічних проблем автотранспортного комплексу (АТК) країни та аналіз управлінських впливів щодо перспектив переведення його на відновлювальні джерела енергії, зокрема на біопаливо.

Загальновідомо, що так звана "коричнева" енергетика (у тому числі й на транспорті) спричиняє забруднення атмосферного повітря викидами таких шкідливих речовин (ШР), як оксид Карбону (II) CO, оксид Карбону (IV) CO₂, оксиди Нітрогену NO_x, вуглеводні C_xH_y та ін. Деякі з них, мають не лише загальнотоксичний ефект, а й є також парниковими газами та створюють небезпеку зміни клімату на планеті.

Серед існуючих способів зниження їх впливу на довкілля одним із найбільш уживаних і перспективних вважаємо широке застосування біопалив і різноманітних паливних композицій на їх основі. Проте й тут потрібно враховувати декілька важливих аспектів. Наприклад, кілька років тому в Україні була розроблена й затверджена Програма розвитку виробництва біодизельного палива на період 2007–2010 рр. І це, на жаль, призвело до різкого перерозподілу орних земель на користь вирощування технічних культур (зокрема ріпаку), що не можна розглядати як економічно виправданий захід. Більш того, оскільки багатьма експертами вважалось, що переробка рапсу на біодизель в Україні є нерентабельною через високу ціну на культуру, майже весь урожай йшов на експорт. Отже, вибір "між їжею та паливом" не має стояти перед нашою країною.

Важливим у цьому контексті вважаємо розвиток технологій, що дають змогу отримувати біодизельне паливо з відходів споживання й виробництва. Це, наприклад, удосконалена технологія, описана в роботах [4; 5]. Зокрема авторами як сировину для синтезу біодизельного палива (БДП) пропонується застосовувати відходи виробництва рослинних олій або використану олію, а також фритюрні жири із харчових підприємств. Великий потенціал для виробництва біодизеля мають також яловичий, свинячий і курячий жири із тваринних та птахофабрик. При цьому також одночасно вирішуються дві важливі екологічні проблеми – по-перше, отримується біопаливо, а, по-друге, утилізуються відходи виробництва і споживання.

Таким чином, обґрунтована необхідність використання в автотранспортному комплексі країни біопалив, у тому числі біодизелю та сумішевих моторних палив на його основі. При цьому з позицій переходу України до сталого, збалансованого розвитку та з метою зменшення залежності країни від імпорتنих енергоносіїв пропонується удосконалена технологія синтезу БДП, що відрізняється більшою екологічністю та енергоефективністю.

1. Головне управління статистики у Київській області [Електронний ресурс] : [Сайт]. – Режим доступу : <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/index.php3?lang=1> (дата звернення 01.12.2017 р.). – Назва з екрана.

2. Ballantine J. Analysing the air that we breathe / Ballantine J. // Education Chemical. – 2003. – № 6. – Р. 154–157.

3. Пенкович А. А. Изменение показателей функции внешнего дыхания как критерий влияния загрязнения атмосферного воздуха / Пенкович А. А., Тихомиров Ю. П., Крыжановская Н. А. // Гигиена и санитария. – 1986. – № 10. – С. 7–9.

4. Кофанова О. В. Валеологічні аспекти заміни вуглеводневого дизельного палива на біодизель / О. В. Кофанова, О. Є. Кофанов // Збірн. наук. праць Вінницького нац. аграрного ун-ту. Сер. : Технічні науки / Редколегія: Калетнік Г. М. (гол. ред.) та ін. – Вінниця, 2015. – Вип. 1(89), Т. 1. – С. 144–148.

5. Ресурсосберегающая малоотходная технология производства биодизельного топлива / Кофанова Е. В., Василькевич А. И., Кофанов А. Е., Степанов Д. Н. // Научно-технический журнал «Горная механика и машиностроение». – 2015. – № 2. – С. 96–102.

Кучин С.П., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства, маркетингу та економічної теорії
Луганського національного аграрного університету, м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКЛАДІВ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ)

Для врегулювання діяльності музеїв в 1995 р. в Україні прийнято закон «Про музеї та музейну справу». Терміну «музей» Закон дає наступне тлумачення – «науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини». Цей Закон поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення [2].

З 1990 р. Україна переживала музейний бум. Якщо в 1990 р. в країні діяло 214 музеїв, то у 2011 р. офіційно було зареєстровано вже 570 подібних установ [5], і це не враховуючи величезну кількість музеїв, що існують при підприємствах, організаціях, установах, приватні музеї та галереї. Всього за неофіційними даними в Україні існує понад 5000 музеїв, які зберігають величезну кількість історичних експонатів [3]. Тільки за офіційними даними, на

державному обліку в Україні знаходиться понад 130 тис. нерухомих пам'яток історії та культури [7] та понад 12 млн. рухомих експонатів. Україна є однією з провідних країн Європи за кількістю об'єктів історико-культурної спадщини [7].

Найменша кількість музеїв в Україні спостерігалась у 1990 р. За часи незалежності їх кількість зросла у 2,6 рази. Найбільша загальна відвідуваність спостерігалась у 1990 р., а найменша – у 1998 р. (падіння більш ніж у 2 рази). Нині цей показник складає приблизно 70% від показника 1990 р.

Нині експонується лише десята частина всіх музейних «скарбів». Решта, через нестачу фінансування, зберігається в архівах [1, с. 487]. Нестача фінансування вкрай негативно позначається на можливості експонування наявних музейних фондів (85% від загальної суми фінансування музеїв витрачається на забезпечення оплати праці персоналу і лише 15% від суми фінансування направляється на розвиток установ) [7]. Внаслідок браку коштів реставрація та ремонт пам'яток, здебільшого, проводились в недостатніх обсягах, тому нині об'єкти історично-культурної спадщини у багатьох регіонах України мають незадовільний технічний стан. Приблизно 300 пам'яток національного значення потребують ремонтно-реставраційних або консерваційних робіт. Близько 1 млн. одиниць зберігання музейних цінностей на сьогодні також потребують реставраційних робіт [6].

Дослідник сучасних проблем в музейній сфері О. Кузьмук виділяє наступні проблемні питання для розвитку української музейної сфери: брак досвіду та профільних фахівців – музейних експертів; низький соціальний статус працівників музеїв; недостатній рівень інформатизації; відсутність дієвого законодавчого механізму для адаптації роботи музеїв в ринкових умовах [4].

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні є досить складною для музеїв, що проявляється у слабкій фінансовій базі, неможливості створити відповідну інфраструктуру для більш якісного обслуговування відвідувачів та надання платних послуг. Доцільним буде запровадження низки заходів: підвищення матеріальних стимулів та нематеріальної мотивації працівників музейних установ; організація для співробітників музеїв систематичних навчальних заходів з музейного менеджменту і маркетингу; створення спеціалізованого центру, який би займався моніторингом і науковими дослідженнями музейної справи закладів усіх форм власності та статусу; впровадження процесу використання музейних експозицій у навчальному процесі; розширення переліку платних послуг музеїв для зміцнення їх матеріальної бази; вивчення іноземного досвіду з питань залучення додаткових фінансових ресурсів; висвітлення у засобах масової інформації актуальних питань розвитку музейної справи, світового досвіду музейного менеджменту, соціальної реклами; стимулювання на законодавчому рівні розвитку спонсорства, меценатства, створення благодійних фондів.

Українські працівники музейної справи мають брати приклад з досвіду зарубіжних колег, коли музей розглядається не лише як установа, що зберігає та демонструє експонати, а і як заклад, який може надавати супутні послуги, організовувати дозвілля, допомагати уряду реалізовувати культурні, освітні та соціальні програми. Музеї західних країн широко використовують новітні технології, нові форми подачі експонатів. Музеї роблять значний внесок в

економіку своїх країн через культурний туризм та реалізацію різноманітних туристичних продуктів та послуг [3].

З метою підвищення рівня ефективності управлінської діяльності керівників підприємств, організацій та установ сфери культури державної форми власності, враховуючи складне матеріально-фінансове становище зазначених установ та прояви низької ефективності управлінсько-адміністративної діяльності їх керівників, «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників» потребує удосконалення змісту в частині функціональних обов'язків та кваліфікаційних характеристик керівних кадрів закладів сфери культури.

Економічний розвиток сфери культури є необхідною та безальтернативною умовою формування в Україні ефективної системи національного господарства. Сприяючи розвитку сфери культури Україна має стати високорозвиненою, стабільною та процвітаючою державою.

1. Державний комітет статистики «Статистичний щорічник України за 2009 рік» / за редакцією О.Г. Осауленка. – К.: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 567 с.

2. Закон України «Про музеї та музейну справу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

3. Кузьмук О. Роль музеїв у соціокультурному та економічному житті країни: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / О. Кузьмук. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/January2010/04.htm>

4. Кузьмук О. Стан та шляхи модернізації музейного менеджменту в Україні [Електронний ресурс] / О. Кузьмук. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/oktober08/2.htm>

5. Культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Романенко Ю. Як Україні позбутися пам'яток і музеїв [Електронний ресурс] / Ю. Романенко // Главред. – 25.04.08. – Режим доступу: <http://ua.glavred.info/archive/2008/04/25/164750-1.html>

7. Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні [Електронний ресурс] / Л.В. Чупрій. – Режим доступу: http://getmanps.at.ua/publ/stan_ta_problemi_muzejnoji_spravi_v_ukrajini/1-1-0-52

Левкович В. М., Палубис Е. В.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭКСПОРТА ЛЕСОПРОДУКЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В настоящее время лесная отрасль динамично развивается, наращивает объемы заготовки, в том числе с использованием современной многооперационной лесозаготовительной техники, переработки и экспорта лесопродукции. Приобретается новейшее оборудование и современные механизмы. Создаются новые рабочие места, новые производства по выпуску древесного топлива, лесные плантации для ускоренного выращивания востребованной на рынке крупномерной и балансовой древесины.

Развитие экспорта создает условия для обеспечения экономической, технологической, продовольственной и финансовой безопасности страны. Увеличение валютной выручки позволяет уменьшить давление на валютный курс и, как следствие, позволяет избежать: девальвации, инфляции, падения

зарплат, уровня жизни населения. Рост экспорта способствует достижению положительной величины платежного баланса страны, а также позволяет обслуживать и погашать внешний долг страны.

Древесина и изделия из нее являются важной частью белорусского экспорта. Особую ценность лесным ресурсам придает их возобновляемость, что делает их практически неисчерпаемыми.

Леса в нашей стране занимают свыше 9,5 млн га и имеют запас древесины более 1,7 млрд. м³ (в том числе в спелых и перестойных насаждениях 263,0 млн. м³). Этого количества достаточно для удовлетворения внутренних потребностей и получения значительных валютных поступлений от ее экспорта.

В 2016 году в лесах Республики Беларусь было заготовлено **21,0 млн. м³ ликвидной древесины**. Это ставит Беларусь в ряд основных европейских экспортеров лесопродукции.

Основной торговой площадкой, на которой белорусская древесина и продукция ее переработки реализуется как внутри республики, так и на экспорт является Белорусская универсальная товарная биржа. Лесопродукция и услуги в 2016 году экспортировались в 30 стран

(Россия, Казахстан, Украина, Молдова, Азербайджан, Узбекистан, Австрия, Англия, Бельгия, Венгрия, Вьетнам, Германия, Чехия, Дания, Италия, Латвия, Литва, Нидерланды, Польша, Румыния, Словакия, Финляндия, Франция, Швеция, Эстония, Турция, Китай, ОАЭ, Кипр, Кувейт), из них 2,0 % приходится на страны ближнего зарубежья и 98 % - страны дальнего зарубежья. Среди основных направлений поставок лесопродукции Республика Польша занимает лидирующую позицию (38,2 % от всего экспорта в стоимостном выражении). Вторую позицию занимает Литва (16,6 %), далее Латвия (10,6%), Германия (10,2 %), Румыния (8,1 %) и Нидерланды (2,8 %).

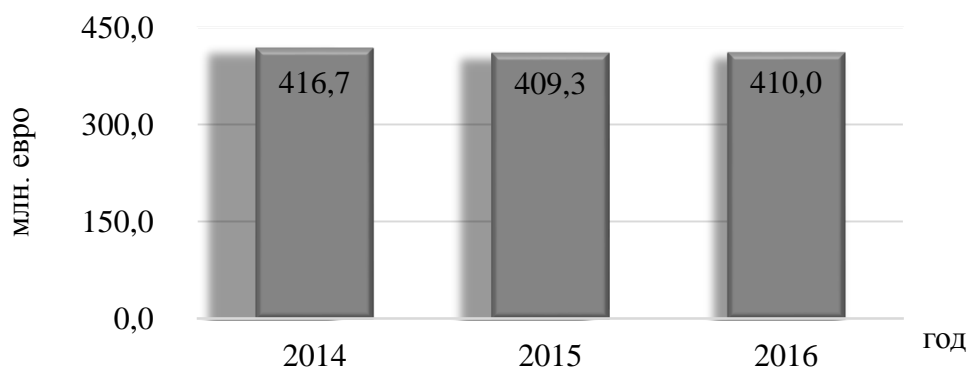

Рис. 1 - Реализация лесопродукции на биржевых торгах за 2014- 2016 гг., млн евро

Таким образом, общий объем лесопродукции, проданной на биржевых торгах в 2015 году в денежном выражении составил 409,3 млн евро, что на 1,78%

меньше, чем в 2014. Однако, в 2016 году наблюдалась положительная динамика реализации лесопродукции (на 0,01% выше, чем в 2015) и ее объем составил 410,05 млн евро (895,16 млн бел. руб.).

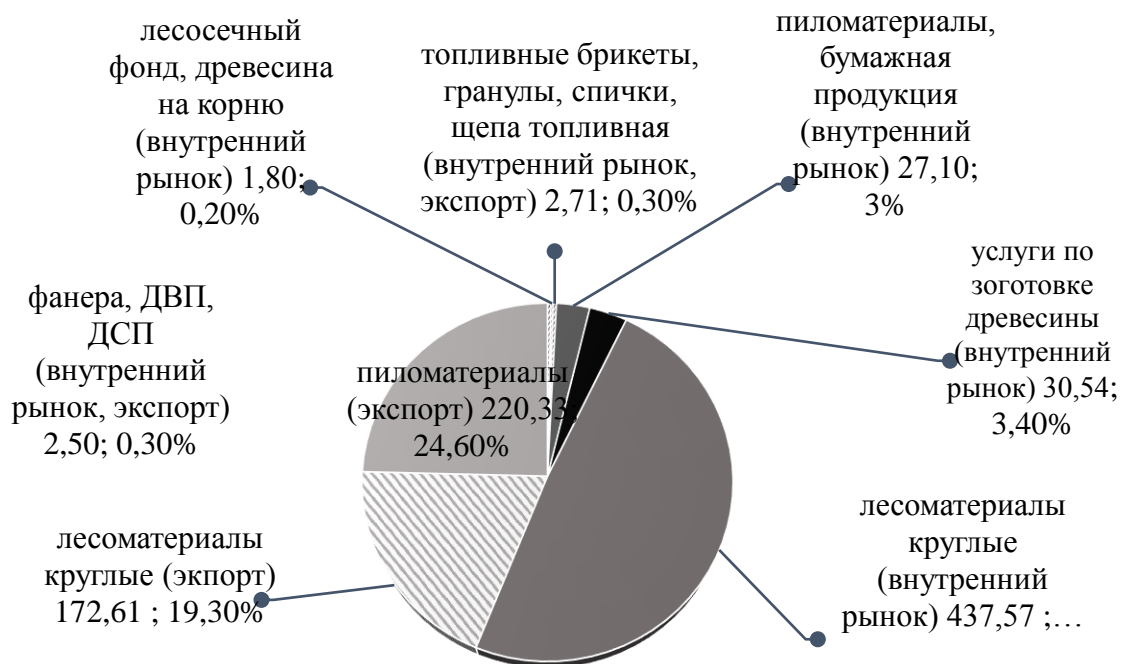

Рис. 2 – Структура лесопродукции, реализованной на биржевых торгах в 2016 г. (в стоимостном выражении, млн BYN)

Исходя из рисунка 2, основными видами лесопродукции, реализуемой на Белорусской универсальной товарной бирже, являются:

1. фанера, ДВП, ДСП (внутренний рынок, экспорт) - 2,50 млн. руб.; 0,30%;
2. лесосечный фонд, древесина на корню (внутренний рынок) 1,80 млн. руб.; 0,20%;
3. топливные брикеты, гранулы, спички, щепа топливная (внутренний рынок, экспорт) 2,71 млн. руб.; 0,30%;
4. пиломатериалы, бумажная продукция (внутренний рынок) 27,10 млн. руб.; 3%;
5. услуги по заготовке древесины (внутренний рынок) 30,54 млн. руб.; 3,40%;
6. пиломатериалы (экспорт) 220,33 млн. руб.; 24,60%;
7. лесоматериалы круглые (экспорт) 172,61 млн. руб.; 19,30%;
8. лесоматериалы круглые (внутренний рынок) 437,57 млн. руб.; 48,90%.

К основным направлениям развития экспорта лесопродукции можно отнести:

- 1) расширение масштабов производства и ассортимента товаров, выпускаемых из местного древесного сырья, для поставки их на экспорт;
- 2) создание новых экспортно-ориентированных производств по переработке древесного сырья, основанных на ресурсосберегающих и экономически безопасных технологиях;
- 3) повышение уровня использования вторичных древесных ресурсов;
- 4) создание совместных предприятий с привлечением иностранного капитала;
- 5) улучшение рекламы товаров, выпускаемых из местного сырья, обеспечение участия лесхозов в международных ярмарках и выставках;

б) активизация продвижения лесопродукции на внешние рынки.

Кроме того, с 1 февраля 2017 года действует лицензирование экспорта из Беларуси за пределы Евразийского экономического союза отдельных видов лесоматериалов. Это определено постановлением Совета Министров от 20 января 2017 года № 51 " О лицензировании экспорта из Республики Беларусь за пределы таможенной территории Евразийского экономического союза отдельных видов лесоматериалов и внесении дополнения в постановление Совета Министров Республики Беларусь от 17 февраля 2012 г. № 156".

Данная мера принята с целью защиты интересов отечественных предприятий, обеспечивающих глубокую переработку ценных пород древесины и выпуск продукции с высокой добавленной стоимостью, а также предотвращения острого дефицита в отдельных видах лесоматериалов твердолиственных пород (дуба, ясеня) на внутреннем рынке.

Обеспечения более полного удовлетворения потребностей экономики страны в лесной продукции на основе повышения эффективности и конкурентоспособности лесного комплекса на внешнем и внутреннем рынках можно достичь за счет вовлечения в хозяйственный оборот дополнительных объемов древесных ресурсов, технического переоснащения лесозаготовительного и деревообрабатывающего производств, внедрения новых технологий, многооперационных машин и механизмов отечественного производства.

1. Лесной фонд [Электронный ресурс] / Министерство лесного хозяйства Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://www.mlh.by/our-main-activites/forestry/forests/>. – Дата доступа: 10.11.2017.

2. Лесные ресурсы Беларуси [Электронный ресурс] / Белорусская универсальная торговая биржа. – Режим доступа: <http://www.butb.by/торги-лесопродукцией/лесные-ресурсы-беларуси>. – Дата доступа: 10.11.2017.

3. Экспорт лесопродукции [Электронный ресурс] / Министерство лесного хозяйства Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://www.mlh.by/our-main-activites/forest/eksport-lesoproduktsii/>. – Дата доступа: 10.11.2017.

Левковська Л.В., д.е.н., с.н.с., завідувач відділу економічних проблем водокористування

Чередніченко Ю.Г., к.е.н., с.н.с. відділу економічних проблем водокористування

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної Академії Наук України», м. Київ, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТУ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Останні тенденції глобалізації всього світу вимагають застосовувати до водних ресурсів міжнародний підхід, який могли б послідовно запроваджувати водокористувачі у своїх регіонах і секторах, урахувавши одночасно місцеву

специфіку водних джерел. В той же час, для вирішення проблем на стійкій основі повинні бути розроблені й колективні підходи, за допомогою яких всі зацікавлені сторони працювали б спільно для того, аби визначити загальні цілі стійкого управління водними ресурсами.

З цією метою 2008 р. три організації (Охорона природи, Тихоокеанський інститут і Австралійський інститут щодо раціонального використання водних ресурсів) об'єднались з метою формування альянсу (Alliance for water stewardship (AWS), місія якого полягає у сприянні раціональному управлінню водними ресурсами. Згодом до них приєдналися Всесвітній фонд дикої природи, Європейське водне партнерство, Міжнародний інститут управління водними ресурсами та інші. Як юридична особа AWS офіційно створений у 2009 р., і вже наступного року ініціює розробку першого Міжнародного стандарту водокористування Альянсу щодо раціонального використання водних ресурсів («стандарт» або «стандарт AWS») [1].

В той же час, враховуючи надпотужний вплив та владу корпорацій, які повинні показувати відповідальне розпорядження водними джерелами, засноване на цілісності й підзвітності, стандарт є правильним, у цьому випадку, механізмом вирішення міжнародних проблем пов'язаних із водою. Він досить вимогливий і відокремлює транснаціональні компанії, які сприяють підвищенню водної безпеки від тих, які лише декларують свої наміри. Використання цього стандарту компаніями «Olam International» і «Diageo» на ранніх етапах стимулювало скорочення ризиків забруднень, випадків нерівномірної подачі води й усунення проблем слабого керування на виробничих дільницях, позитивним чином вплинуло на ланцюжки поставок, місцеві громади й фермерів. Сьогодні від активної діяльності таких прогресивних компаній залежить заохочення інших підприємств до впровадження даного стандарту [2].

Документ побудований на основі теорії змін AWS, і включає шість кроків, кожен з них має власний набір критеріїв та індикаторів, розроблених з метою сприяння досягненню кінцевої сукупності результатів раціонального управління водними ресурсами території. Його можна застосовувати до будь-якої виробничої дільниці, яка має відношення до води (наприклад, використовує, споживає, забирає, очищує). Він призначений для всіх типів води, а саме : прісної, стічної, оборотної, солоної, опрісненої, питної, підземної (включаючи відновлювальні водоносні горизонти та глибинні води), атмосферної (в тому числі й опади), а також її тверді форми (сніг, лід, льодовики і т. інше).

До особливостей стандарту AWS слід віднести, те, що він створений для досягнення чотирьох результатів раціонального управління водою: 1) сумлінне управління водними ресурсами; 2) стійкий водний баланс; 3) нормативна якість води; 4) економічний розвиток секторів суміжних із водою. Вони є найбільш тривалими, коли досягаються колективно, і не призначені для проведення аудиту компанії. Передбачається, що виробнича дільниця докладає зусиль щодо досягнення зазначених результатів шляхом комбінування управління безпосередньо на власній території і колективних дій зі своїми компаніями-сусідами та/або партнерами.

Участь корпорацій у вирішенні водних проблем ділянки стандарт AWS розділяє на три рівні – базовий, золотий та платиновий. Перший – досягається при відповідності всім його критеріям та індикаторам в наборі до 40 балів, для отримання другого слід накопичити 40-79 і для останнього – більш ніж 80 балів [1].

Міжнародне співтовариство в цілому і особливо держави, що мають спільний із нами кордон, зацікавлені у дотриманні Україною загальноєвропейських норм природокористування. Саме тому ми приєдналися до світової програми ООН «Цілі сталого розвитку 2016-2030», яка в свою чергу, тісно пов'язана із підходами та принципами задекларованими у стандарті AWS. Його впровадження для господарюючих суб'єктів в нашій країні буде логічним кроком в системі інтегрованого управління водними ресурсами, оскільки враховує не тільки діяльність компанії на території басейну річки, а й у прилеглих зонах (підземні горизонти, атмосферні опади тощо). Крім того стандарт призначений для стимулювання безперервного поліпшення екологічних показників території, відтак закладена можливість адаптованого, повторюваного і непослідовного застосування індикаторів досягнення результатів, таким чином відсутня необхідність чіткого дотримання критеріїв кроків 1-6.

Минулого року Верховна Рада України підтримала в цілому в другому читанні законопроект № 3603 "Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом". Водогосподарські ділянки виділяються в межах районів річкових басейнів з урахуванням басейнового принципу управління, адміністративно-територіального устрою, фізико-географічних умов і господарської діяльності центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. На нашу думку, впровадження даного стандарту в практику господарювання лише доповнюватиме традиційні підходи в територіальній організації управління водними ресурсами в нашій державі.

В Україні за стандартом AWS здійснюють господарську діяльність лише три крупні транснаціональні корпорації – MacDonald's, Coca-cola та Nestle. Так, остання вже сертифікувала чотири об'єкти розливу в Пакистані та Каліфорнії, і планує до 2020 р. отримати документи для об'єктів в Африці, Азії, Канаді, Європі, Латинській Америці та Сполучених Штатах. Coca-cola має дві зони відповідальності у Північній Америці – Ріо-Гранде та регіон Південно-Східних річок, також компанія співпрацює із Nature Conservancy, допомагаючи відновити річки у Каліфорнії, Флориді, Джорджії, Мічигані та Техасі.

Відтак, ми вважаємо, за доцільне рекомендувати вітчизняним підприємствам, які планують працювати на міжнародних ринках уведення даного стандарту в практику екологічної діяльності, а державним установам, в цілому, сприяти появі на ринку тих транснаціональних корпорацій, що вже мають сертифікати AWS. В сукупності поєднання міжнародного, колективного та басейнового підходів при стимулюванні раціонального водокористування суб'єктами господарювання підтримуватиме запровадження сталого інтегрованого управління водними ресурсами в Україні.

1. Международный стандарт водопользования альянса по рациональному использованию водных ресурсов (AWS Standard) / Alliance for water stewardship 2014 – Режим доступа – <https://new.wwf.ru/upload/documents/AWS%20Standard-Abbreviated-Russian.pdf>

2. Herworth N. Water security for all? We need these five organizational changes [Електронний ресурс] // The Guardian – Режим доступа – <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2016/jul/19/water-and-sanitation-for-all-we-need-these-five-organisational-changes>

Левчук М.С., Студентка факультету облік і аудит
Вінницький національний аграрний університет м. Вінниця, Україна

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ

Розвиток економіки залежить від ефективності діяльності малого та середнього підприємництва. Доходи від його діяльності становлять значну частку державного бюджету, розширюється спектр товарів та послуг, які пропонуються споживачам, підтримується високий рівень конкуренції і т.д. тому, особливу увагу з боку держави слід приділити фінансовій підтримці розвитку малого бізнесу, що, насамперед, охоплює фіскальні методи впливу через систему оподаткування. Прийняття Податкового кодексу України [1] та положень, що стосуються спрощеної системи оподаткування, дозволяють стверджувати, що вона має багато суперечностей і недоліків.

Тема дослідження є актуальною, про що свідчать науковці праці вчених, зокрема: О.А. Подолянчук [2], І. Колупасової [3], В.А. Ільяшенко [4], А.І. Крисоватий, С.І. Логвіновська, В.О. Орлова, Л.І. Чубарева та інші. Проте, в практичній діяльності суб'єктів підприємництва виникає багато питань та дискусій.

Відповідно до ч. 291.2 ст. 291 Податкового кодексу України [1] (ПКУ) спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених нормами ПКУ, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності передбачає особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених Податковим кодексом України, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [2].

Спрощена система оподаткування побудована таким чином, що суб'єкт господарювання, який на неї перейшов, сплачує єдиний податок, незалежно від результатів діяльності. Фактор прибутковості діяльності взагалі не береться до уваги, втрачається стимулюючий принцип оподаткування і економічна справедливість самої сутності підприємництва [3].

Для застосування спрощеної системи оподаткування та сплати єдиного податку суб'єкт підприємницької діяльності має відповідати певним критеріям. Нормами Податкового кодексу України передбачається суттєве звуження кола

осіб, що можуть застосовувати спрощену систему оподаткування, також скорочується перелік видів підприємницької діяльності, на які поширюється спрощена система [1].

1) перша група - фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300000 гривень;

2) друга група - фізичні особи - підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв: не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; обсяг доходу не перевищує 1500000 гривень.

3) третя група - фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень;

4) четверта група - сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

Для переходу на спрощену систему оподаткування потрібно відповідати декільком умовам, а саме:

- правильно визначитися з групою єдиного податку, оптимальної для вашого бізнесу і рівня доходу;

- платника єдиного податку (ЄП) не зареєструють, якщо в заяві на застосування спрощеної системи буде зазначено заборонені на єдиному податку види діяльності;

- для кожної групи ЄП встановлено гранично допустимий рівень річного доходу. Дохід за рік роботи на загальній системі, що передуює року переходу на спрощену, не повинен перевищувати встановлений для обраної групи ЄП рівень;

- прийняти на роботу необмежену кількість працівників дозволено тільки платникам 3-ї і 4-ї груп (до 10 працівників може взяти на роботу лише платника 2-ї групи, а для підприємців 1-ї групи ЄП наймані працівники взагалі під заборону)

Перейти з загальної системи оподаткування на спрощену можна з будь-якого кварталу, але тільки один раз протягом календарного року (пп. 298.1.4 ПКУ) [1]. Для цього потрібно подати до фіскальної служби заяву про застосування «спрощенки» і розрахунок доходів за рік, що передуює переходу. Але обов'язково впевніться, що показники вашої діяльності дозволяють працювати на єдиному податку.

Отже, застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності надає суб'єкту малого підприємництва низку переваг:

- спрощення процедури і порядку реєстрації платника податку (суб'єкти малого підприємництва можуть перейти на сплату єдиного податку як з початку року, так і з початку будь-якого кварталу);
- значно спрощуються розрахунки, пов'язані з визначенням сум податків;
- замість різноманітних форм податкової звітності за податками та зборами, які заміщуються єдиним податком, заповнюється одна форма звітності – розрахунок сплати єдиного податку суб'єктом малого підприємництва – юридичною особою, що подається до податкового органу раз на квартал;
- спрощується ведення поточного бухгалтерського обліку та форм фінансової звітності, що передбачена Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;

Таким чином, спрощена система оподаткування в Україні, сприяє подальшому розвитку малого бізнесу та соціально-економічному розвитку країни.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
2. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктам малого підприємництва / О.А. Подолянчук // Ефективна економіка – 2017. – №4. – Фахове електронне видання. – Режим доступу: <http://www/economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5536>
3. Колупаєва І. Аналіз податкового навантаження платників єдиного податку / І. Колупаєва // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 2 (31). – с. 130 – 135

Скляр Н.М., к.е.н кафедри підприємництва і торгівлі
Логвиненко Н.І., студент IV курсу групи ТЖДН 14,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Україна, м. Кривий Ріг

СУЧАСНИЙ В СТАН ГОЛОГРАФІЇ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Захист продукції та документів від фальсифікації і підробки є однією з серйозних проблем, що стоять перед світовою економікою та державними організаціями різних країн [1].

За даними Міжнародної асоціації виробників захисних голограм (The International Holography of manufacturers association - ІНМА) сума втрат від підробок документів та фальсифікації товарів найбільш відомих торгових марок – брендів тільки в 2009р. склала більше 100 мільярдів доларів США.

В даний час для захисту документів від підробки у всьому світі успішно використовуються захисні голограми.

Голограма – зареєстрована у голографії на фотопластинці інтерференційна картина, яка утворена двома когерентними пучками світла: один іде від джерела (опорний пучок), другий віддзеркалюється від об'єкта, освітленого тим же джерелом (предметний пучок) [2].

Джерелом когерентного світла є лазер. Для відновлення зображення предмета за допомогою голограми її висвітлюють тим же опорним пучком, що був використаний для одержання голограми.

Голографічний мітку неможливо скопіювати в рамках традиційних технологій. Така мітка являє собою геометричну фігуру довільної форми та розміру (як правило, коло, квадрат, смуга, еліпс) з дзеркальною металізованою або прозорою, з «проявом» зображення під певним кутом зору поверхнею, на якій сформована голографічна картина. Інформація у вигляді графічних символів, реального об'єкта і їх комбінація, записана на голографічного мітці, не може бути скопійована за допомогою фотоапарата, ні за допомогою ксерокса. Необхідно створити такі умови, при яких витрати на злом захисту перевищують економічний ефект від реалізації підробки. У разі голографічного захисту такою умовою служить комплекс дорогих наукомістких стадій процесу створення міток.

До важливим переваг голографічного способу можна віднести той факт, що виробник отримує тираж у вигляді липких аплікацій або рулону фольги і може сам їх наносити. Методи нанесення залежать від вимог замовника і визначаються властивостями об'єктів нанесення. У більшості випадків достатньо голографічні мітки зі спеціально підібраним для конкретної основи спеціальним клейовим шаром. Нанесення голографічних міток може бути останньою стадією виготовлення виробу і здійснюватися в будь-яких умовах вручну або за допомогою нескладного устаткування. Можлива термопріклеювання мітки і термотиснення.

Таким чином, головними достоїнствами захисних голограм є їх зовнішня простота і надійність.

В Україні створене спеціалізоване підприємство «Голографія» (СП «Голографія») — компанія, яка є одним із світових лідерів за обсягом виробництва голографічних захисних елементів та рівнем технологій. Підприємство є одним із засновників індустрії захищеного друку в Україні. Входить до складу консорціуму «ЄДАПС». Підприємство є членом Міжнародної Асоціації виробників голограм (IHMA), Міжнародного товариства оптичного інжинірингу (SPIE), Міжнародної конфедерації виробників захищеної поліграфічної продукції (INTERGRAF), Бюро розслідувань підробок при Міжнародній Торгово-промисловій палаті України.

ТОВ "Спеціалізоване підприємство "Голографія" - один з найбільших в Європі виробників голографічних захисних елементів. Підприємство виготовляє голограми у вигляді фольги гарячого тиснення та самоклеючих етикеток на руйнованій та неруйнованій основі[3].

Серед засобів захисту від підробки голографія є економічним і ефективним та надзвичайно надійним способом на сьогоднішній день. Займає одне з провідних місць. Етикетками з блискучими веселими зображеннями державні структури забезпечують візи у паспортах, перепустки, сертифікати, ліцензії, грошові купюри та інші цінні папери.

Все частіше стикаються з підробкою чесні виробники товарів, які вкладають чимало грошей у рекламу свого товару і роками набувають довіру покупців,

виробляючи якісну продукцію. Для запобігання появи підробки на ринку, виробники нерідко вдаються до зміни упаковки, регулярному інформуванні споживачів про якість тари і поліграфії, використовуваної на упаковці. Але статистика показує, що від введення подібного роду новинок до їх підробки проходить всього один місяць. Використання голограми для захисту товарів від підробки завойовує все більшу довіру.

Голограма – це не обов'язково маленька самоклеюча етикетка. На сьогоднішній день все популярнішим стає застосування голографічного упаковки, як полімерної, так і на основі паперу різної щільності. Голографічна папір - ідеальний матеріал для етикеток, як на скляні, так і на пластикові пляшки. З одного боку голографічний елемент надійно захищає товар від підробки, з іншого, привертає увагу покупців до яскравої, що переливається всіма кольорами веселки упаковкою. Голограма і голографічні матеріали стає все більш популярними в усьому світі. Напевно, це найкращий метод захисту.

Проте, завжди є інші альтернативи, є над чим працювати і що вдосконалювати, за для запобігання фальсифікації продукції. В інтересах самого виробника захистити свій товар, від підробки і тим самим зберегти свою репутацію.

1. Павлов И.В., Потапов А.И. Контроль подлинности документов, ценных бумаг и денежных знаков. М.: Техносфера, 2006. 472 с.
2. Мала гірнича енциклопедія : у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. — Д. : Східний видавничий дім, 2004—2013.
3. Офіційний сайт -Голографія [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://holography.all.biz>

Будкевич К.А., Логвинович А.Э.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

РАЗВИТИЕ ТРАНСПОРТНЫХ КОММУНИКАЦИЙ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ИЗМЕНЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В современном мире транспорт является важным компонентом в развитии экономики любого государства. Это одна из отраслей, формирующая инфраструктуру экономики и обеспечивающая взаимосвязь всех её элементов, поэтому каждая страна стремится увеличить транспортный поток через свою территорию. Автотранспорт играет важную роль в социально-экономическом развитии, однако массовое применение автотранспортного средства приводит к негативным последствиям: выбросы загрязняющих веществ в атмосферу, вибрация, шум. Взаимодействие транспорта и всей дорожной сети с окружающей средой является одной из составляющей общечеловеческой экологической проблемы.

Транспортная система Беларуси включает в себя все виды современного транспорта за исключением морского. Каждый вид транспорта выполняет в транспортной системе определённые функции в соответствии со своими технико-экономическими особенностями, географическими и историческими факторами развития. Вместе с тем они прямо или опосредованно взаимодействуют между собой, образуя транспортную систему страны, задача которой – обеспечение потребности экономики и населения во внутренних и внешних перевозках[1,с.2].

Железнодорожный транспорт в Беларуси занимает значительное место. Он выполняет 83% объёма грузовых перевозок и 47% пассажирских перевозок. В связи с вхождением Беларуси в ЕАЭС железнодорожная сеть подключается к обслуживанию экономических связей огромного по площади территории и достаточно развитого интеграционного объединения. Одним из перспективных направлений является транспортировка контейнеров.

Автомобильный транспорт является одной из важнейших составляющих успешного экономического развития нашей страны. Развитая сеть автомобильных дорог позволяет обеспечить доставку грузов в назначенный срок в любую точку страны.

Трубопроводный транспорт – это специфический вид транспорта, обеспечивающий транспортировку жидких и газообразных продуктов на большие расстояния. Трубопроводный транспорт в Беларуси является не только источником удовлетворения внутренних потребностей в нефти и газе, но и транзитом для поставки газа в Европу, что является дополнительным источником поступления денежных средств.

Республика Беларусь – это перекрёсток транспортных путей, который связан с выгодным географическим положением. Уже сейчас Беларусь является важным звеном в торговле между Европой и Азиатско-Тихоокеанским регионом. По некоторым оценкам в будущем через Республику Беларусь может пройти около 10% товарооборота между ЕС и КНР[2]. Развитие товарооборота увеличит количество проходящих через Республику Беларусь большегрузных автомобилей, что окажет существенное влияние на экономику страны. Развитие транспортной сети позволяет развивать придорожный сервис, тем самым создавать новые рабочие места.

Развитие транспортных коммуникаций включает развитие логистики. Создание логистических компаний – это конкуренция, результатом которой станет создание новых рабочих мест, появление большего числа специалистов, иностранные инвестиции в логистические проекты и, как следствие, приток валюты в страну и ее модернизация.

В Беларуси развивает сеть платных дорог. Протяженность платных магистралей в стране на сегодня составляет 1614 км. К 2021 г. протяженность платных дорог в Беларуси составит 1786 км. По данным Минтранса, за 2016 год в Беларуси было собрано около 140 млн. долларов госпошлины за допуск автомобилей к участию в дорожном движении. Все эти средства были направлены на капитальный и текущий ремонт республиканских автодорог[3].

Строительство новых дорог и расширение уже введённых в эксплуатацию связано с увеличением количества автомобилей и сокращением пропускной способности дорог. На конец 2016 года в Беларуси насчитывалось более 3 млн. легковых автомобилей и с каждым годом их число неуклонно растёт. Такая тенденция приводит к увеличению загруженности дорог, а это, в свою очередь, ведёт к скоплению большого числа автомобилей, особенно в час пик. В результате чего концентрация загрязняющих веществ увеличивается в несколько раз. Для того, чтобы разгрузить дороги в самих городах и за их пределами строятся дополнительные полосы к уже действующим дорогам и новые развязки. Также в городах существует такая проблема, как нехватка парковочных мест. Однако строительство новых парковок зачастую приводит к уничтожению деревьев и газонов, что оказывает влияние на экологическую обстановку в городах.

Автомобильные дороги оказывают негативное влияние на прилегающие природно-растительные комплексы. Для строительства дороги, если она будет проходить через лес, расчищается площадка под неё, т.е. происходит вырубка части леса. Это приводит к уничтожению естественной растительности, уничтожению редких видов растений. В лесах оседают оксиды углерода и азота, сажа, пыль, соли тяжёлых металлов и др., поэтому деревья возле дорог находятся в угнетённом состоянии. Вредные вещества замедляют физико-химические процессы, что приводит к высокой заболеваемости и затем к гибели растения. В результате лес начинает играть роль накопителя загрязняющих веществ. Сначала в лесу накапливаются эти вещества, а потом становятся вторичным источником загрязнения.

Негативные последствия, связанные с использованием автотранспорта способствуют поиску и созданию таких методов, которые будут минимизировать негативные воздействия автотранспорта на окружающую среду и здоровье людей. Для этого в Республике Беларусь существует Стратегия по снижению вредного воздействия транспорта на атмосферный воздух Республики Беларусь на период до 2020 года, которая направлена на достижение высокого качества атмосферного воздуха, обеспечивающего экологически безопасные условия жизни населения, посредством снижения ресурсоемкости, повышения эффективности и экологической безопасности транспортного комплекса.

Таким образом, развитие транспортных коммуникаций, обеспечивающее расширение экономических связей и приток денежных средств отрицательно влияет на экологическую обстановку, что сказывается на жизнедеятельности людей и окружающей природе.

1. Сидоренко В.П. Структура сферы услуг, её роль в экономике. Транспорт и связь/ В.П. Сидоренко// Материалы к уроку №57.-2015.- С.1-8.

2. Бизнес-журнал – Дело: [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://delo.by/news/~shownews/10890> - Дата доступа: 29.11.2017.

3. Интернет-портал Республики Беларусь: [Электронный ресурс]/ Sputnik.- Режим доступа: <https://sputnik.by/motor/20170920/1030914635/platnyh-dorog-v-belarusi-stanet-bolshe.html> .-Дата доступа: 29.11.2017.

Ляховец М.В., Файншмидт К.И.

Полесский государственный университет, г.Пинск, Беларусь

КЛАСТЕРНАЯ МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ

На сегодняшний день экономическое развитие связывается с понятием промышленного подъёма. Как принято, он отождествляется с процессом модернизации предприятий, который чаще всего осуществляет государство, определяя приоритеты и направления развития всей системы производительных отраслей. Соответственно, перед экономической наукой встает задача разработки механизма промышленной политики, которая должна решать вопросы обеспечения темпов устойчивого роста и повышения конкурентоспособности экономики.

Инструментом повышения конкурентоспособности экономики выступает кластерная модель, как альтернатива традиционной отраслевой промышленной политике. Реализация данной модели осуществляется за счёт эффективности действующих в ней экономических субъектов.

Одно из важнейших преимуществ, внедрения кластерной модели проявляется именно в упоре на региональные возможности, поскольку кластеры формируются, прежде всего, в регионах. Это довольно актуально для Республики Беларусь, учитывая ее специфику и региональные отличия, в значительной степени территориальные и экономические.

Кластерная модель организации экономики как никакой другой механизм способна стимулировать развитие регионов. Процесс формирования кластеров, как показывает опыт других стран, является не только естественным, эволюционным процессом, но и процессом управляемым.

В этой связи в последнее время в Республике Беларусь стала активно внедряться кластерная модель развития. Фундаментальные основы, которой заложены в «Концепции формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь».

В настоящее время в Республике Беларусь существует успешный опыт реализации кластерной модели в таких сферах как:

- производство основных фармацевтических продуктов и фармацевтических препаратов;

- ИТ-индустрии на базе научно-технологической ассоциации «Инфопарк» и Парка высоких технологий (91% производимого в Парке программного обеспечения идет на экспорт. 43,2% поставляется в США, 49,1% – в страны Западной Европы, 5,3% – в Россию и СНГ).

Рассмотрим показатели производства основных фармацевтических продуктов и фармацевтических препаратов в Республике Беларусь (таблица 1).

Таблица 1 – Производство основных фармацевтических продуктов и фармацевтических препаратов в Республике Беларусь, млрд. руб.

Показатель	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Объем промышленного производства	991	1 799	3 373	4 119	5 131	8 463	9 980
Прибыль от реализации продукции, товаров, работ, услуг	211	501	822	906	1 232	2 202	2 260

Примечание – Источник: собственная разработка на основе [2]

Исходя из данных, можно отметить рост объемов производства основных фармацевтических продуктов и фармацевтических препаратов в Республике Беларусь, объем промышленного производства за 2015 год вырос на 3332 млрд. руб. (или 64,6%), а в 2016 году объем промышленного производства увеличился до 9980 млрд. руб., рост к 2014 составил 94,5%.

Что касается прибыли, от реализации продукции, можно выделить колоссальный рост за 2015 год, показатель в данном периоде увеличился на 78,7 % или на 970 млрд. руб., в 2016 году прибыль составила 2260 млрд. руб. рост к 2014 составил 83,4%.

Таким образом, с момента создания медико-фармацевтического кластера в 2015 году, наблюдается рост объема промышленного производства и прибыли от реализации фармацевтических продуктов и фармацевтических препаратов в Республике Беларусь в среднем на 70%.

Что касается ИТ-сферы, то за последние несколько лет за Беларусью в Европе и мире прочно закрепилась репутация ведущей «ИТ-страны» в Восточно-Европейском регионе. Основными результатами деятельности кластерной ИТ-модели в Республике Беларусь на примере Парка Высоких Технологий являются:

1. Более 1 миллиарда человек в 193 странах мира пользуются мобильными приложениями, которые разработаны резидентами ПВТ.

2. В Парке разработана компьютерная игра, вошедшая в Top-5 самых прибыльных многопользовательских игр в мире.

3. Пять из десяти крупнейших мировых корпораций (согласно рейтингам, Forbes) являются заказчиками Парка высоких технологий.

4. Среди резидентов ПВТ крупнейший поставщик услуг в области разработки проектного (заказного) программного обеспечения и решений в Центральной и Восточной Европе.

5. Шесть компаний-резидентов ПВТ входят в рейтинг 100 лучших аутсорсинговых компаний мира – The Global Outsourcing 100® – по версии Международной ассоциации профессионалов аутсорсинга [3].

Вместе с тем, в Концепции формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь обозначены те объективные ограничения, обусловленные существующим механизмом хозяйствования и управления, которые сдерживают использование кластерной модели развития в нашей стране. К ним относят:

- низкий уровень конкурентной среды;
- высокая степень концентрации и монополизации производства;

- наличие жесткой иерархической системы хозяйственного управления, преобладание вертикальных связей над горизонтальными;
- недостаточный уровень развития малого и среднего бизнеса;

Вышеуказанные основные особенности определяют институциональную среду, с учетом необходимости реформирования и развития которой должно осуществляться кластерное развитие национальной экономики [1].

Продвижение идей кластерной модели в экономику Республики Беларусь, позволит:

- повысить конкурентоспособность продукции;
- активизировать инновационную деятельность, развивать прогрессивные технологии за счет тесных связей с их разработчиками;
- оптимизировать производственно-технологические процессы;
- ускорить обмен информационными, финансовыми, кадровыми, инновационными ресурсами;
- обеспечить темпы устойчивого роста экономики;
- стимулировать развитие малого и среднего предпринимательства в регионе.

Таким образом, в случае интенсивного внедрения кластерной модели развития может быть достигнут весомый синергетический эффект, а сам процесс кластеризации ускорит структурную перестройку национальной экономики и повысит активность бизнес-круга в решении глобальных социально-экономических задач страны.

1. Постановление Совета Министров Республики «Об утверждении Концепции формирования и развития инновационно-промышленных кластеров в Республике Беларусь и плана мероприятий по ее реализации» разработано в соответствии с протоколом заседания Президиума Совета Министров Республики Беларусь от 18 сентября 2012 г. №32 (п.4.8.3).

2. Статистический ежегодник Республики Беларусь, 2017: Стат. Сб. / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – 506 с.

3. Цифры и факты ПВТ Беларусь [Электронный ресурс] / Парк Высоких технологий. – Режим доступа: <http://www.park.by/topic-facts/>. – Дата доступа: 23.11.2017.

Мартирисян К.С., студентка

Громова А.Є., асистент кафедри фінансів

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

м. Вінниця, Україна

БІЗНЕС-ПЛАН ТА ЙОГО РОЛЬ У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Запорукою успіху підприємницької діяльності є успішний початок справи. В динамічних ринкових умовах у діяльності організацій, особливо стратегічно зорієнтованих, виникає потреба у здійсненні нових підприємницьких задумів, реалізації інноваційних та інших проектів, що, у свою чергу, потребує вміння

розробляти бізнес-план. Необхідність розроблення бізнес-плану обумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Такими зовнішніми чинниками можуть стати:

- замовлення органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи бюджетної організації, зокрема у разі необхідності стимулювання ведення певного виду діяльності, результатом якої є, в першу чергу, отримання соціального ефекту або розвиток пріоритетних галузей для економіки відповідної адміністративно-територіальної одиниці, при оголошенні органом державної влади конкурсу на найкращий бізнес -план;

- необхідність отримання банківського кредиту на повне або часткове фінансування нового проекту, у зв'язку із чим організація повинна подати на розгляд фінансово-кредитної установи (банку, кредитної спілки тощо) відповідний бізнес-план із реалізації проекту. Тому бізнес-план вважається ключовою ланкою у забезпеченні позикового фінансування;

- потреба доведення нової бізнес-ідеї до потенційних партнерів та інвесторів, де бізнес-план може стати дієвим засобом переконання цих суб'єктів у доцільності вкладання своїх ресурсів у проект;

- продаж власного бізнесу, у разі чого розроблення бізнес-плану може прискорити цей процес, оскільки цей документ є дієвим засобом переконання потенційних покупців у вигідності угоди.

До внутрішніх чинників, що обумовлюють необхідність розроблення бізнес-плану, можна віднести:

- створення організації;

- початок нового бізнесу (так званий «Start-Up»), у контексті чого бізнес-план допоможе врахувати особливості зовнішнього середовища, прорахувати можливі ризики та виробити відповідні сценарії розвитку майбутньої організації, розширення бізнесу (утворення дочірніх компаній, спільних підприємств);

- потребу в перевірці нової бізнес-ідеї та оцінюванні реальних шансів щодо її втілення, де бізнес-план виступає основою для оцінки перспектив розвитку нового проекту, а його складання є, по суті, апробацією бізнес-ідеї на папері, тому в разі виявлення її недосконалої організація не понесе фінансових втрат [5].

Таким чином, призначення бізнес-плану полягає у тому, що він допомагає організації реально оцінити ідею, втілити її у відповідну документацію, обґрунтувати ефективність та спрогнозувати сильні і найбільш слабкі сторони проекту, залучити необхідні ресурси та керувати процесом його реалізації. Однак проблема вибору методики, яка б найкраще відповідала потребам організації щодо складання бізнес-плану, досі залишається відкритою у практичній площині.

Бізнес-планування — це сучасний і досить популярний термін на сьогодні в бізнес середовищі. Але розробка бізнес планів і ведення діяльності в руслі постійного бізнес-планування з урахуванням всіх нюансів цього поняття (постійний моніторинг ринку, стану конкурентної середовища, складання планів для впровадження будь яких змін тощо) на вітчизняних просторах знаходяться на відчутній відстані від європейських практик розвинених країн. Багато бізнесменів, які опрацювали не одне зарубіжне видання з розробки бізнес планів

і намагаються дотримуватися рекомендацій, викладених у них, стикаються з нерозглянутими там, та й невідомими на Заході труднощами. На відміну від західних країн, ділове планування в Україні має ряд особливостей. Українське законодавство на сьогодні не закріплює обов'язковість розробки бізнес плану. Незважаючи на приєднання країни до європейської спільноти значно поширена позиція, яка заперечує доцільність розробки розгорнутого бізнес-плану і передбачає, як альтернативу, стисле техніко- економічне обґрунтування. Іноді вважається, що відсутність проробленого бізнес плану може бути компенсована знанням “глибин” вітчизняного бізнесу й інтуїцією.

Низька конкурентоспроможність українських бізнес планів пояснюється низкою наслідків помилкового ставлення до цього питання перш за все зі сторони замовників бізнес планів, якими є юридичні або фізичні особи, які володіють певною бізнес ідеєю і прагнуть до її реалізації). Для цього необхідно знайти інвестора, якого можна залучити якісним бізнес планом. Цей документ власник ідеї може доручити розробити внутрішнім спеціалізованим підрозділам, які частіше всього у дрібному та середньому бізнесі просто відсутні, або ж замовити у стороннього підприємства, що пропонує послуги, маючи висококваліфікованих досвідчених фахівців у сфері бізнес планування та консалтингу.

Планування діяльності вітчизняних підприємств набуває все більшого значення у зв'язку зі швидкими змінами в середовищі функціонування підприємства, яке з часом стає все більш динамічним, невизначеним та агресивним по відношенню до підприємства. Можливим інструментом протидії несприятливому впливу середовища є бізнес планування як процес постійного і систематичного упорядкування функціонування підприємства, шляхом розробки стратегій, тактичних та оперативних дій для їх реалізації. Бізнес-план повинен визначати цілі підприємства та пояснювати, як і коли вони будуть досягнуті, які ресурси для цього будуть потрібні та чим підтверджуються зроблені припущення [1, с. 208].

Бізнес-план — старанно підготовлений документ, що розкриває усі сторони будь якого підприємницького заходу, який розпочинається. Це документ, в якому відбиті основні шляхи вирішення проблеми внаслідок ретельного аналізу її для обґрунтування вигідності запропонованого проекту, а також для залучення можливих контрагентів, потенційних фінансових партнерів і висококваліфікованих фахівців, документ, в якому описується конкретна бізнес ідея та можливі шляхи її реалізації [2, с. 358].

До основних завдань розробки бізнес-плану належать:

- оцінка новизни та прогресивності підприємницької ідеї, її сильних та слабких сторін;
- визначення витрат, фінансових ресурсів та джерел фінансування;
- обґрунтування та вибір стратегії діяльності фірми, визначення концепції її розвитку в період реалізації підприємницької ідеї;
- оцінка кон'юнктури ринку та рівня конкуренції; визначення ступеня можливого господарського ризику;
- пошук надійних партнерів для розробки й реалізації інноваційно-інвестиційного проекту;

– прогнозування (приблизні розрахунки) очікуваних результатів реалізації нової підприємницької ідеї в перші та наступні три-п'ять років [4].

На сьогодні існує багато міжнародних методик розроблення бізнес-планів, але для вітчизняних підприємств, найбільш прийнятним буде застосування методики UNIDO (United nations industrial development organization), що стала в 1978 році загальноприйнятою в усьому світі. Розроблена UNIDO методологія є особливо корисною і необхідною для економік у період переходу до ринкової економіки та під час загострення кризових умов функціонування економіки. Крім того, ця методика підходить не тільки для нових інвестицій, вона так само підходить для проектів по оздоровленню, розширенню, модернізації та перепрофілюванню підприємств. Застосування такої стандартної та загальноприйнятої методики більш привабливе для інвесторів, партнерів по спільним підприємствам, консультаційних фірм та постачальників обладнання, оскільки вона полегшує взаємодію партнерів та сприяє покращенню якості інвестиційних пропозицій.

В наш час бізнес-план став основним документом, без якого не може обійтися жодне підприємство, оскільки саме в ньому відображається детальний аналіз-розрахунок проведення запропонованого виробничо-економічного рішення. Крім того, без нього неможливе і банківське фінансування певного проекту Згідно з рекомендаціями експертів, суть бізнес плану має бути викладена вже у перших рядках. Саме тому, ефективний бізнес план повинен вказати на ключові переваги проекту та причини, з яких користувачі повинні будуть платити за певну послугу або товар. Це надасть повну картину для інвесторів, що допоможе прийняти більш зважене рішення щодо фінансування того чи іншого проекту та можливих преференцій для них.

1. Лосев В.А. Как составить бизнес-план. Практическое руководство с примерами готовых бизнес планов для разных отраслей / В.А. Лосев. — М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2011. — С. 205-210.
2. Осовська Г.В. Економічний словник: наук. видання / Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. — К.: Кондор, 2013. — С. 356-259.
3. Чичун В.А. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності / В.А. Чичун, В.Д. Паламарчук // Соціум. Наука. Культура. — 2010. — 21 (18). — С. 58-63.
4. Бізнес-план підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukreferat.com/index.php?referat=17391>
5. Бізнес-планування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.solomongroup.com/consulting/service4_ua.htm

Мельников О. В., к. т. н., докторант науково-дослідного фінансового інституту Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління», м. Київ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

Підтримка діяльності суб'єктів інформаційно сфери національної економіки, зокрема видавничої справи, вимагають продуманої фінансової підтримки з боку держави у контексті більш ефективного використання обмежених фінансових ресурсів і структуризації цілей державної підтримки, що потребуватиме у подальшому більш глибокого аналізу, переосмислення та пошуку найбільш прийнятних напрямів гармонізації та адаптації національних умов до загальноєвропейських принципів.

Питаннями державної підтримки видавничої справи в Україні займалися О. В. Афонін та М. І. Сенченко, О. А. Герасимова, Г. І. Глотова та Ю. О. Барнич, А. М. Івашина, К. І. Індутна, А. Л. Мураховський. Віддаючи належне праці зазначених науковців, наголошуємо, що аналізу доцільності та пропорційності прямої чи непрямой державної підтримки видавничої справи у згаданих роботах приділялось недостатньо уваги.

Заходи державної підтримки кожної з галузей національної економіки зазвичай залежать від певних політичних пріоритетів, короткострокових потреб конкретного виду діяльності та категорій суб'єктів господарювання. Зрозуміло, що державна підтримка економічної діяльності викликана реальною необхідністю задовольнити конкретні потреби громади та суспільства в цілому. Державна допомога, у формі субсидій, податкових пільг та інших форм державної підтримки окремих підприємств, чи окремих видів господарської діяльності, може негативно позначитись на становищі інших підприємств чи інших галузей, призвести до неефективного перерозподілу ресурсів в економіці. На сьогодні загальна державна підтримка різних видів діяльності у сфері культури, зокрема, сфер книговидавництва, кінопродукції, театральної, музичної і мистецької діяльності, спорту складає в Україні 11–13 млрд грн. на рік [1, С. 17].

Необхідність контролю державної допомоги впливає із низки міжнародних зобов'язань України, зокрема, гл. 10 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [2]. Протягом певного перехідного періоду Україна повинна здійснити низку важливих заходів у сфері конкурентної політики, які б привели національну систему державної допомоги у відповідність до стандартів ЄС.

Згідно з Договором про функціонування ЄС (ДФЄС), будь-яка допомога, надана за рахунок державних ресурсів, яка спотворює або може спотворювати конкуренцію внаслідок надання переваг окремим суб'єктам господарювання або виробництву окремих товарів чи послуг, якщо це впливає на торгівлю між державами-членами ЄС, вважається несумісною із функціонуванням внутрішнього ринку ЄС (за виключенням тих категорій допомоги, що чітко визначені законодавством як допустима допомога) [3]. Зокрема, виключення із

загального принципу несумісності державної допомоги із внутрішнім ринком ЄС визначені для допомоги соціального характеру, що надається індивідуальним споживачам, а також для допомоги на ліквідацію наслідків стихійного лиха або надзвичайних ситуацій. Держави-члени ЄС зобов'язані інформувати Європейську Комісію про свої плани щодо надання державної допомоги суб'єктам економічної діяльності, включно із заходами, які визнані законодавством допустимою допомогою, і, відповідно, її надавачі звільнені від процедури погодження таких заходів із Комісією.

Державна допомога може бути визнана сумісною із функціонуванням внутрішнього ринку ЄС, якщо вона сприяє розвитку певних видів господарської діяльності або окремих галузей економіки, якщо, при цьому, вона не призводить до негативного впливу на торгові відносини в такій мірі, що це суперечить загальному інтересу ЄС. Надання галузевої державної допомоги дозволяється, якщо це сприяє досягненню загальних економічних та соціальних цілей на рівні ЄС, зокрема, дозволяє нівелювати істотні відмінності у розвитку регіонів, прискорити запровадження проектів, що забезпечують соціальні цілі, наприклад, підвищують рівень зайнятості населення або окремих незахищених категорій працівників тощо.

Важливим елементом функціонування системи державної допомоги є концепція *незначної державної допомоги (de minimis aid)*. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [4] згідно зі стандартом ЄС визнає незначною допомогою — державну допомогу одному суб'єкту господарювання, сукупний розмір якої незалежно від її форми та джерел не перевищує за будь-який трирічний період суму, еквівалентну 200 тис. євро, визначену за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України, що діяв на останній день фінансового року. Разом з тим, суб'єкти господарювання, які отримують незначну державну допомогу зобов'язані подавати її надавачеві відомості про свою господарську діяльність, а також про всю незначну державну допомогу, отриману ними протягом останніх трьох років, із зазначенням її форми та мети. Надавачі незначної державної допомоги, (яка не стосується безпосередньо підтримки експортних операцій або переважного використання продукції вітчизняного виробництва порівняно з імпортованою продукцією) звільняються від обов'язку повідомляти Антимонопольний комітет України (АМКУ) про нову державну допомогу. Водночас, вони зобов'язані у встановленому порядку, згідно із формою звітності та іншими вимогами щодо надання інформації про чинну державу допомогу щорічно надавати АМКУ інформацію про всю надану ними незначну державну допомогу [5; 6].

В законодавстві ЄС Маастрихтським договором було вперше запроваджено можливість визнання сумісною державною допомогою заходи, метою яких є: «сприяння культурі та збереження культурної спадщини» (ч. 3(d) ст. 107 ДФЄС). Також запроваджено положення до ст. 167 ДФЄС, що Європейський Союз: «сприяє розквіту культур держав-членів, при цьому поважає їхнє національне та регіональне розмаїття і водночас наголошує на збереженні спільної культурної спадщини», а також «враховує культурні аспекти в діях відповідно до інших положень цього Договору» [3]. У своїй практиці Європейська Комісія

застосовувала звільнення надавачів від погодження заходів державної допомоги переважно у тих випадках, коли мова йшла про аудіовізуальний сектор, зокрема, допомоги у сфері кінематографії, допомоги на виробництво телепрограм регіональними мовами, допомоги на розвиток культури та експорт книг національною мовою до країн, де ця мова не є розповсюдженою.

Відповідно, державна допомога видавничій справі може бути визнана допустимою як з огляду на економічну ефективність та розвиток галузі, так і з огляду на підтримку національної культури та збереження культурної спадщини, літератури, музики, медіа [7].

Аналіз проведений авторами, ґрунтується на офіційних статистичних даних щодо субсидій та інших форм державної підтримки видавничої справи, отриманих з публічних джерел про виконання Державного бюджету, про відповідні бюджетні доходи та видатки.

У дослідженні мова йде про *заходи підтримки* такої специфічної галузі як видавнича справа, яка в Україні, як і в інших пострадянських країнах, традиційно вважається сферою, що потребує державного регулювання. В Україні налічується більше 5000 суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються видавничою справою [8, С. 142]. В Україні видавнича справа — провадження або поєднання суб'єктами господарювання таких видів діяльності: видавничої діяльності, виготовлення видавничої продукції, розповсюдження видавничої продукції. У свою чергу підприємства, що здійснюють ці види діяльності: видавництво — юридична особа, основним видом діяльності якої є видавнича діяльність, а суб'єкт господарювання, що здійснює виготовлення тиражу видання — виготовлювач видавничої продукції (Ст. 1 Закону України «Про видавничу справу» [9]), тобто поліграфічне підприємство.

Звертаючись до міжнародного досвіду використання державних коштів для випуску книжкової продукції в Україні так само як й у багатьох країнах ЄС було створено інститут книги [10].

В Україні бюджетне фінансування видавничої справи відбувається на основі загальнодержавних і місцевих програм, які передусім спрямовуються на забезпечення необхідною книжковою продукцією освіти та бібліотек. Іншою формою державної підтримки видавничої справи в Україні є податкові пільги.

Щодо міжнародного досвіду встановлення податкових пільг, то у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, Ірландії, Італійській Республіці, Королівстві Норвегія, Французькій Республіці, Швейцарській Конфедерації надаються пільги з оподаткування видавничих витрат й гонорарів за майбутні книги (див. [11, С. 164]). Основним засобом підтримки книговидання та ЗМІ в країнах ЄС є зменшення ставки ПДВ.

У зв'язку із набуттям чинності Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [4], протягом 2017–2018 рр. повинна бути запроваджена низка регуляторних заходів, що мають забезпечити належне функціонування цієї системи, а також поступове приведення чинних заходів підтримки суб'єктів господарювання у відповідність із вимогами нового закону протягом періоду не більше п'яти років. Створення системи контролю за

державною допомогою вимагає постійного моніторингу чинних та запланованих заходів підтримки суб'єктів господарювання.

Таким чином проведено аналіз й узагальнення інформації щодо державної підтримки суб'єктів видавничої справи та окреслено проблеми, пов'язані із запровадженням нового механізму моніторингу та контролю за державною допомогою видавничій справі у відповідності до вимог Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [4].

1. Звіт про результати дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні [Електронний ресурс] / [Х. Хьольцлер, Е. Лібанова, Т. Єфименко, Я. Котлярєвський та ін.]. — К. : Crown Agents, 2015. — 211 с. — (Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС). — Режим доступу : http://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2015/04/STATE-SUPPORT-STUDY_UKR_20.04.2015.pdf (Ост. звертання 02.04.2017 р.).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (Ост. звертання 02.04.2017 р.).

3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union — Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union — Protocols — Annexes — Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007 — Tables of equivalences // Official Journal C 326. — 26.10.2012. — P. 0001–0390.

4. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-VII // ВВР України. — 2014. — № 34. — Ст. 1173.

5. Розпорядження Антимонопольного комітету України «Деякі питання реалізації Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 28.12.2015 р. № 43-рп [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0140-16> (Ост. звертання 16.09.2017 р.).

6. До уваги надавачів та отримувачів незначної державної допомоги! [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/136751> (Ост. звертання 16.09.2017 р.).

7. Державна допомога в окремих «чутливих» галузях економіки України [Електронний ресурс] / Ю. Стюарт, С. Цемнолонскіс. — Режим доступу : <http://eupublicprocurement.org.ua/state-support-in-certain-sensitive-sectors-of-ukraines-economy.html> (Ост. звертання 30.07.2017 р.).

8. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України / [Я. В. Котлярєвський, О. В. Мельников, А. М. Штангрет та ін.]. — К. : Центр учбової літератури, 2016. — 148 с.

9. Закон України «Про видавничу справу» від 05.06.1997 р. № 318/97-ВР (ост. зміни 19.07.2017 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/318/97-%D0%B2%D1%80> (Ост. звертання 20.11.2017 р.).

10. Івашина А. Не Польщею єдиною: книжкові інституції в країнах з успішним видавничим бізнесом [Електронний ресурс] / А. Івашина. — Режим доступу : <http://www.chytomo.com/news/ne-polshheyu-yedinoyu-knizhkovyi-instituciii-v-kraiinax-z-uspishnim-vidavnichim-biznesom> (Останнє звертання 20.08.2017 р.).

11. Афонін О. В. Українська книга в контексті світового книговидання / О. В. Афонін, М. І. Сенченко. — К. : Кн. палата України, 2009. — 278 с.

Меркулова Л.А.

Одеський Національний Економічний Університет, м. Одеса, Україна

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ЗЕРНОМ, ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Необхідною умовою розвитку національної економіки, поглиблення співпраці з іншими державами, створення сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій є належне законодавче забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), яка становить важливий напрям загальної господарської діяльності держави.

Відповідно до чинного законодавства України зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. [1]

Сучасний розвиток вітчизняної економіки дозволяє визначити ряд безумовних пріоритетів, до яких належить виробництво та зовнішня торгівля продовольчою продукцією, зокерма зерном. Причому, до такого висновку спонукають абсолютно різні фактори впливу. Серед найголовніших визначимо наступні п'ять чинників які є, на нашу думку, найсуттєвішими, що створюють умови та стимули розвитку зовнішньої торгівлі продукцією зерновиробництва:

- потребують свого вирішення окремі питання національної продовольчої безпеки, які тим простіше вирішувати, чим більший потенціал зерно продуктового підкомплексу існує у країні («ефект масштабу»);

- Україна має один з найбільших у світі природний та людський потенціал для організації зерновиробництва, вагомі аграрні традиції;

- світовий попит на зерно зростає на фоні зростання кількості населення та використання зернопродукції для виробництва високотехнологічної непродовольчої продукції органічного походження, покращується кон'юнктура світових продовольчих ринків;

- розвиток національної економіки суттєво залежить від зовнішньої торгівлі зерном;

- лібералізація зовнішньої торгівлі, пов'язана зі вступом України до СОТ, прийняттям Митного кодексу та іншими факторами, створює сприятливі умови для нарощування обсягів зовнішньої торгівлі зерновими культурами. [2], [3].

Варто зазначити, що навіть за умови світової фінансово-економічної кризи зовнішньоторговельна діяльність щодо зернопродукції виступала у якості локомотиву зовнішньоекономічного розвитку України. Причому не можна сказати, що зазначені тенденції є загальними, адже саме Україна має унікальні конкурентні переваги щодо експорту зерна при значній ємності внутрішнього продовольчого ринку. Таким чином, зовнішній ринок є важливою потенційною конкурентною перевагою національної економіки України і його подальше розширення є ключовим чинником розвитку вітчизняного виробництва.[2]

Виробничий потенціал означає і експортний потенціал. На 10 найбільших експортерів зерна з України припадає 60 % загального обсягу експорту. Хоча доходи швидко зростають з 2000р., не дивлячись на девальвацію гривні, збільшуючи внутрішній попит на продукти харчування, Україна здатна виробляти більші обсяги зерна, ніж може спожити її населення, яке скорочується. [4] У 2016 р. Україна експортувала 33 млн т зерна і увійшла у трійку найбільших світових експортерів зерна – попереду тільки США (72,3 млн т) та ЄС (38,5 млн т). За останнє десятиліття експорт зерна з України виріс на 77 %. Україні вдалося обійти такі «житниці світу», як Канаду (28 млн т на рік), Аргентину (21,9 млн т) та Бразилію (20,1 млн т). [4]

Структура експорту зернових наведена на рис. 1. Найбільше зерна за кордон у 2014 р. поставила компанія «Нібулон» – понад 4,5 млн т, що становить 14 % від загального експорту зернових з України.

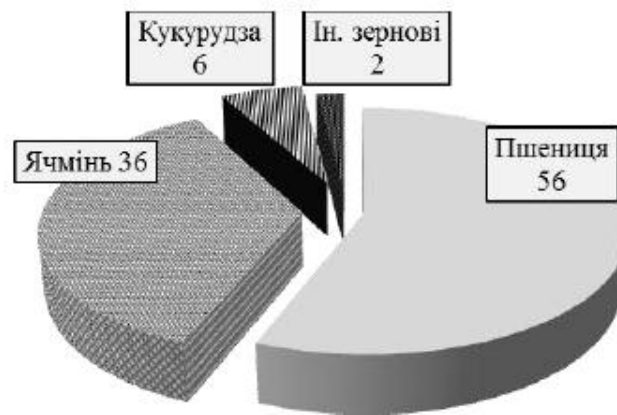

Рис. 1 Структура експорту зернових культур України у 2016 р., %
Джерело: [4]

Географія експорту холдингу охоплює 64 країни. На відміну від багатьох інших зернотрейдерів, компанія працює з покупцями безпосередньо. Серед найбільших експортерів і транснаціональні компанії ADM, і «Луї Дрейфус Україна», які відвантажили 4,1 млн т і 3,5 млн т, відповідно, Glencore – 2,6 млн т і «Бунге Україна» – 2,5 млн т. Державна продовольчо-зернова корпорація України експортувала майже 3 млн т зерна. Крім того, одним із провідних експортерів зерна з чорноморського регіону є диверсифікована агропромислова компанія «Кернел», яка виступає сполучною ланкою між невеликими українськими виробниками сільськогосподарської продукції та міжнародними ринками. Частка «Кернела» в експорті зернових з України становить близько 10 %. [4]

Здатності України до експорту додатково сприяють географічні переваги. Чорноморські порти країни, які не замерзають протягом усього року, забезпечують прямий доступ до світових ринків.

Більше того, Україна близько розташована до важливих імпортерських ринків на Близькому Сході, Північній Африці, ЄС та Азії, серед яких найбільш перспективними є Японія, Південна Корея, В'єтнам, Пакистан, Бангладеш, Ірак та Китай. Водночас зменшується експорт зерна до країн СНД. [4]

Так, Україна є восьмим найбільшим виробником ячменю у світі з часткою 4 % від загального виробництва. Виробництво ячменю в Україні співставне за обсягами з такими країнами, як Австралія і Канада. Хоч посівних площ ячменю в Україні вдвічі більше, ніж у Франції та Німеччині (3-тє і 4-тє місця, відповідно), але врожайність у цих країнах втричі вища, ніж в Україні. Така ситуація і з кукурудзою. У списку найбільших виробників кукурудзи Україна знаходиться поряд із Мексикою та Індією; за врожайністю з гектара – на рівні з Бразилією. За цим показником ми значно відстаємо від США, Франції і Канади, але випереджаємо Індію та Мексику. При цьому, посівних площ в Україні більше, ніж у Франції та Німеччині (4-тє і 9-тє місця, відповідно), але урожайність із гектара у 2,5 рази нижча. [4]

Усі перешкоди конкурентоспроможності можуть бути знижені або знищені за умови встановлення нових пріоритетів та відмови від старих методів нерационального використання ресурсів.

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" // ВВР України. — 1991. — № 29. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

2. Ніколенко Г.О., Дзюбенко О.В. Асиметрії соціально-економічного розвитку України. / Г.О. Ніколенко, О.В. Дзюбенко. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/824.pdf>.

3. Османов, М.Н. Совершенствование организации внешнеэкономической деятельности на уровне региона / М.Н. Османов: М.: «еженедельник МГУ» - 2011 - №34 - с. 2-4.

4. Державна служба статистики в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Миклуш Т.С., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ КОМПЛЕКСНОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Забезпечення комплексного природокористування є важливим завданням, яка постало в теперішній час перед суб'єктами регіональної економіки в умовах економічної нестабільності. Для обґрунтування управлінських рішень у цій сфері важливо провести різносторонню оцінку ефективності природокористування на основі врахування якомога більшої кількості факторів з використанням широкого методичного інструментарію.

Для цілей проведення економіко-статистичної оцінки ефективності комплексного залучення природних ресурсів важливо співставити чистий прибуток та обсяг виробництва продукції видів економічної діяльності, які залучають первинні природні ресурси, що дозволить вивчити результативність комплексного природокористування. Звичайно, якщо цей коефіцієнт досягає від'ємного значення, то про ефективність комплексного природокористування не може бути й мови.

Поряд з вивченням комплексності первинного залучення природних ресурсів важливо оцінити й ступінь їхньої подальшої поглибленої промислової переробки на основі розрахунку відповідного коефіцієнта. Найкращим варіантом буде максимізація доданих вартостей, створених на основі поглибленої промислової переробки первинних природних ресурсів, що сприятиме створенню додаткових робочих місць, збільшенню податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, розвитку територіальних природно-господарських комплексів.

Враховуючи те, що важливою ознакою комплексності є концентрація видів комплексного природокористування, доцільно звернути увагу на розрахунок відповідного коефіцієнта, сформувавши його за прикладом індексу Херфіндаля-Хіршмана, який визначає концентрацію бізнесу на певному ринку. Тільки в нашому випадку зростання цього коефіцієнта характеризуватиме рівень збільшення чи переважання частки окремих видів комплексного природокористування порівняно з іншими на певній території, що свідчатиме про нерівномірність їх розподілу, або навпаки.

З іншого боку, коефіцієнт зміни структури видів комплексного природокористування узагальнюватиме структурні зрушення, які відбулися в розподілі часток видів економічної діяльності за показником обсягу виробництва продукції. Його зростання свідчатиме про нестабільність структури обсягу виробництва у розрізі видів комплексного природокористування, що виникла через нерівномірну їх відносну зміну протягом аналізованого періоду та може свідчити про переорієнтацію відповідної території з одних видів комплексного природокористування на інші. Для отримання загальної оцінки наскільки ці зміни були виправдані цей коефіцієнт потрібно аналізувати в комплексі зі зміною коефіцієнта ефективності комплексного залучення природних ресурсів.

Залучення до системи показників коефіцієнта спеціалізації видів комплексного природокористування, хоча й опосередковано, але характеризуватиме наявність на певній території потужних, переважаючих в розвитку видів комплексного природокористування. Це, за умови наявності потужної природно-ресурсної бази, основу якої становить один базовий природний ресурс (земля, ліс, вода, надра), може мати логічне пояснення. В іншому випадку, це свідчатиме про нерівномірність розвитку видів комплексного природокористування через неповне залучення потенціалу одного чи декількох природних ресурсів.

Також важливо оцінити наскільки інтенсивно розвиваються види комплексного природокористування на певній території порівняно з відповідними показниками по країні в цілому. Відповідно коефіцієнт локалізації видів комплексного природокористування характеризуватиме наскільки переважає частка цих видів у загальному обсязі виробництва на певній території порівняно з аналогічними даними по всій країні. Якщо цей коефіцієнт переважатиме одиницю, то можна вважати, що на відповідній території більш розвинутими та важливими в контексті забезпечення економічного зростання є види комплексного природокористування, ніж по країні в цілому.

Слід зазначити, що використовувати розглянуті коефіцієнти потрібно як єдину систему показників, кожен з яких розкриває окремі аспекти розвитку комплексного природокористування на певній території, що пов'язані з комплексністю, ефективністю, концентрацією, спеціалізацією, структурними зрушеннями, локалізацією видів комплексного природокористування. Також важливо аналізувати зміну цих коефіцієнтів в динаміці за період не менше як три роки, що дозволить прослідкувати тенденції, а у випадку значних негативних відхилень, забезпечити своєчасну розробку антикризових заходів.

Поряд з коефіцієнтним підходом до оцінки розвитку комплексного природокористування доцільним є використання окремих економіко-статистичних методів. Парний та багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз можуть бути використані для ймовірнісної оцінки наявності взаємозв'язків між показниками, які характеризують комплексність залучення окремих природних ресурсів в сферу економічної діяльності, а також побудови математичних моделей, які формалізують ці взаємозв'язки.

Значні перспективи має також використання методу багатокритеріальної (комплексної) економіко-статистичної оцінки, який активно використовували у своїх дослідженнях у сфері економіки природокористування ряд відомих учених [1-5], адже рівень розвитку комплексного природокористування на еколого-економічних засадах залежить від багатьох факторів (наявності окремих видів природних ресурсів, інтенсивності, результативності їх залучення в сферу економічних відносин, впливу на макроекономічні показники розвитку країни), які можуть розглядатися як окремі критерії оцінки, кожному з яких можна поставити у відповідність певну сукупність показників. Подальша стандартизація цих показників та їх порівняння з базовими (максимальними, мінімальними, середніми чи іншими) показниками дозволить перейти від аналізу їх абсолютних значень в різних одиницях виміру до аналізу індивідуальних чи інтегральних індексів, які дозволять «привести до спільного знаменника» різнойменні показники та провести узагальнюючу оцінку розвитку комплексного природокористування.

1. Балджи М.Д. Організаційно-економічні засади комплексного природокористування на регіональному рівні: Монографія / М.Д.Балджи. – Одеса: Атлант, 2010. – 500 с.

2. Карпук А.І. Економічне регулювання лісокористування в ринкових умовах : [монографія] / А.І. Карпук; КМ України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 490 с.

3. Побурко Я. О. Моніторинг конкурентних переваг лісогосподарських систем (на прикладі Волинської області) : Моногр. / Я.О. Побурко, О.М. Шубалий, М.Ф. Семерак; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2007. – 105 с.

4. Хвесик М.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів : [монографія] / М.А. Хвесик, В.А. Голян; Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – К.: Кондор, 2007. – 480 с.

5. Хвесик М.А. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституціональне та інноваційно-інвестиційне забезпечення: [монографія] / М.А. Хвесик, О.М. Шубалий, Н.М. Василик. – К.: ТЗОВ «ДКС», 2011. – 498 с.

Нагорная В.В., студентка 4 курса, факультет менеджмента
Белорусский государственный экономический университет, Минск, Беларусь

РАЗВИТИЕ АГРОПРОМЫШЛЕННОЙ ИНТЕГРАЦИИ В МИРОВОМ СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

Развитие сельскохозяйственной интеграции является одним из основных путей совершенствования аграрного комплекса, что сегодня является важной задачей в мире. Последнее столетие – это годы мировой интеграции. Этот процесс взял свое развитие в 60-70-е годы XX века, когда в мировом сельском хозяйстве (сначала в наиболее развитых капиталистических странах, прежде всего в США) начался технологический сдвиг, который назвали «агропромышленная интеграция» [1]. С того времени появилось много форм и видов интеграции в сельском хозяйстве.

Процесс агропромышленной интеграции представляет собой организационно-технологическое, экономическое и информационное объединение субъектов сельского хозяйства с перерабатывающими, транспортными, обслуживающими и другими предприятиями и организациями.

Агропромышленная интеграция – это новая форма объединения организаций, которая отличается от объединений в промышленности и сфере услуг и особенностью которой является межотраслевой характер, т.к. она означает объединение предприятий двух разных отраслей экономики – промышленности и сельского хозяйства [2]. Интеграция отражает взаимозависимость аграрного и промышленного, усиливая эту взаимозависимость созданием экономического и коммерческого механизма, который обеспечивает промышленность сельскохозяйственным сырьем.

В своем развитии агропромышленная интеграция прошла через разные организационные реформы и механизмы согласования интересов предприятий сельского хозяйства и перерабатывающей промышленности.

Сегодня причиной развития интеграции в сельском хозяйстве стал экономический кризис, выход из которого в одиночку сельскохозяйственным и перерабатывающим предприятиям затруднен. Если рассматривать планово-административную экономику, то взаимоотношения в тех условиях между отраслями АПК регулировало государство, а в настоящее время, с переходом к рынку, проблемы взаимосвязями между предприятиями перешли к их собственникам. Возникающие противоречия внутри хозяйств, в том числе между сельскими товаропроизводителями, перерабатывающими и агросервисными предприятиями, легче разрешаются при объединении их в форме агропромышленной интеграции.

Опыт прошлых лет показывает, что наилучших результатов достигают предприятия крупнотоварного производства [3]. Малое предприятие не может конкурировать с крупной сельскохозяйственной организацией из-за небольших объемов производства, что делает его деятельность более неустойчивой к изменяющимся условиям.

Большое количество *преимуществ* имеют крупные агропромышленные структуры:

- при формировании интегрированной структуры происходит объединение финансового, промышленного, аграрного и торгового капитала, что создает условия для привлечения инвестиций и кредитных ресурсов;
- объединение потенциальных возможностей отдельных предприятий, что дает возможность создания полного цикла производства, переработки продукции и ее реализации, причем будут вытесняться посредники, а тем самым повышаться получаемая прибыль;
- возрастание объемов продаж с помощью расширения производства в результате увеличения числа рынков сбыта;
- снижение финансовых рисков для отдельных предприятий;
- уменьшение постоянных затрат на единицу продукции, вследствие чего произойдет снижение себестоимости сельскохозяйственной продукции;
- эффективное перераспределение имеющихся материальных ресурсов между участниками интегрированного объединения;
- использование передовых технологий в аграрном производстве;
- привлечение высококвалифицированных рабочих кадров, с гарантировано высоким уровнем заработной платы, что является важным стимулом для притока трудовых ресурсов в сельскую местность [3].

Однако, несмотря на множество преимуществ сельскохозяйственной интеграции, существуют *недостатки*, с которыми приходится столкнуться каждому участнику интегрированной структуры и найти способы решения данных проблем.

Самым главным недостатком можно выделить потеря хозяйственной независимости организаций, которые являются участниками интегрированного объединения, в процессе развития интеграции они выступают структурными подразделениями. В результате с данными хозяйствами не обговариваются цены на продукцию, они редко участвуют в распределении прибыли, полученной на конечном этапе производства.

Большинство сельскохозяйственных предприятий, вошедшие в интегрированное формирование и имевшие достаточно высокий уровень кредиторской задолженности, были обязаны принять не всегда выгодные для их условия от предприятий-интеграторов.

Еще одной частой проблемой между участниками интегрированных структур в сельском хозяйстве является земельный вопрос, который и имеет два направления его решения: 1) передача земли в аренду интегрированным структурам; 2) перевод земли в уставный фонд.

Если при первом варианте решения этой проблемы предприятия-участники земельных участков не теряют права собственности, то другой вариант разрешения вопроса не может гарантировать это право. Основной приоритет отдается земельным отношениям на основе аренды [4]. Однако для этого важно, чтобы отношения между арендатором и арендодателем были справедливыми и доверительными. В большинстве случаев головные компании агроструктур

предпочитают заключать долгосрочные арендные договоры, но это не устраивает собственников земельных паев, так как нелегко определить справедливый уровень арендной платы на десять лет вперед при быстроизменяющейся рыночной ситуации. Поэтому образование общественных объединений будет решать многие проблемы в поставленном вопросе.

Нередко материальные ресурсы, производственные объекты и основные фонды, приобретаемые предприятием-интегратором, ставятся на баланс головной компании, а их стоимость включается в уставной капитал интегрированной структуры. В результате чего, все средства производства, которые расположены на территории сельскохозяйственного предприятия-участника, переходят в собственность интегратора.

Многие интеграторы обычно уклоняются от решения проблем с социальной сферой сельской местности, так как считают, что это не их функциональные обязанности, а обязанности органов управления муниципальных образований, что вызывает конкуренцию между «посторонними» и «здешними».

На сегодняшний день крупные агроструктуры в краткие сроки не могут найти управленческие кадры, испытывая трудности в данном вопросе. В то же время необходимо, чтобы весь интеграционный процесс протекал под единым руководством, с помощью чего можно достигнуть непрерывности (целостности) и ответственности за конечный результат проделанной работы.

Для наиболее эффективного функционирования в агроструктурах важно сформировать корпоративную культуру. Управление хозяйственными единицами должно соответствовать условиям современного рынка, как по организационной структуре, так и по выполнению важнейших функций: маркетинг, сбыт, стратегическое планирование, управление финансами, управление издержками производства и качеством продукции. Менеджмент всех предприятий, входящих в агрокорпорацию, обязаны владеть передовыми технологиями управления, в том числе интегрированными системами управления.

Для последующего развития интеграционных процессов в сельском хозяйстве следует соблюдать следующие *принципы*: добровольность вступления в агрообъединение, внедрение инновационных технологий в аграрный сектор, инвестирование сельскохозяйственного производства, формирование благоприятных условий сотрудничества, реализация интересов всех участников интегрированной структуры, а также совершенствование земельных отношений и отношений собственности.

В целях предотвращения возникновения проблем деятельности интегрированных объединений требуется система мер государственного регулирования, а именно:

- совершенствование нормативно-правовой базы интегрированных систем;
- корректировка налоговой политики для агрообъединений и их участников;
- развитие системы ценообразования в интегрированных объединениях;
- совершенствование финансово-кредитного механизма;

- обеспечение научного сопровождения и организации консультационно-методической работы по проблемам интеграции;
- обеспечение контроля функционирования интегрированных формирований;
- защита интересов предприятий-участников агрообъединений;
- совершенствование официального статистического учета интегрированных структур [4].

Таким образом, роль интеграции в сельском хозяйстве для современного мира безусловно огромна, так как предприятию значительно легче конкурировать на рынке, если его масштабы позволяют не только производить отдельные виды сельскохозяйственной продукции, но и хранить ее, перерабатывать и реализовывать. Перечислим пункты, которые наиболее значимы для экономики сельского хозяйства:

- 1) эффективное распределение ресурсов между субъектами;
- 2) сглаживание сезонности в аграрном производстве и в получении доходов за счет комбинирования многих видов деятельности;
- 3) уменьшение зависимости от погодно-климатических условий;
- 4) противостояние стихии рынка сельскохозяйственной продукции путем крупномасштабного планирования и консолидации предложения;
- 5) повышение конкурентоспособности агробизнеса;
- 6) уменьшение транзакционных издержек;
- 7) повышение инвестиционной привлекательности производства сельскохозяйственной продукции.

В конечном итоге, интеграционные процессы охватили весь мир и сельское хозяйство в том числе. Объединение сельскохозяйственных организаций приобретает все большую популярность, однако имеет множество как положительных, так и отрицательных эффектов.

Настоящий материал подготовлен в рамках функционирования студенческой научно-исследовательской лаборатории «Агроэкономика».

1. Мир Знаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mirznaniy.com/a/156801/otraslevaya-struktura-mirovogo-khozyaystva>. – Дата доступа: 03.11.2017.
2. Свободная энциклопедия Википедия [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Агропромышленная_интеграция – Дата доступа: 30.10.2017.
3. MacroEconom [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.macro-econom.ru/econom-2107-1.html>. – Дата доступа: 08.11.2017.
4. Бесплатная электронная библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://konf.x-pdf.ru/18selskohozyaistvo/150787-1/integraciya-v-selskom-hozyajstve>. – Дата доступа: 05.11.2017.

Нигматова О. С., аспирант

Луганский национальный аграрный университет, г. Харьков

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ БРЕНД-ОБЪЕДИНЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ И ПОТРЕБИТЕЛЕЙ ОРГАНИЧЕСКИХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ТОВАРОВ

Фундаментальным общественным отношением рынка, как внешнего выражения сферы обращения, исходя из теории Карла Маркса, является отношение между владельцем товара и владельцем денег по поводу обмена соответствующими товарами. Стало быть, главная проблема рынка заключается в скорейшем осуществлении обмена [2]. Для ускорения процесса обмена капиталисты используют государство, коллективные объединения между собой, пытаясь снизить издержки производства и обращения. В контексте рынка органических сельскохозяйственных товаров государство не является союзником фермеров органического сельского хозяйства (ФОСХ), выражая и защищая по преимуществу интересы фермеров традиционного сельского хозяйства (ФТСХ), а объединения ФОСХ не интегрируют сознательно и целенаправленно в свою деятельность владельцев денег, индивидуальных потребителей, которые бы могли защищать интересы ФОСХ посредством распространения ценностей органического сельского хозяйства (ОСХ) [1]. Этот недостаток восполняется функционированием бренда ФОСХ, главным содержанием которого является взаимодействие с потребителями, информирование потребителей о ценностях ОСХ [4]. Однако если объединения ФОСХ односторонни в смысле интеграции потребителей, то практика бренда односторонняя, поскольку предельно индивидуализирована, поэтому не создает целостного представления у потребителей по поводу сущности органического сельскохозяйственного товара (ОСТ) [3]. Другими словами, объединениям ФОСХ не хватает подхода к потребителям, который есть у брендов ФОСХ, а бренду ФОСХ не хватает коллективности объединений ФОСХ. Стало быть, возможно, предположить возникновение нового общественного образования, в котором односторонности текущих практик решения проблем РОСТ можно преодолеть, то есть, предположить определенный синтез этих практик. Однако этот синтез не может быть механическим объединением двух противоположных практик, но будет результатом переосмысления оснований РОСТ, а значит, создания нового основания для взаимопроникновения, синтеза объединений ФОСХ и бренда ФОСХ.

Таким основанием является структурное изменение фундаментального общественного отношения рынка. Дело в том, что в современном капитализме потребитель, владелец денег, осуществляет всеобщий труд, то есть, создает общественные отношения по поводу товаров, распространяя о них сведения, разделяя ценности их производителей и т.д. Другими словами, потребитель является со-производителем товара, привлекается капиталистами для осуществления всеобщего труда с целью ускорения обращения, уменьшения издержек производства и обращения товаров, расширения рынка. Поэтому

синтез бренда ФОСХ и объединения ФОСХ необходимо обозначить как бренд-объединение ФОСХ и потребителей (далее – бренд-объединение) и определить его следующим образом: это сознательная и систематическая организация всеобщего труда потребителей со стороны ФОСХ для воспроизводства ОСХ на местном, региональном и национальном уровнях. Всеобщий труд потребителей осуществляется по поводу защиты сертификации ОСТ, пропаганды экологически-ориентированного образа жизни, критики ТСХ посредством осуществления труда с использованием средств и предметов труда, предложенных ФОСХ (виртуальные и реальные средства труда: сайты, социальные сети, магазины, волонтерская деятельность, ярмарки и пр.). Бренд-объединение повлияет на уменьшение времени/издержек обращения ОСТ, что увеличит объем реализуемой стоимости и, одновременно может частично обусловить уменьшение цены ОСТ. Итак, потребитель становится внештатным работником производителя ОСТ, не только участвуя в производстве физического «тела» ОСТ (работая волонтером на ФОСХ), но также создавая и воспроизводя идейную потребительскую стоимость ОСТ (образ жизни и пр.), распространяя о нем информацию, привлекая новых потребителей, тем самым, обеспечивая воспроизводство ОСХ.

Важной характеристикой бренд-объединения является указание на сознательность и систематичность организации всеобщего труда потребителей. Это значит, что все те формы взаимодействия с потребителем, которые, так или иначе, осуществляются в пределах существующих объединений ФОСХ и бренд-объединения ФОСХ, должны быть соединены в систему средств труда для потребителей, используя все силы и способности последних относительно создания общественных отношений, смыслов, значений по поводу ОСТ и пр., в условиях пространственно-временного ограничения труда потребителей, стимулирования абстрактного труда, создающего стоимость. Таким образом, прежде раздробленные и разъединенные практики работы с потребителем должны уступить место формированию «детерриториализированной фабрики» (по меткому замечанию Адама Арвидссона [5, с. 30, 82), результатом деятельности которой являются лояльные потребители-сопроизводители ОСТ, с новыми потребностями и экологически-ориентированным мировоззрением, с одной стороны, а также воспроизводство в расширенном масштабе ФОСХ, с другой стороны.

1. Нигматова Е. С. К определению понятия рынка органической сельскохозяйственной продукции [Электронный ресурс] / Е. С. Нигматова // Эффективна економіка. – 2017. – № 8. Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=5740> (дата доступа: 04.12.17).

2. Нигматова Е. С. Теоретические основания понятия рынка органической сельскохозяйственной продукции / Е. С. Нигматова // Агросвіт. – 2017. - № 15-16. – С. 62-76.

3. Нігматова О. С. До визначення поняття об'єднання в контексті ринку органічних сільськогосподарських товарів / О. С. Нігматова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2017. – № 26. (у друці).

4. Нігматова О. С. Процес розвитку бренду в умовах об'єднання виробників органічних сільськогосподарських товарів / О. С. Нігматова // Проблеми системного підходу в економіці. – 2017. – № 5, Т. 61. (у друці).

5. Arvidsson A. Brands. Meaning and value in media culture / A. Arvidsson. - London & New York : Routledge, 2006. - 168 p.

Новосад О. В., аспірант кафедри аналітичної економіки та природокористування

Стрішенець О. М., д. е. н., професор, завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток національного ринку газу на сучасному етапі формування ринкових відносин, обумовлює необхідність безперервного пошуку та максимального впровадження інноваційних технологій. Саме ефективність проведення інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах, є стратегічно важливою складовою соціально-економічного показника рівня життя.

Надійне безперебійне та економічно ефективне функціонування газорозподільної мережі потребує впровадження нових технологій. Загалом, на сьогоднішній день інноваційні підходи становлять основу конкурентоспроможності багатьох галузей, в тому числі і газорозподільної.

Значний внесок у розвиток теоретичних основ функціонування інновацій в газорозподільних підприємствах здійснили такі вітчизняні науковці, як О. Гарматюк, Л. Голубовський, Л. Гораль, С. Груб'як, Н. Васишин, О. Дзьоба, С. Мацола та ін., які досліджували питання аналізу та оцінки ефективності функціонування газорозподільних підприємств, їх потенціал та інноваційні напрями підвищення ефективності аналізу витрат та стійкості підприємств. Однак, потребують подальшого розгляду питання використання інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах з метою підвищення конкурентоспроможності, а також аналізу їх стану та формування рекомендацій щодо стратегії їх впровадження [1].

Під механізмом формування та реалізації інноваційної політики слід розуміти комплексну довготермінову програму організаційно-економічного розвитку ГРС, яка повинна включати методи залучення результатів інноваційної діяльності для підвищення стійкості та відтворення організаційно-економічних ресурсів, їх планування та забезпечення організаційно-економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності регіональних газорозподільних підприємств.

Газорозподільні підприємства (ГРП) є одним з елементів стратегічно важливої газотранспортної галузі і мають значний економічний і соціальний вплив на рівень життя країни та її енергонезалежність. Складна ситуація на вітчизняних підприємствах в період кризи, відсутність необхідного розвитку і навіть стабільності відображає недостатньо враховані можливості чи невикористані ресурси.

Інноваційна політика - є складовою стратегії розвитку ГРС та виступає чинником забезпечення її ефективного функціонування і організаційно-

економічного розвитку в майбутньому, яка дозволить акумулювати фінансові ресурси, залучити інвестиції для модернізації та розбудови газотранспортної системи України [2].

Слід відзначити, що процес залучення інноваційної діяльності неможливий без збору інформації про ринкове середовище функціонування підприємств ГТС та її детального аналізу. На цьому етапі потрібно застосовувати відповідний механізм теоретичних та практичних заходів, які знаходять своє відображення в організаційно-економічному інструментарії: організаційно-економічний аналіз, статистичні методи, економіко-математичне моделювання, емпіричний метод та метод логічної абстракції.

Одними з першими етапів формування та реалізації інноваційної політики є визначення аспектів та видів інновацій, формування стратегічних цілей та завдань інноваційної політики щодо підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств.

В умовах організації ринкових форм господарювання перед газорозподільними підприємствами стоїть проблема підвищення конкурентоспроможності та зміцнення стійкості [3].

Механізм формування інноваційної політики щодо підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств повинен містити такі складові:

- нормативно-правове забезпечення та регулювання процесу транспортування газу;
- аналіз стану використання інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах;
- напрями фінансового забезпечення інноваційних заходів на газорозподільних підприємствах;
- перспективи підвищення конкурентоспроможності в результаті інноваційних змін;
- диверсифікація інноваційної політики на газорозподільних підприємствах регіону;
- вплив конкурентоспроможності газотранспортних підприємств на соціально-економічний розвиток регіону.

Заключним етапом механізму формування та реалізації інноваційної політики підвищення конкурентоспроможності газорозподільних підприємств є забезпечення моніторингу, контролю, оцінювання ефективності, який дозволяє вчасно внести певні корективи задля досягнення найкращого результату.

1. Гораль Л. Т. Аналіз макросередовища функціонування газотранспортних підприємств в контексті використання їх потенціалу / Л. Т. Гораль // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2015. – 1 (111). – с.122-126.

2. Павлов К. В. Державне регулювання та нормативне забезпечення діяльності газотранспортних підприємств в Україні / К. В. Павлов, М. І. Коротя, М. О. Теслюк // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів "Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень" (16-17 травня 2017 року) : – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. – С. 706-708.

3. Стрішенець О. М. До питання про майбутнє теорії ринкового фундаменталізму / О. М. Стрішенець // Науковий вісник. – Серія : Економічні науки / Буковинський держ. фінанс. ун-т. – Чернівці : Вид-во БДФУ, 2012. – Вип. 1. – С. 386-391.

Однорог М.А., к. е. н., доцент, докторант
відділу теорії економіки і фінансів
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління»
Міністерства фінансів України
м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Аграрна економіка і аграрний ринок – це інтегрований результат конкуренції товаровиробників і покупців сільгосппродукції кожен з яких діє за визначеними правилами. Для дослідження стратегії та ідентифікації вектора їх розвитку найбільше підходить інституціональна методологія. Саме вона здатна дати теоретичне пояснення як загальним, так і специфічним тенденціям модернізації аграрної сфери, виробити практичні рекомендації щодо доцільного регулювання аграрних ринків. Однак слід враховувати, що «один лише інституціоналізм жодним чином не може стати методологічною панацеєю як для України, так і будь-якої іншої країни. Він повинен органічно «влитися» в склад еволюційної теорії поряд з іншими підходами, системно описують трансформаційні та трансакційні фактори» [2, с. 32]. З позиції сучасного неоінституціоналізму інституціональна парадигма – це загальне ядро, масштабний фундаментальний підхід, що ефективно використовується для вивчення широкого кола економічних проблем.

У ході трансформації української економіки було виявлено, що її ефективне функціонування в першу чергу залежить від розвиненості її інститутів. Створення ефективної інституційної структури просторової економіки, формування активної мотивації поведінки адекватної умовам ринкової економіки, стають пріоритетними в умовах переходу від трансформації до модернізації.

Складна ситуація і практика управління сільськогосподарськими підприємствами показують, що досягнення сталого розвитку сільського господарства регіону вимагає розробки стратегії його інституціональної модернізації. Інституціональна модернізація передбачає зміну правил поведінки економічних факторів задекларованих у відповідних документах, стратегіях, концепціях, які визначають цілі та завдання розвитку агросфери, інструменти їх досягнення.

В якості сформованих економічних факторів, що забезпечують реалізацію стратегії інституціональної модернізації аграрної сфери, як сукупності прогнозованих напрямків її оновлення, виступають:

- досягнення цілісності інституціонально-правових основ агросфери;
- формування аграрних ринків та ринкової інфраструктури;
- підвищення коефіцієнта монетизації ВВП;
- зниження податкового тягаря;
- накопичення вітчизняного промислового і фінансового капіталу;

- підвищення якості людського капіталу;
- формування ринкової ментальності та підприємницької активності населення;
- активне включення України в світове господарство, що стимулює підвищення конкурентоспроможності суб'єктів агросфери.

Ці об'єктивні факторні умови забезпечують вирішення проблем розвитку аграрної сфери на основі використання механізмів інституційного проектування, стратегічного планування та прогнозування [3, с. 44].

Специфіка інституціональної модернізації аграрної економіки України виявляється в накладенні процесів ринкової трансформації національної економіки на її прискорену інтеграцію в світове господарство, що зумовлює функціональні перетворення, реструктуризацію та інституційну реорганізацію системи формування механізмів взаємодії суб'єктів аграрної економіки [4, с. 312].

Механізм інституційної модернізації аграрної сфери України включає в себе два альтернативних варіанти: відбувається або трансформація старих неформальних інститутів у нові формальні (і назад), або адаптація старих формальних норм до нових неформальних (і назад), що обумовлено нелінійним, зворотно-поступальним характером розвитку України. В результаті в інституційній структурі української агроeкономіки взаємодіють застарілі норми (навички самостійного підприємницького господарювання на землі, що збереглися в неформальній економіці підсобних господарств населення) і створені якісно нові інститути: державні органи і установи (які здійснюють ведення земельного кадастру, закупівельні і товарні інтервенції, моніторинг цін на продовольчих ринках, контрольні служби – ветеринарного, епідеміологічного нагляду та ін.); економічні структури (агрофірми, фермерські господарства, агрохолдинги); закупівельні фірми і організації; кооперативні структури, банківські, страхові і інші фінансові організації, що обслуговують аграрну сферу. Специфіка лінійно-нелінійного розвитку обумовлює необхідність визначення орієнтирів модернізації аграрної політики.

Сама по собі аграрна політика спрямована на динамічний і ефективний розвиток не тільки сільськогосподарського виробництва та інших галузей агробізнесу, але і забезпечення на цій основі зростання життєвого рівня населення і суспільного процесу в країні. Інституційна структура аграрної політики включає в себе системні (зовнішні) інститути, які визначають тип координації економічної системи (інститут власності, інститути, які визначають порядок прийняття та коригування економічних рішень, норми господарської етики) та локально-організаційні (внутрішні) інституції, знижують ступінь невизначеності і сприяють мінімізації трансакційних витрат. Кожен з перерахованих елементів впливає на аграрну політику і модернізується в ході зміни її стратегії. Інституційні механізми державного регулювання агросфери поділяються на політичні, фінансові, правові, організаційні та інформаційні. При визначенні стратегії модернізації аграрної сфери необхідною умовою є відносна стабільність інституціональної структури та чітко досліджуваний вектор інституціональних змін. Обмеження модернізації базового інституту власності як системоутворюючого в інституційній структурі зумовлені недосконалістю

правового поля, адміністративними бар'єрами у цій галузі, недостатньо прозорими механізмами надання і припинення прав власності на землю, нерозвиненістю земельного ринку. У загальній тенденції модернізації інституту земельної власності чітко тестується її концентрація, обумовлена, насамперед, потребами сучасного висококомеханізованого сільського господарства.

Двоїстий характер модернізації на мезорівні української економіки проявляється в тому, що відбувається, з одного боку, фіналізація ринково-трансформаційних перетворень, а з іншого – перехід від індустріального до інноваційного типу відтворень, тобто зміна змісту економічних відносин. При цьому господарський простір регіону характеризується високими міжрегіональними бар'єрами на шляху потоків ресурсів, а також економічними розривами, які склалися між регіонами і зумовлюють сегментацію господарського простору, що детермінує формування в межах території як стабільних, стійко розвиваються, так і неспроможних (депресивних) зон. Як наслідок при узгодженні інтересів економічних суб'єктів реалізація стратегії модернізації інститутів аграрної сфери забезпечується диференційованістю застосовуваних інструментів державного регулювання [1, с. 63].

Державне регулювання аграрної сфери виступає необхідною складовою ефективного функціонування сільськогосподарського виробництва і являє собою взаємопов'язане поєднання економічних регуляторів (цін, фінансово-кредитних інструментів, державних інтервенцій та ін), націлених на розширення збуту сільгосппродукції на внутрішньому ринку через підвищення економічної доступності продовольства та формування держзамовлення на поставку продовольства на стимулювання вітчизняного сільгоспвиробництва і на підвищення ступеня вирішення проблем продовольчої безпеки країни. Ці регулятори перманентно виникають як внаслідок трансформацій, так і цілеспрямованих управлінських впливів держави, які за критерієм механізму впливу класифікуються на економічний, соціальний і екологічний.

Модернізація аграрної політики проявляється в:

- зміні її цільової спрямованості з відродження сільськогосподарського виробництва після трансформаційного спаду;
- реструктуризації інструментів реалізації аграрної політики через перехід від переважно прямої підтримки сільськогосподарського виробництва (субсидування процентної ставки за кредитами, компенсації на паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, придбання техніки та ін.) до непрямой підтримки попиту (через продовольчі талони), що дозволяє одночасно вирішити соціальну проблему життєзабезпечення незаможних в умовах розширення економічної кризи;
- більш ефективного використання інструментів державного регулювання на основі забезпечення своєчасності державних торговельних і закупівельних інтервенцій, проведення річних аукціонів із закупівлі зерна в державні продовольчі фонди в третьому кварталі року (в період збирання).

Конкурентоспроможність аграрного виробництва України як інтегративно-критеріальна характеристика модернізації агроекономічної системи забезпечується, з одного боку, державною підтримкою дрібнотоварного сектора

агровиробництва і стимулюванням кооперації його суб'єктів, а з іншого – інтеграцією великих сільгосп підприємств. Подвійність запропонованої аграрної політики проявляється в тому, що з одного боку стимулювання інтеграції великих агропідприємств формує умови на внутрішньому ринку, дискримінуючи положення середніх і малих агрофірм і знижуючи їх конкурентоспроможність. З іншого боку, державна аграрна політика виборчої підтримки дрібнотоварного агровиробництва детермінується необхідністю забезпечення захисту вітчизняних товаровиробників від іноземних конкурентів яким національні уряди та наднаціональні міжурядові органи надають політичну і фінансову підтримку, а також штучно формує конкурентоспроможність виробленої продукції.

Стратегія модернізації розвитку аграрної сфери на основі динамічного освоєння національних і запозичених (імітаційних) технологічних інновацій передбачає впровадження організаційних, у тому числі управлінських інновацій, що забезпечується відповідністю вимог креативності та якості сформованого людського капіталу в контексті професійно-кваліфікаційного рівня населення та його економічної свідомості. У цьому зв'язку якісне вдосконалення трудових ресурсів виступає найважливішим орієнтиром модернізації, визначаючи переміщення вектора державної аграрної політики з загальною підтримки людського фактора на формування підприємницького прошарку на селі, поряд зі зняттям адміністративних бар'єрів його функціонування, а також створення мережі бізнес-інкубаторів та єдиного регіонального навчального центру агробізнесу. Результатом стимулювання процесів кооперації стане зворотний механізм формування агрохолдингів - «знизу», від сільського господарства, а не «зверху», від промислової або зерноторгівельної корпорації, що забезпечить стійкість цього нового організаційно суб'єкта аграрного ринку.

Кризові явища у світовій економічній та фінансовій системі, загроза подальшої ескалації кризи на міжнародних продовольчих ринках і загострення у зв'язку з цим проблеми продовольчої безпеки висувають наступні стратегічні орієнтири модернізації інститутів аграрної сфери:

- розвиток інфраструктури продовольчого ринку та підвищення її доступності для всіх товаровиробників агропродовольчої сфери;
- комплексна оцінка ступеня продовольчої безпеки.

1. Вольчик В. В. Эволюционный подход к анализу институциональных изменений / В. В. Вольчик // TERRA ECONOMICUS. – 2012. – Том 10. № 4. – С. 62-69.

2. Гриценко А. А. Институциональная архитектура: предмет, основные законы, методология / А. А. Гриценко // Наукові праці ДонНТУ. Випуск 103- 1. – 2006. – С. 31-37. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.donntu.edu.ua/fem/vip103-1/103-1_03.pdf

3. Полищук Л. И. Аутсорсинг институтов / Л.И. Полищук // Вопросы экономики № 9. – 2013. – С. 40-65

4. Toffler A. Powershift: Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21 st century. N.Y.: Bantam Books, 1984. – 585 p

Олефіренко Т. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Мельниченко М.О., магістр 1 року навчання факультету менеджменту
Національного університету біоресурсів і природокористування України

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Постановка проблеми. Реалізація земельного реформування сприяла стимулюванню становлення ринкових механізмів регулювання земельних відносин. Радикальний характер цих реформ призвів до трансформації всієї системи земельних відносин, що спричинило низку проблем, пов'язаних зі зниженням ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, зменшенням родючості ґрунтів, порушенням науково обґрунтованих систем землеробства тощо. У зв'язку з цим виняткової актуальності набувають питання щодо державного регулювання та механізмів функціонування земельних відносин у сільському господарстві.

З кожним роком зростає соціальна напруга на селі, погіршуються умови проживання у сільській місцевості, звужується сфера прикладання праці, погіршується стан навколишнього середовища та ін. При розробці пропозицій щодо удосконалення земельних відносин в Україні варто звернутися до успішного досвіду розвинених країн, де пріоритетом регуляторної політики держав є забезпечення сільського розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізмам регулювання й розвитку земельних відносин в аграрній сфері присвячено дослідження В.Я. Амбросова, Г.Д. Гуцуляка, А.С. Даниленка, Д.С. Добряка, С.М. Кваші, В.Я. Месель-Веселяка, Л.Я. Новаковського, П.Т. Саблука, В.М. Трегобчука, А.М. Третьяка, М.М. Федорова, Г.В. Черевка та інших науковців.

Оскільки земля виконує важливі суспільні функції на селі, земельні відносини потребують чіткої регламентації з боку держави. У ході реформування аграрного сектора економіки у земельних відносинах та їх регулюванні відбулись серйозні зміни: прийняття Земельного Кодексу, роздержавлення і приватизація сільськогосподарських земель, зміна форм власності на землю тощо. Як показує практика, у сучасному сільському господарстві певною мірою через недосконалість наявних нині механізмів регулювання земельних відносин, відбулася поляризація між індивідуальним сектором (особисті селянські господарства, фермерські господарства та ін.) і великим агробізнесом, соціоекономічні наслідки діяльності якого часто мають негативний характер. Тому, на наш погляд, існує нагальна потреба у розробці адекватних заходів, спрямованих на дотримання засад сільського розвитку.

Земельні відносини – це відносини між громадянами, юридичними особами, місцевими органами самоврядування та органами державної влади з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ресурсами (ділянками землі). Земельні відносини – результат тривалого суспільного розвитку, практики використання і охорони земель, форм власності і господарювання, пріоритетних

способів устрою території. Вони визначаються національними, соціальними, економічними і природними особливостями реалізації функції землі як об'єкта природи, основного засобу виробництва в сільському господарстві, природного ресурсу і об'єкта майна.

Враховуючи те, що виробництво рослинницької продукції в аграрних підприємствах залежить від змін на зовнішніх ринках, потреби яких у продовольстві поступово зростатимуть, очевидно, що необхідність у нарощенні виробництва в подальшому збільшуватиметься. Інше питання – за якими цінами буде реалізуватися сільськогосподарська продукція і який розмір доданої вартості вона буде мати? В умовах інтеграції України у ринки ЄС головною проблемою в державному регулюванні земельних відносин є необхідність поєднання ефективного землекористування, забезпечення продовольчої безпеки країни та дотримання вектору сільського розвитку.

Земля тепер як об'єкт власності стає для селян: головним засобом сільськогосподарського виробництва; надійною сферою матеріалізації грошового капіталу і заощаджень населення, що не піддається впливу інфляції та політичної кон'юнктури; реальною перспективою включення в рентні відносини селян, котрі одержали земельні частки; просторовою базою розвитку суспільного виробництва. Властивістю землі є її рентоздатність, тобто можливість її власникові і землекористувачеві мати постійний доход. За своєю економічною сутністю рентоздатність виражає потенційну й фактичну прибутковість землі як об'єкта власності і господарювання. Природний виробничий потенціал землі – це тільки природна основа економічного прояву рентоздатності, а реальним вираженням рентоздатності конкретної ділянки землі може бути лише надлишковий чистий доход, отриманий від її експлуатації. Держава повинна зберегти контроль за формуванням земельних відносин відповідно до затвердженого законодавства, розробляти і застосовувати механізми економічного й адміністративного впливу на становлення цього процесу. Метою регулювання земельних відносин, що формуються, має бути: по-перше, забезпечення достатньої ефективності використання сільськогосподарських угідь; по-друге, задоволення екологічних вимог, висунутих суспільством; по-третє, здійснення “соціально справедливого”, з погляду більшості населення, ринкового перерозподілу землі.

Державна система регулювання повинна бути здатною гнучко адаптуватися до змін загальноекономічної ситуації і водночас достатньо стабільною у застосуванні на тривалий період часу економічних та соціальних регуляторів земельних відносин: оподаткування; ціноутворення; фінансово-кредитних відносин; інвестування; соціального розвитку села.

У Концепції державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 р. зазначені основні проблеми володіння, користування і розпорядження землею, а саме: незавершеність процесів реформування економічних та правових відносин власності; недосконалість системи державного управління у сфері використання і охорони земель; нерозвинутість автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру; відсутність механізму економічного стимулювання використання і охорони земель. Ці проблеми нині актуальні, оскільки

протягом тривалого періоду в Україні так і не створені належні інституційні передумови для збалансованого розвитку сільського господарства. З огляду на вищевикладене, на нашу думку, ключовими аспектами удосконалення державного управління та регулювання земельних відносин, є такі:

1. Вирішення актуальних проблем, що виникли внаслідок недорозвиненості інституту приватної власності на землю.

2. Розробка та імплементація інструментів сільського розвитку.

Тому для поліпшення державного регулювання земельних відносин у сільському господарстві необхідно: удосконалювати нормативно-правову базу, зокрема щодо регулювання орендних земельних відносин у частині розроблення закону «Про оренду земель сільськогосподарського призначення», що детально регламентуватиме різні аспекти орендного землекористування; концентрувати землі в руках ефективних землекористувачів і землевласників на основі розвитку оренди; знижувати рівень трансакційних витрат при оформленні угод із земельними ділянками; запроваджувати механізми захисту земель сільськогосподарського призначення від вилучення їх із сільськогосподарського обігу; розвивати інститути землеустрою та державного моніторингу використання і охорони земель.

Висновки. Подальші трансформації у сфері земельних відносин повинні бути спрямовані на відновлення регулювальної ролі держави щодо раціонального й ефективного використання земельних ресурсів у сільському господарстві та створення системи землекористування, заснованої на орендних відносинах і ефективному господарюванні аграріїв. При цьому механізми державного регулювання земельних відносин повинні бути спрямовані на створення раціонального землекористування, зниження фінансових і матеріальних витрат у сільськогосподарському виробництві, охорону земель від впливу негативних природних і антропогенних чинників, прискорення соціально-економічного розвитку сільських територій, забезпечення продовольчої безпеки країни, сприяти підвищенню ефективності використання земельних ресурсів, проявлятися в поліпшенні сільсько-господарських угідь, збереженні ґрунтової родючості.

1. Література: 1. Мартин А.Г. Державне регулювання ринку земель: принципи, завдання, механізми // Землеустрій і кадастр. – № 1. – 2008. – С. 35-41.

2. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило та ін]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.

3. Рогач С. М. Економічні важелі оптимізації земельних відносин в Україні // С.М. Рогач // Науковий вісник. -2010 вип. 18.1.-С. 150-155. ;

4. Люшин В.Г. Еколого-економічні основи формування системи охорони земель сільськогосподарського призначення: дис.... канд. екон. наук: 08.00.06 / В. Г. Люшин. — К., 2015. — 192 с. ;

5. Солодовникова М.П. Эволюция земельных отношений / М.П. Солодовникова // Теория и практика актуальных исследований в гуманитарных, правовых и экономических науках. — Типография Воронеж. ЦНТИ — филиал ФГБУ «РЭА» Минэнерго России. — 2014. — С. 100–104. ;

6. Чудовська В.А. Концептуальні підходи до удосконалення системи регулювання земельних відносин в аграрному секторі / В.А. Чудовська // Екологічні, соціальні й економічні аспекти розвитку АПК на засадах раціонального ресурсовикористання: [монографія] / за ред. П.В. Писаренка, Т.О. Чайки, О.О. Ласло. — П.: Сімон, 2015. — С. 155–169. ;

7. Чудовська В.А. Механізм державного регулювання екобезпечного використання земельних ресурсів / В.А. Чудовська // Збалансоване природокористування. — 2015. — № 1. — С. 65–69.;

8. Шкуратов А.И. Эколого-экономические проблемы сельскохозяйственного землепользования в процессе реформирования земельных отношений в Украине / А.И. Шкуратов // Проблемы экономики: сб. науч. тр. — Минск: Ин. системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2013. — №1 (16). — С. 247–257.

Петровська О.О., студентка IV курсу групи ТКДН-14

Науковий керівник: Кучер Ю.Є., асистент кафедри підприємництва і торгівлі
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського

ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ ПОЛІМЕРНОЇ УПАКОВКИ

Сьогодні наше життя важко уявити без використання полімерної упаковки. Вона використовується в усіх галузях сучасного життя і стрімко набирає обороти, розширюючи своє використання в усіх галузях нашого життя. Особливо ярко виражена її роль в сферах торгівлі продовольчими товарами та непродовольчими товарами.

Дослідженням проблеми утилізації полімерної упаковки займалися багато дослідників, таких як Сирохман І.В., а також відомі організації, а також підприємства, які мають зацікавленість в використанні полімерних упаковок.

Незважаючи на масштабне збільшення використання полімерної упаковки, її економічність, зручність, функціональність, варто зазначити її велику шкоду для нашого екологічного середовища. Важливим фактором, який впливає на погіршення екологічної обстановки, є повільний темп асиміляції відходів полімерних матеріалів при виробництві і після використання. Приблизно протягом 80 років під дією світла, тепла, вологи і мікроорганізмів полімерний матеріал може деградувати настільки, що його компоненти будуть засвоєні природою [1].

Перероблення полімерів — у цілому дорогий і складний процес. Потрібно відзначити, що для вторинного перероблення використовуються не всі типи полімерів, а лише деякі: поліетилен низької і високої густини (ПЕВГ і ПЕНГ); поліетилентерефталат (ПЕТФ); поліпропілен (ПП); полістирол (ПС). З деяких видів полімерів (наприклад ПЕТФ) можна отримувати високоякісну пластичну масу з тими ж властивостями, інші (наприклад полівінілхлорид (ПВХ)) після перероблення можуть бути використані тільки як будівельні матеріали. Що стосується перероблення полімерів в Україні, аналіз показує, що ціни на вітчизняні полімерні матеріали впритул наблизилися до закордонних, а часом і випереджають їх. А ось витрати на збір і перероблення полімерних відходів у нас у кілька разів нижчі, якщо врахувати фактичну різницю в заробітній платі та вартості енергоресурсів. Тому вторинне перероблення полімерних відходів може стати для вітчизняної економіки прибутковим [2].

В Україні була створена Державна екологічна інспекція, яка передбачає такі можливості і захищає екологію від негативного впливу [3]. Країною робиться багато роботи, щоб застосувати такі пропозиції про переробку відходів, однак дані проекти не закладені в бюджет, а інвестори несильно зацікавлені в складному отриманні прибутку, від незнайомого сегменту бізнесу. Зарубіжні інвестори можуть дати кошти, однак є бар'єри в законодавстві, що ускладнюють побудову заводів і надання інвестицій в нашу країну, тим самим можна покращити одночасно і екологічну і економічну ситуацію в країні.

У перспективі передбачається інтенсивне зростання виробництва і споживання багатьох видів полімерів. Це зумовлено їх цінними властивостями, особливо у виробництві полімерної тари:

- невисока маса дає змогу знизити транспортні витрати порівняно з металевою або скляною тарою;
- міцність і відсутність постійних деформацій;
- хімічна стійкість;
- непроникність для більшості газів та пари;
- здатність забарвлюватись у різні кольори.

Найближчим часом попит на полімерну тару щорічно зростатиме в середньому на 4 %, тоді як на скляну, металеву та картону — лише на 1—2 % [4].

Враховуючи дані показники, дуже важко почати зменшення виробництва полімерних упаковок і з часом перехід на більш екологічно чисті пакувальні матеріали. Опіраючись на ці дані, можна зауважити, що виробництво полімерних матеріалів і їх подальше використання буде стрімко зростати разом із зростанням товарів, для яких їх і виготовляють, даний ринок залишатиметься дуже перспективним і одночасно екологічно небезпечним.

Задля подолання таких складнощів і покращення екологічного і економічного стану, варто спростити оподаткування, для інвесторів, які мають бажання працювати в екологічній галузі, також необхідно створити урядом нову статтю витрат, як екологічна промисловість, яка б приносила прибутки і покращувала екологічний стан в Україні. Необхідно почати розробки еко-упаковок, які могли б самостійно розчинятись у зовнішньому середовищі без шкоди для навколишнього світу. Також необхідно обкласти додатковим податком на виробництво полімерних упаковок і запропонувати деякі пільги для підприємств, які не використовують в якості упаковки полімерні матеріали. Таким чином підприємство уповільнить виробництво полімерної упаковки, а на її зміну прийдуть більш екологічно чисті упаковки, які стануть конкурентоспроможними не лише за своїми характеристиками, а й з боку екологічності та економічності використання.

1. Оцінка пакувальної тари та її вплив на довкілля та людину та довкілля [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://tovar.dtk.net/books/book-14/chapter1384><http://eco.com.ua/content/ocinka-pakuvalnoyi-tari-ta-yiyi-vpliv-na-dovkillya-ta-lyudinu-ta-dovkillya>

2. Проблема утилізації. — [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://tovar.dtk.net/books/book-14/chapter-1384>

3. Державна екологічна інспекція України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dei.gov.ua/menyu-4/2012-01-22-11-32-56/520-zakon-ukrajini-pro-okhoronu-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha.html>

4. Сирохман І.В Товарознавство пакувальних матеріалів і тари: підручник (для студ. вищ. навч. закл.) / І.В. Сирохман, В.М. Загородня. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 616 с.

Петруха С.В., директор Інституту післядипломної освіти
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ЗАГРОЗИ ПРОЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Процес вибору Україною зовнішнього вектору руху розпочався після набуття нею політичної незалежності – 1991 р. і логічно проєцирувався до переговорів із ЄС (з 1992 р.) та підписанням Угоди про партнерство і співробітництво, яка ратифікована Верховною Радою України 10.11.1994 р., набувши чинності 01.03.1998 р. одночасно з ратифікацією всіма 15 країнами-учасницями ЄС. Строк чинності цієї Угоди повинен був завершитись через 10 р., але вже з березня 2007 р. розпочалася активна фаза переговорів щодо укладення нової так званої «посиленої» угоди, яка в політичному істеблїшменту первозданно іменувалась Угодою про асоціацію, набувши фінальних спочатку політичних, а згодом і економічних ознак практично через 10 р. з моменту проведення першого раунду переговорів. Така перманентність та часова тривалість свідчить про надзвичайну складність її політичного блоку, але особливої уваги та важливого значення для економічного блоку набуває її аграрний «маяк», який ставить перед аграрним сектором економіки (АСЕ) України нові інституціональні виклики та регуляторні, зокрема в частині технічного регулювання «бар'єри» активізації євроінтеграційних процесів на корінного переосмислення торгівельних відносин з країнами-членами ЄС і країнами колишнього радянського табору.

В 2015 р. Мінагрополітики із залученням широкого кола стейкхолдерів розробило проєкт Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. [1], яку схвалила Національна рада реформ України 09 листопада 2015 р. Дана Стратегія пропонує збалансований підхід до підвищення конкурентоспроможності агропродукції, збільшення її експорту через рівномірний механізм розподілу отриманих в результаті її імплементації конкурентних переваг, визначивши ключовим стратегічним пріоритетом – доступ до міжнародних ринків продовольства, торговельну політику та просування експорту агропродукції. Мета торгової політики сформульована як підвищення конкурентоспроможності АСЕ шляхом лібералізації торгівлі, зниження транзакційних витрат і просування експорту. Окреслене стратегічне завдання трансформує фокусацію сектору з ринків сировини на експорт продукції з поглибленою переробкою. Задля цього у 2014 р. в Україні розпочалася активна фаза реформи системи контролю за безпекою та якістю харчових продуктів. Так, постановою Кабміну «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 було створено нову регуляторну інституцію – Держспоживслужба, шляхом приєднання до неї Державної інспекції з питань захисту прав споживачів та Державної санітарно-епідеміологічної служби. Таким чином, відповідальність за

гармонізацію системи технічного регулювання, зокрема в частині реалізації санітарних та фітосанітарних заходів для агроінституційних одиниць, продукуюваної ними сільгоспсировини і продукції харчо-переробних підприємств сконцентровано в одному державному органі, створення якого відбувалося зі значною затримкою, пов'язаної, зокрема, з кадровими змінами та прийняттям рішення про його відомчому підпорядкованість – положення про Держспоживслужбу було затверджено майже через рік після створення інституції, а фактично роботу вона розпочала лише з прийняттям розпорядження Кабміну від 06.04.2016 р. № 260-р яким підпорядкувала службу Мінагрополітики.

Окрім цього Угода про асоціацію дозволила сформувати низку формальних інституційних правил, серед яких в системі технічного регулювання центральне місце займає Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (далі – Закон) [2] (набрав чинності з 20.09.2015 р.). У ньому вперше було закріплено конкретні строки реалізації ключових положень, які стосувалися розроблення, запровадження та використання постійно діючих процедур, які базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках іменованих в світі як «НАССР», а також інших важливих вимог, які набирають чинності згідно вищезгаданого закону (пункт 2 частини другої статті 20, стаття 21, пункт 4 частини першої статті 64, Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР), зокрема:

– потужностей, які провадять діяльність з харчовими продуктами, у складі яких є неперероблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей), – через 3 р. з дня (19.09.2014 р.), наступного за днем опублікування цього Закону (з 20.09.2017 р.);

– потужностей, які провадять діяльність з харчовими продуктами, у складі яких відсутні неперероблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей), – через 4 р. з дня, наступного за днем опублікування цього Закону (з 20.09.2018 р.);

– малих потужностей – через 5 р. з дня, наступного за днем опублікування цього Закону (з 20.09.2019 р.);

– розділ VII «Загальні гігієнічні вимоги щодо поводження з харчовими продуктами» Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (набирає чинності через 2 р. з дня, наступного за днем опублікування Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» – з 20.09.2016 р.).

Вищезазначене повністю відноситься до операторів ринку харчових продуктів. У згаданому вище законі зазначено, що оператор ринку – суб'єкт господарювання, який провадить діяльність з метою або без мети отримання прибутку та в управлінні якого перебувають потужності, на яких здійснюється первинне виробництво, виробництво, реалізація та/або обіг харчових продуктів та/або інших об'єктів санітарних заходів (крім матеріалів, що контактують з харчовими продуктами), і який відповідає за виконання вимог цього Закону та законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів

[3]. Отже, необхідно проаналізувати ситуацію із впровадженням постійно діючих процедур, які базуються на принципах НАССР, на підприємствах переробно-харчової промисловості та у господарствах первинного виробництва.

Водночас, з метою підсилення актуальності зазначеної проблеми доцільно проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність підприємств АСЕ України та оцінити роль впровадження НАССР на динаміку експортних операцій при забезпеченні реалізації вище згаданих положень Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (див. табл.).

Таблиця – Динаміка експорту товарів Україною (млн. дол. США)

Назва показники	Досліджувані роки							2016 р. до 2011 р., в %, в. п.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	за I півріччя 2017	
Експорт товарів, усього	63394,2	68830,4	63320,7	53901,7	38127,1	36362,8	20651,9	57,4
у т. ч.: продукція АСЕ*	12972,6	18041,2	17079,9	16825,6	14677,8	15406,2	8750,8	118,8
частка продукції АСЕ, %	20,4	26,2	26,9	31,2	38,5	42,4	42,4	+22,0
продукція АСЕ до ЄС	3340,8	5047,7	4607,4	4906,9	4155,7	4236,1	2774,2	126,8
частка ЄС у продукції АСЕ, %	25,8	28,0	27,0	29,2	28,3	27,5	31,7	+1,7
продукція АСЕ до РФ	2025,0	2006,8	1375,0	911,2	276,5	94,5	55,0	4,7
частка РФ у продукції АСЕ, %	15,6	11,1	8,0	5,4	1,9	0,6	0,6	-15,0

Умовні позначення:

«*» – продукція АСЕ включає, зокрема: I. Живі тварини; продукти тваринного походження; II. Продукти рослинного походження; III. Жири та олії тваринного або рослинного походження; IV. Готові харчові продукти; VIII. Шкури необроблені; шкіра вичищена.

Джерело [4–8].

Аналіз наведених статистичних даних свідчить не тільки про різнобічні та суперечливі, але й обнадійливі тенденції. Зокрема, після скорочення обсягів експорту продукції АСЕ України за 2012–2015 рр. майже на 19 % спостерігається певне їх нарощування у наступні роки (на 5 % та 11 % у I півріччі п.р.). І це відбувається на тлі того, що обсяги експорту продукції підприємств АСЕ України до РФ за останні шість (2011–2016) років впали більше ніж у 20 разів. Водночас, експорт продукції АСЕ України до ЄС також набув з 2016 р.

позитивного тренду (приріст відповідно 2 % та 13 % у I півріччі п.р.), але не може повною мірою компенсувати обвальне скорочення експорту до РФ. Отже, перед українським АСЕ постала нова гостра проблема – розширення масштабів експорту до країн Європи, Азії та Африки.

Зазначимо, що, за даними Держпродспоживслужби, у вересні 2017 р. 287 вітчизняних підприємств, які перебувають у сфері управління Мінагрополітики, отримали право експортувати свою продукцію на ринки ЄС [6]. Серед них підприємства, що виробляють продукцію (180 підприємств) нетваринного та (107 підприємств) тваринного походження. Отже, з початку 2016 р. чисельність вітчизняних виробників продукції АСЕ України, які отримали ліцензію на її експорт до країн-членів ЄС, зросла на чверть (на 61 од., з них виробляють продукцію тваринного походження – 28 од.).

Таким чином, враховуючи високий рівень європейських вимог до харчової продукції, яку країни-члени ЄС будуть мати потенційне право імпортувати з України, логічним є висновок про те, що впровадження на вітчизняних переробно-харчових підприємствах НАССР є однією (але не єдиною) із ключових вимог, виконання якої стане підставою для їхнього включення до списку імпортерів. Збільшення кола імпортерів продукції вітчизняного АСЕ до ЄС буде прямо впливати на нарощування обсягів експорту з України й до тих країн інших регіонів світу, які визнають ефективність європейської моделі харчової безпеки, формуючи тим самим «запобіжники» кризового інерціювання в АСЕ, формування ознак аграрної кризи тощо.

1. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/16015>.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1602-18>.

3. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>.

4. Зовнішня торгівля України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2013. – С. 36–40.

5. Зовнішня торгівля України. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2016. – С. 31–34.

6. Право експорту продукції до ЄС отримало підприємство з виробництва молокопродуктів. URL: <http://www.consumer.gov.ua/News.22.09.2017.10:51>.

7. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2011 р. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2012. – С. 24–26, 28.

8. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2016 р. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ, 2017. – С. 28–33.

Полуян И.В., Тропец О.В.

Научный руководитель – Король А.Г., ассистент, магистр эк. н.
УО «Полесский государственный университет»

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Электроэнергетика Республики Беларусь представляет собой постоянно развивающийся, высокотехнологичный комплекс, включающий электростанции, котельные, электрические и тепловые сети, связанные общностью режима работы на территории всей республики. Органом государственного управления, участвующим в формировании и реализующим энергетическую политику страны, является Министерство энергетики Республики Беларусь (Минэнерго). Функции управления хозяйственной деятельностью энергосистемы осуществляет ГПО «Белэнерго».

Установленная мощность электростанций республики на 1 января 2017 г. составила 9915 МВт. Этой мощности достаточно для полного обеспечения потребности страны в электрической энергии. Можно отметить, что в структуре установленной мощности электрических станций доля парогазовых установок возросла с 3,5% в 2010 г. до 13,2% в начале 2017 г. Такими же значительными темпами увеличивалась доля газотурбинных установок. За данный период она возросла на 308 МВт и составляет 4,4%. За 2010-2016 гг. установленная мощность двигателей внутреннего сгорания повысилась с 254 МВт до 447 МВт. Доля паротурбинных блоков снизилась с 79,3% в 2010 г. до 64% в 2016 г., но они по-прежнему остаются основой генерирующих мощностей белорусской энергосистемы (таблица 1).

Таблица 1 - Установленная мощность электрических станций, МВт, по состоянию на 1 января

Показатель	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Установленная мощность- всего в том числе:	8464	8525	9003	9212	10220	9790	9915
тепловые электрические станции	8447	8508	8970	9178	10181	9749	9826
паротурбинные установки	6709	6687	6690	6687	6654	6358	6356
двигатели внутр. сгорания (дизель-генераторы, ГПА)	254	320	334	373	400	415	447
газотурб. установки	129	179	224	380	429	437	437
парогазовые установки	295	360	760	765	1265	1265	1313
работающие в комб. режиме	1060	962	962	973	1433	1273	1273
гидроэлектр.станции	16	15	31	32	32	33	73
ветроустановки	1	2	2	2	3	3	11
солнечные установки	0	0	0	0	4	4	5

Источник: [1]

Основной объем электроэнергии производится на тепловых электростанциях, работающих на природном газе. Они вырабатывают 99, 3% всей электроэнергии (таблица 2).

Таблица 2 – Баланс электрической энергии Республики Беларусь, млн. кВт*ч

<i>Показатель</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>
Производство	34890	32203	30794	31495	34737	34232	33566
в том числе:							
на тепловых электростанциях	34844	32517	30716	31349	34605	34073	33321
на гидроэлектростанциях	45	42	72	138	121	111	142
ветроустановками	1	4	6	8	9	39	75
солнечными установками				0,4	2	9	28
Импорт	2971	5736	7899	6716	3826	2816	3181
Экспорт	271	151	298	346	508	194	160
Потреблено в РБ	37590	37788	38395	37865	38055	36854	36587

Источник: [2]

Основной объем электроэнергии производится на тепловых электростанциях, работающих на природном газе. Они вырабатывают 99, 3% всей электроэнергии. Среди тепловых электростанций различают конденсационные электростанции (ГРЭС), теплоэлектроцентрали (ТЭЦ общего пользования, ТЭЦ и мини-ТЭЦ организаций), а также собственные электрогенераторы организаций. Их доля в производстве электрической энергии в 2016 г. составила соответственно 37,2%, 62,4% и 0,4% (рисунок 1).

Основной объем электроэнергии производится на тепловых электростанциях, работающих на природном газе. Они вырабатывают 99, 3% всей электроэнергии. Среди тепловых электростанций различают конденсационные электростанции (ГРЭС), теплоэлектроцентрали (ТЭЦ общего пользования, ТЭЦ и мини-ТЭЦ организаций), а также собственные электрогенераторы организаций. Их доля в производстве электрической энергии в 2016 г. составила соответственно 37,2%, 62,4% и 0,4% (Рисунок 1).

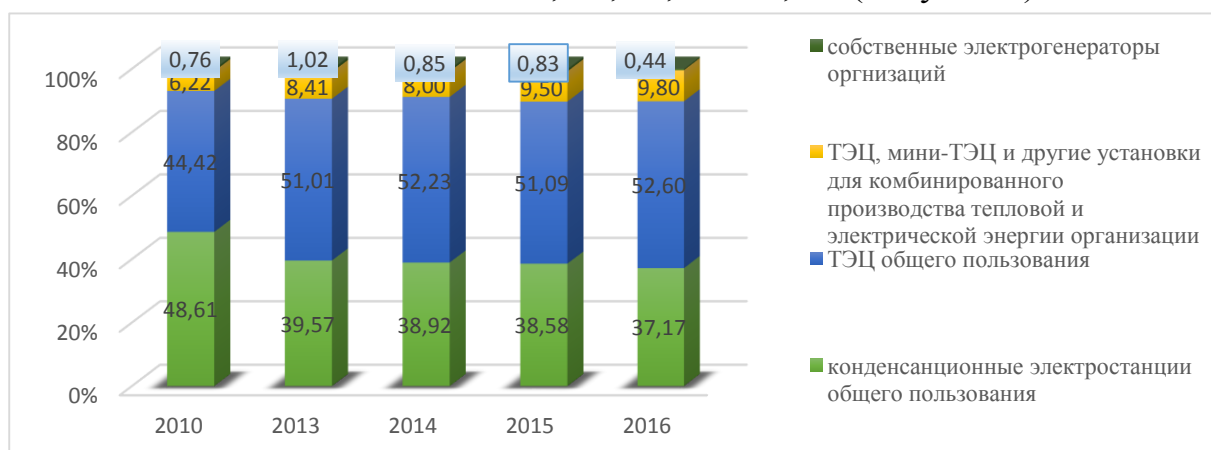

Рис. 1 Удельный вес производства электрической и тепловой энергии на тепловых электростанциях, %

Источник: рассчитано по данным: [1]

Самая крупная электростанция Беларуси — Лукомльская ГРЭС, мощностью 2560 МВт, вырабатывает более 40 % всей электроэнергии, используя природный газ и топочный мазут. К числу крупнейших электрических станций следует отнести Березовскую ГРЭС (установленная мощность — 930 МВт). Среди теплоэлектроцентралей установленной мощностью по выработке электрической энергии выделяются: Минские ТЭЦ-4 (1030 МВт), ТЭЦ-3 (420 МВт), ТЭЦ-5 (330 МВт), Гомельская ТЭЦ-2 (540 МВт), Могилевская ТЭЦ-2 (345 МВт), Новополоцкая ТЭЦ (505 МВт), Светлогорская ТЭЦ (260 МВт). Мозырская ТЭЦ (195 МВт), Бобруйская ТЭЦ-2 (180 МВт) [3]. Теплоэлектроцентрали и районные котельные вырабатывают около 60 % тепловой энергии.

В течении периода 2005-2017 гг. в энергетике Республики Беларусь была создана база для реализации различных перспективных проектов, внедрены прогрессивные информационные технологии, одобрены новые технические решения. При модернизации энергоисточников предпочтение отдавалось современным высокоэффективным парогазовым технологиям. В целях диверсификации топливного баланса в системе Минэнерго введены в эксплуатацию более 10 энергоисточников, работающих на местных видах топлива. Всё это позволяет обеспечивать стабильное функционирование отрасли, надежное и бесперебойное снабжение потребителей энергией, а также увеличивать экспортный потенциал республики.

1. Энергетический баланс Республики Беларусь, 2017 [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/energeticheskaya-statistika/statisticheskie-izdaniya/> – Дата доступа: 20.09.2017.

2. Экономический бюллетень Научно-исследовательского экономического института Министерства экономики республики Беларусь №4,2017 /Состояние и направления развития энергетики Республики Беларусь/ Богдан И.Г., Кротова Н.Г.- ГНУ «НИЭИ Министерства экономики Республики Беларусь», 2017.

3. Министерство энергетики Республики Беларусь [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <http://minenergo.gov.by> – Дата доступа: 16.10.2017.

Русинович А.И., студентка 5 курса специальности «Экономика и организация производства»

Научный руководитель: Пономаренко Е.П., к.э.н., доцент

Гомельский государственный технический университет им. П. О. Сухого, г.

Гомель, Беларусь

ВЕНЧУРНАЯ ЭКОСИСТЕМА БЕЛАРУСИ

В настоящее время в Республике Беларусь существенное внимание уделяется инновационному фактору экономического развития, который связан с внедрением и использованием достижений научно-технического прогресса. При

этом происходит повышение конкурентоспособности продукции и услуг на внутреннем и внешних рынках, а также повышение эффективности деятельности субъектов хозяйствования.

Реализация инноваций является сложным и рискованным делом, которое требует существенных финансовых вложений и профессиональной поддержки. Поэтому внедрение инноваций осуществляют венчурные инвесторы, которые предоставляют не только денежные средства, но и зачастую свой опыт и связи взамен на долю в профинансированной компании.

Венчурные инвестиции с прошлого века зарекомендовали себя как высокоэффективный инструмент развития не только отдельного инвестора или организации, а всей экономики страны в целом и благосостояния граждан. Помимо прибыли, получаемой от инвестиций, венчурная деятельность позволяет внедрять и развивать передовые инновации, а также повышать квалификацию трудовых ресурсов.

Венчурное предпринимательство (от англ. *venture* – рискованное предприятие, начинание) можно определить двояко. В широком смысле под венчурным предпринимательством понимается любой вид рискованной деятельности, направленной на освоение новых "ниш" на рынке; в узком – рискованная деятельность, направленная на создание принципиально новой продукции, технологии, видов услуг [1].

Венчурная экосистема создает условия для эффективного развития венчурного предпринимательства. Она представляет собой систему связанных между собой государства, частного бизнеса и учреждений образования (университеты). Исходя из зарубежного опыта, на ранних этапах развития экосистема поддерживается и стимулируется государством.

На данный момент создан Беларусско-Российский венчурный фонд (объем фонда – 25 млн. долл., доля Республики Беларусь – 50%), а также планируется, что до конца 2017 года начнет работу Беларусско-китайский венчурный фонд «Великий камень». В него войдет три компании: Беларусский инновационный фонд (БИФ), «Чайна Мерчантс Капитал» и СЗАО «Компания по развитию индустриального парка». Объем фонда составит 20 млн долларов, из них 45% — от Беларуси [2].

Несмотря на принятые шаги, венчурная экосистема Беларуси мало развита. Это связано со следующими причинами:

1. Недостаточное количество инновационных идей и проектов и отсутствие прорывных технологий. Проекты, ориентированные лишь на импортозамещение, в большинстве своем неинтересны для венчурных инвесторов, так как при высоких предпринимательских рисках не являются высокоприбыльными. На данный момент белорусские изобретатели привлекли к себе внимание иностранных инвесторов успешным выходом таких проектов как MSQRD, Viber и некоторых других. Как отмечают инвесторы, новаторам хватает таланта и рискованности, однако не создана среда для быстрого развития и коммерциализации разработок.

2. Не проработанность законодательства, в том числе в сфере защиты прав интеллектуальной собственности, недостаточное развитие фондового рынка для

«выхода» инвесторов из профинансированных компаний и дальнейшего роста проекта, определение самих субъектов венчурной деятельности (включая использование в венчурном финансировании средств пенсионных и страховых фондов по примеру развитых стран).

3. Недостаточное количество венчурных инвесторов, в частности, из-за неразвитости механизмов государственно-частного партнерства. По словам главы Bel.biz Татьяны Маринич, за последние три года стартапы, обучавшиеся на преакселерационной программе TechMinsk, привлекли 7 млн долларов. «К сожалению, основные инвестиции в их проекты поступили от инвесторов из-за границы. В Беларуси пока нет экосистемы венчурных инвестиций, а ангельское инвестирование почти не развито. В то время как людей, которые могли бы стать ангельскими инвесторами, в Беларуси достаточно», — пояснила Т. Маринич [3].

4. Отсутствует цепочка последовательных стадий инвестирования и состоящая из венчурных фондов разных стадий, управляющих компаний, опытных менеджеров и экспертов. А также отсутствие квалифицированных управляющих венчурными фондами, менеджеров, обладающих бизнес-навыками для коммерциализации научных разработок, низкое качество корпоративного управления. Недостаток опыта приводит белорусских инвесторов, например, к запуску новых проектов без уточнения «правил игры», методов расчета доли в новой компании, не говоря уже о политике «выхода» из проекта. Это приводит к тому, что более 50% сделок структурируются за рубежом.

4. Явная нестабильность экономики Республики Беларусь, что ограничивает горизонт планирования до трех лет. Соответственно, все проекты со сроком окупаемости больше 3 лет сразу отсеиваются. А это является довольно серьезной проблемой, учитывая, что венчурные инвестиции, по определению, являются долгосрочными, обычно рассчитанными на 5-10 лет.

Перечисленные выше проблемы отчасти могут быть решены с помощью программы AID-Venture. В ходе Всемирной недели предпринимательства в ноябре 2016 года было объявлено о старте в Беларуси программы развития венчурной экосистемы AID-Venture. Проект при поддержке Агентства США по международному развитию (USAID) рассчитан на 5 лет, а его финансирование составит \$2,5 млн. Реализовывать программу будет группа компаний Bel.biz совместно с юридической фирмой «Алейников и партнёры», международной образовательной программой для венчурных инвесторов Angel Labs и венчурным фондом 500 Startups [4].

Для решения проблем необходимо совершенствовать законодательство, чтобы установить четкие «правила игры», а также повышать доверие инвесторов и улучшать имидж страны, чтобы в условиях «дорогих» белорусских денег облегчить доступ к дешевому иностранному капиталу. В данном направлении поможет изучение и применение зарубежного опыта и разработанных моделей венчурной деятельности, в том числе соблюдение соответствия международным нормам, что сделает венчурный рынок более понятным и привлекательным для иностранных партнеров и инвесторов.

Проблема нехватки инновационных идей и проектов решается посредством реформирования системы высшего образования. Университеты должны заниматься не только образованием и научными исследованиями, но и создавать условия для поддержки и развития творческих инициатив и разработки инновационных проектов студентов и преподавателей, воспитывать предпринимательскую культуру, а также взаимодействовать с субъектами венчурного бизнеса. Для этого целесообразно создавать филиалы венчурных фондов при университетах, а также бизнес-инкубаторы и акселераторы при крупных компаниях, чтобы давать возможность инноваторам разрабатывать свои продукты под нужды организации.

Развитие венчурной экосистемы может стать толчком для структурного изменения экономики страны и появления новых сегментов и отраслей, что дает возможность конкурировать на международном рынке и повышать конкурентоспособность за счет инноваций.

1. Венчурная деятельность и ее особенности / Хелпикс.Орг - Интернет помощник [Электронный ресурс]: <http://helpiks.org/2-96860.html>. – Дата доступа: 20.11.2017.

2. Баксичева С. Кто может рассчитывать на инвестиции от государственных венчурных фондов Беларуси? Резюме четвертой встречи В Venture / STARTUPLIFE [Электронный ресурс]: <http://startuplife.by/bventure-four.html>. – Дата доступа: 23.11.2017.

3. США поможет развитию венчурной экосистемы в Беларуси / IT в Беларуси. – [Электронный ресурс]: <https://dev.by/lenta/main/ssha-pomozhet-razvitiyu-venchurnoy-ekosistemy-v-belarusi>. - Дата доступа: 15.11.17.

4. В Беларуси будут развивать венчурное финансирование / Информационный портал Беларуси «МойВУ». – [Электронный ресурс]: <http://www.moyby.com/news/245441>. - Дата доступа: 09.11.17.

Рясна В.М., Студентка III курсу групи Фін-15

Науковий керівник: Іванова Н.С., доцент кафедри маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла-Туган Барановського (Кривий Ріг)

МЕТОДИ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ: НА ДОСВІДІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Актуальність. Нематеріальна мотивація персоналу виконує найважливішу роль у загальній мотиваційній системі. Хоча і прийнято вважати, що працюємо ми для отримання грошей і найкраща мотивація — це висока зарплата, практика показує, що без негрошових стимулів ніяк не обійтись. Тому ця тема є дуже актуальною для українських підприємств, які безпосередньо працюють з людьми у своїй сфері діяльності.

Нематеріальна мотивація персоналу — це різні способи створення у співробітників позитивного настрою на високу продуктивність праці. Працівники отримують бонуси, виражені не у грошовому еквіваленті, а в різних інших формах [1].

Сучасна практика зарубіжних та деяких українських підприємств свідчить про тенденцію до суттєвих змін в системі мотивації персоналу. Для працівників, перш за все працюючої молоді, характерні інші ціннісні орієнтації спонукальних мотивів до трудової діяльності. При цьому на перший план висувуються самореалізація і саморозвиток тобто нематеріальна мотивація.

Нематеріальне стимулювання розвитку персоналу в організації, насамперед, направлене на задоволення мотиву збереження соціального статусу працівника в трудовому колективі завдяки залишенню за ним його робочого місця чи займаної посади; підвищення соціального статусу працівника в трудовому колективі в результаті одержання ним більш високої відповідальної посади, посилення зацікавленості працівника самим процесом опанування новими знаннями, вміннями та практичними навичками; поглиблення інтересу щодо професійного спілкування з професіоналами як в організації, так і поза її межами [2].

Міжнародні компанії активно використовують нестандартні способи мотивації персоналу, новаторами таких розробок є переважно підприємства з українським корінням. Наприклад, одна з девелоперських компаній Західної України придбала п'ять квадроциклів, найініціативнішим працівникам дозволяють протягом двох тижнів їздити на квадроциклах на роботу або подорожувати.

Великі українські компанії та представництва міжнародних компаній ефективно використовують світові приклади мотиваційних механізмів на практиці, враховуючи специфіку вітчизняного середовища. Яскравим прикладом є такі компанії:

«ВВН Україна»: найуспішнішим за підсумками півріччя працівникам відділу продажу, крім грошової премії надається можливість 3 години пограти в боулінг або більярд. Також таких співробітників щомісяця нагороджують 10-ти літрами пива, тижневою путівкою на двох за кордон або швейцарським годинником. Крім того, щасливий продавець протягом 6 місяців може не дотримуватися в робочий час ділового дрес-коду і не відповідати на дзвінки керівництва після 18.00 [3].

«Золоті Ворота»: уже традицією стала корпоративна першість з футболу за участю команд, сформованих з працівників усіх бізнес-структур, що входять до корпорації. Також проводять турнір із волейболу, змагання зі стрільби із лука, взимку — чемпіонат із боулінгу. Нещодавно ввели звання «Герой корпорації», яке присвоюють заслуженому співробітникові компанії, який пропрацював у ній довгий час і продемонстрував високі результати: впровадив ефективні програми або розробив успішні проекти. Крім морального задоволення «герой Золотих Воріт» отримує ще й матеріальну винагороду: довічну стипендію [3].

«МакДональдз Юкрейн» : з 1998 року тут проводять конкурс «Усі зірки», переможці якого працюють під час проведення Олімпійських ігор у ресторанах McDonald's, розташованих в олімпійському селі, й відповідно мають можливість побувати на спортивних змаганнях. Для тих, хто не цікавиться спортом, МакДональдз проводить міжнародний конкурс вокалу «ГолосМакДональдз». Кожному з трьох переможців компанія оплатила зйомку професійного кліпу, з яким вони вирушили на міжнародний конкурс «Голос МакДональдз», а також надала можливість взяти участь у фінальній частині кастингу української версії «Фабрики зірок»[3].

«МТС»: компанія організувала проект «Ліга чемпіонів МТС Україна» для заохочення працівників компанії, що досягли успіхів у своїх захопленнях (фотографією, альпінізмом, соціальними проектами, поезією, мотоспортом, футболом) великих успіхів. Переможці отримали «корисні» призи — незамінні для їхнього хобі предмети. У МТС Україна персонал преміюють за роботу над чужими помилками. Влаштували спеціальну акцію «Фото-quest/ Місто реклами». Тепер усі працівники МТС, якщо помічають якісь ляпи, фотографують їх і розміщують знімки на корпоративному форумі. Їх нагороджують спеціальними призами. У такий спосіб здійснюється постійний моніторинг реклами [3].

Сьогодні багато успішних компаній, окрім нематеріальних мотиваційних механізмів, застосовують також нестандартні методи мотивації. Так, компанії Google, Яндекс, ВКонтакте, використовують, як засіб мотивації, безкоштовне чи пільгове харчування. Johnson & Johnson сприяє створенню у компанії сімейної і дружньої атмосфери. Компанії Toshiba, IBM, Polaroid сприяють виокремленню вільного часу для відвідання наукових заходів, підтримуючи винахідництво. Для “Google” висока заробітна плата є основою, на якій будується мотивація праці. В офісах транснаціональної корпорації дизайн створюється кращими фахівцями в світі. Керівництво вважає, що комфорт на робочому місці є запорукою хорошого настрою працівників. В середині компанії цілком допускається можливість роботи в кімнатах відпочинку, наради можуть проводитися в гамаках на даху будівлі, а при бажанні можна і покататися по офісу на скейті. Мотивація персоналу в “Google” передбачає відсутність щоденної звітності та інших стресових факторів як таких.

Взагалі, нематеріальній мотивації приділена велика увага. Існує поняття VIP-клубу, до членства в якому прагнуть всі магазини, адже це можливість отримувати додаткові премії. Серед співробітників VIP-клубу - продавців і керівників - проводяться окремі конкурси. В цілому, по мережі проводиться як би змагання на кращого продавця, на найбільший об’єм особистих продажів і т.п., які нагороджуються плакатами, майками, чашками, ручками, прапорцями «за неоціненну пальміровську працю», надаються путівки закордон і путівки на лікування велику увагу компанія приділяє дітям співробітників. До дня народження кожному співробітникові в його поштову скриньку приходять вітальна листівка від компанії, існує практика корпоративних свят [4].

Отже, заохочення персоналу якимось оригінальним способом поряд із загальноприйнятими методами мотивації в українських компаніях також стає звичайною практикою. Основною причиною впровадження роботодавцями нестандартних програм мотивації є жорстка боротьба за фахівців, адже утримати персонал українських компаній тільки грошми і бонусами вже практично неможливо: варто конкурентові запропонувати на 200 доларів більше, і працівник піде. При проведенні досліджень для розробки програми мотивації, виявляється, що основний мотив працівника — професійне зростання, на другому місці сприятлива атмосфера в колективі й лише на третьому матеріальний чинник [5].

1. Нематеріальна мотивація персоналу — як мотивувати персонал, якщо немає грошей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bigenergy.com.ua/fnansi/bznes-dlya-pdpri/951-nematerialna-motivaciya-personalu--yak-motivuvati-personal.html>
2. Азарова А.О. Дослідження множини чинників нематеріальної мотивації на підприємстві / А.О. Азарова, О.А. Ковальчук // Економічний простір. - 2010. - № 5. - С. 53-58.
3. Черкашина Д. Нестандартна мотивація / Д. Черкашина // Щотижневик «Контракти» - червень, 2008. - №22.
4. Кліпкова О. Про систему мотивації персоналу [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://prostorabota.com.ua>.
5. Какие бонусы лучше - соцпакет или деньги? [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://ubr.ua>.

Савчук О.

Doktor nauk humanistycznych, доцент кафедри економіки,
Луцький національний технічний університет, Луцьк, Україна.

Jakubiak Marek

Doktor habilitowany, adiunkt Wydziału Administracji i Nauk Społecznych,
Politechnika Warszawska, Polska.

ІННОВАЦІЇ У СИСТЕМІ НАГЛЯДУ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ INNOWACJE W SYSTEMIE KONTROLI AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ

Одним проблемних питань визначених підприємцями під час їх опитування тривалий час в Україні залишалася система контролю (нагляду у сфері господарської діяльності). Державний мораторій на перевірки, що тривав з 2014 по 2017 рік закінчився. Проте, рівень довіри бізнесу до державної політики залишається низьким. Малі та середні підприємства скоріше вважають державу перешкодою для ведення бізнесу чи навіть «ворогом» бізнесу, ніж партнером. Підприємці довіряють більшою мірою представникам приватного сектору, ніж органам державної влади та громадським організаціям. Кожний другий підприємець вважає, що органи влади створюють перешкоди для бізнесу – це більше, ніж у 2015 році. Зокрема, кожний п'ятий підприємець вважає Вищі органи влади інституціями, які створюють перешкоди для ведення бізнесу в країні [1]. Створення сприятливих умов для підприємницької діяльності є більш важливим для опитаних представників малого бізнесу, ніж пряма державна підтримка бізнесу. Підприємства очікують від держави конкретних заходів для сприяння бізнесу. Серед пріоритетів – зменшення кількості документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності, спрощення податкового адміністрування та контролю щодо органів нагляду у сфері господарської діяльності.

Державна регуляторна служба України (ДРС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом

Міністрів України. ДРС та її територіальні органи, серед усього іншого реалізує політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності здійснює заходи щодо оптимізації функцій державного нагляду;

3 листопада 2016 року було внесено суттєві зміни до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [2]. На виконання законодавства 24 травня 2017 року було видано постанови Кабінету Міністрів України №350 «Про затвердження порядку здійснення комплексних планових заходів державного нагляду (контролю)» [3], №361 «Деякі питання проведення перевірок органів державного нагляду (контролю)» [4], відповідні накази Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Зупинимось лише на змінах у законодавстві, що змінюють систему державного нагляду. Так зокрема змінам підлягли основні принципи державного нагляду. Зокрема визначено неприпустимість проведення перевірок за анонімними чи безпідставними заявами, здійснення нагляду виключно на основі законодавства, невторчання органів державного нагляду у діяльність суб'єктів господарювання [2, ст. 3].

Законодавством встановлено загальні зміни щодо здійснення державного нагляду [2, ст. 4]. Зокрема визначено, що планові заходи здійснюються планово спільно з іншими органами нагляду. Здійснення заходів з цього ж питання різними органами заборонено. Виробництво або здійснення робіт може бути зупинене лише за вироком суду та інше. Статтею 4, п. 1, говорить про інтегровану автоматизовану систему державного нагляду та порядок її наповнення інформацією про проведення планових перевірок [2, ст. 4].

Щодо планування заходів із здійснення державного нагляду, то законом встановлено, що планові заходи та розміщення на сайтах здійснюються органами нагляду не пізніше 1 грудня року що передує плановому [2, ст. 5]. Внесення змін не допускається. Строк здійснення планових заходів не може перевищувати 10 днів, а для малого підприємства – 5 робочих днів.

Значні зміни у законодавстві торкнулися позапланових перевірок. Статтею 6 передбачено, що підставами для проведення перевірок може бути:

- за власними бажанням суб'єкта,
- для перевірки виконання розпоряджень,
- за зверненням фізичної особи виключно за погодженням з ДРС,
- неподання необхідної звітності за два періоди,
- за дорученням Прем'єр-міністра України,
- настання аварії, смерті потерпілого на об'єкті СГ.

Законом визначено чіткий перелік необхідних для перевірок документів, права і обов'язки суб'єкта господарювання та контролюючих органів [2, ст. 6].

Статтею 8 Закону України «Про державний нагляд» визначено, що посадові особи державного нагляду зобов'язані «виконувати законні вимоги Державної регуляторної служби щодо усунення порушень законодавства про державний нагляд». Крім того, згідно статті 9, Державна регуляторна служба «проводить перевірки органів державного нагляду додержання законодавства про нагляд, одержує від органів нагляду інформацію, довідки, документи, матеріали,

відомості щодо проведення перевірок, складають протоколи про адміністративні правопорушення посадовими особами» [2, ст. 8-9].

Порядок проведення перевірок органами Державної регуляторної служби додержання органами державного нагляду вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» в частині здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 361 [7].

Відповідно до цього, планові перевірки проводяться відповідно до річних або кварталних планів, які затверджуються наказом ДРС не пізніше 1 грудня року, що передує плановому, або до 25 числа останнього місяця кварталу, що передує плановому. Планова перевірка одного і того самого органу державного нагляду (контролю) проводиться не частіше ніж один раз на рік.

Плани проведення перевірок у строки, зазначені в абзаці першому цього пункту, розміщуються на офіційному веб-сайті Державної регуляторної служби України [5].

Позапланові перевірки органу державного нагляду (контролю) проводяться з таких підстав:

- письмового повідомлення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, за рішенням суду про порушення органом державного нагляду (контролю) вимог Закону;

- звернення суб'єкта господарювання з приводу порушення органом державного нагляду (контролю) вимог Закону щодо проведення стосовно такого суб'єкта заходів державного нагляду (контролю);

- виявлення відповідальними посадовими особами ДРС фактів невнесення або внесення недостовірних відомостей, внесення відомостей не в повному обсязі щодо заходів державного нагляду (контролю) до інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду під час аналізу інформації, внесеної органами державного нагляду (контролю) до цієї системи;

- перевірка виконання органом державного нагляду (контролю) подання щодо усунення порушень вимог Закону;

- за дорученням Прем'єр-міністра України.

Строк проведення планової або позапланової перевірки не може перевищувати 10 робочих днів.

Під час проведення планової перевірки комісія перевіряє додержання органом державного нагляду (контролю) вимог Закону, зокрема щодо:

- строків та порядку затвердження планів перевірок, їх змісту, строків оприлюднення планів та звітів про їх виконання;

- наявності та оприлюднення на веб-сайті органу державного нагляду (контролю) нормативно-правових актів щодо державного нагляду (контролю) у відповідній сфері господарської діяльності;

- порядку повідомлення суб'єкту господарювання про плановий захід;

- строків проведення заходів державного нагляду (контролю);

- порядку складення та застосування розпорядчих документів щодо усунення порушень;

- порядку зупинення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг суб'єктами господарювання;
- порядку відбору зразків та проведення експертизи.

Для підвищення ефективності роботи органів нагляду та ДРС, відповідно до чинного законодавства передбачено консультації з громадськістю з питань щодо планування заходів з державного нагляду (контролю), консультаційна підтримка громадських об'єднань з питань здійснення державного нагляду, роз'яснення норм законодавства [6]. З огляду на збільшення повноважень у сфері державного нагляду, у Волинській області створено робочу групу за участю науковців та підприємців, що, сподіваємось, допоможе у ефективній реалізації регуляторної політики та політики у сфері державного нагляду [7].

Публікацію підготовлено у співпраці в рамках Стажу Нагороди імені Виговського у Варшавській Політехніці.

1. Щорічна оцінка ділового клімату (ABCA, Annual Business Climate Assessment). <http://www.lev.org.ua/abca.html>.
2. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
3. Постанова Кабінету Міністрів України №350 «Про затвердження порядку здійснення комплексних планових заходів державного нагляду (контролю)».
4. Постанова Кабінету Міністрів України №361 «Деякі питання проведення перевірок органів державного нагляду (контролю)».
5. Державна регуляторна служба України. Офіційний сайт. <http://www.drs.gov.ua/>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 №398 «Про затвердження Порядку проведення органами державного нагляду (контролю) консультацій з громадськістю за ініціативою громадських об'єднань».
7. <http://www.drs.gov.ua/regionalni-novyny/volynska-oblast/na-volyni-chleny-robochoyi-grupy-pty-sektori-drs-rozglyanuly-osnovni-skargy-pidpryyemtsiv-shhodo-naglyadu-u-sferi-gospodarskoyi-diyalnosti/>

Свірський В. С., к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки, маркетингу і менеджменту

Грицик Р. А., магістр 1 курсу,

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету. м. Івано-Франківськ, Україна

ДЕВАЛЬВАЦІЇ ВАЛЮТ В ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН

Лібералізація міжнародних економічних відносин дозволяє розширити ринки збуту, знизити витрати виробництва шляхом залучення нових технологій, отримати доступ до іноземних фінансових ресурсів, робочої сили тощо. Водночас, надмірна лібералізація спонукає приплив спекулятивного капіталу в економіку, витіснення неконкурентоспроможного національного виробництва.

Це може призвести до негативного сальдо платіжного балансу та тиску на національну валюту. Відтак, з метою уникнення згаданих негативних наслідків, уряди країн змушені вживати комплекс заходів державної економічної політики, важливою складовою якої є валютно-курсова політика.

Фундаментальні теоретичні і практичні проблеми впливу валютного курсу на стан зовнішньої торгівлі країни, національну та глобальну економіку досліджувались у роботах А. Веласко, Б. Ейншенгріна, М. Єршова, Г. Кальво, Л. Красавіної, Р. Купера, П. Кругмана, Р. Мандела, А. Матту, Р. Нурксе, Д. Рікардса, Н. Рубіні, А. Субраманіан, Л. Сеспедеса, Л. Тейлора, Р. Чанг, Е. Штена та інших.

Різноманітні підходи до наукового аналізу цієї проблематики застосували вітчизняні вчені, зокрема: О. Береславська, О. Дзюблюк, Н. Кравчук, В. Козюк, Б. Лапчук, З. Луцишин, І. Лютий, В. Міщенко, Н. Резнікова, І. Співак, В. Стельмах, О. Шаров, Т. Шемет та інші.

Слід зазначити, що незважаючи на велику кількість досліджень, почасти в економічній літературі та практиці взаємозв'язок валютного курсу і платіжного балансу країни розглядається дещо спрощено, коли девальвація валюти автоматично призводить до зростання обсягів національного експорту і зниження імпорту. Насправді, вплив зміни курсу валюти на національну економіку та світове господарство є складнішим і має чимало неоднозначних взаємозв'язків та наслідків.

У загальному розумінні девальвація (devaluation) – це зниження курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць. Вона відображає зниження купівельної спроможності національної валюти щодо іноземних валют [1, с. 139-140]. Під час дії системи золотомонетного стандарту під девальвацією вважали офіційне зниження вмісту золота у національній грошовій одиниці країни. Нині цей термін використовують частіше для позначення зниження курсу національної валюти відносно валют інших країн, що неминуче позначається на економічному становищі країн – торговельних партнерів. В економічній науці і практиці її відносять до так званих політик «розорення сусіда» (beggar-thy-neighbor), коли вирішення власних економічних проблем (подолання дефіциту торговельного балансу, зниження внутрішнього безробіття, прискорення темпів зростання ВВП тощо) можливе лише за рахунок дзеркальних негативних наслідків у країні-партнері [2].

Основними інструментами реалізації валютної девальвації є здійснення центральним банком валютних інтервенцій (втручання центробанку в операції на валютному ринку з метою регулювання курсу національної валюти через операції з купівлі-продажу іноземних валют), а також вжиття заходів політики монетарної експансії у формі кількісного пом'якшення (вливання центральним банком грошової ліквідності в економіку через викуп державних цінних паперів на відкритому ринку).

Залежно від мети проведення виділяють три форми девальвації [3, с. 35]:

- стабілізаційна (проводиться для подолання внутрішніх структурних проблем та відновлення економічного зростання після валютних криз);
- захисна (вимушена відповідь на девальваційні заходи країн-торговельних партнерів шляхом зниження курсу власної національної валюти);

– конкурентна девальвація (свідоме зниження курсу національної валюти центральним банком для підвищення конкурентних переваг у міжнародній торгівлі).

В економічній літературі є декілька теоретичних підходів до характеристики взаємозв'язку обмінного курсу й економіки країни. Серед них основними є теорія еластичності, дохідно-абсорбційний і монетарний підходи [4-6].

Відповідно до теорії еластичності при девальвації експортні ціни на вітчизняну продукцію знижуються. Це підвищує її конкурентоспроможність на глобальному ринку. Водночас, імпорт стає дорожчим для внутрішніх споживачів, відтак попит на нього зменшується. Внаслідок цього зовнішньоторговельний баланс держави поліпшується. При ревальвації національної валюти, навпаки, зростають ціни на експорт, через що зменшується його конкурентоспроможність на зовнішніх ринках. Попит на імпорتنі товари зростає, що погіршує сальдо поточного рахунку платіжного балансу. Зазначений механізм ліг в основу так званої умови Маршалла-Лернера (Marshall-Lerner condition), суть якої полягає в тому, що ефект від девальвації валюти буде позитивним, якщо сума абсолютних значень еластичності внутрішнього попиту на імпорتنі товари і зовнішнього – на експортні буде більше 1.

Дохідно-абсорбційний підхід передбачає, що підвищення доходів усередині країни за умов високої граничної норми споживання призводить до погіршення поточного рахунку платіжного балансу через зростання попиту на імпорتنу продукцію, тоді як через збільшення доходів у країнах-торгівельних партнерах збільшується попит на товарний експорт. Якщо ступінь відкритості економіки є високим, депреціація курсу національної валюти спричиняє зростання цін на імпорт. Його пов'язують із особливістю гнучкості цін на продукцію, яка виступає об'єктом зовнішньої торгівлі. Такі ціни у більшій мірі схильні до підвищення, аніж до зниження. У випадку, коли після девальвації валюти відбудеться ревальвація, загальний рівень цін у країні не буде знижуватись.

Прибічники монетарного підходу вважають, що дефіцит платіжного балансу зумовлюється підвищеним попитом на гроші або їх пропозицією. Депреціація зумовить скорочення пропозиції грошей та зменшення вартості в іноземній валюті фінансових активів, які деноміновані у національній грошовій одиниці. Тому девальвація, яка викликає зниження попиту на гроші, поліпшує платіжний баланс. Водночас, апреціація обмінного курсу зменшує відтік капіталу та стимулює надходження іноземних інвестицій, позаяк полегшується доступ інвесторів до внутрішніх ресурсів. Це частково нівелює її негативний вплив на сальдо платіжного балансу.

Вплив девальвації валюти на стан економіки країни, сальдо експортно-імпорتنих операцій та підвищення міжнародної конкурентоспроможності може бути як позитивним, так і негативним. Дієвість такого впливу залежить від комплексу зовнішніх та внутрішніх макроекономічних передумов і факторів, серед яких рівень розвитку країни, розміри та ступінь відкритості її економіки, експортоорієнтованість чи імпортозалежність.

1. Фінанси. Бюджет. Податки: національна та міжнародна термінологія: у 3-х т. / Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАНУ, ДННУ «Акад. фін. управління»; за ред. Т. І. Єфименко. – Т. 2. – К., 2010. – С. 139-140.
2. Beggar-Thy-Neighbor Definition / Investopedia. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investopedia.com/terms/b/beggarthyneighbor.asp#ixzz4Y5nuCkxt>
3. Галушка О. Конкурентна девальвація валюти як прояв неопротекціонізму в сучасному світовому господарстві [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02 / Галушка Олена Михайлівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2016. – 245 с.
4. Machlup F. International payments, debts, and gold / Collected essays by Fritz Machlup. Part one.. – Princeton University. London: George Alien & Unwin, 1966. – P. 7-50.
5. Cooper R. Currency Devaluation in Developing Countries / Richard N. Cooper. – Princeton: International Finance Section, Department of Economics, Princeton University, 1971. – 38 p.
6. Krugman P. Contractionary Effects of Devaluation / P. Krugman, L. Taylor. // Journal of International Economics. – 1978. – №8. – P. 445-456.

Середа О.В., к.е.н., в.о. доцента кафедри економіки
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В умовах сьогодення регіони України, в тому числі й Волинська область, потребують ефективного управління в енергетичній сфері. Це, у свою чергу, обумовлено надмірною залежністю енергетичної галузі нашої держави від зовнішніх енергоносіїв та від функціонування атомних і теплових електростанцій, різким зростанням цін на використання традиційних джерел енергії, що вкрай негативно впливає на соціально-економічний та екологічний стан регіонів, створює ряд проблем у різних сферах їх життєдіяльності та несприятливо позначається на рівні життя населення в цілому [1].

Волинь є одним із найбільш енергозалежних регіонів України. Адже енергетична галузь Волинської області базується переважно на використанні електроенергії, виробленої за її межами. Енергосистема Волинської області по лініях електропередачі з'єднана з Рівненською, Львівською областями України та з енергосистемою Білорусі. На території Волині немає атомних і теплових електростанцій. До основних джерел електропостачання відносяться: Рівненська АЕС, Хмельницька АЕС, Добротвірська ТЕС, які знаходяться у Західній частині України. Забезпечення власних енергетичних потреб частково здійснюється 4-а теплоелектроцентралями цукрових заводів і газотурбінною електростанцією на Локачинському газовому родовищі. Основним постачальником електроенергії на території Волинської області є ПрАТ «Волиньобленерго», що займається передачею електричної енергії місцевими (локальними) мережами за встановленими регульованими тарифами [2].

При цьому, незважаючи на енергозалежність Волинської області від інших областей України та зарубіжжя, енергетика відіграє важливу роль в промисловості даного регіону. Так, в 2016 році обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) без ПДВ і акцизу тут склав 22096,4 млн. грн. При цьому

в структурі реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності (КВЕД) показник поставки електроенергії, газу та кондиціонованого повітря становив 18,3% до всієї реалізованої продукції загальнообласного обсягу. У січні-червні 2017 року аналогічні показники в даній сфері були такі: обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) без ПДВ і акцизу у Волинській області становив 12937,7 млн. грн. Відповідно, за I півріччя 2017 року у структурі реалізованої промислової продукції за основними видами діяльності (КВЕД) показник поставки електроенергії, газу та кондиціонованого повітря був на рівні 21,5% до всієї реалізованої продукції у Волинській області [2; 3].

Щодо безпосереднього використання теплоенергії у Волинській області у 2016 році, то її обсяги становили 842867 Гкал, електроенергії – 756842 кВтгод, що є одними з найнижчих показників серед регіонів України [4].

Розглянемо детальніше використання теплоенергії у Волинській області у розрізі міст даного регіону з урахуванням тенденцій за минуле десятиріччя (табл.1).

Таблиця 1. – Використання теплоенергії у містах Волинської області, гКал

Міста	Роки					
	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Волинська область	1675003	1371660	977386	947865	854090	842867
м. Луцьк	467595	343348	280957	214084	297935	280198
м. Володимир-Волинський	220716	133671	31211	30130	17811	18643
м. Ковель	73195	69120	59882	50145	63587	48751
м. Нововолинськ	138405	179404	153009	153502	120062	102766

* за офіційними даними [4]

Як бачимо з табл. 1, обсяги використання теплоенергії у Волинській області, у період з 2005 р. по 2016 р., невинно зменшуються. Якщо розглядати ці показники у розрізі міст обласного значення Волинської області, то можемо зробити висновки, що у м. Луцьку спостерігались тенденції зменшення використання теплоенергії до 2014 року включно, у 2015 році відбулось підвищення – на 83851 гКал, а у 2016 році знову бачимо тенденцію спаду. Аналогічна ситуація з тенденціями використання теплоенергії за період 2005 - 2016 рр. у м.Ковелі. У м. Володимир-Волинському з 2005 по 2015 рр. відбувалось суттєве падіння обсягів використання теплоенергії, і лише у 2016 році відбулось незначне підвищення даного показника на 832 Гкал. Щодо м. Нововолинська, то тут немає чітко виражених тенденцій до росту чи спаду використання обсягів теплоенергії. Так, у 2010 році відбулось зростання обсягів використаної теплоенергії, що до 2013 року скоротилось на 26395 Гкал; у 2014 році – залишилось майже на такому самому рівні, а у 2015-2016 рр. відбулось суттєве зменшення обсягів використання теплоенергії.

Щодо обсягів використання електроенергії у містах Волинської області за період минулого десятиріччя, то їх показники представлені у табл. 2.

Таблиця 2. – Використання електроенергії у містах Волинської області, тис. кВтгод

Міста	Роки					
	2005	2010	2013	2014	2015	2016
Волинська область	694799	735545	728132	729457	676734	756842
м. Луцьк	335413	312401	317310	295939	316997	349853
м. Володимир-Волинський	33397	32331	20030	18593	14678	18350
м. Ковель	55016	55016	49411	51073	50017	54863
м. Нововолинськ	81402	131804	120063	114596	105719	116407

* за офіційними даними [4]

Як бачимо з табл. 2, обсяги використання електроенергії у Волинській області загалом та у містах обласного значення Волині зокрема за період 2005 - 2016 рр., не мали чітко виражених тенденцій до росту або спаду й характеризувались, відповідно, то збільшенням, то зменшенням показників. Це, у свою чергу, обумовлено нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні впродовж останніх років, що безумовно впливає на стан кон'юнктури ринку енергоресурсів в цілому та використання електроенергії в регіонах (в т.ч. й Волинської області) зокрема.

Щодо відновлювальних джерел енергії (ВДЕ): сонячної енергетики, вітрової енергетики, біоенергетики, гідроенергетики, то сьогодні їх частка у загальному обсязі виробництва та споживання енергії як Волинської області, так і всієї нашої держави є незначною та, на жаль, не фіксується у статистичних збірниках.

У Стратегії розвитку Волинської області на період до 2020 року (п. 4) зазначено, що до 2020 року запланована “оптимізація структури регіонального паливного балансу шляхом заміщення природного газу енергоресурсами, отриманими з ВДЕ (в т.ч. біомаси) та альтернативних видів палива у відсотках до базового 2013 року: на об'єктах соціальної сфери – на 75%; на підприємствах ТКЕ – на 50%; населення – на 25%” [2].

Однак слід зауважити, що є ряд проблем, як зовнішніх, так і внутрішніх, що перешкоджають активізації розвитку відновлювальної енергетики на Волині.

До зовнішніх проблем відносимо: недосконале нормативно-правове та фінансове забезпечення розвитку сфери відновлювальної енергетики в Україні в цілому та в її регіонах зокрема; недостатній рівень стимулювання держави щодо впровадження та використання ВДЕ в регіонах, в т.ч. й у Волинській області тощо.

До внутрішніх проблем, на наш погляд, належать: нераціональне використання потенціалу ВДЕ органами регіональної влади Волині; недосконале логістичне та інфраструктурне забезпечення даного процесу; низький рівень залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій у сферу розвитку відновлювальної енергетики Волинської області тощо.

Для вирішення вище зазначених проблем, а також для детального вивчення передумов впровадження, активізації напрямів розвитку та доцільності використання різновидів ВДЕ у Волинській області, необхідне ефективне управління в енергетичній сфері, т. зв. регіональний енергоменеджмент, який ґрунтується на основі державно-приватного партнерства. При цьому, вважаємо,

що важлива роль тут повинна відводитись суб'єктам регіонального енергоменеджменту, налагодженню реальної співпраці між ними у форматі “влада – бізнес – наука – громадськість”. На наш погляд, лише за умов налагодження такої взаємодії можливе досягнення оптимального використання традиційних та відновлювальних енергоресурсів, підвищення енергоефективності регіону та дієвої імплементації енергетичних стратегій, проектів і програм.

1. Герасимчук З.В. Проблеми та перспективи використання відновлювальних джерел енергії в контексті забезпечення сталого розвитку регіонів / З.В. Герасимчук, О.В. Серета // Економічний форум: [наук. журнал]. – № 3. – Луцьк: Луцький НТУ, 2015. – С. 112 -117.

2. Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voladm.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>

4. Статистичний збірник «Паливно-енергетичні ресурси Волині» / За редакцією Л.С. Баранюк; відповідальна за випуск Л.О. Джигалюк // Головне управління статистики у Волинській області. – м. Луцьк, 2017. – 52 с.

Сливка О.Л., здобувач вищої освіти ступеня магістра
Демидюк С.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука», м. Рівне

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИЗАЦІЇ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Актуальною проблемою розвитку лісового господарства України є низька ефективність функціонування державних лісогосподарських підприємств. Тому постає необхідність у вдосконаленні існуючих інститутів.

Проблеми корпоратизації державних лісогосподарських підприємств України досліджували такі українські науковці як Голян В.А., Фурдичко О.І., Шубалий О.М., Попков М.Ю. та інші. Однак мало уваги приділяється фінансовим засадам функціонування лісової корпорації. Більшістю українських дослідників лісового господарства обґрунтовується необхідність забезпечення самоокупності лісової корпорації, тобто формування такої системи господарювання, яка б передбачала відшкодування поточних витрат лісогосподарського підприємства і витрат на просте відтворення за рахунок власних доходів [1]. Однак лісогосподарські підприємства України отримують з Державного бюджету в рази більше коштів, ніж надходить до нього рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів [2]. Крім того зосереджується увага на необхідності перегляду лісових такс у напрямі їх збільшення, а також посилення контролю за нарахуванням та сплатою цих платежів [2, 3].

Однак, більш оптимальним рішенням була б побудова такої системи, при якій новостворена корпорація функціонувала на основі самофінансування, тобто

створення такої системи господарювання, за якої всі витрати (поточні, на просте і розширене відтворення) фінансувалися б із власних джерел, без залучення коштів державного бюджету. Для цього необхідно переглянути роль такого фіскального інструменту як лісові такси, оскільки вони застосовуються з метою вилучення лісоресурсної ренти, яка потім через державний бюджет повертається до лісового господарства у вигляді бюджетних асигнувань на лісовідновлення та лісорозведення. А з цього слідує, що лісові такси за своєю суттю є фінансовим інструментом лісовідновлення і цим вони втрачають свій рентний характер.

Під лісоресурсною рентою розуміється той ефект, який отримує суб'єкт господарювання від ведення лісового господарства порівняно з іншими видами економічної діяльності та виражається в сумі додаткового прибутку понад величину нормального прибутку. Лісоресурсна рента виникає внаслідок вигідного географічного розміщення (яке притаманне українським лісам порівняно з сибірськими, оскільки основним споживачем української та російської деревини є країни Європи та яке виражається в економії транспортних витрат) та вищою якістю деревини чи кращим породним складом (в структурі українських лісів значну частку займають такі цінні породи як дуб та бук і що в порівнянні з Польщею, в лісах якої переважають хвойні породи, дозволяє українським лісокористувачам отримувати вищі доходи).

Якщо враховувати те, що лісоресурсна рента є різною для різних лісогосподарських підприємств, а ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів є однаковими для всіх лісокористувачів, то виникає ситуація коли в лісгоспів з гіршими умовами лісорозведення чи з гіршою породно-віковою структурою лісів лісоресурсна рента вилучатиметься в повному обсязі, а підприємству з кращими умовами та породною структурою залишатиметься у власність частина лісової ренти. При цьому рівень інтенсивності ведення лісового господарства цих підприємств може бути однаковим.

З метою вилучення лісоресурсної ренти до державного бюджету або акумулювання її невилученої частини у власності державних підприємств було законодавчо закріплено право здійснення рубок лише за власником лісу або постійним лісокористувачем.

Так в статті 70 Лісового кодексу України зазначається, що заготівля деревини в порядку проведення рубок головного користування, а також інших рубок, пов'язаних із веденням лісового господарства, проводиться власниками лісів і постійними лісокористувачами, яким у встановленому порядку надано це право [4].

Однак, більш ефективним методом вилучення лісоресурсної ренти могло б стати вилучення частини прибутку лісогосподарських підприємств до державного бюджету із відмовою використовувати на практиці лісові такси.

Крім того це можна прив'язати до отримання плати власником лісу (Українського народу в особі обласних державних адміністрацій та обласних рад) за його використання в господарських цілях та отримання плати за використання наданого (уповноваженими органами управління об'єктами державної власності) у власність статутного капіталу державним

лісогосподарським підприємствам та Державному агентству лісових ресурсів України (в проекті державній корпорації «Ліси України»). Це також дозволить встановити кількісний показник ефективності їх господарювання та здійснювати контроль за його виконанням.

Таким показником може стати рентабельність активів підприємства (або аналогічний показник ROA), нормативне значення якого варто прийняти на рівні облікової ставки Національного банку України, яка є орієнтиром щодо вартості залучених та розміщених грошових коштів.

Варто також уточнити те, що базою для розрахунку рівня рентабельності активів держлісгоспів необхідно брати суму вартості статутного капіталу та вартості лісів. Якщо вартість статутного капіталу є відомою величиною, то вартість лісу, який перебуває у користування лісогосподарських підприємств є невідомим. Тому постає необхідність розробки методу оцінки одиниці площі (1 га) земель лісогосподарського призначення. Вартість 1 га лісу можна розділити на дві складові: вартість земельної лісової ділянки та вартість біологічних активів розміщених на ній.

Бухгалтерський облік та відображення у фінансовій звітності біологічних лісових активів регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», згідно якого біологічним активом є рослина або їх група (лісовий масив), яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію (ділова деревина, дрова) та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди. Придбаний (одержаний) біологічний актив зараховується на баланс підприємства за первісною (справедливою) вартістю [5]. Тобто законодавчо передбачено можливість оцінки та відображення в балансі підприємства (рядки 035, 036, 037) вартості лісових масивів. Крім того необхідність відображення біологічних активів в фінансовій звітності сприятиме пришвидшенню проведення лісової інвентаризації, яка до цього в Україні не проводилась та перебуває на даний час на етапі розробки методології.

Вартість земельних лісових ділянок варто було б також оцінювати та відображати в балансі лісогосподарських підприємств. Це стане можливим в ході завершення земельної реформи та ухвалення Закону України «Про ринок земель». Оцінку земельних лісових ділянок можна було б здійснювати на основі нормативної експертної оцінки (аналогічно землям сільськогосподарського призначення), або на основі справедливої (ринкової) вартості. Для визначення ринкової вартості необхідно узаконити можливість приватного лісорозведення без обмеження площі таких господарств (оскільки на даний час існує обмеження на приватну власність лісами площею більше 5 га) та дозволити продаж цими лісовласниками земельних лісових ділянок (тобто створити земельний лісовий ринок). Адже на думку А. Петрова найбільш прийнятною формою організації лісоволодіння є та, в основі якої лежить можливість продажу лісових ділянок фізичним особам для ведення лісового господарства [6].

Крім того варто було б зняти й інші обмеження щодо функціонування приватного та комунального лісорозведення, оскільки в такому випадку буде створюватись конкуренція в сфері лісогосподарювання як окремих підприємств,

так і різних форм господарювання. А конкуренція завжди сприяє підвищенню ефективності економічної діяльності. Відобразивши таким чином вартість лісів в балансах лісогосподарських підприємств стане можливим визначення рівня ефективності господарювання державними лісовими підприємствами та вилучення частини прибутку до державного бюджету.

Отриманий чистий прибуток (без сплати рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів) варто вилучати до державного бюджету, але не 15% (30% для державних унітарних підприємств, плановий розрахунковий обсяг чистого прибутку яких перевищує 50 млн грн) як визначено Законом України «Про управління об'єктами державної власності» [7], а 50% (що є нормою в розвинутих країнах Європи). Хоча можливим є розподіл цієї частини вилученого прибутку між державним та місцевими бюджетами (у пропорції 50/50), що компенсує їх втрати від скасування рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

При цьому ці кошти можуть повертатися держлісгоспам у вигляді державних замовлень на лісорозведення та виконання інших політичних рішень (типу Державної цільової програми «Ліси України» на 2010–2015 роки). Лісовідновлення держлісгоспи повинні здійснювати за власні кошти, і витрати на ці цілі повинні переноситись на вартість реалізації заготовленої деревини та інших лісових ресурсів.

Інші 50% чистого прибутку лісогосподарських підприємств варто було б залишати у їх власності з метою фінансування розширеного відтворення основних фондів (закупівлю комп'ютерів, програмного забезпечення, геоінформаційних систем, засобів зв'язку тощо), а також на стимулювання персоналу, підвищення його кваліфікації та забезпечення соціального захисту (фінансування надання так званого соціального пакету). При цьому варто закріпити в статуті корпорації, що на розширене відтворення та на стимулювання і соціальних захист персоналу спрямовується по 25% чистого прибутку. Крім того, варто передбачити, що в разі отримання підприємством чистого прибутку в звітному періоді в обсязі меншому ніж передбачено нормативним показником, на величину недоотриманого чистого прибутку спочатку зменшується фонд матеріального заохочення (частина прибутку, що спрямовується на стимулювання персоналу, підвищення його кваліфікації та забезпечення соціального захисту), а потім зменшується фонд розвитку виробництва (розширеного відтворення).

В разі коли величина отриманого чистого прибутку за звітний період менша половини нормативного значення (тобто коли рівень рентабельності активів, яка обраховується шляхом ділення величини чистого прибутку за звітний період на суму вартостей статутного капіталу та вартості лісових земельних ділянок з біологічними активами на них на кінець звітного періоду, становитиме менше 0,5 облікової ставки НБУ), то генеральний директор корпорації «Ліси України» матиме право звільнити керівника неефективного підприємства. Якщо ж рівень рентабельності державної лісової корпорації вцілому також будень нижчим за 0,5 облікової ставки НБУ, то Кабінет Міністрів України матиме право (або буде зобов'язаний) звільнити генерального директора. Пропонована система стимулювання повинна (в разі її впровадження) сприяти підвищенню

ефективності господарювання державних лісогосподарських підприємств та державної лісової корпорації в цілому.

1. Голян В. Формування нової моделі фіскального регулювання природокористування: інституціональні передумови, методологічне забезпечення та практичні рекомендації / В. Голян, М. Хвесик, В. Бардась // Економіст. – 2013. – №9. – С. 4-13.
2. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу: механізм стимулювання, інституційне та інноваційне забезпечення: [Монографія] / М.А. Хвесик, О.М.Шубалий, Н.М. Василик. – К.: ДКС, 2011. – 497 с.
3. Управління соціально-економічними системами регіонального рівня: теорія і практика: [Монографія] / Н.М. Василик. [та ін.]; [під заг. ред. О.М. Шубалого] – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2016. – 338 с.
4. Лісовий кодекс України: за станом на 01.01.2011 р. / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – С. 347.
5. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»» від 18.11.2005 р. № 790 / Міністерство фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1456-05>
6. Петров А. Приватизація лесов в Российской Федерации: условия, формы, риски / А. Петров // Леспроектформ. – 2011. – № 1(75). – С. 26–33.
7. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – С. 456.

Сокол Л.М., к.е.н., асистент кафедри глобальної економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ,
Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Україна обрала шлях ринкових реформ, тому всі заходи держави щодо реформування аграрного сектора мають враховувати і відбуватися згідно з основними принципами. Слід зазначити, що в чистому вигляді ринок ніколи не функціонував ні в одній країні. Державне регулювання економіки є системою заходів підтримуючої та регулюючої діяльності держави, для ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки й всього суспільства.

Класифікація інструментів державного регулювання аграрного сектору економіки є розгалуженою, але більшість науковців виділяють основні їх групи [1, 2, 3, 4]: бюджетні, цінові, податкові, регулювання доходів, кредитні, зовнішньоекономічні, соціальні, наукові.

До основних бюджетних інструментів державного регулювання агропромислового комплексу належать фінансування сільгоспвиробництва та капітальних вкладень, субсидування процентних ставок, лізинг в АПК тощо.

До групи цінових відносять ринкові, контрольні, гарантовані, захисні ціни, товарні та фінансові інтервенції та інші.

Податкові інструменти державного регулювання аграрного сектору економіки включають податкові пільги, повне або часткове звільнення платників податків від сплати податків, спрощена система оподаткування, бюджетна дотація, відстрочення податкових платежів тощо.

Регулювання доходів передбачає декларування цін, встановлення граничного рівня рентабельності, еквівалентний міжгалузевий обмін, підвищення доходів та інші інструменти.

До переліку кредитних інструментів відносять іпотечне, інвестиційне, вексельне кредитування, кредитну кооперацію на селі тощо.

Зовнішньоекономічний інструментарій включає регулювання експорту (заохочення експорту, експортні доплати, відшкодування ПДВ) та імпорту.

Соціальні інструменти передбачають заходи підвищення рівня життя та доходів сільського населення, розвитку села та його невиробничої інфраструктури (медичне, культурне, освітнє забезпечення).

Наукові інструменти державного регулювання включають наукові дослідження, підготовку фахівців аграрної сфери, інформатизацію АПК, дорадництво, інноваційно-інвестиційну підтримку.

Важливим аспектом державного регулювання є взаємодія інструментів підтримки аграрного сектору економіки. Також урахування міжнародного досвіду в регулюванні агропромислового комплексу.

У розвинених країнах аграрному сектору приділяється особлива увага, незважаючи на те, що він має незначну частку у загальній структурі економіки. При цьому весь спектр аграрної політики насамперед спрямований на забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора національної економіки. Це досягається також збалансованим розвитком усіх галузей аграрного сектора й усіх категорій сільгосптоваровиробників. Зарубіжний досвід державного регулювання аграрного сектора може бути охарактеризований як складний механізм, який включає інструменти дії на доходи суб'єктів аграрного сектора, структуру сільськогосподарського виробництва, функціонування аграрного ринку, соціальну структуру села, міжгалузеві та міжгосподарські взаємини з метою створення стабільних економічних, правових і соціальних умов для розвитку аграрного сектора, задоволення потреб населення в якісних продуктах харчування [3, С.24-25].

1. Васільєва Л. М. Інструменти державного регулювання аграрного сектора економіки. Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток», №10, 2010.

2. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. Економіка АПК, № 8. 2013, С. 12-21. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2013_8_4

3. Кіндзерський В. В. Державне регулювання аграрного сектора економіки: імплементація зарубіжного досвіду. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Вип.5, 2015, С. 24-30.

4. Регулювання аграрного сектора економіки України в умовах євроінтеграції: [монографія] за ред. А.Д. Діброви, В.Є. Андрієвського. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. - Київ: Інтердрук, 2014. - 572с.

Солтан Г. В.

Научный руководитель: Киевич А.В., д.э.н., профессор

УО "Полесский государственный университет", г. Пинск, Республика Беларусь

ВЛИЯНИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА НА ВНЕШНИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ДОЛГ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Начавшийся в 2008 году в США ипотечный кризис привел к спаду экономики страны. Прежде всего, он проявился в спаде темпов роста, уменьшении объемов выпускаемой продукции, банкротстве предприятий. Развиваясь, ипотечный кризис перерос в финансовую нестабильность, тем самым послужив началом развития финансового кризиса, отразившегося на мировой экономике. В наибольшей степени ухудшилась экономика развивающихся стран.

Влияние мирового финансового кризиса на белорусскую экономику происходило с незначительным запозданием из-за того, что фондовые и финансовые рынки в стране являлись слабо развитыми. Поэтому белорусские экономисты утверждали, что финансовый кризис не повлияет негативно на национальную экономику страны. Однако в 2009 г. были опубликованы первые статьи о преодолении кризисного состояния. Мировой финансовый кризис, в первую очередь, повлиял на внешнеэкономическую сферу. Произошло значительное снижение объемов внешней торговли, которое поспособствовало увеличению диспропорций в финансовом секторе экономики. В результате усилилась необходимость во внешнем финансировании, что впоследствии сподвигло к резкому возрастанию внешней государственной задолженности.

В соответствии со статьей 1 Закона Республики Беларусь “О внешнем государственном долге Республики Беларусь”, внешний государственный долг Республики Беларусь – общая сумма основного долга Республики Беларусь и ее резидентов по внешним государственным займам на определенный момент времени [1].

Внешний долг Республики Беларусь регулируется Законом Республики Беларусь “О внешнем государственном долге Республики Беларусь” от 22 июня 1998 года, Указом Президента Республики Беларусь от 18 апреля 2006 года № 252 “Об утверждении Положения о внешних государственных займах (кредитах)” и Законом Республики Беларусь “О бюджете Республики Беларусь на 2016 год” от 30 декабря 2015 г. № 341-3.

На основании показаний Министерства финансов в 2008 г. внешний долг государства возрос на 59,2% и на 01.01.2009 г. сформировался в размере 3, 58 млрд. долларов США. Необходимо отметить то, что долг возрос благодаря увеличению кредитов, привлеченных правительством Республики Беларусь, на 1563,1 млн. долларов США (77,2%). В 2009 г. долг государства продолжал расти, увеличившись, по сравнению с 2008 г., в 1,6 раза. По состоянию на 01.01.2010 г. государственный долг составляла 7,89 млрд. долларов США. По сравнению с внешним долгом в 2009 г. внутренняя задолженность государства сократилась

на 8,1% в связи с досрочной выплатой государственных облигаций на сумму более 2,1 трлн. белорусских рублей. На протяжении 2010 - 2012 гг. внешний долг государства увеличился в среднем на 18,2%. Тем не менее, в 2012 г. рост госдолга существенно снизился и составил прирост 10,6%. По состоянию на 01.01.2013 г. внешняя задолженность равнялась 12,4 млрд. долларов США. В 2013 г. впервые за последнее время долг государства уменьшился на 3,3% и составил 12 млрд. долларов США, тем не менее, он не смог существенно снизиться и достичь докризисного значения. После незначительного спада в 2014 г. государственный долг вырос на 83,3% и на 01.01.2015 составил 14,4 млрд. долларов США. По состоянию на 01.01.2016 г. внешний госдолг равнялся 12,4 млрд., сократившись по сравнению с прошлым годом на 16,1%. За 2016 г. внешний долг страны увеличился на 10,5%, составив на 01.01.2017 г. 13,7 млрд. долларов США (рисунок).

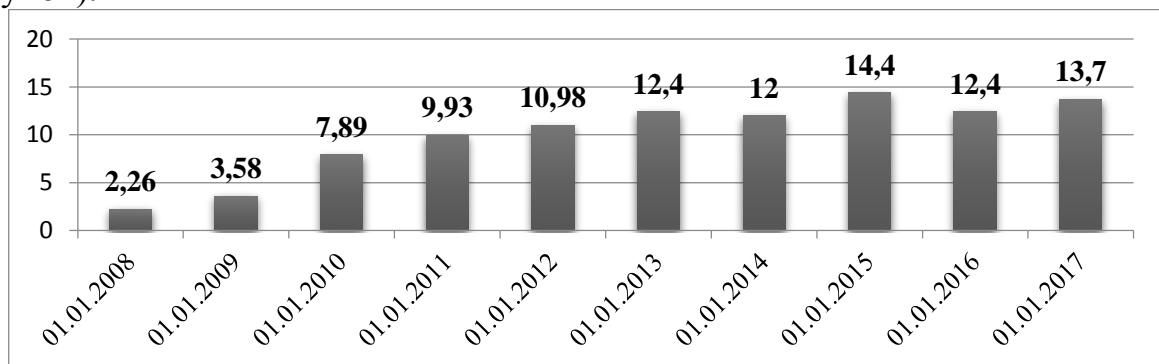

Рис. – Динамика внешнего государственного долга Республики Беларусь за 2008-2017 гг.

Исследовав данные, можно заметить, что государственный долг вырос в 6 раз за 2008 - 2017 гг. По большей части данное возрастание произошло из-за высокой доли краткосрочных долгов в связи с тем, что возникла необходимость выплачивать сумму задолженности вместе с процентами за пользование в короткие сроки. Поэтому к одному из основных путей снижения долга государства следует относить привлечение иностранных долгосрочных кредитов. На данный момент основными странами-кредиторами являются Россия, Германия, Китай, Международный валютный фонд, Европейский банк реконструкции и развития.

Как известно, внешний государственный долг может появиться по двум основным причинам: в результате нехватки финансовых ресурсов в национальной валюте из-за низкой эффективности народного хозяйства и в результате нехватки финансовых ресурсов в свободно конвертируемой валюте для расчетов с другими государствами. Хорошо известны и тяжелые последствия нарастания внешнего долга: уменьшение национального богатства; перевод части ВВП за рубеж; сокращение в будущем производственных мощностей страны; снижение эффективности национальной экономики; снижение уровня благосостояния населения; угроза истощения золотовалютных резервов; возможность валютного и долгового кризисов и перенос кризисных явлений в реальный сектор экономики; возможность потери части экономического суверенитета страны[2].

Главный фактор, влияющий на внешнюю государственную задолженность, представлен в виде дефицита государственного бюджета, т.е.

превышение расходов страны над доходами. Вследствие этого возрастает удельный вес кредитов, взятых за рубежом. Стоит выделить, что в Республике Беларусь возрастание государственного долга практически не выходит за общепринятые рамки. Однако постоянное увеличение задолженности страны свидетельствует о том, что выбранные политические мероприятия по сокращению долга государства следует усовершенствовать, а также необходимо учесть экономическое развитие страны в посткризисный период.

Исходя из вышеобозначенных проблем, следует выделить основные пути решения, к которым можно отнести:

- уменьшение денежных средств, направленных на обслуживание долга
- сокращение доли краткосрочных кредитов и увеличение числа долгосрочных ссуд
- полное становление рынка ценных бумаг и развитие вторичного рынка ценных бумаг
- пополнение золотовалютных резервов за счет роста экспорта и импортозамещающих производств.

Таким образом, решение всех проблем, связанных с сокращением внешнего государственного долга, находится в макроэкономической сфере. Поэтому следует совершенствовать не только финансовую, но и экономическую политики.

1. Новости Беларуси [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://laws.newsby.org/documents/laws/law0961.htm>. — Дата доступа: 04.11.2017.

2. Яновский, А. А. Внешний долг Республики Беларусь: динамика и современное состояние / А. А. Яновский. — 2011. — С. 223-226

Самосюк А. С.

Научный руководитель: Киевич А.В. д. э. н., профессор

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

ВЛИЯНИЕ СОСТОЯНИЯ КРЕДИТНОГО РЫНКА НА ЭКОНОМИКУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Развитие кредитного рынка в Республике Беларусь - сложный и противоречивый процесс, испытывающий на себе влияние совокупности различных факторов, в числе которых есть фундаментальные, вытекающие из общего характера экономической модели в стране, а также те, в основе которых находятся внешние или имеющие временный характер обстоятельства. В свою очередь, масштабы и степень развития кредитного рынка во многом определяют эффективность функционирования экономики в целом, наличие которого в первую очередь влияет на экономический рост. Кроме этого позволяет обеспечивать решение ряда важнейших экономических и социальных задач [1, с. 1].

Являясь важнейшей сферой деятельности банков, банковское кредитование оказывает существенное влияние на развитие экономики Республики Беларусь. Поскольку посредством банковских кредитов осуществляется финансовая

поддержка не только ведущим и социально значимым предприятиям, но и населению.

Проанализируем такой показатель, как просроченная задолженность по банковским кредитам, данные представлены в таблице 1.

Таблица 1. – Просроченная задолженность по краткосрочным и долгосрочным кредитам в Республике Беларусь за 2014-2016гг.

Показатель, млн рублей	2014 г.	2015 г.	2016 г.	Удельный вес 2016 к 2014	Отклонение 2016 к 2014
	Сумма, млн руб.	Сумма, млн руб.	Сумма, млн руб.		
Краткосрочные кредиты:	70,4	118,1	208,8	296,6	138,4
Государственным коммерческим предприятиям	33,5	63,8	146,0	435,8	112,5
Частному сектору	31,2	51,2	59,8	191,7	28,6
физическим лицам	4,9	3,1	3	61,2	-1,9
НКФО	0,8	0	0	0	-0,8
Долгосрочные кредиты:	74,3	162,1	249,3	335,5	175
Государственным коммерческим предприятиям	30,9	52,3	142,3	460,5	111,4
Частному сектору	15,6	78,1	73,7	472,4	58,1
физическим лицам	27,7	31,7	31,6	114,1	3,9
НКФО	0,1	0	1,7	17 000	1,6

Примечание – Источник: собственная разработка на основании [2,3]

Как показывают данные таблицы, просроченная задолженность по кредитам, как по краткосрочным, так и по долгосрочным из года в год постепенно растёт, исключение составляют кредиты физическим лицам. В 2016 году по сравнению с 2014 годом проблемная задолженность по краткосрочным кредитам увеличилась почти в 3 раза или 138,4 млн рублей. Что касается просроченной задолженности по долгосрочным кредитам, то тут наблюдается аналогичная ситуация- в 2016 году по сравнению с 2014 годом данный показатель увеличился в более чем 3 раза или на 175 млн рублей. Самая высокая задолженность, как по краткосрочным, так и по долгосрочным кредитам приходится на государственные коммерческие организации. За 2016 год задолженность по краткосрочным и долгосрочным кредитам государственных коммерческих организаций составила 146 и 142,3 млн рублей соответственно, что на 82,2 и на 90 млн рублей больше чем в 2015 году. Если сравнивать 2015 год и 2014 год, то данное превышение составило: по краткосрочным кредитам- 30,3 млн рублей, по долгосрочным- 21,4 млн рублей.

Что касается просроченной задолженности небанковских финансовых организаций, то тут по краткосрочным кредитам она на протяжении двух лет установилась на уровне 0 млн рублей, а по долгосрочным кредитам за 2016 год по сравнению с 2015 годом увеличилась на 1,7 млн рублей.

Просроченная задолженность по краткосрочным кредитам частного сектора экономики за 2016 год по сравнению с 2014 годом увеличилась почти в два раза или на 28,7 млн рублей.

Задолженность по кредитованию физических лиц на протяжении исследуемого периода времени постепенно сокращалась. За 2016 год задолженность по краткосрочному кредитованию физических лиц составила 3 млн рублей, что ниже на 1,9 млн рублей чем в 2014 году. За 2015 год по сравнению с 2014 годом данный показатель уменьшился на 0,1 млн рублей. Что касается долгосрочного кредитования физических лиц, то за 2016 год задолженность по сравнению с 2015 годом сократилась на 0,1 млн рублей. Рассмотрев выше изложенные данные можно сказать, что на протяжении трех лет задолженность по кредитам по всем сферам экономики, исключая краткосрочное кредитование физических лиц и небанковских финансовых организаций, только возрастала.

Рассмотрим динамику объема кредитной задолженности на душу населения, что представлено на рисунке 1.

В 2016 году в среднем на одного жителя Республики Беларусь приходилось 7,5 тыс. рублей кредитной задолженности, тогда как в 2014 году данный показатель составлял 6,6 тыс. рублей. Следует отметить, что в анализируемом периоде происходит изменение объема кредитной задолженности на душу населения в сторону увеличения. В 2016 году по сравнению с 2014 годом данный показатель увеличился на 0,9 тыс. рублей.

Рис. 1 Динамика объема кредитной задолженности на душу населения в Республике Беларусь в 2014-2016 гг., тыс. белорусских рублей

Примечание – Источник: собственная разработка на основании [2,3,4]

Так же необходимо отметить, что динамика средних процентных ставок по кредитам банков по все секторам экономики за последний год сократились, по сравнению с уровнем предыдущих лет. Это происходит из- за постепенного снижения ставки рефинансирования, которая в настоящее время составляет 14%.

За время существования отечественной экономики кредитный рынок Беларуси претерпел существенные изменения - прежде всего, значительно вырос и укрепился. Однако, несмотря на все положительные тенденции своего становления, кредитный рынок республики все еще отстает по своему развитию от аналогичных институтов западных стран и России, хотя он активно

перенимают прогрессивные тенденции, которые можно применять при сложившихся в нашей стране экономических особенностях.

На основании выше изложенного можно выделить основную проблему, которая сдерживает развитие кредитного рынка Республики Беларусь: рост доли задолженности по кредитам, которая вызвана ухудшением финансового состояния субъектов хозяйствования и снижением реальных доходов населения. Это является отрицательной тенденцией, так как из-за увеличения данного показателя сокращается объем выдаваемых кредитов, происходит спад производства, снижается уровень экономики, уменьшение уровня занятости населения, его благосостояние и т.д. Помимо этого, из года в год возрастает кредитная задолженность на душу населения, которая приводит к неспособности граждан исполнять свои обязательства перед кредиторами.

Для решения выявленной проблемы банковского кредитования необходимо предпринять такие меры, как: снижение уровня инфляции до минимально возможного, обеспечение направления кредитных ресурсов на финансирование наиболее рентабельных отраслей и организаций, и высокоэффективных мероприятий, а также создать более качественный и оперативный мониторинг банками за финансовым состоянием кредитополучателей. При этом банковская система будет прилагать усилия к формированию баз данных по кредитополучателям и внедрению эффективных систем анализа финансового положения заемщиков и оценки обеспечения кредитов и т.д.

Таким образом, в Республике Беларусь кредитный рынок имеет множество проблем, решив которые можно будет перейти на новый уровень развития. Однако, вышеназванные меры, должны применяться в комплексе с мерами по реформированию государственных предприятий, политикой в области заработной платы и социальных гарантий, бюджетно-налоговой политикой и другими макроэкономическими и структурными мероприятиями.

1. Банковский вестник// Национальный банк Республики Беларусь. — 2015. — № 2 (200). — С. 8.

2. Бюллетень банковской статистики // Национальный банк Республики Беларусь. — 2015. — № 2 (188). — С. 278.

3. Статистический бюллетень // Национальный банк Республики Беларусь. — 2017. — № 2 (212). — С. 259.

4. Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 1998-2017. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/demografiya_2/g/chislennost-i-estestvennyi-prirost-naseleniya/– Дата доступа: 01.11.2017.

Станкевич А.А., Федулова М.В.

студентки экономического факультета, специальность «Логистика», третий курс

Костенко Н.В., к. э. н, доцент кафедры управления, экономики и финансов Брестский государственный технический университет, г. Брест, Республика Беларусь

ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

До сих пор не существует единого теоретического и методологического подходов к определению понятия «добавленная стоимость». Теоретические основы категории «добавленная стоимость» были заложены еще в трудах классиков экономической науки.

В своем труде «Исследование о природе и причинах богатства народов» А. Смит утверждал: *«Стоимость, которую рабочие прибавляют к стоимости материалов, распадается сама... на две части, из которых одна идет на оплату их заработной платы, а другая – на оплату прибыли их предпринимателя на весь капитал, который он авансировал в виде материалов и заработной платы»* [2]. Исходя из данного утверждения А. Смита можно сделать вывод, что прибыль зависит от количества потребленного капитала, который собственник вложил в дело, и не является заработной платой. Далее этот капитал собственника распадается на две части: первая расходуется на покупку средств производства, вторая – на оплату труда работников. Первая часть воплощает прошлый труд, который израсходован на предприятиях. Поэтому стоимость средств производства не может быть источником создания добавленной стоимости, так как эта величина не меняется в процессе производства, а входит в ее стоимость. Таким образом, только вторая часть капитала собственника является источником создания добавленной стоимости.

Добавленная стоимость – это разница между стоимостью проданного продукта (оказанных услуг) и материалов, которые были затрачены на производство данного продукта. Ключевой финансовый аспект - изучение динамики изменения соотношения расходов на заработную плату и прибыль. По сути оба элемента добавленной стоимости выполняют одну функцию – служат финансовой основой воспроизводства человеческого капитала (наемных работников и собственников) [2].

Показатель добавленной стоимости используется при расчете национального продукта. Для того, чтобы рассчитать внутренний валовый продукт страны, необходимо суммировать стоимость, добавленную всеми производителями страны, включая отчисления на амортизацию, так как основные фонды предприятия участвуют в создании новой стоимости производимой продукции. Линейный тренд, отраженный на рис.1, показывает динамику ВВП на душу населения и добавленной стоимости.

Рис.2. Динаміка ВВП і доданої вартості за 2000-2015 гг.

Додана вартість збільшує прибутковість підприємства за рахунок покращення використання капіталу, а не за рахунок зменшення витрат на використання капіталом. Значить, підприємство повинно планувати майбутні значення доданої вартості для направлення дій власників на інвестування своїх засобів. Очікування майбутніх значень доданої вартості має суттєвий вплив на зростання ціни акцій підприємства. Задача планування доданої вартості, планування структури та ціни капіталу повинна стати пріоритетною задачею менеджменту підприємства. Саме цим пояснюється той факт, що на великих західних підприємствах значення доданої вартості виступають основою премій менеджерів, які стають більш зацікавленими в зростанні прибутковості підприємства та зростанні доданої вартості. Концепція показателя доданої вартості використовується західними компаніями як більш досконалий інструмент вимірювання ефективності діяльності підрозділів, ніж чиста прибуль. Такий вибір пояснюється тим, що додана вартість оцінює не тільки кінцевий результат, але й те, яким чином він був отриманий [1].

Спробуємо дослідити кореляційно-регресійну зв'язь показателя ВВП на душу населення в Республіці Білорусь з об'ємом виробленої доданої вартості та чисельністю населення. В табл.1 можна побачити вихідні дані для побудови моделі множинної регресії.

На основі вибірки даних UNCTADStat по ВВП на душу населення Республіки Білорусь, розробимо модель множинної регресії, визначену як умовне математичне очікування залежної величини Y – ВВП на душу населення РБ при k фіксованих значеннях $x_1, \dots, x_n$ пояснювальних змінних $X_1, \dots, X_n$ т.е.

$$f(x_1, \dots, x_n) = M(Y | x_1, \dots, x_n),$$

де,

X_1 – додана вартість в сільському господарстві, охоті, лісному господарстві, риболовстві, млн. долл.;

X_2 – додана вартість в промисловості, млн. долл.;

X_3 – додана вартість в секторі послуг, млн. долл.;

X_4 – трудовые ресурсы, тыс. чел.;

X_5 – население, тыс. чел.

Таблица1. – Исходные данные для анализа

Год	ВВП на душу населения	Добавленная стоимость по секторам			Трудовые ресурсы	Население
		Сельское хозяйство, охота, лесное хозяйство, рыболовство	Промышленность	Услуги		
2000	1048,74	1277,26	3789,21	4024,77	4768,37	9933,61
2001	1251,38	1284,84	4458,26	5193,72	4747,11	9872,96
2002	1488,20	1467,75	5206,73	6090,30	4730,24	9807,13
2003	1830,12	1519,16	6309,87	7499,09	4715,18	9740,05
2004	2391,43	2012,99	8679,54	9423,40	4698,08	9676,90
2005	3139,84	2573,45	11431,12	12310,62	4676,81	9621,54
2006	3860,22	3170,83	13752,40	15548,53	4640,55	9575,04
2007	4747,45	3759,37	16773,42	19028,95	4601,67	9536,86
2008	6390,03	5264,93	23586,58	24032,71	4559,04	9507,33
2009	5187,37	4119,78	18256,12	21268,52	4511,77	9486,24
2010	5829,26	5095,96	20348,92	24489,93	4529,56	9473,07
2011	6308,77	4950,49	22408,59	26980,80	4534,57	9468,50
2012	6716,35	5445,62	23855,43	27775,46	4537,24	9471,73
2013	7711,61	5188,45	26923,24	33609,60	4536,10	9478,90
2014	8023,74	5771,93	27668,04	35349,83	4529,62	9484,85
2015	5756,93	3673,37	18917,36	26076,34	4517,49	9485,77

Составлено авторами на основе: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Основная цель множественного регрессионного анализа – построить регрессионную модель с большим количеством факторов, определив при этом влияние каждого из них в отдельности, а также совокупное их воздействие на зависимую переменную [3].

На основании проведенного анализа можно составить уравнение множественной регрессии следующего вида:

$$Y = 4070,40554 - 0,02179x_1 + 0,18637x_2 + 0,07705x_3 - 0,78763x_4 - 0,02673x_5$$

Коэффициент детерминации R^2 в полученной модели составляет 0,9998, то есть объясняет 99,98% вариации, поэтому выбранные в модели факторы являются правильными. Проведем оценку значимости уравнения регрессии.

$$F_{\text{набл}} = \frac{0,99^2}{1 - 0,99^2} \cdot \frac{16 - 5 - 1}{5} = 47,25$$

Поскольку $F_{\text{набл}} = 47,25 > F_{\text{кр}}(0,05; 1; 16 - 5 - 1) = 3,44$, то полученное уравнение регрессии является статистически значимым.

На рис.1 представлены результаты вывода остатков и график по ним.

При помощи этой части отчета мы можем видеть отклонения каждой точки от построенной линии регрессии. Заметим, что нет закономерности в колебаниях

(R^2 тренда близька к 0). Можна говорити про те, що дана модель є адекватною.

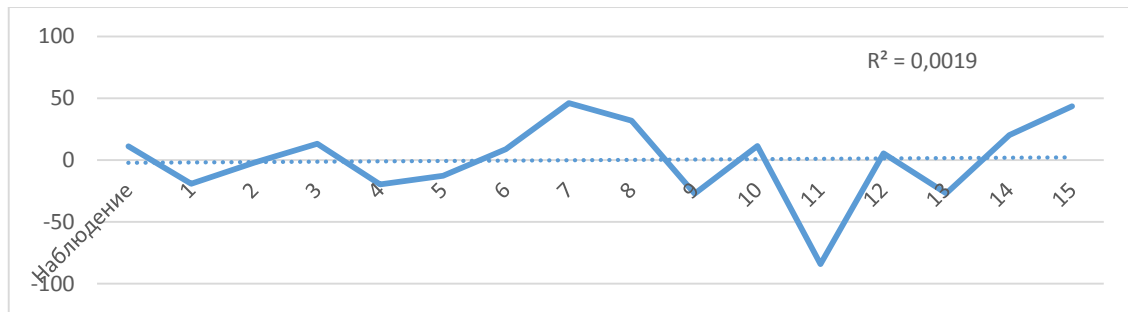

Рис.1 Графік залишків

Отримане вище рівняння множинної регресії можна обґрунтувати наступним чином:

1) негативний вплив на економічний ріст викликає зменшення населення, яке пов'язано з низькою народжуваністю та високою смертністю в країні;

2) особливо негативний вплив викликає зменшення питомої ваги трудових ресурсів;

3) сільське господарство, полювання, лісове господарство, риболовство негативно впливають на ВВП країни, так як вони є трудомісткими та вимагають додаткових субсидій з бюджету або зовнішнього кредитування;

4) позитивний вплив на економічний ріст викликає промисловість, особливо в 2004-2006 роках, значущий економічний ріст був зумовлений поставками енергоносіїв в країну з Росії за внутрішніми цінами РФ та перепродажами їх за світовими цінами;

5) також позитивний вплив викликає і сфера послуг, особливо надання пільг для Парку високіх технологій, що стимулювало швидкий ріст ІТ-сектора.

1. Аналіз фінансового стану підприємства [Електронний ресурс]/ Режим доступу: http://afdanalyse.ru/news/ehvoljucija_kategorii_d_obavlennaja_stoimost_v_ekonomicheskoi_literature. Дата доступу 21.11.2017

2. Антологія економічної класики. В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо. М., 2002

3. Воскобойников Ю.Е., Воскобойникова Т.Н. Розв'язання завдань економетрики в EXCEL /Учебное пособие. – Новосибірськ: Новосибірський філіал Академії економіки та управління. – 2016. – 216 с.

4. United Nations Conference on Trade and Development [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org>. Дата доступу 20.11.2017

Стрішенець О.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Павлов К. В., к.е.н., доцент, докторант

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ: ЦИКЛИ ТА ЕТАПИ

З метою характеристики становища на ринку житлового нерухомого майна, а також спираючись на показники рівня початкових цін та їх динаміку, кількість операцій з нерухомістю, цінову динаміку рівень конкурентного забезпечення, рівень ризиків, показники попиту та пропозиції, законодавче забезпечення, якість самих об'єктів нерухомості та зв'язок ринку нерухомості з фінансовим ринком держави було виділено наступні етапи та цикли становлення ринку житлової нерухомості в Україні.

- 1991-1993 рр. – це був етап становлення ринку житлової нерухомості в Україні. Ціни на самі об'єкти житлової нерухомості, а також їх якість перебували на максимально низькому рівні. Особливо це було відчутно в результаті їх порівняння з аналогічними об'єктами нерухомості в європейських країнах.

На даному етапі становлення ринку нерухомості також мало місце одномоментне зростання кількості інвестиційних заходів з боку держави в сфері будівництва. Одним з основних факторів, що мали вплив на ринок нерухомого майна – це розвиток підприємництва та значні міграційні процеси як в середині країни так і за її межі. На практиці в даний період було також відзначено відчутне підвищення цін на нерухомість, приріст яких склав, приблизно 50-100% на рік, що за собою потягнуло і стрімке підвищення попиту на них.

- 1993-1995 рр. – оскільки в кінці попереднього періоду було відмічено максимально-можливі темпи збільшення цін на об'єкти нерухомості, то на даному етапі мало місце їх поступове зниження. В той же час показники темпу приросту динаміки цін на нерухомість склали близько 30-50%. Вступив в дію Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду», поява якого сприяла узаконенню переважної більшості операцій з нерухомим майном. В даний період продовжився процес становлення ринку [1].

- 1995-1998 рр. – даний часовий етап відзначився зниженням темпів росту цін на об'єкти нерухомого майна порівняно з попереднім періодом та загальною ціною стабілізацією. Це було викликано в певній мірі задоволенням попиту населення на житло.

Без умовно, лідируючі показники цін на нерухомість було відмічено в місті Київ. І це тоді, як в найдорожчих містах після столиці – Одесі та Львові ціни були нижчими майже в двічі та становили близько 200-250 Дол. США. В той же час най нижчими ціни на нерухоме майно були в місті Кіровоград та становили близько 100 Дол. США за квадратний метр загальної площі.

На сьогоднішній день рівень вище зазначених цін не є високим, але, разом з тим вони відображали купівельну спроможність населення. Також зазначимо, що в той же час майже відсутнє було кредитування банків за різними іпотечними програмами [13].

Про те, слід відмітити, що завдяки прийняттю Постанови Верховної Ради України «Про державну монополізацію економіки й розвитку конкуренції»,

Указу Президента України «Про створення Міжвідомчої комісії з питань демонополізації економіки» та Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» відбулося часткове врегулювання конкурентних засад співіснування учасників ринку нерухомості в Україні. [2,7,8].

- 1998-2000 рр. – в даному періоді відбулося різке зниження цін на об'єкти нерухомості, в результаті чого і показник кількості операцій на ринку нерухомості знизився майже в двічі. Викликане таке становище було інфляційними процесами, що вирували на ринку в період кінця 1999 та початку 2000-х років, оскільки показник інфляції, а як слідство і девальвації національної валюти значно перевищували ринкові ціни на нерухомість.

Загалом, в результаті кризових явищ рівень цін на об'єкти нерухомості повернувся до показників 1995 року, як слідство ринок знаходився в становищі депресивних стабілізаційних процесів. Це все обумовило в майбутньому суттєве поштовплення попиту на нерухомість, а від так і збільшення обсягів самого ринку, адже саме такими діями люди могли захистити свої заощадження від інфляції.

- 2001-2004 рр. – в результаті становища, що склалося на ринку нерухомості в кінці 1999 року даний період відзначився настанням нового етапу становлення ринку – початком тривалого зростання ринкової ціни на об'єкти нерухомості. Постійне збільшення попиту на об'єкти нерухомості, а також зростання цін сприяло новому етапу розвитку ринку. В той час було відмічено підвищення інтенсивності розвитку первинного ринку житлової нерухомості та розширення меж інфраструктури ринку.

На сам перед, це пов'язано з підвищенням рівня платоспроможності населення, прискореним розвитком ринку первинної житлової нерухомості, постійним вдосконаленням законодавчої бази органами державної влади, відчутною конкурентною грою серед професійних учасників ринку, а також, завдяки прийняттю Закону України «Про іпотеку» розгортанням українськими банками широкого спектру програм іпотечного кредитування [4]. До того ж, в результаті катастрофи, що відбулася 11 вересня 2001 року в Сполучених Штатах Америки, було викликане занепокоєння населення щодо надійності грошової одиниці США було спричинене значуще переміщення капіталу в бік ринку нерухомого майна.

- 2004-2009 рр. – як слідство позитивних змін в економічних процесах держави мало місце суттєве збільшення показників попиту з боку населення на об'єкти нерухомого майна, що сприяло значній активізації розвитку будівельної галузі та інвестиційним процесам щодо її стимулювання. Слід відмітити, що разом з збільшенням обсягів будівництва об'єктів нерухомості було також значно покращено і їх якість. Запроваджувалися нові методи та технології будівництва. Почали будувати об'єкти з великою площею квартир, а самі будинки зводити за монолітно-каркасним принципом. Було також відмічено появу на ринку особняків, таунхаусів та будинків клубного типу. Персоніфіковані житлові комплекси змінили поодинокі житлові будинки.

Пізніше, ринок нерухомості в країні охопив колапс, адже прослідковувалися протилежні за своїм змістом тренди – це постійне очікування зниження цін на нерухомість з одного боку, а також подальше та нескінченне їх підвищення з протилежного. Мало місце і підвищення конкуренції між комерційними банками на ринку іпотечного кредитування. Суттєва доступність до позикових коштів та

постійне підвищення цін на об'єкти житлової нерухомості визначило її доступність серед інших альтернативних інвестиційно-привабливих шляхів, що в результаті зумовило суттєве збільшення рівня спекулятивної складової на ринку.

Зростанню ціни на нерухомість сприяли такі фактори як: ціни на землю, що стабільно зростали; постійні інфляційні процеси в державі; нездатність первинного ринку нерухомості інтенсивно розширятися; велика кількість спекулятивно зацікавлених учасників ринку; обмеженість фінансових інструментів по залученню додаткових інвестиційних ресурсів на ринок будівництва та відтворення нерухомості.

В свою чергу зниженню рівня цін на об'єкти нерухомого майна сприяли: незмога фінансових інституцій забезпечити фінансовими інвестиціями потреби ринку; психологічна «втома» споживачів від постійного збільшення цін на нерухомість; низький рівень незалежного платоспроможного попиту на ринку; поява великої кількості аналітичних досліджень з протилежними за своїм змістом результатами досліджень.

В результаті економічних та соціальних протиріч щодо майбутнього ринку нерухомості в Україні відбулося зменшення кількості операцій з нерухомістю, оскільки мала місце абсолютна розгубленість усіх суб'єктів на ринку. Після чого відбулося «просідання» ринку. Ціни на нерухомість знизилися майже у два рази, а доходи населення на третину, що спричинило перші панічні настрої на ринку. Банківські програми іпотечного кредитування зупинено, так як позичальники стали неплатоспроможними за вже існуючими кредитними договорами, а обсяги непогашених іпотечних кредитів нерухомості значно перевищує реальну вартість придбаних об'єктів нерухомого майна. Відбулося миттєве зменшення попиту на недобудовані об'єкти.

- 2010-2014 рр. – на початку даної фази економіка держави знаходилася в стадії повної рецесії. Активність на ринку нерухомості знаходиться на мізерному рівні, а ринкові ціни на об'єкти нерухомості продовжили своє падіння. За абсолютної відсутності кредитування фінансовими установами було зупинено будівництво нових об'єктів нерухомості, а угоди з нерухомістю відбувалися переважно з метою зміни місця проживання, або ж поліпшень житлових умов населення. Однак, з часом владі вдалося зменшити облікову ставку Національного банку та стабілізувати курс національної валюти, що дало новий поштовх для зрушення фінансового сектору в державі тим самим, хоч і не в значній мірі але було відновлено банківські кредитні програми. Це дозволило відновити фінансування будівництва незавершених об'єктів нерухомості що мали достатньо високий рівень готовності, а з часом і нових потенційно надійних проектів будівництва. Дані заходи щодо активізації будівельної галузі дозволили збільшити кількість нового житла на ринку. Зміни, що відбулися на ринку іпотечного кредитування та проектного фінансування загалом сприяли активізаційним процесам розвитку фінансово-інвестиційної діяльності в будівельній галузі держави.

З часом, почав свій ріст і платоспроможний попит населення. Слід відмітити те, що відбулася і певна переорієнтація ринку будівництва житла України в бік об'єктів економічного класу, а саме тих, що мають зменшену площу. Це дозволило значно збільшити рівень попиту на ринку, оскільки за рахунок зменшення загальної площі

готових об'єктів нерухомості вдалося зменшити ціни на них. Отже, почав відбуватися підйом ринку нерухомості, про що свідчить і збільшення обсягів операцій з нерухомістю.

2014-2017 – аналізуючи становлення ринку нерухомості в даному часовому періоді, в першу чергу слід відмітити суттєву девальвацію гривні по відношенню до Євро та Долару США, що відбулася на початку 2014 року. Спричинена вона була у зв'язку з переходом на ринкові умови формування ціни на національну валюту, так званий «плаваючий курс». Даний фактор значно ускладнив умови для залучення додаткових інвестиційних коштів на ринок нерухомого майна. Хоча, навіть за таких умов на ринку спостерігається поживлення, а також здійснюється поступове відновлення банками різних кредитних програм, що сприяє ринку нерухомості в державі.

Загалом, вивчаючи природу будь-якого ринку, а тим більше ринку нерухомості слід особливу увагу звернути на циклічність спадів та підйомів основних його показників. Про це свідчить і світова практика дослідження ринків. Відомо, що для того, щоб зрозуміти зрілість ринку, або ж етап на якому він перебуває слід визначити його цикл. В країнах з розвинутою економікою та з сформованим ринком нерухомого майна цикл становить близько 8-9 років. Загалом, довжина циклу становить відрізок часу, коли сам ринок, а також економіка держави загалом перебуває в процесі розвитку [14].

1. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19.06.1992 № 2482-ХІІ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2482-12>.

2. Закону України "Про захист від недобросовісної конкуренції" Верховна Рада України; Закон від 7.07.1996 року № 236/96 [Електронний ресурс] // Информационное агентство "ЛІГА:ЗАКОН". – 1996. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960236.html.

3. Павлов К. В. Вплив конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості / К. В. Павлов / . – Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – №4 (8). – С. 89-93.

4. Павлов К.В. Змістова характеристика функціонування регіональних ринків нерухомості / К.В. Павлов // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – № 1 (9). – С. 102-109.

5. Павлов К.В. Інвестиційні зрушення в політиці підвищення конкурентоспроможності на регіональних ринках нерухомості / К.В. Павлов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія: “Економіка і менеджмент”. – 2017. - №25. – С. 38-41.

6. Павлов К. В. Регулювання інвестиційно-житлових відносин в Україні / К. В. Павлов / . – Рівне : НУВГП, 2013. – 230 с.

7. Про Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції Верховна Рада України; Постанова від 21.12.1993 № 3757-ХІІ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – 1993. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3757-12>.

8. Про Міжвідомчу комісію з питань демонополізації економіки Президент України; Указ від 21.03.1995 № 247/95 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – 1995. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/247/95>.

9. Стрішенець О. М. Економічна теорія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. М. Стрішенець, Л. В. Єлісеєва, В. І. Ліщук. Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки, 2014. – 240 с.

10. Стрішенець О. М. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості / О. М. Стрішенець, К. В. Павлов / . Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Збірник наукових праць. – Випуск 1 (47). – Том 2. / Ужгород, 2016. – С. 35-38.

11. Стрішенець О.М. До питання про майбутнє теорії ринкового фундаменталізму / О.М. Стрішенець // Науковий вісник. - Серія : Економічні науки / Буковинський держ. фінанс. ун-т. - Чернівці : Вид-во БДФУ, 2012. - Вип. 1. - С. 386-391.

12. Стрішенець О.М. Теоретичні аспекти конкуренції на регіональних ринках житлової нерухомості / О.М. Стрішенець, К.В. Павлов // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал / уклад. Любов Григорівна Ліпич, Мирослава Богданівна Кулинич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – №3 (11). – С. 7-12.

13. Тенденції ринку нерухомості України: реалії та прогнози. 2007-2013: монографія/за ред. О.І. Драпівського, І.Б. Іванової. – К.: «Арт Економі», 2012. – 240 с.

14. Шокурова Н. В. Етапи розвитку ринку житлової нерухомості [Електронний ресурс] / Н. В. Шокурова – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.kname.edu.ua/32337/1/20.pdf>.

Терех К.А., студент групи 15Ф-2

Чернорук С.В., старший преподаватель

Полесский государственный университет, Пинск, Беларусь

ТЕНДЕНЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ В ПРОИЗВОДСТВЕННОМ СЕКТОРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Усиление инвестиционной активности в производственном секторе национальной экономики имеет принципиальное значение для обновления производственного потенциала всех отраслей экономики.

Как известно, экономический рост в решающей мере предопределяется объемом инвестиций, который, в свою очередь, зависит от выделяемой в составе ВВП доли, направляемой на накопление основного капитала [1, с. 204]. Экономика Беларуси имеет достаточно высокий уровень инвестиционной активности, который можно проследить по величине доли валового накопления основного капитала в составе ВВП (рисунок).

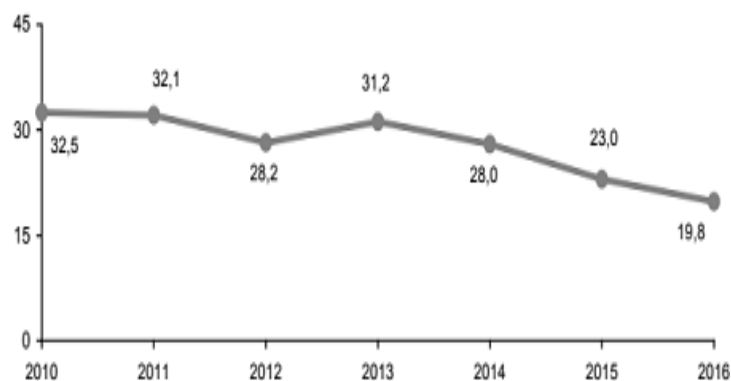

Рис. – Удельный вес инвестиций в основной капитал в ВВП, %

Примечание – Источник: [2, с. 20]

Исходя из данных графика, можно отметить, что в последнее время доля инвестиций в основной капитал в ВВП постепенно снижается. Наибольший размер данного показателя достигается в 2013 г. (31,2 %), а наименьший – в 2016 г. (19,8 %).

Данные структуры инвестиций в основной капитал по видам инвестиционной деятельности представлены в таблице.

Таблица 1 – Структура инвестиций в основной капитал по видам инвестиционной деятельности, в % к итогу

	2013	2014	2015	2016
Инвестиции в основной капитал	100	100	100	100
из них:				
сельское хозяйство, охота, лесное хозяйство	14,0	9,9	10,8	10,0
промышленность	36,6	36,6	38,2	38,0
строительство	2,8	3,8	2,4	1,2
торговля	5,1	5,5	3,6	2,7
транспортная деятельность, складирование, почтовая и курьерская деятельность	8,2	7,7	8,3	10,0
услуги по временному проживанию и питанию	1,4	1,6	1,2	0,9
информация и связь	1,7	2,4	2,7	3,5
финансовая и страховая деятельность	1,2	1,1	1,4	1,1
операции с недвижимым имуществом	19,9	22,7	23,7	24,2
профессиональная, научная и техническая деятельность	1,3	1,0	1,3	2,2
образование	1,2	1,7	1,0	1,0
здравоохранение и социальные услуги	1,9	2,0	2,5	2,3
творчество, спорт, развлечения, отдых	2,1	1,6	1,1	1,2

Примечание – Источник: [3, с. 47]

Исходя из данных таблицы видно, что наибольший удельный вес инвестиций в основной капитал приходится на промышленность (38,0 %) и операции с недвижимым имуществом (24,2 %). Для повышения инновационной активности в стране необходим дополнительный приток инвестиций, особенно в основной капитал.

Инвестиции в основной капитал могут осуществляться за счет: собственных средств предприятия, формируемых за счет прибыли и амортизационных отчислений; привлеченных средств (долгосрочные кредиты банков); бюджетных средств [1, с. 205].

Согласно данным статистического справочника «Беларусь в цифрах» можно сделать вывод, что в 2016 г. собственные средства организаций имеют наибольший удельный вес (38,5 %), а наименьший – заемные средства других организаций (1,3 %). Среди привлеченных источников финансирования капитальных вложений – долгосрочный кредит в 2016 г. составлял 13,7 %.

Следует отметить, что в период недостаточности инвестиций важным является целевое направление их вложений. Самое существенное их влияние проявляется в том случае, если инвестиции направляются на повышение эффективности производства [1, с. 205].

По результатам оценки инвестиций в основной капитал в Республике Беларусь можно сделать вывод, что они не оказывают существенного влияния на экономическое развитие страны, это объясняется тем, что не были выстроены приоритетные направления использования инвестиций. При этом необходимо отметить, что инвестиции в первую очередь должны направляться в те отрасли и виды деятельности, где их отдача максимальная. При определении роли белорусского государства в инвестировании в основной капитал необходимо учитывать опыт развитых промышленных стран, в которых государство усилило

активную инвестиционную политику в области воспроизводства основного капитала в течение продолжительного времени.

1. Володько, П.Л. Анализ эффективности инвестиций в Республике Беларусь / П.Л. Володько // Научный потенциал молодежи – будущему Беларуси: материалы IX международной молодежной научно-практической конференции, УО "Полесский государственный университет", г. Пинск, 3 апреля 2015 г. Ч.2 / Министерство образования Республики Беларусь [и др.]; редкол.: К.К. Шебеко [и др.]. – Пинск: ПолесГУ, 2015. – С. 204-205.

2. Статистический сборник «Инвестиции и строительство в Республике Беларусь» / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – С. 213.

3. Статистический справочник «Беларусь в цифрах» / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – С. 72.

Троцюк М. Э., Черняк Я. Г.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Естественные монополии являются неотъемлемой частью рыночной системы, и функционирование этих монополий является в какой-то мере неизбежным явлением в экономике.

Естественные монополии в большей степени влияют на роль и статус государства в мировой экономике в условиях глобализации. Важную актуальность в исследовании теоретических основ регулирования естественных монополий приобретает: обоснование нужды для пересмотра классических подходов к определению границ естественной монополии и свойств, которые вызваны институциональными и инновационными преобразованиями в мировой экономике.

Естественная монополия – система общественных отношений, которые санкционированы государством, при которых из-за отсутствия конкуренции в силу технологических особенностей производства удовлетворение спроса на товарном рынке происходит эффективнее (это связано с существенным понижением издержек производства на единицу товара по мере увеличения объемов его производства), а соответствующие товары не могут быть заменены в потреблении другими товарами, в связи с чем спрос на данном товарном рынке в меньшей степени зависит от изменения цены, чем спрос на другие товары.[1]

После того, как был проведен Республикой Беларусь вместе с Немецкой экономической группой анализ инфраструктуры страны, был сделан вывод о том, что естественные монополии в нашей стране нужно срочно усовершенствовать и реформировать, потому что они могут замедлить свою и деятельность и работать неэффективно. В этот анализ входило наблюдение всех изменений в основных секторах экономики страны.

Анализ включал в себя мониторинг изменений в основных секторах. Железнодорожный транспорт, автомобильный транспорт, трубопроводный

транспорт, внутренний водный транспорт, электроэнергетика и газоснабжение отнесены к главным секторам.

Проанализировав все данные об электрической энергетике, можно сделать вывод о том, что больше всего электроэнергии вырабатывается на тепловых электростанциях. Импорт электроэнергии за последние 10 лет имеет нестабильную тенденцию, но с каждым годом страна стремится сократить его. Можно сделать вывод о том, что импорт обусловлен тем, что производства собственной энергии стране не хватает, то есть Республика Беларусь потребляет больше, чем производит. Однако можно заметить, что страна стремится с каждым годом уменьшить импорт и увеличить использование своей собственной. Если перейти к экспорту, то в 2015 году по сравнению с предыдущими он упал в несколько раз.[2]

Тепловая энергия в РБ производится главным образом ТЭЦ, а также котельных установок. Вся энергия, которая производится в стране не уходит на экспорт, а потребляется самой страной. Большую часть израсходуют организации РБ, также как и электрическую энергию. В 2007 году организации израсходовали 61,8%, в 2008 году – 62,4%, в 2009 году – 60,8%, в 2010 – 61,3%, в 2011- 61,4%, в 2012- 60,7%, в 2013 – 59,4%, в 2014 – 59,9%, в 2015 – 58,7%, в 2016 – 58,2%. Полученные данные свидетельствуют о незначительной разнице по израсходованию тепловой энергии организациями. На расходы населения в 2007 году отпущено 38,1%, в 2008 году – 37,5%, в 2009 году – 39,1%, в 2010 -38,6%, в 2011 -38,5%, в 2012 – 39,2%, в 2013 – 40,5%, в 2014 – 40%, в 2015-41,3%, в 2016 – 41,8 %.[3]

По перевозкам грузов различными видами транспорта, можно сделать вывод о том, что грузоперевозки в общем объеме с каждым годом сокращаются, так как перевозки грузов в 2016 году уменьшились на 4489 тыс.тонн по сравнению с 2007 годом, или же на 1,07%.

К 2016 году наблюдается тенденция к сокращению грузоперевозок, что связано в первую очередь с большим объемом морального и физического износа автомобильной, железнодорожной и трубопроводной инфраструктуры. Весьма неравномерно распределены по территории республики железнодорожные сети, отсутствует региональная взаимосвязь, есть ряд других проблем, затрудняющих перевозку грузов.[4]

Газоснабжение - газораспределительная система, с помощью которой происходит осуществление снабжение газом потребителей газа и оказание услуг по транспортировке газа потребителям газа;

Удачное функционирование и развитие производственных сил, а также повышение жизненного уровня населения Беларуси в существенной степени зависит от состояния топливно-энергетического комплекса.

На сегодняшний день наиболее эффективным, экологически чистым и наиболее дешевым видом топлива является природный газ, за счет которого возможно удовлетворение имеющихся потребностей республики, а также прирост потребления или замещение выбывающих видов топлива. Поэтому он занимает особое место в структуре топливно-энергетического баланса Беларуси – практически все отрасли экономики используют его в своей деятельности.

Безостановочное газоснабжение в Республике Беларусь, а также транзит природного газа через территорию страны обеспечивает ОАО «Белтрансгаз».

Самым главным поставщиком газа в Беларусь является Россия.

В 2016 году экспорт сжиженного газа вырос на 8,3% по сравнению с 2007 годом. В Беларуси производством сжиженного газа занимаются 3 предприятия - Белорусский газоперерабатывающий завод, ОАО Мозырский НПЗ, Завод «Полимир», который сейчас входит в ОАО «Нафтан», но производит очень маленькое количество сжиженного газа по сравнению с другими производителями.[5]

Подводя итоги, можно сказать о том, что наша страна действительно развивается, и естественные монополии играют огромную роль в ее развитии. Транспортный сектор, электроэнергетический и газоснабжение – главные отрасли, которые поднимают уровень страны. Эти секторы в первую очередь являются естественными монополиями, и было бы бессмысленно вступать с ними в конкуренцию, так как цены и тарифы на данные товары и услуги являются давно фиксированными и малейшее их увеличение ни в коем случае не вызовет сокращение потребителей.

1. М.И. Плотницкий, А.К. Корольчук, Л.В. Лемешевский, М.К.Радько; Под ред. М.И. Плотницкого. – 2-е изд. – Мн.: Новое звание, 2013. – 427с. – (Экономическое образование)
2. Баланс электрической энергии [Электронный ресурс] \ Национальный статистический комитет – Режим доступа http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/energeticheskaya-statistika/operativnye-dannye_3/balans-elektricheskoi-energii/. – Дата доступа: 15.10.2017.
3. Баланс тепловой энергии [Электронный ресурс]. Национальный статистический комитет – Режим доступа http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/energeticheskaya-statistika/operativnye-dannye_3/balans-teplovoi-energii/. – Дата доступа: 04.10.2017.
4. Перевозка грузов по видам транспорта [Электронный ресурс]. Национальный статистический комитет – Режим доступа http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/transport/godovye-dannye_12/perevozki-gruzov-po-vidam-transporta/. – Дата доступа: 04.10.2017.
5. Импорт и экспорт природного газа [Электронный ресурс]. Национальный статистический комитет – Режим доступа http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/makroekonomika-i-okruzhayushchaya-sreda/vneshnyaya-torgovlya_2/osnovnye-pokazateli-za-period-s-__-po-___gody_10/eksport-vazhneishih-vidov-produktsii/. – Дата доступа: 14.10.2017.

Хвесик М.А., д.е.н., професор, академік НААН України, директор Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: ВІД ДЕКЛАРАЦІЙ ДО РЕАЛЬНИХ ДІЙ

З початку 90-х років минулого століття світова спільнота розглядає сталий розвиток як магістральний напрям та необхідну передумову розширеного відтворення глобальної економіки з урахуванням соціальних, екологічних та природно-ресурсних обмежень, свідченням чого стали міжнародні форуми планетарного масштабу, де були сформульовані цілі сталого розвитку. В Україні

перспективи та механізми переведення національного господарства на модель сталого розвитку перебували в площині декларацій та в кращому випадку формування концептуальних засад.

У зв'язку з поглибленням кризових явищ в економіці України все інтенсивніше почали лунати думки представників вищих гілок влади та експертного середовища стосовно перегляду пріоритетів сталого розвитку національного господарства. Звуження внутрішніх інвестиційних можливостей, низький рівень інвестиційної привабливості навіть найбільш ліквідних об'єктів, виведення значних обсягів вільних капіталів потребують від управлінських інститутів та наукових установ розглядати в іншому ракурсі перспективи та ресурсні можливості досягнення окремих пріоритетів, які мають обов'язково бути гармонізовані із 17 Цілями сталого розвитку (ЦСР), схваленими ООН. Необхідність корекції зазначених пріоритетів також зумовлена поглибленням процесів децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування, що зміщує центр тяжіння в досягненні окремих із них на рівень регіонів і територіальних громад.

В умовах кардинального переформатування центрів тяжіння у глобальному економічному просторі, особливо Східної Європи, перед Україною постало важливе завдання максимально ефективного використання ендегенних чинників соціально-економічного піднесення. Враховуючи те, що наша країна до цього часу де-факто не вступила у постіндустріальну фазу розвитку і не модернізувала виробничо-технічну базу та інфраструктуру матеріального виробництва до вимог п'ятого й шостого технологічного укладу, у спектрі базових ендегенних чинників найбільш вагомими є природно-ресурсні. Більше того, високий рівень ресурсомісткості виробництва переважної кількості видів продукції та значна залежність від зовнішніх джерел постачання паливно-енергетичних ресурсів вимагають перегляду підходів до господарського освоєння власного природно-ресурсного потенціалу як фактора виробництва та базової детермінанти зміцнення енергетичної самодостатності країни. Все це потребує вдосконалення методологічного й прикладного інструментарію економічних досліджень, пов'язаних із застосуванням сучасних форм, методів та механізмів економічного регулювання природокористування.

Необхідність інтеграції нашої країни в глобальну архітектоніку сталого розвитку, як того вимагають ЦСР, змушують з принципово нових позицій розглянути перспективи переведення національного господарства на модель сталого розвитку навіть в умовах загострення зовнішніх ризиків та звуження ресурсної бази розширеного відтворення суспільного продукту.

Не дивлячись на всі складнощі, які переживає держава, скрутне фінансово-економічне і соціальне становище, в Україні розпочалась і продовжується робота зі встановлення і реалізації зазначених цілей сталого розвитку до 2030 року. Поступово реалізується задекларована Президентом України на Саміті ООН у вересні 2015 року конструктивна позиція щодо досягнення Україною ЦСР на національному рівні задля чого держава здійснюватиме нові програми і проекти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс

та соціальну згуртованість. ЦСР, на переконання Глави держави, служитимуть в якості загальної основи для подальших перетворень в Україні.

Саме виходячи з цього надзвичайно важливою є необхідність науково-консультативної підтримки і забезпечення реалізації цього процесу, використовуючи прагматичну функцію економіки природокористування, високий інтелектуальний потенціал науковців, значні фундаментальні і прикладні розробки вчених, зокрема, Інституту економіки природокористування та сталого розвитку НАН України.

На економістів-екологів сьогодні, як ніколи, лягає велика відповідальність за розробку актуальних проблем у цій сфері, наукове забезпечення практичної реалізації отриманих результатів, виходячи із вимог сьогодення, досвіду країн ЄС, локальних і глобальних викликів, які постають перед країною.

Для цього в першу чергу необхідно:

- сформуванню моделі переходу національної економіки на траєкторію сталого розвитку в умовах загострення екзогенних ризиків, посилення природно-ресурсних обмежень та поглиблення інституціональних перетворень;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети та сформуванню інституціональне підґрунтя нарощення природно-ресурсної бази сталого розвитку України через запровадження сучасного інструментарію фінансово-економічного регулювання природокористування;
- розробити ефективну систему управління природно-техногенною та екологічною безпекою в умовах децентралізації влади в контексті вибору траєкторії сталого розвитку регіонів України.

В контексті висловленого слід зауважити, що в останні роки проведено фундаментальні і прикладні дослідження, напрацьовано ряд актуальних наукових положень в цій сфері, переважну більшість яких впроваджено в суспільну практику як на загальнодержавному, так і регіональному та локальному рівнях. Це, в першу чергу, стосується Цільових програм наукових досліджень Відділення економіки НАН України «Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів» та «Траєкторія сталого розвитку України до 2030 року», координатором яких є ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» [1, 2].

Крім цього на сьогоднішній день маємо фундаментальні напрацювання щодо інституціоналізації природно-ресурсних відносин, капіталізації природних ресурсів, оцінки природного національного багатства держави та багато інших розробок [3, 4, 5].

В рамках зазначених програм досліджено сучасний стан, тенденції і проблеми відтворення соціально-економічного потенціалу сталого розвитку України та її регіонів, запропоновано методологію формування системи індикаторів ефективності розвитку регіональних соціально-економічних систем та здійснено системно-комплексну оцінку соціально-економічного потенціалу сталого розвитку України. Значну увагу приділено концептуальним і науково-методичним підходам до оцінки соціального потенціалу держави та її регіонів, перспективам модернізації соціальної інфраструктури та формуванню і використанню територіальних міграційних систем.

Важливими є сформульовані базові імперативи та стратегічні напрями раціоналізації всіх сфер ресурсокористування на основі оцінки енергетичної самодостатності розвитку національного господарства, вдосконалення системи управління земельними ресурсами як основної детермінанти ефективного використання територіального базису сталого розвитку регіональних господарських комплексів, формування моделі імплементації рентних відносин у структуру управління водним господарством й систему інвестиційного забезпечення сфери водокористування, пріоритетів трансформації системи управління лісовим господарством, методологічні та методичні засади капіталізації природно-ресурсної складової соціально-економічного потенціалу сталого розвитку й передумови інституціонального розвитку сфери поводження з відходами та вторинного ресурсокористування в умовах посилення євроінтеграційного вектора розвитку України.

Значну увагу в розробках приділено дослідженню соціально-економічного потенціалу сталого розвитку України та її регіонів у контексті реального поступу, висвітлено проблеми створення каскадних форм організації виробничо-господарської взаємодії регіональних соціально-економічних систем, запропоновано фінансово-економічний механізм управління територіальними природно-господарськими комплексами та рентні засади модернізації водогосподарської сфери України, проаналізовано роль соціальних ресурсів регіону в умовах децентралізації управління та шляхи подолання асиметрії функціонування підприємницького сектору як складової сталого розвитку вітчизняної економіки, розроблено механізми державного регулювання реструктуризації промисловості та сформульовано методологічні основи та напрями реформування адміністративно-територіального устрою України та правові засади регіоналізації державного управління економікою.

Першочерговим завданням найближчої перспективи є вжиття цілеспрямованих заходів щодо збалансування територіального розвитку і впорядкування основних господарських пропорцій завдяки виваженій, дієвій та інноваційній державній регіональній економічній політиці й суттєвому вдосконаленню чинної системи управління регіональною економікою за допомогою наявних інструментів регіонального розвитку – інноваційних економічних моделей екологоорієнтованої «зеленої» та «синьої» економіки сталого розвитку, селективної підтримуючої фінансової політики, створення спеціальних господарських режимів територій, подальшого посилення економічної самостійності регіонів та стимулювання міжрегіонального й міждержавного економічного співробітництва, ухвалення ефективних законів про місцеве самоврядування, регіональну економічну політику, піднесення регіонів, функціонування територій перспективного розвитку й вільних економічних зон, проведення адміністративної та адміністративно-територіальної реформ й розробку нової схеми адміністративно-територіального устрою України.

Соціально-економічний, техніко-технологічний та виробничо-господарський стан регіональних соціально-економічних систем у сучасних умовах господарювання, зважаючи на ресурсні обмеження та нарощення

зовнішніх і внутрішніх суспільно-політичних загроз та ризиків сталому розвитку, обумовлює нагальну потребу в оновленні теоретико-методологічних основ розбудови в нашій державі нової регіональної карти на засадах реалізації усталених у ЄС економіко-статистичних принципів класифікації територій відповідно до положень NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes), передбачених вимогами Угоди про асоціацію України з країнами-членами ЄС.

Подальші дослідження у сфері економіки природокористування та сталого розвитку, впровадження отриманих наукових результатів у господарську практику, реальні дії на всіх рівнях (загальнодержавному, регіональному, локальному) дадуть можливість забезпечити збалансований розвиток нашої держави і зберегти природні ресурси та довкілля для нинішнього і майбутніх поколінь.

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.

2. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу : національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. – 864 с.

3. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин : [монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 400 с.

4. Капіталізація природних ресурсів : [монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф. акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 268 с.

5. Економічна оцінка природного багатства України : [монографія] / за заг. ред. акад. НАН України, д.е.н., проф. Пирожкова С.І.; акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А.Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. – 396 с.

Хвесик Ю.М., д.е.н., професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка. м. Київ, Україна

РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Питання проведення реформ в Україні на сьогодні стоїть дуже гостро, зважаючи на те, що без них неможливе економічне зростання країни і, як наслідок, добробут громадян. Не винятком є і проведення адміністративно-територіальної реформи, децентралізації управління та реформи місцевого самоврядування.

У світовій практиці діють декілька моделей місцевого самоврядування. Проте, зважаючи на особливості вітчизняної економіки та менталітет суспільства, на мою думку, в кожній із них є свої недоліки в контексті їх

застосування саме в Україні. Тому було б доцільно створити власну модель адміністративно-територіального устрою.

Одним із основних заходів щодо здійснення адміністративно-територіальної реформи є створення територіальних громад, що передбачено Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (1).

Перш ніж визначати роль територіальних громад в управлінні регіоном необхідно проаналізувати, з урахуванням перехідного періоду проведення реформи адміністративно-територіального устрою та статистичних даних, саме ті перешкоди, які стоять на шляху процесу створення об'єднаних територіальних громад.

В цьому контексті основними проблемами, на мою думку, є недостатня обізнаність громадян, тобто не повне розуміння суті реформи. Також має місце нечітка процедура реєстрації новоутворених громад. Важливою перешкодою є і недостатня кількість висококваліфікованих управлінських кадрів, тобто «кадровий голод», оскільки керувати громадою на користь регіону є достатньо складно, зважаючи і на володіння управлінською майстерністю, і на ґрунтовні знання у відповідних сферах національного господарства.

Так яка ж роль територіальних громад в управлінні розвитком регіону? Це всебічне обговорення рішень місцевих органів влади, внесення пропозицій щодо заходів з розвитку інфраструктури, забезпечення раціонального природокористування, залучення інвестицій, розподіл місцевих доходів, покращення медичного обслуговування, особливо в сільській місцевості, підняття культурного рівня громадян тощо.

Ще раз хочу акцентувати увагу, що однією з проблем на шляху проведення адміністративно-територіальної реформи є процес як створення, так і функціонування територіальної громади. Тому суттєву роль в управлінні розвитком регіону територіальні громади будуть відігравати за умов здійснення наступних кроків: забезпечити сприятливі умови для залучення фахівців з управління розвитком регіону в сільську місцевість за рахунок надання житла, соціального пакету, достойного медичного обслуговування; сформувати і затвердити межі адміністративно-територіальних одиниць та реалізації інших організаційних, економічних і фінансових заходів.

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014>

Хомич А.Ф.

Брестский государственный университет имени А. С. Пушкина (г. Брест, Беларусь)

РАЗВИТИЕ ВЪЕЗДНОГО ТУРИЗМА В БЕЛАРУСИ В НАЧАЛЕ XXI ВЕКА

Въездной туризм является важным источником повышения благосостояния государства и уже давно рассматривается как одна из самых доходных и интенсивно развивающихся отраслей мировой экономики.

Проанализировав динамику роста количества организаций за период с 2005 по 2016гг., можно сделать вывод, что белорусский рынок туристических услуг находится в состоянии роста (рисунок 1). В Беларуси на рынке туристических услуг по состоянию на начало 2017г. функционирует 1376 организаций, осуществляющих туристическую деятельность, но, к сожалению, их деятельность в основном сосредоточена на выездном туризме, т. к. этот вид туризма пользуется большим спросом, с одной стороны, и приносит доход туристическим организациям, с другой стороны. Так, около 90% выручки туристических фирм Беларуси приходится на доходы от выездного туризма [1].

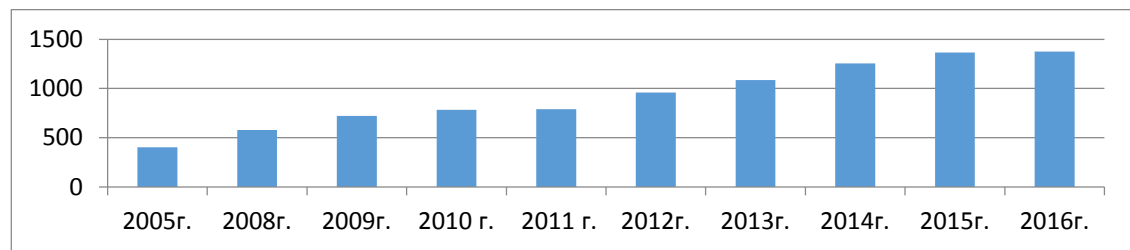

Рис. 1 Число организаций, осуществляющих туристическую деятельность за период 2005-2016гг[1].

Для развития въездного туризма в Беларуси необходимо использовать опыт зарубежных стран, направленный на создание и закрепление положительного образа Беларуси как страны, привлекательной для туризма. Из рассмотренных подходов к государственному регулированию въездного туризма для туристической отрасли Республики Беларусь предпочтителен подход, предполагающий создание сильной туристической администрации, наделенной значительными полномочиями [2]. Министерство спорта и туризма концентрирует свои усилия по развитию туристической сферы по остаточному принципу, отдавая приоритет спорту и физической культуре, что является, безусловно, сдерживающим фактором развития туризма в Беларуси. Более удручающая ситуация складывается на уровне административно-территориальных районов. Так, в структуре райисполкомов за развитие туризма отвечает отдел образования, спорта и туризма все по тому же остаточному принципу.

Тем не менее, в настоящее время в Беларуси созданы базовые условия для развития въездного туризма: сформировано законодательство, в основном отвечающее международным нормам, определены общие правила

осуществления различных видов предпринимательской деятельности в сфере туризма (туроператорская, турагентская, экскурсионная, гостиничная и др.). Кроме того, принимаются программы по развитию туризма: Национальные программы развития туризма в Республике Беларусь на 2006–2010 и 2011–2015 годы и ныне действующая «Беларусь гостеприимная» на 2016–2020 гг.

Как свидетельствуют данные таблицы 1, за период с 2010 по 2016 гг. количество средств размещения значительно увеличилось, значит можно сделать вывод, что все реализуемые государственные программы по развитию туризма в Беларуси имеют положительное влияние на развитие туристической индустрии. Улучшилось состояние гостиничной базы. На рынок гостиничных услуг пришли мировые гостиничные сети (Hilton, Marriott, Hyatt, Novotel и др). Начата работа по развитию сети кемпингов и стоянок для кемперов.

Наиболее динамичным развитием характеризуется оздоровительный туризм и агроэкотуризм. Так, количество санаторно-курортных и оздоровительных организаций увеличилось за рассматриваемый период на 44%, а количество субъектов агроэкотуризма увеличились почти вдвое (более 80%).

Таблица 1 – Число объектов туристической индустрии [1].

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Число коллективных средств размещения в Республике Беларусь	693	865	919	945	996	1 014	1 052
В том числе :							
гостиницы и аналогичные средства размещения	359	444	471	481	530	539	571
санаторно-курортные, оздоровительные организации и другие специализированные средства размещения	334	421	448	464	466	475	481
Число объектов общественного питания (придорожная инфраструктура)	441	464	483	501	529	556	598
Число субъектов агроэкотуризма	1 247	1 576	1 775	1 881	2 037	2 263	2 279

Количество агроэкотуристов с 2010 по 2016 год увеличилось в 2,5 раза и составило более 300 тыс. человек (рисунок 2).

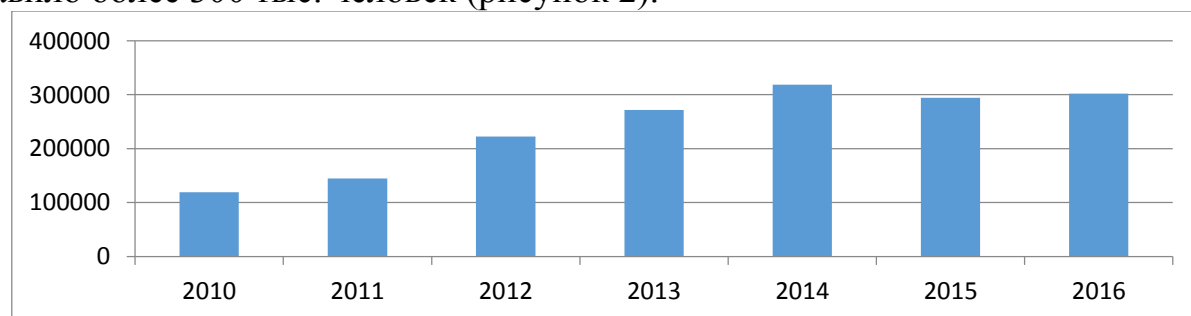

Рис. 2 Численность туристов, обслуженных субъектами агроэкотуризма 2010–2016 гг. [1].

В 2013 году в Республике Беларусь введена система возврата налога на добавленную стоимость Tax Free, которая повышает привлекательность Беларуси как туристического региона. Однако данная система не распространяется на резидентов стран, входящих в Евразийский экономический союз (Армения, Казахстан, Киргизия, Российская Федерация), которые больше всего посещают нашу страну. Tax Free распространяется не на все товары, а лишь на те, которые в Беларуси облагаются по ставке в 20%. Вернуть Tax Free можно только при условии, что в течение одного дня в одном и том же магазине были приобретены товары на сумму более 80 белорусских рублей (примерно \$40).

За период с 2010–2016 гг. Беларусь посетило более 1,1 млн человек. При этом за этот период количество ежегодно прибывающих туристов увеличилось почти в 2 раза. В структуре поездок иностранных граждан в Республику Беларусь более 60 % составляют из СНГ (таблица 2).

Таблица 2 – Въезд в Республику Беларусь иностранных граждан [1].

Число поездок иностранных граждан в Республику Беларусь, тыс. человек	5673,8	5877,2	6127,5	6240,4	5375,0	4385,6	4181,3
В том числе							
из СНГ	3153,9	3627,2	3881,9	4100,2	3352,4	2844,2	2725,8
Из стран вне СНГ	2519,9	2249,9	2245,6	2140,2	1997,6	1513,0	1434,4
Численность организованных иностранных туристов, посетивших Республику Беларусь, человек	120073	116049	118749	136821	137444	276260	217398

На сегодняшний день в сфере туризма существует ряд нерешенных проблем.

По причине отсутствия соответствующей методики, специалистов и необходимого финансирования до настоящего времени в стране не внедрен вспомогательный счет туризма, который позволил бы оценить реальный вклад туризма в экономику страны.

Беларусь является визовой страной для туристов из большинства стран мира, что также не добавляет привлекательности туристическому имиджу страны. Несомненным плюсом в привлечении туристов в нашу страну стали Указ №8 «Об установлении безвизового порядка въезда и выезда иностранных граждан» позволяющий въехать и выехать из Республики Беларусь в режиме «5 дней без визы», однако только через Национальный аэропорт Минск, Указ Президента № 318 «Об установлении безвизового порядка въезда и выезда иностранных граждан» значительно упростил для иностранных граждан посещение старинного города Гродно, большей части Гродненского района и туристско-рекреационного парка «Августовский канал», а также Постановление Совета Министров Республики Беларусь № 414, в соответствии с которым

введен безвизовий порядок посещения иностранными гражданами Национального парка «Беловежская пуца».

Продвижение туристического продукта страны на внешнем и внутреннем рынках осуществляется недостаточно эффективно. Остается нерешенным вопрос о функционировании туристических информационных центров как внутри страны, так и за рубежом.

На данный момент действует Государственная программа "Беларусь гостеприимная" на 2016 – 2020 годы, которая была разработана в соответствии с приоритетами социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы, одними из которых являются рост и диверсификация экспорта товаров и услуг, обеспечение сбалансированности внешней торговли (экспорт). Цели Государственной программы – формирование и развитие современного конкурентоспособного туристического комплекса, внесение вклада туризма в развитие национальной экономики [4].

Перспективными для развития можно выделить такие специфические виды туризма, как экологический, медицинский, образовательный, научный, событийный. Их целями являются предоставление качественных и относительно недорогих услуг в области стоматологического обслуживания, языкового образования, научной деятельности (семинары, конференции, консультации), культуры (торжества по поводу важных дат, проведение фестивалей и т.д.) [2].

Таким образом, в Беларуси также существует много перспективных направлений развития въездного туризма, главное, чтобы нашлись те, кто смогли бы воплотить эти идеи в жизнь, потому что у нас, к сожалению, не разработан механизм реализации мер по созданию центров и зон туризма, туристских трасс с развитой системой приема и обслуживания туристов; современных информационных систем, связанных с мировыми туристскими информационными системами; рекламной поддержки; законодательного и организационного обеспечения развития туристской отрасли. Поэтому, оптимистически оценивая перспективы развития въездного туризма в Беларуси, следует отметить, что от сегодняшнего состояния до эффективного использования имеющегося туристского потенциала следует пройти немалый путь.

1. Туризм и туристические ресурсы в Республике Беларусь, 2017 [Электронный ресурс] / [Национальный статистический комитет Республики Беларусь](http://www.belstat.gov.by/upload/iblock/7c2/7c2d23796b490702882976660ca7c763.pdf) – Минск, 1998. – Режим доступа : <http://www.belstat.gov.by/upload/iblock/7c2/7c2d23796b490702882976660ca7c763.pdf>. – Дата доступа : 16.11.2017.

2. Приоритетные направления развития въездного международного туризма в Беларуси [Электронный ресурс] /Агроусадьбы, зоны отдыха – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://all.na.by/prioritetnye-napravleniya-razvitiya-vezdnogo-mezhdunarodnogo-turizma-v-belarusi/>. – Дата доступа : 16.11.2017.

3. Чемодан вещей и бонус в придачу [Электронный ресурс] /Беларусь сегодня – Минск, 1998. – Режим доступа: <https://www.sb.by/articles/chemodan-veshchey-i-bonus-v-pridachu.html>. – Дата доступа : 17.11.2017.

4. Государственная программа "Беларусь гостеприимная" на 2016-2020 годы [Электронный ресурс] /Министерство спорта и туризма Республики Беларусь – Минск, 2017. – Режим доступа: <http://www.mst.by/ru/programma-razvitiya-turizma-ru/>. – Дата доступа : 16.11.2017.

Базиліук В.Б., к. е. н., доцент

Українська академія друкарства, м. Львів, Україна

Хрептик А.В., магістрант

Українська академія друкарства, м. Львів, Україна

ВПЛИВ ІНСТИТУТУ ВЛАСНОСТІ НА РОЗВИТОК ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення сприятливих умов соціально-економічного розвитку промисловості вимагає формування відповідного інституційного середовища, яке б повною мірою відповідало існуючим ринковим реаліям.

Одним із ключових інститутів, який визначає суспільні взаємовідносини у ринкових умовах господарювання, є інститут приватної власності. «Без досконалої специфікації прав власності реальний демократичний устрій є неможливим. Це пояснюється тим, що зрозумілі, «прозорі» й юридично захищені права власності запобігають потраплянню в «інституційну пастку» надмірного розшарування суспільства за майновою ознакою» [1, с. 18].

Аналіз результатів функціонування діяльності в період незалежності свідчить про те, що багато так званих ринкових інститутів, які вводилися в Україні у 1990-і рр., працювали незадовільно не через нерозвиненість відповідних механізмів примусу, а тому, що вони не відповідали переконанням і звичкам всієї сукупності учасників, тобто інституціоналізація не була успішною.

Розуміючи, що без цього інституту неможливо побудувати ринкову економіку, держава, майже з перших місяців незалежності приступила до роздержавлення та приватизації загальнодержавного майна. Так, якщо на за радянської доби всі підприємства видавничо-поліграфічної діяльності були державними і колективними та виконували крім функції забезпечення друкованою продукцією і потужну пропагандистську функцію, то з розвалом централізованої системи друку утворилася величезна кількість приватних підприємств. Значну частку серед підприємницьких структур видавничо-поліграфічної діяльності займають суб'єкти приватної форми власності. Так, за офіційними статистичними даними, у 2014 р. підприємства поліграфічної діяльності та видавничої справи з приватною формою власності займали у загальній структурі 87,1% і 90,2% відповідно. Частка видавничих організацій функціонуючих на приватних засадах, зросла з 80,9% у 2004 р. до 90,2% у 2014 р. – на 9,3 п. за аналізований період [2; 3].

Офіційні статистичні дані свідчать, що загалом по видавничо-поліграфічній діяльності за 2004-2014 рр. переважали підприємства приватної форми власності, частка яких у загальній структурі мала тенденцію до щорічного зростання з 84,3 % у 2004 р. до 89,1 % у 2014 році. Можна говорити про завершення процесів формування структури видавничо-поліграфічної діяльності вже на початку 2000-х рр., оскільки її структурні зміни надалі, хоч і були спрямовані в напрямі зростання частки приватних структур, проте, вони не мали суттєвого впливу на структуру інституту власності діяльності (за аналізований період за 10 років частка приватних суб'єктів господарювання зросла лише на 4,8 пункти).

Щодо приватизації, то її вплив на видавничо-поліграфічну діяльність не був визначальним через те, що першочергово приватизовувалися найцінніші підприємства економіки, а суб'єкти діяльності були здебільшого об'єднані у Державну акціонерну компанію «Укрвидавполіграфія» (ДАК), або передані у комунальну власність місцевим органам влади. Про реальні цілі цієї реструктуризації можна стверджувати, зважаючи на аналіз функціонування ДАК та комунальних підприємств. Більшість підприємств об'єднання свідомо були доведені до стану банкрутства для їх подальшої приватизації відповідними номенклатурними суб'єктами.

Однак динамічні зміни у виконавчій владі та політичні перетворення не дали змоги в повному обсязі здійснити приватизацію, але проблема з ефективністю функціонування підприємств ДАК і комунальних підприємств залишилася відкритою, оскільки держава не забезпечувала необхідного розвитку підприємств діяльності і свідомо знищувала деякі з них.

Отже, можна констатувати завершення процесів формування видавничо-поліграфічного ринку. Кожен з його сегментів представлений потужними виробниками видавничо-поліграфічної продукції, які успішно функціонують та розвиваються. Враховуючи те, що більшість лідерів видавничо-поліграфічної діяльності функціонують на приватних засадах, то, можна стверджувати, що вирішальний вплив на забезпечення розвитку видавничо-поліграфічної діяльності мала трансформація інституту власності.

1. Пустовійт Р. Теоретичний аналіз процесу інституціоналізації в постсоціалістичних економіках / Р. Пустовійт, М. Овчарук // Економіка України — 2008. — № 6. — С. 14–26.

2. Статистичні дані по видавничо-поліграфічній галузі за даними державного підприємства «Інформаційно-аналітичне агентство» (Держаналітінформ). URL: http://www.iaa.kiev.ua/index_ukr.html (дата звернення: 09.01.2017). 3. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва»: 2014. — Київ: Державна служба статистики України. — 2015. — 480 с.

Чернорук С.В., ст. преподаватель кафедры финансов
Полесский государственный университет, г. Пинск, Беларусь

ФИНАНСОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕХАНИЗМА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Агропромышленный комплекс является важной частью экономики Республики Беларусь, в которой сосредоточен значительный экономический потенциал и основным звеном которого является сельское хозяйство. Перспективы развития агропромышленного комплекса связаны с изменением положения в аграрном секторе экономики. Достижение этой задачи требует выработки эффективного механизма хозяйствования в агропромышленном комплексе, отвечающего требованиям развития рыночных отношений. Аграрная отрасль полностью обеспечила внутренние потребности страны

продовольствием и стала экспортно ориентированной. По производству абсолютного большинства видов сельхозпродукции в расчете на душу населения Беларусь занимает ведущие места среди стран СНГ.

В нынешних условиях актуально комплексное исследование финансовых проблем механизма хозяйствования в агропромышленном комплексе с акцентом на усиление роли государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей. Финансовый механизм АПК призван создать реальную финансовую базу для обеспечения экономической самостоятельности хозяйствующих субъектов и обеспечить экономическое регулирование. Особо значимы проблемы финансового обеспечения на основе финансово-кредитных отношений, использования эффективных финансовых рычагов стимулирования сельскохозяйственных производителей, повышения эффективности производства.

Республика Беларусь, в отличие от своих экономических партнеров, достигла продовольственного снабжения страны за счет собственного производства и сформировала, благодаря сельскому хозяйству, крупный экспортный потенциал, приносящий значительный объем валютной выручки. В Беларуси в течение двух ближайших лет планируется увеличить экспорт сельскохозяйственной продукции до 7 млрд долларов – именно такую цифру ожидает правительство к 2020 году. В животноводстве за 5 месяцев 2017г. производство молока составило 102,7 процента к аналогичному периоду прошлого года, мяса – 102,7 процента. Число убыточных предприятий в Беларуси за десять месяцев 2017 г сократилось более чем на 40%, однако 68 убыточных сельхозпредприятий. Темпы роста валовой продукции в хозяйствах всех категорий составил 102,9%, его планируется не снижать и до конца года[1].

Успехи в сельском хозяйстве связывает с выполнением положений ранее принятых указов в сфере господдержки предприятий АПК, ценообразования, льготного кредитования. Эффективность сельского хозяйства показывает устойчивый рост. Но положение сложное. Возрастают финансовые обязательства сельскохозяйственных организаций. Дефицит денег сдерживает совершенствование инфраструктуры, техническое и технологическое обеспечение.

В Республике Беларусь с 2010 по 2017г, уровень потребления основных продуктов питания увеличился на 12 %. Объемы производства сельскохозяйственной продукции на душу населения в стране соответствуют уровню развитых стран и по многим позициям превышают показатели участников ЕАЭС. Высокие показатели производства не являются перепроизводством, а в условиях стимулирования международной торговли формируют экспортный потенциал страны, что изложено в перспективах развития АПК в рамках Государственной программы развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь в 2016 – 2020 годы. По прогнозам указанной программы развития должны быть заложены экономически целесообразные объемы производства сельскохозяйственной продукции с учетом потребности внутреннего рынка и эффективного экспорта.

В условиях мирового экономического кризиса ситуация в стране требует тщательного прогнозирования дальнейшего развития агропромышленного комплекса Беларуси, который нуждается в кардинальных изменениях, направленных на улучшение деятельности сельхозпредприятий, повышение и укрепление их финансового состояния в отрасли, повышение экономического эффекта по видам деятельности и, конечно же, получение прибыли.

На 01.07.2017г. 35 % хозяйств работают с прибылью, модернизируются, формируют 60% выручки и 90 процентов прибыли в отрасли. Еще треть балансируют вокруг низкой отметки рентабельности, в отношении остальных производится процедура банкротства. Одна из болевых проблем — камнем висят огромные финансовые обязательства, связанные и с модернизацией АПК[2].

В 2016 – 2020 годах планируется повысить экономическую эффективность и конкурентоспособность агропромышленного комплекса. В соответствии с Указом от 23 февраля 2016 года № 78 ”О мерах по повышению эффективности социально-экономического комплекса Республики Беларусь“, коммерческая деятельность в АПК, как и в любой коммерческой отрасли, будет направлена на получение прибыли на основе эффективного производства и реализации продукции, расширенного воспроизводства на принципах окупаемости и самофинансирования с учетом рациональных мер государственной поддержки.

С марта 2016 года в Республике Беларусь действует Указ № 106, который принципиально изменил систему формирования госпрограмм и оказания финансовой поддержки субъектам хозяйствования. Формируется конкретный перечень программ, который соответствует приоритетам и целям социально-экономического развития страны на среднесрочную перспективу. При этом господдержка в виде льготных кредитов Банка развития предоставляется не по текущим запросам предприятий, а исходя из стратегических приоритетов экономики страны на инвестиционные цели. То есть для получения льготных денег на развитие или новый проект, необходимо пройти через конкурсный отбор и доказать, что идея будет самой эффективной для конкретного сектора экономики. Проводит этот конкурс Банк развития.

Цель такой реформы заключается в том, что у государства нет денег на все проекты и следует сконцентрировать ограниченные ресурсы на самых эффективных из них. За данный период этот механизм удалось отработать на одной госпрограмме — развитие аграрного бизнеса.

Согласно данной программы сельхозпредприятия получают льготные кредиты, которыми можно покрыть до 80% инвестиций в основной капитал. Срок кредитования может достигать 15 лет — все зависит от времени окупаемости. Это важное подспорье для субъекта хозяйствования. Но недостающую сумму придется искать где-то еще. Это могут быть собственные средства участника конкурсного отбора, кредиты иных банков, займы, вклады в уставный фонд, иная государственная поддержка и прочее. И возможность привлечения иных источников для финансирования инвестиционного проекта должна быть подтверждена реальными документами.

В 2016 году Банк развития провел пилотный конкурс (чтобы отработать новую схему) и от желающих не было отбоя. На финансирование строительства

молочно-товарних ферм подали документи 26 учасників. Переможцями стали чотири проєкти. В 2017 році три з них на стадії завершення. В Банку розвитку утверджують, що це дуже міцні та фінансово-стійкі підприємства.

Учасником конкурсу може стати будь-яке державне або приватне підприємство. Навіть стартап. Є тільки вимоги до фінансової стійкості суб'єкта. І вони достатньо суворі. Від перемоги всіх учасників відокремлюють п'ять етапів відбору. Перед цим конкурсна комісія, в яку входять представники Банку розвитку та Мінсельхозпрода, Академії наук, облспоккомів (при необхідності), збирається, щоб відкрити пакети з документами та перевірити наявність всіх обов'язкових паперів. Наприклад, в першу чергу дивляться, чи є угода замовника госпрограми про те, що проєкт відповідає її цілям та завданням. Такий документ отримують в відомстві міністерства або облспоккомі. Без угоди навіть проєкт з найкращим бізнес-планом до конкурсу не допустять. Спочатку спеціалісти перевіряють правильність конкурсних документів, обґрунтованість бізнес-проєктів, аналізують показники ефективності та одночасно виставляють інтегральні оцінки за різними параметрами. Так найкращі проєкти доходять до заключного етапу, де учасники виступають з презентацією проєкта. Після цього конкурсна комісія визначає переможців. В банку уточнюють: поки йде оцінка проєктів, у підприємства можуть запросити підтвердження обґрунтованості розрахунків або надіслати на доопрацювання бізнес-план. Так переможці визначаються в залежності від обсягу державної підтримки по окремій категорії.

В Республіці Білорусь змінено підхід до виділення державної підтримки. Різний інтерес до проєктів в банку пов'язаний з факторами: популярністю того або іншого виду діяльності, зацікавленістю в реалізації інвестиційних проєктів по запропонованих напрямках, готовістю готувати документацію, достатністю джерел фінансування.

Для досягнення поставлених цілей необхідна реалізація системних заходів по оздоровленню фінансово-економічного механізму АПК, зменшенню фінансових зобов'язань перед банками, а також по ліквідації економічно неперспективних організацій АПК.

За думкою автора, рішення поставлених завдань буде забезпечуватися за рахунок проведення наступних заходів:

- фінансового оздоровлення неплатежеспособних сільськогосподарських організацій шляхом проведення процедур досудового оздоровлення та економічної неспроможності (банкрутства). Крім того, в стосовно сільськогосподарських організацій, у яких неплатежеспособність набула або має стійкий характер, передбачається реалізувати механізм, передбачаючий передачу їх проблемної заборгованості перед банками по наданих кредитах, створюваному відкритому акціонерному товариству "Агентство по управлінню активами";

- створення та розвитку великих продуктових компаній (холдингів), що об'єднують економічні інтереси учасників основних експортноорієнтованих галузей (молочна, м'ясна, льняна та інші);

- расширения малого предпринимательства, поддержки крестьянских фермерских хозяйств, личных подсобных хозяйств граждан, возрождения и развития кооперации;
- внедрения в производство инноваций, новейших технологий, отечественных научных разработок и достижений с обеспечением кадровой подготовки и переподготовки специалистов отрасли;
- обеспечения инвестиционной привлекательности организаций агропромышленного комплекса и привлечения иностранных инвесторов, в том числе через механизмы управляемого банкротства.

Благодаря внедрению и реализации выше перечисленных мероприятий аграрный сектор экономики Республики Беларусь сможет перейти на новый уровень развития, улучшить качественные показатели деятельности, повысить рентабельность производства и быть конкурентоспособным в мире. Важно изменить идеологию хозяйствования, сформировать такой механизм функционирования АПК, который имел бы исключительно экономическую направленность. Сделать это непросто, особенно поменять психологию специалистов.

Необходимо разработка конкретных предложений и рекомендаций по совершенствованию финансовых отношений агропромышленного комплекса, способствующих эффективному функционированию механизма хозяйствования, которое видится через усиление государственной поддержки агропромышленного сектора, упрощение налогообложения и регулирование рентных отношений, реформирование кредитных отношений.

1. Информационный портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.newsby.org/novosti/text6541.htm> - Дата доступа: 28.11.2017.

2. Информационный портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://agronews.by/news/finansy/19870.html> - Дата доступа: 27.11.2017.

3. Указ Президента Республики Беларусь №78 «О мерах по повышению эффективности социально-экономического комплекса Республики Беларусь» от 23.02.2016 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/document/?guid=12551&p0=P31600078&p1=1> - Дата доступа: 28.11.2017.

Шандора Н.И., заведующий учебной лабораторией, кафедра менеджмента и экономики социальной сферы
Белорусский государственный университет, Минск, Беларусь

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЗДРАВООХРАНЕНИИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Развитие здравоохранения в мире сегодня характеризуется внедрением информационных технологий в повседневную деятельность медицинских организаций. Высокий уровень информатизации системы здравоохранения республики является необходимым условием достижения одного из важнейших на современном этапе показателя эффективности национальной системы

здравоохранения – высокого уровня удовлетворенности граждан качеством предоставляемых услуг.

В мае 2005 года 58-ая сессия Всемирной ассамблеи здравоохранения приняла резолюцию по электронному здравоохранению, которая явилась толчком для интенсивного применения информационно-коммуникационных технологий в области здравоохранения.

Актуальность информатизации здравоохранения Республики Беларусь связана с тем, что именно скорость, качество получения и обработки информации являются одним из важнейших условий повышения уровня оказываемой медицинской помощи. Современные методы информатики позволяют обеспечить комплексный анализ данных, получаемых из многочисленных источников, оптимизацию решений при обследовании, диагностике, прогнозе течения заболеваний и выборе тактики лечения.

Основными документами для внедрения информационных технологий в систему здравоохранения Республики Беларусь до 2015 г. являлись:

– Постановление Совета Министров Республики Беларусь 9 августа 2010 г. № 1174 «О Стратегии развития информационного общества в Республике Беларусь на период до 2015 года и плане первоочередных мер по реализации Стратегии развития информационного общества в Республике Беларусь на 2010 год»;

– подпрограмма «Электронное здравоохранение» Национальной программы ускоренного развития услуг в области информационно-коммуникационных технологий на 2011 – 2015 гг., утвержденная постановлением Совета Министров от 28.03.2011 № 384.

На сегодняшний момент действует Государственная программа развития цифровой экономики и информационного общества на 2016 – 2020 годы в рамках подпрограммы развития электронного здравоохранения, утвержденная постановлением Совета Министров от 23.03.2016 № 235.

Целью развития электронного здравоохранения является повышение качества медицинского обслуживания населения, доступности услуг, предоставляемых системой здравоохранения республики. Основные направления деятельности в области развития электронного здравоохранения:

– создание республиканских и региональных автоматизированных информационных систем, отраслевой системы электронного документооборота, которые позволят перейти к ведению медицинской документации в электронном виде;

- развитие телемедицины;
- развитие систем мониторинга состояния здоровья населения;
- создание и внедрение новых компьютерных технологий профилактики заболеваний, диагностики, обеспечения лечебных процессов;
- создание общедоступных электронных медицинских ресурсов [5].

Информатизация в здравоохранении Республики Беларусь неуклонно развивается. Все учреждения здравоохранения в той или иной степени оснащены компьютерами. Практически во всех организациях автоматизированы задачи бухгалтерского учета, кадрового учета, во многих учреждениях работают

комплексы по подготовке статистической отчетности такие как «Статистика стационара», «Статистика поликлиники», «Учет временной нетрудоспособности» и др.

В ряде учреждений внедрены комплексные медицинские автоматизированные системы, функционирующие на базе локальных вычислительных сетей и охватывающие различные подразделения, начиная с приема больного в стационаре и заканчивая его выпиской. Работает значительное количество автоматизированных рабочих мест (АРМ), таких как диагностические АРМ «Врача УЗИ», АРМ «Врача рентгенолога», АРМ «Врача эндоскописта», АРМ «Томография», АРМ «Врач общей практики» и многие другие.

В отрасли внедрен ряд информационных систем национального уровня, позволяющих осуществлять мониторинг состояния здоровья различных групп населения и принимать оперативные решения по управлению отраслью – это:

– медицинские регистры: Белорусский национальный канцер-регистр (наиболее полный в СНГ, функционирует с 1972 г.), Государственный регистр лиц, пострадавших от воздействия радиации вследствие катастрофы на Чернобыльской АЭС (функционирует с 1987 г.), Республиканский регистр «Сахарный диабет» (функционирует с 2007 г.);

– информационно-аналитические системы: информационно-аналитическая система здравоохранения (ИАС «Здравоохранение»), АИС «Медоборудование», АИС «Молодой специалист, Регистр тарифов на платные медуслуги» и другие.

В том числе информационно-аналитическая система «Здравоохранение» (1-я очередь) позволяет выполнять многолетнее накопление и обработку всех форм медицинской государственной отчетности (включая по территориальным программам) и формирование показателей здравоохранения. Система внедрена во всех учреждениях г. Минска, включая Комитет и в УЗО, большинстве республиканских учреждений.

АИС «Медоборудование» внедрена во всех республиканских учреждениях, УЗО и Комитете и содержит информацию о дорогостоящем медоборудовании по всем организациям здравоохранения республики.

АИС «Молодой специалист» позволяет оперативно контролировать распределение выпускником медвузов на место стажировки и первое место работы [3].

В 2015 году разработана и успешно апробирована технология "электронный рецепт", которая внедрена в некоторых организациях здравоохранения. В 2017 начался пилотный проект по внедрению электронной медицинской карты. Электронная медкарта позволит в целом улучшить общее качество медико-санитарного обслуживания, сократит (а со временем полностью исключит) объем бумажной работы. Электронная документация будет накапливать информацию о пациенте на протяжении всей его жизни: сведения о клинических наблюдениях, лечении, вакцинации, назначенных лекарственных средствах, аллергических реакциях, состоянии здоровья и результатах диагностических исследований [2].

Несмотря на сложившиеся неплохие предпосылки для продвижения информатизации, в отрасли имеется ряд проблем, характерных, впрочем, и для других стран, включая достаточно развитые в экономическом отношении. К числу основных проблем информатизации отрасли относятся следующие:

- ограниченные финансовые возможности для приобретения вычислительной техники и программного обеспечения, создания локальных вычислительных сетей в учреждениях и подключения к надежным скоростным каналам связи (следует, однако, отметить заметное увеличение финансирования в 2012-2013 гг);

- недостаток кадров по информационным технологиям (ИТ) в организациях здравоохранения, способных на должном уровне заниматься вопросами внедрения и обеспечения функционирования автоматизированных информационных систем;

- отсутствие последовательной подготовки медицинского персонала к внедрению информационных технологий на местах;

- не в полной мере решены вопросы стандартизации и унификации программного и информационного обеспечения, использования единых классификаторов;

- практически не решены вопросы информационной безопасности с точки зрения требований современных нормативно-правовых актов Республики Беларусь, при том, что в многочисленных информационных системах организаций здравоохранения обрабатывается персональная информация, которая относится к информации ограниченного распространения. В здравоохранении республики имеются только две информационные системы, получившие аттестат по информационной безопасности: информационная система РНПЦ неврологии и нейрохирургии и республиканская информационно-аналитической системы по медэкспертизе и реабилитации инвалидов Республики Беларусь, созданная в рамках мероприятия 55 подпрограммы «Электронное здравоохранение» Национальной программы ускоренного развития услуг в сфере информационно-коммуникационных технологий [4].

Важным проектом, который выведет электронное здравоохранение Беларуси на новый уровень является проект «Создание электронного здравоохранения и системы поддержки клинических решений», который в 2017-2021 годах планируется реализовать за счет займа, предоставленного Всемирным Банком на модернизацию здравоохранения республики. Характерной чертой проекта является создание центральной информационной системы здравоохранения (ЦИСЗ), базой которой станет единая и информационная платформа (ЕИП), на ней будет накапливаться пожизненная медицинская информация на всех пациентов, и через которую все организации здравоохранения будут обмениваться информацией по единым стандартизованным протоколам и регламентам. На основе ЕИП будут реализованы различные электронные сервисы: личный кабинет пациента, электронный рецепт, электронная запись на госпитализацию, межведомственный обмен информацией. С помощью своего личного кабинета

пациент сможет записаться на прием к врачу, вызвать врача на дом, получить доступ к результатам анализов и обследований и др [1].

Таким образом, анализируя данные многочисленных исследований не вызывает сомнений тот факт, что информационные технологии — это полезный инструмент для повышения качества и эффективности медицинской помощи. Однако их использование требует тщательного подхода к подготовке медицинского персонала, организации структуры непосредственно медицинской помощи и управлением ею.

1. В стране растут объемы высокотехнологичной медицинской помощи. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа. –<http://slovodelu.by/articles/zamministra-zdravookhraneniya-belarusi-v-respublike-prodolzhaets/> – Дата доступа: 29.11.2017

2. Жарко, В.И. Об итогах органов и организаций здравоохранения Республики Беларусь в 2016 году и основных направлениях деятельности на 2016 год // Вопросы организации и информатизации здравоохранения. – 2016. – №1. – С. 4-12.

3. Общая информация об информатизации здравоохранения [Электронный ресурс]. – Режим доступа. –http://minzdrav.gov.by/ru/static/informatization/informatization_common. – Дата доступа: 29.11.2017.

4. Электронное здравоохранение как фактор повышения качества и доступности медицинского обслуживания населения. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа. – <http://www.dompressy.by/2014/11/20/elektronnoe-zdravookhranenie-kak-faktor-povysheniya-kachestva-i-dostupnosti-medicinskogo-obslyzhvaniya-naseleniya/> – Дата доступа: 29.11.2017

5. Электронное здравоохранение. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа. –<http://e-gov.by/programma-elektronnaya-belarus/elektronnoe-zdravookhranenie> – Дата доступа: 29.11.2017

Шаповалова Я.В

Науковий керівник: Буга Н. Ю., к.ек.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний світ неможливий без цін на товари та послуги якими користується суспільство. Кожен виробник створює товар чи послугу з метою одержання максимального прибутку і тому може встановити будь яку ціну. На даний час існує державне регулювання цін, яке в свою чергу відіграє важливу роль в інтересах суспільства. В сучасних розвинутих країнах практикується так звана практика « вільне плавання цін», яке може налаштувати ціни в країні.

Тому необхідно розібратись чи актуально в даний час з нашою економікою, відпускати ціни у « вільне плавання» для їх врівноваження.

Дослідженням ролі та значенням державного регулювання цін на сучасному етапі присвячені праці таких учених, як А. В. Волошенко, О.В. Покатаєва, М. Артус, Л.Ф. Чернева, Д.М. Стеченко, Ю.Г. Тормоса та інші.

До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері ціноутворення належать: здійснення в країні державної політики цін; визначення переліку продукції, товарів і послуг, державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи на які затверджуються відповідними органами державного управління; визначення

повноважень органів державного управління в галузі встановлення і застосування цін (тарифів), а також щодо контролю за цінами та тарифами. Поряд із цим Кабінет Міністрів України своїми постановами затверджує мінімальні ціни на цукрові буряки та на цукор, мінімальні ціни на вітчизняні та імпортовані горілку і лікєро-горілчані вироби, склад витрат підприємств житлового господарства тощо [1].

Уряд України вирішив з 1 липня скасувати державне регулювання цін на соціальну групу продуктів харчування. Це є своєрідним експериментом зі скасуванням держрегулювання цін.

У 2016 році, уряд України скасував державне регулювання на соціальні продукти харчування. Відповідним рішенням від середи, 7 червня, Кабмін України постановив, що вже з 1 липня втрачає чинність ціла низка попередніх рішень з державних гарантій стримування цін на продукти соціальної групи [1].

Серед них - скасування права місцевих органів влади вимагати від виробників попереднього декларування цін та забезпечувати стабільність вартості окремих видів хліба та інших продуктів для незаможних. А також низка постанов самого Кабміну від попередніх років про затвердження порядку формування цін на продовольчі товари, щодо яких запроваджено державне регулювання, порядку декларування зміни оптово-відпускних цін на продовольчі товари і порядку ціноутворення на окремі види продовольчих товарів.

Головна мета цих змін - зниження адміністративного тиску на бізнес, усунення надмірного втручання держави в економічні процеси, розвиток конкуренції і дебіюрократизація (дерегулювання) в сфері ціноутворення.

Очікувалось, що це рішення спростить процедуру зміни цін в залежності від цінових коливань ринку, що дозволить виробникам швидше реагувати на зміни кон'юнктури.

Цією постановою Кабмін скасував для виробників продовольчих товарів зобов'язання подавати в Держпродспожив службу обґрунтування необхідності зміни оптово-відпускних цін на свою продукцію.

Також було скасовано порядок формування цін на продовольчі товари, який був затверджений у 2008 році. Дія постанови поширювалася на граничні торговельні надбавки до оптової ціни виробника на борошно, хліб, макаронні вироби, крупи, цукор, яловичину, свинину і м'ясо птиці, ковбасні вироби варені, молоко, сир, сметану, масло вершкове, олію соняшникову, яйця курячі не вище 15%. Також постанова впливала на граничні рівні рентабельності та торговельні надбавки на дитяче харчування, граничні розміри плати за послуги, що надаються у торговельних об'єктах, на граничні рівні цін, нормативи рентабельності (у розмірі не вище 20%) на ринках з продажу продовольчих та непродовольчих товарів.

В розширений список товарів були включені також картопля, капуста, морква, сало, буряк, цибуля, а також бензин А-95 і дизель [2].

Регульованими ціни залишалися на такі товари як: хліб, але тільки на його соціальні сорти (батон і український хліб). На них місцеві ради встановили фіксовану вартість.

Як і раніше, зараз регулюють ціни на електроенергію, залізничні тарифи, газ, плюс залишаються місцеві тарифи. Але, як показує практика, їх вартість все одно зростає, незважаючи на декларований контроль.

Повністю скасувати державне регулювання на товари уряд може влітку, коли буде новий урожай і ціни впадуть природним чином. Так вдасться уникнути подорожчання. Проте, вирости в ціні можуть чорний і білий хліб, борошно, деякі крупи (крім гречки), цукор, курятина, макаронні вироби, можливо, молоко.

В цілому за час проведення експерименту ціни змінилися на 5%, але, наприклад, молоко подорожчало відразу на 20%, хоча тут свою роль зіграв сезонний фактор.

У висновках економістів, стверджується, що ціни на хліб та інші соціальні харчі за ринкових умов зростатимуть і це спричинить подальше зниження рівня життя соціально незахищених верств населення [3].

Водночас директор київського Інституту економічних досліджень та політичних консультацій Ігор Бураковський назвав рішення уряду "кроком в правильному напрямку". Економіст зазначив, що ефективність державного регулювання цін на соціальну групу харчових продуктів традиційно була дуже низькою, а виробники вже давно навчилися успішно обходити урядові обмеження. Він пояснив, що в такому разі уряд міг би не перешкоджати розвитковій конкуренції на ринку і, водночас, допомагати тим, хто справді цього потребує. Економіст не очікує значного стрибка цін на товари, які зараз входять до соціальної групи з регульованими цінами, але вважає конче необхідним те, щоби уряд вже зараз організовував надання субсидій незаможним громадянам. Також мають бути прискорені темпи реформування системи соціальної допомоги та пенсійної системи [3].

1. Про затвердження Положення про Міністерство економіки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2007 № 777.

2. В Україні відпустять ціни у вільне плавання [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://ukr.media/ukrain/300010/>

3. Уряд відпустив ціни на продукти в Україні у вільне плавання [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://hgraf.com.ua/index.php/joomla-pages/login-form/item/8904-uryad-vidpustiv-tsini-na-produkti-v-ukrajini-u-vilne-plavannya>

Щеглюк С.Д., к.е.н., старший науковий співробітник, старший науковий співробітник сектору просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»,
м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНИХ ФОРМ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Множинність існування різних просторових форм економічної діяльності (інноваційні виробничі кластери, туристичні кластери, індустриальні парки,

технопарки, мережеві віртуальні організації, агрохолдинги та ін.) зумовлена історичними, політико-правовими, соціально-економічними та психологічними чинниками ведення бізнесу. Відтак, така різноманітність потребує відповідних та дієвих інструментів регулювання конкретних форм просторової організації бізнесу передусім на засадах просторової конгруентності, прозорості, збалансованості та доцільності. У фокусі наших досліджень перебувають саме інструменти державного регулювання таких форм просторової організації бізнесу (великого, середнього, малого). Передусім йде мова про інституційне середовище, яке суттєво відрізняється за змістом від просторової організації індустріальної економіки й потребує нових регуляторів, які відповідатимуть постіндустріальній економіці та запобігатиме глобалізаційним викликам та інформаційним ризикам.

Якщо особливості локалізації певного бізнесу та вибір просторової форми його організації пояснюються низкою закономірностей розвитку економічного простору (як зв'язків взаємодій та відношень між учасниками економічної діяльності з чіткою проекцією на фізичний або віртуальний простір, як у випадку з електронною комерцією), то державне регулювання здійснюється переважно за організаційними формами суб'єктів господарювання. Це зумовлено стрімким розвитком окремих форм просторової організації бізнесу, інертністю законодавчо-правової бази та одночасною реалізацією низки реформ в Україні.

Перехід від галузевого до просторового управління відзначається комплексністю та інтегрованістю, яка пов'язана з інформатизацією практично всіх видів економічної діяльності, формуванням нових виробничих систем, виробничих ланцюгів на основі концепції «Промисловість 4.0», Інтернет речей тощо. Для розроблення й впровадження ефективних інструментів регулювання форм просторової організації бізнесу (ПФОБ) слід визнати, що їх ціль полягає у формуванні нових можливостей розвитку, підвищенні конкурентоспроможності, а не обмеженнях. Такий перехід до нових моделей організації бізнесу потребує управлінської модернізації та підготовки відповідних управлінських кадрів, які розумітимуть нові цінності, володітимуть новою культурою виробництва та підприємництва на основі креативу, комунікацій і захисту прав власності.

обґрунтування дієвих організаційно-інституційних та економічних механізмів (засобів, інструментів) регулювання просторової організації бізнесу повинно базуватись на таких пріоритетних напрямках:

- підвищення самодостатності територіальних громад на основі стимулювання локальних форм ділової активності;
- забезпечення соціально-економічної інтегрованості та збалансованості регіонального розвитку, чому власне сприяють нові перспективні форми просторової організації бізнесу;
- встановлення просторової конгруентності (відповідності) регіону, яка проявляється у відповідності існуючого економічного потенціалу та його проявів використання через форми просторової організації бізнесу;
- створення сприятливих умов для реалізації конкурентних переваг різних видів бізнесу та територій, на яких вони розташовані;

- оптимальне поєднання підприємств різних видів економічної діяльності в регіоні на основі трансформації просторово-секторальної структури його економіки;

- оптимізація вибору місця розташування (локалізації) підприємств різних видів, розмірів, видів економічної діяльності, форм власності;

- підвищення капіталізації бізнесу та регіону загалом, внутрірегіонального інтеграційного потенціалу бізнесу, а також інтегрованості регіону як окремого суб'єкта зовнішньоекономічних взаємовідносин.

В умовах здійснення низки ключових реформ та дерегуляції бізнесу в регіонах України широко застосовують такі інструменти регулювання бізнесу, які розглядають у розрізі таких блоків: бюджетно-фінансові; підвищення конкурентоспроможності бізнесу; інституційного забезпечення; підтримки взаємодії та комунікацій [1, с.212].

Державна підтримка розвитку бізнесу на місцевому рівні полягає у формуванні передусім гарантій доступу до фінансових, організаційних та кадрових ресурсів. Зазначимо, що на субрегіональному рівні, на якому зосереджено більшість ФПОБ, в контексті реалізації інструменту податкового регулювання бізнесу сільські та міські ради мають право регулювати ставки місцевих податків і зборів, встановлювати фіксовані ставки єдиного податку й податкові пільги щодо земельного податку [1, с.214]. Зазначимо, що в процесі децентралізації влади та розвитку місцевого самоврядування, до інструментів бюджетно-фінансового регулювання бізнесу на рівні об'єднаних територіальних громад (ОТГ) відносяться: податок на землю, акцизний податок, ПДФО, інвестиційні преференції, державні субвенції на соціально-економічний розвиток громади, підтримку проектів з Державного фонду регіонального розвитку, дотації вирівнювання. Саме завдяки таким інструментам ОТГ можуть реалізовувати свої інфраструктурні проекти, стимулювати розвиток кластерів та індустріальних парків, культурно-креативних індустрій [2], коворкінгів, локальних стартапів тощо.

До сфери інструментів підвищення конкурентоспроможності бізнесу відносять такі інструменти: стратегічне планування, розвиток інновацій та інноваційної інфраструктури, інвестування у людський розвиток (професійно-технічні кадри), проекти регіонального та місцевого розвитку підприємництва, програми державної підтримки та галузеві програми, вирівнювання економічного розвитку (сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні та консалтингові центри, венчурні фонди тощо) [1, с.216].

До блоку інституційного забезпечення розвитку бізнесу на регіональному та субрегіональному рівнях віднесено такі базові інструменти: публічно-приватне партнерство та організаційно-консультаційна підтримка бізнесу [1, с.214] та повноваження архітектурно-будівельного контролю, яке зараз перенесено на базовий рівень – ОТГ.

До інструментів підтримки взаємодії та комунікацій органів влади належать міжрегіональна кооперація, транскордонне співробітництво [1, с.214], міжнародна технічна допомога та міжмуніципальне співробітництво, що стало

можливим з прийняттям Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (2014).

Однак, на сьогодні законодавчо не розроблено й не закріплено важливих інструментів розвитку бізнесу таких як кластери, коворкінги та стартап-платформи. Попри це, громадські ініціативи та підприємницькі практики випереджають розвиток нормативно-законодавчої бази, формують особливе підприємницьке середовище, залучають підприємців та відповідні ресурси, що формує сприятливі умови для функціонування й апробації нових перспективних форм просторової організації бізнесу.

1. Бондаренко В. М. Інструменти та засоби державного регулювання розвитку бізнесу на регіональному та субрегіональному рівнях / В. М. Бондаренко, К. С. Машіко // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 212-219. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_4_27.

2. Геннадій Зубко назвав інструменти залучення інвестицій в ОТГ – 2017 / Урядовий портал. Служба Віце-прем'єр-міністра України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250375012&cat_id=244276429.

Юрченко С. В., Старший викладач кафедри обліку, аудиту та управління фінансово-економічною безпекою.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПІДТРИМКА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сталий розвиток агропромислового виробництва в нашій державі вимагає застосування інноваційних фінансово-організаційних механізмів, що спроможні забезпечити підвищення ефективності використання наявного ресурсного потенціалу на основі збільшення частки високотехнологічних та наукоємних виробництв, а також зростання інвестиційно-інноваційної активності аграрних підприємств та створення замкнених, орієнтованих на створення готової до споживання продукції, ланцюгів виробництва. Одним з найбільш ефективних шляхів досягнення цієї мети є зміна архітекtonіки (організаційно-структурного каркасу) формування й використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств на засадах як застосування кластерного підходу організації агропромислового виробництва, який «...дозволяє поєднати науково-технологічний, інноваційний та виробничий потенціали аграрних підприємств, сприяє створенню принципово нового класу виробничих систем, що об'єднуюватимуть ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств» [1], так удосконалення форм і методів реалізації інвестиційної політики шляхом створення потужних інвестиційних хабів (вузлів, центрів) в межах новостворених територіальних громад, в т.ч. шляхом залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Таким чином, через оновлення організаційно-структурного та фінансового механізмів можливе швидке й ефективне оновлення ресурсного потенціалу

аграрних підприємств, що знаходяться на території певної громади й в подальшому стануть не лише реципієнтами, але й бенефіціарами для своїх громад. Саме про це йшлося 26 жовтня цього року у Києві на Першому Хабі інвесторів та громад, у якому взяли участь 260 представників об'єднаних громад-партнерів Програми DOBRE, бізнесу, влади, громадянського суспільства, проектів міжнародної технічної допомоги та медіа. Разом вони шукали рецепти, як пришвидшити місцевий економічний розвиток. Громади вперше представили свої інвестиційні проекти та отримали відгук і рекомендації від представників бізнесу, вчилися будувати комунікації, що ведуть до партнерства [2]. Протягом останніх років у розвинених країнах світу усвідомлюється необхідність формування нової агропромислової політики, заснованої на поєднанні активної ролі держави та ринкових механізмів, а також пошуку найбільш ефективних інструментів та механізмів державного впливу на розвиток агропромислового комплексу. Наразі зупинимося на двох основних проблемах: зміна організаційно-структурної системи взаємодії аграрних підприємств та поліпшення їх фінансового забезпечення. Вирішення цих проблем, на нашу думку, дозволить суттєво поліпшити ресурсне забезпечення аграрних підприємств, підвищити їх економічну ефективність, і як наслідок соціально-економічний стан тих територій на яких вони розташовані.

Вважаємо, що вирішення першої проблеми можливе за умови популяризації та впровадження інноваційних форм організації аграрного виробництва як то: індустріальні парки, технологічні парки, технологічні платформи, технологічні майданчики тощо, на основі поєднання зусиль всіх впливових та зацікавлених сил певної сільської територіальної громади та представників виробничої і соціальної інфраструктури, які прямо або дотично мають відношення до розвитку сільських територій та аграрних підприємств (транспортно-логістичні, консультативно-аналітичні, навчально-наукові, техніко-технологічні тощо). Наразі однією з ефективних інноваційних форм реалізації державної політики сталого розвитку аграрного сектору економіки є застосування кластерного підходу, суттєвою перевагою якого перед традиційним секторальним підходом є його комплексність. Кластеризація дозволяє досягати цілей не лише у сфері формування та розвитку агропромислових кластерів, але й цілей інших видів державної політики - інвестиційної, інноваційної, соціальної, забезпечуючи досягнення найбільшого синергетичного ефекту у стимулюванні економічного зростання. При цьому зауважимо, що на відміну від загальноприйнятого визначення, коли під агропромисловим кластером розуміють «...мережу географічно локалізованих взаємопов'язаних агропромислових підприємств, обслуговуючих галузей та органів державного управління, що координують їхню діяльність, об'єднаних в єдину самоорганізовану виробничу систему, що формують замкнений виробничий ланцюг, у рамках якого створюється додана вартість та кінцева агропромислова продукція» [1]. Ми ж розуміємо під дефініцією «агропромисловий кластер» систему взаємопов'язаних та взаємозалежних аграрних, переробних, обслуговуючих, науково-навчальних, управлінсько-дорадчих та інших підприємств, установ та організацій, які розміщені на певній території (область, район, територіальна громада) та функціонують з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку цієї

території й підвищення рівня життя її населення. При цьому справедливим є твердження дослідників й прихильників кластеризації економіки, що така форма організації соціально-виробничих відносин здатна забезпечити синергетичний ефект: коли спільні зусилля усіх учасників кластеру дають набагато кращих результат, аніж сума результатів, що отримані кожним підприємством чи організацією, якщо вони діють розрізнено. Також, вважаємо, що кластеризація має відбуватися шляхом як горизонтальної, так і вертикальної інтеграції з утворенням кластерних об'єднань різного рівня, що можна поділити за територіальною ознакою на кластер у межах територіальної громади – територіальний кластер; кластер у межах адміністративного району – районний кластер; кластер у межах адміністративної області – регіональний кластер; 2) за галузевою ознакою: агропромисловий кластер; промислових кластер; будівельний кластер тощо. З метою забезпечення рівних можливостей ефективної взаємодії всіх учасників кластеру не залежно від територіального рівня вони мають бути вертикально інтегровані в межах своєї галузевої приналежності. Таким чином агропромисловий кластер територіальної громади буде вписаний як підсистема в систему агропромислового кластеру регіону й матиме можливість у повній мірі взаємодіяти з обслуговуючими, управлінсько-дорадчими, інноваційними та іншими підприємствами, установами та організаціями.

Переважна більшість українських кластерів перебувають на стадії становлення. Про незрілість більшості промислових кластерів в Україні свідчить також відсутність стійких міжрегіональних кластерних об'єднань та переважна концентрація промислових кластерів у межах окремих областей або районів. В Україні дотепер не сформовано загальнонаціональної стратегії розвитку кластерів, інтегрованої в інші види державної економічної політики. Відсутня нормативно-правова та інституційна база для реалізації кластерної моделі розвитку. На сьогодні розроблені проекти нормативно-правових актів із формування засад державної політики у сфері кластеризації залишаються незатвердженими. Серед них - проект Концепції створення кластерів в Україні (2008 р.); проект Концепції загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України до 2017 р. (2008 р.); проект концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів (2009 р.). Водночас, протягом останніх років кластеризація стає одним з пріоритетів регіональної економічної політики в Україні – створення та розвиток кластерів визнано одним з найважливіших напрямів у стратегіях розвитку багатьох регіонів. Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року, у якій були враховані пріоритети євроінтеграції, зміни зовнішніх та внутрішніх умов для розвитку регіонів протягом останніх років та нові ризики, пов'язані із анексією Російською Федерацією АР Крим і військовим конфліктом на Сході країни. На виконання цієї постанови було розроблено нові регіональні стратегії розвитку України, у багатьох з яких передбачається застосування кластерного підходу для вирішення економічних проблем регіонів та забезпечення нової якості економічного зростання. Розвитку кластерної форми організації виробничої діяльності приділено увагу у стратегіях розвитку 15 областей України.

Вирішення другої проблеми «фінансове забезпечення» сталого розвитку - в

межах окремого аграрного підприємства, в умовах фінансово-економічної кризи чи певної невизначеності, яка сьогодні склалася в Україні - це майже неможливе завдання. Власних фінансових ресурсів унаслідок диспаритетної цінової політики в державі, залежності від природних факторів вистачає, як правило, тільки на покриття поточних витрат та просте відтворення й підтримку у експлуатаційному стані наявних матеріально-технічних засобів. Кредитні ресурси та інвестиційні кошти майже недоступні для невеликих аграрних підприємств з причини високих відсотків за кредитами в першому випадку та інвестиційної непривабливості цих підприємств - у другому. Тому для вирішення проблеми фінансового забезпечення аграрного виробництва найбільш ефективним на сьогодні є шлях інтеграції аграрних підприємств до складу агропромислового кластеру. При цьому вирішення проблеми фінансування аграрного виробництва на рівні окремих підприємств, що входять до кластеру окремої територіальної громади, можливе й за рахунок консолідації фінансових можливостей громади, яка поряд з фінансуванням соціальних проектів може бути інвестором (бенефіціаром) аграрних підприємств територіального кластеру з метою забезпечення їх модернізації та отримання в подальшому вигід. Наприклад від участі в розподіленні інвестиційного прибутку чи отримання екологічної продукції за більш доступними цінами тощо. Крім того децентралізація влади та можливість вирішувати фінансово-виробничі проблеми на місцях є позитивним сигналом для зовнішніх інвесторів. Тому, у межах територіального чи регіонального кластеру з'являється можливість створення інвестиційного хабу де відбувається поєднання фінансових інтересів інвестора й реципієнта, а гарантами виконання сторонами інвестиційних зобов'язань поряд з органами державної влади чи місцевого самоврядування виступає ще й об'єднана громада тої чи іншої території.

На наш погляд поєднання у єдину комплексну систему таких інноваційних механізмів, як кластери й інвестиційні хаби дозволить отримати синергетичний ефект від створення на окремій території, в межах району чи області агропромислових кластерів на фінансовій платформі інвестиційного хабу. Такий підхід не лише забезпечить інституційні зміни організації діяльності аграрних, переробних та обслуговуючих підприємств, але й у значній мірі підвищить їх ефективність, що в підсумку матиме позитивний вплив на соціально-економічний і екологічний розвиток як окремих територій, так і регіонів.

Наразі в Україні сформувався об'єктивні умови для позитивних змін в розвитку економіки на основі інноваційно-інвестиційного підходу, що вимагає першочергового здійснення наступних кроків:

- терміново розробити й затвердити стратегію підвищення конкурентоспроможності України та її регіонів на основі формування і розвитку інноваційно-інвестиційних кластерних структур та інвестиційних хабів;
- здійснити законодавче забезпечення умов з формування сприятливого інвестиційного клімату для розвитку інноваційних форм підприємництва;
- активно сприяти зміцненню співробітництва влади, бізнесу, науки, освіти та громадських організацій в інноваційних мережевих структурах;
- рекомендувати обласним державним адміністраціям стимулювати в регіонах

системну організацію ділової взаємодії влади з великим, середнім і малим бізнесом на основі формування регіональних промислових та агропромислових кластерів, для чого сформувати експертні групи по розробці регіональних цільових програм кластеризації економіки регіонів на період до 2030 року;

- створити в Україні інформаційно-аналітичну систему з попиту і розповсюдження інформації про формування і розвиток інноваційних кластерних об'єднань, моніторингу процесу їх розвитку і поширення позитивного досвіду на регіональному і національному рівнях, сприяти створенню Центрів знань;

- з метою відродження українського села, створення там робочих місць, сприяти формуванню місцевих і регіональних кластерів АПК з вирощування фруктів, овочів та іншої сільськогосподарської продукції, розвитку кластерів сфери послуг, зеленого туризму.

1. Пріоритети державної політики розвитку промислових кластерів в Україні: аналітична записка. - Національний інститут стратегічних досліджень. – [Електронний ресурс] Режим доступу: www.niss.gov.ua/content/articles/files/rasteru-daf36.pdf

2. Перший хаб інвесторів та громад: матеріали конференції (м. Київ 26 жовтня 2017 р.). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.uacrisis.org/hub>

Ющенко Н.Л., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ МОДЕЛЕЙ І МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ В СИСТЕМАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ

Реформа системи національної безпеки та оборони, головною метою якої є підвищення обороноздатності держави, реформування Збройних Сил та інших військових формувань України відповідно до сучасних вимог та з урахуванням досвіду, набутого у ході антитерористичної операції, а також розвиток оборонно-промислового комплексу для максимального задоволення потреб армії, визначені першочерговими у рамках реалізації Стратегії сталого розвитку „Україна – 2020” [1]. Зростання витрат на національну безпеку і оборону не менше як до 3% від валового внутрішнього продукту, збільшення чисельності професійних військових на 1000 населення з 2,8 до 5,6 осіб (за розрахунками Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру) є серед 25 індикаторів оцінки виконання реформ і програм, передбачених Стратегією. Серед головних заходів реалізації реформи системи національної безпеки та оборони України з метою забезпечення нею здатності захистити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні, передбачені функціональна оптимізація, централізація закупівель, оптимізація системи логістичного забезпечення, оновлення доктринальних та концептуальних підходів до забезпечення національної безпеки, створення ефективної державної системи кризового реагування (мережі ситуаційних центрів центральних органів виконавчої

влади) за провідної ролі Ради національної безпеки і оборони України, залучення іноземних інвестицій та формування ефективної моделі державно-приватного партнерства, запровадження кластерного принципу ротації кадрів, перегляд кваліфікаційних вимог та забезпечення чіткого дотримання цих вимог і повна переатестація кадрів.

Знизити ступінь впливу чинників суб'єктивності стосовно економічного аналізу та підвищити обґрунтованість відповідних рішень дозволяє застосування адекватних математичних моделей і методів, що вже підтвердили свою ефективність у світовій практиці [2]. Розвиток моделей і методів аналізу операцій у військовій сфері стимулювали потреби розбудови військово-політичної доктрини держав у мирний час, складання програм оборонних комплексів в умовах невизначеності, аналізу проблем вибору й оцінки ефективності нових видів і систем озброєння, вироблення тактики.

Існуючі загальні методи операційного дослідження (термін вперше було введено у 1938 р.) або, в американському варіанті, – дослідження операцій і методи, що відносяться до таких його підрозділів як системний аналіз, наукові методи управління та економічна ефективність, експертний аналіз, які придатні до застосування не тільки у військовій сфері, за Е. Квейдом [3, с. 505] по мірі зростання їх важливості при прийнятті відповідного рішення та одночасно за зменшенням можливостей проведення системного аналізу для вироблення правильних рекомендацій можуть бути розподілені за наступними чотирма групами, між якими не існує чіткого розмежування.

1. Методи управління людьми, озброєнням і технікою у мирний час, здатні забезпечити достатньо високий рівень їх економічності і боєготовності – найбільш формалізовані і продуктивні методи. Наприклад, методи управління матеріально-технічним забезпеченням [4], [5], [6, с. 211-249]; методи планування чисельності та призначень різних військових спеціалістів [7], [8, с. 158-163], розподілу фінансових і матеріальних ресурсів [6, с. 133-145], складання маршрутів [9, с. 134-208], оптимізації мереж різного призначення, у т.ч. оборонного будівництва [10], ін.

2. Методи використання наявних у розпорядженні людей, зброї, техніки, що забезпечують виконання поставленої військової задачі в умовах конфліктної ситуації. Наприклад, оптимізація розподілу ракетної зброї за цілями при наявному запасі ракет та заданих цілях [11]

3. Визначення видів зброї, техніки, контингенту військ, матеріалів, які потрібно створити, виробити, закупити і розгорнути у рамках загальної оборонної стратегії. Для прикладу, встановлення кількості різних типів стратегічного озброєння [12]; планування розробки військової техніки [13].

4. Розробка оборонної стратегії держави, зокрема, виходячи з наявних розвідувальних даних і прогнозів [14], або вироблення політики під час міжнародної кризи [15], що передбачає наряду з інженерними, економічними, науковими й управлінськими аспектами відповідних проблем розгляд політичних і державних угод, відповідно, чим менше даних для аналізу, тим він менш точний.

Бібліографічний матеріал щодо застосування методів дослідження операцій у військовій сфері міститься, наприклад, у роботах [16], [17].

Серед джерел інформації, брак якої складає головну проблему застосування методів дослідження операцій у військовій сфері, можуть бути названі польові випробування, навчання за картою і бойовий досвід, що поступово втрачали актуальність по мірі розвитку видів зброї для ведення військових дій, що і обумовило появу таких методів аналізу як стратегічні (операційні) ігри та імітаційне моделювання, розвиток методів планування в умовах невизначеності, зокрема методів перевірки чутливості існуючих моделей до зміни їх параметрів.

В умовах зростання вартості та небезпеки з точки зору наслідків військових дій застосування у сфері забезпечення національної безпеки сучасних інформаційних технологій та таких розділів дослідження операцій як теорія матричних ігор при прийнятті рішень в умовах конфлікту; лінійне програмування, теорія управління запасами та теорія масового обслуговування для організації перевезень і постачання, максимального завантаження наземних і повітряних транспортних засобів; динамічне програмування при розподілі обмежених ресурсів; імітаційне моделювання і методи експертних оцінок для аналізу бойових операцій та організації оборони; теорія потоків у мережах та інших за фінансової підтримки міністерства оборони набуватимуть все більшої актуальності в Україні оскільки дозволяють одночасно врахувати усі економічні та фізичні умови і знаходити найкращий варіант.

1. Стратегія сталого розвитку „Україна – 2020”: Указ Президента України №5/2015 від 12.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Чуев, Ю. В. Исследование операций в военном деле / Чуев Ю. В. – М. : Воениздат, 1970. – 256 с.
3. Исследование операций : [в 2 т.]. Пер. с англ. / под ред. Дж. Моудера, С. Элмаграби. – М. : Мир, 1981. – Т. 2. – 677 с.
4. Букан, Дж. Научное управление запасами / Дж. Букан, Э. Кенигсберг, пер. с англ. Е. Г. Коноваленко [под ред. Б. В. Гнеденко]. – М. : Наука, 1967. – 424 с.
5. Кулиш, С. А. Математические методы в планировании материально-технического снабжения / Кулиш С. А., Валовельская С. Н., Рабинович И. А. – К. : Вища школа, 1974. – 228 с.
6. Сакович, В. А. Исследование операций (детерминированные методы и модели) : Справочное пособие / Сакович В. А. – Мн. : Выш. шк., 1984. – 256 с.
7. Wilson, N. A. B. Manpower Research in a Defense Context, American Elsevier, N. Y., 1969 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jstor.org/stable/2629148>
8. Линейное и нелинейное программирование / И. Н. Ляшенко, Е. А. Карагодова, Н. В. Черникова, Н. З. Шор. – К. : Вища школа. Головное изд-во, 1975. – 372 с.
9. Зайченко, Ю. П. Исследование операций : учеб. пособ. [для студ. вузов] / Зайченко Ю. П. – К. : Вища школа. Головное изд-во, 1979. – 392 с.
10. Филлипс, Д. Методы анализа сетей / Д. Филлипс, А. Гарсиа-Диас, пер. с англ. – М. : Мир, 1984. – 496 с.
11. Matlin, S. A Review of the Literature on the Missile Allocation Problem – Operations Res., 18, № 2, pp. 334-373 (March-April 1970) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pubsonline.informs.org/doi/abs/10.1287/opre.18.2.334>
12. Mihram, G. A Cost Effectiveness Study for Strategic Airlift, Transport. Sci., 4, № 1, 79-96 (February 1970) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pubsonline.informs.org/doi/abs/10.1287/trsc.4.1.79>
13. Klein, B., Meckling, W. Application of Operations Research to Development Decisions, Operations Res., 6, 3, pp. 352-363 (May-June 1958) (also The Rand Corporation) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : dl.acm.org/citation.cfm?id=358527.358543
14. Brodie, B. Strategy in the Missile Age, Princeton University Press, Princeton, N. J., 1959 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rand.org/pubs/commercial_books/CB137-1.html
15. Averch, H., Lavin, M. M. Simulation of Decisionmaking in Crisis : Three Manual Gaming Experiments, The Rand Corporation, Santa Monica, California, RM-4202 PR (August 1964) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_memoranda/.../RM4202.pdf
16. Malik, H. J. Bibliography on Military Applications of Operations Research, Computation and Analysis section, Defence Research Board, Ottawa, Canada (March 1969) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : content.yudu.com/Library/A1zw38/.../26.htm
17. Shubik, M., Brewer, G. D. Models, Simulations and Games – A Survey, The Rand Corporation, R-1060-ARPA/RC, May 1972, 160 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2008/R1060.pdf>

Яремчук Р.Є., ДУ "Інститут регіональних досліджень імені Долишнього М.І. НАН України", м. Львів, Україна

РОЛЬ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ ТА АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ-СЕКТОРА УКРАЇНИ.

Світовий досвід свідчить, що забезпечення економічного зростання у довгостроковій перспективі на високотехнологічній та інноваційній основі вимагає формування та послідовного розвитку відповідних інституційних структур, які здатні дієво впливати на рівень активності інноваційної діяльності та забезпечувати впровадження її результатів на практиці. Формування ефективного інституційного середовища в інноваційній сфері та розвиток внутрішнього ринку інноваційних продуктів є одним із основних шляхів вирішення проблем нормалізації функціонування та подальшого розвитку економічної системи України в цілому.

В сучасних умовах, за рівнем загальної ефективності інституційного середовища та процесу впровадження інновацій Україна значно поступається визнаним світовим лідерам в сфері високих технологій та інновацій – США, Швейцарії, Великобританії, Данії, Швеції та Нідерландам. Це підтверджує невисока позиція України в Глобальному інноваційному індексі в 2017 р.[1], за результатами якого наша країна розмістилася на 50-й позиції серед 127 учасників (+6 позиції в порівнянні із результатом 2016 р. – 56 позиція із 128 учасників), та розташувалася між Катаром та Тайландом, які займають 49 та 51 позиції відповідно. Серед країн з доходом нижче середнього, група до якої входить наша країна, вона посіла другу позицію після В'єтнаму. В регіоні «Європа» Україна розмістилася на 33 позиції серед 39 представників, випереджаючи Молдову (54), Македонію (61), Сербію (62), Боснію і Герцоговину (86), Білорусь (88) та Албанію (93), проте відчутно поступаючись своїм безпосереднім сусідам Польщі (38), Словаччині (34), Угорщині (39), Румунії (42) та Російській Федерації(45).

Якщо загальний рівень ефективності впровадження інновацій в Україні, на думку розробників даного індексу, в 2017 р. був досить високим – 11 позиція серед усіх учасників дослідження, нарівні з Швецією та Чехією, то результати суб-індексу "Інституції", який характеризує рівень сприятливості інституційного середовища країни для створення та впровадження інновацій, відображають наявність значних невирішених проблем у даній сфері (101 позиція). Особливо несприятливими в даному контексті для розвитку інноваційної діяльності в Україні є низька політична стабільність та рівень безпеки (124 позиція), складність вирішення проблем банкрутства (120 позиція), низька якість регуляторної політики та державного управління (105 та 96 позиції відповідно), а також досить низький рівень верховенства права (110 позиція).

Інноваційна екосистема, як безпосередній продукт інституційного середовища країни, уособлює мережеве співтовариство основних суб'єктів

інноваційного процесу, яке виступаючи основним каталізатором співпраці та взаємодії її компонентів, забезпечує найбільш сприятливі умови для інтенсивного обміну, поширення, використання та трансформації знань та інших ресурсів. Як інтенсивний обмін потоками енергії є обов'язковою умовою існування природньої екосистеми, так і інноваційна екосистема без інтенсивного кругообігу ідей та фінансових ресурсів, які витрачаються на їх практичне втілення, просто не зможе повноцінно існувати. Високий рівень довіри, розвинутий інноваційний ринок, сприятлива регуляторна політика та загальна ефективність роботи правозахисної системи дозволяють забезпечувати високу інтенсивність взаємодії між усіма компонентами інноваційної екосистеми та стимулювати поширення інновацій.

Динаміка розвитку інноваційної екосистеми залежить від ступеня її зрілості (див. таб 1.), який в першу чергу характеризується ефективністю зв'язків між її компонентами та різноманітністю видів інноваційної діяльності в ній. В свою чергу, на зрілість та динаміку інноваційної екосистеми впливають дві основні групи факторів: зовнішні та внутрішні. До складу зовнішніх варто віднести вплив політичних, техногенних, економічних, природніх та інших факторів регіонального або глобального масштабу, серед внутрішніх – в основному зміни інституційного середовища.

Таблиця 1. – Стадії зрілості інноваційної екосистеми

Назва стадії	Загальна характеристика
Генезис	Початок формування інноваційної екосистеми шляхом встановлення взаємозв'язку між основними суб'єктів інноваційного процесу.
Розвиток	В процесі нарощування рівня взаємопов'язаності відбувається різке зростання кількості бажаючих долучитися до чинних учасників інноваційної екосистеми. В разі відсутності обмежувальних чинників, спостерігається експонентний ріст її учасників.
Зрілість	Сповільнення динаміки росту видів інноваційної діяльності є однією з основних ознак наближення до стадії зрілості інноваційної екосистеми.
Деградація	Руйнування системи зв'язків та безпосередніх компонентів інноваційної екосистеми.

Джерело: [2]

На даний час, українська економічна система достатньою мірою не володіє жодним із вказаних структурних елементів інституційного середовища необхідних для інтенсифікації взаємодії між окремими компонентами національної інноваційної екосистеми, яка знаходиться в процесі формування. Окрім цього, незважаючи на доступність значної кількості висококваліфікованих ІТ-спеціалістів з порівняно невисоким рівнем заробітної плати, на українському інноваційному ринку спостерігається дефіцит великих технологічних центрів досліджень та розробка (R&D), які б проводили розробку нових технологій для міжнародних компаній в Україні, створювали нові робочі місця та сприяли зростанню загального рівня інноваційної культури та привабливості національної інноваційної екосистеми.

Незважаючи на численні проблеми в інституційному середовищі, одним із потужних позитивних чинників розвитку національної інноваційної екосистеми є активний розвиток українського ІТ-сектору, найбільш успішного

інноваційного сегменту економіки України, який не тільки виступає одним із ключових інтеграторів у інноваційній екосистемі, але й сприяє налагодженню тісних взаємозв'язків між основними її компонентами.

Попри відсутність власного великого ринку інновацій, Україна володіє всіма необхідними передумовами для створення інновацій та високотехнологічних продуктів. Український ІТ-бізнес в тісній співпраці з державною владою може здійснити спробу побудувати копію чужої успішної інноваційної екосистеми (за прикладом Ізраїлю або Ірландії), або правильно оцінивши свої переваги, сфокусуватися на розвитку власної вузькоспеціалізованої версії інноваційної екосистеми, яка змогла б бути конкурентною незалежно від тенденцій розвитку глобальної ІТ-індустрії. Ми ще досить довго не зможемо ефективно конкурувати із провідними інноваційними екосистемами світу – в нас немає часу для розміреної розбудови власної дієвої інноваційної екосистеми. Українській ІТ-індустрії необхідне швидке та ефективне рішення, яке б дозволило стати одним із провідних гравців на глобальному інноваційному ринку. Вона здатна досягти такого рівня, лише за умови ефективного стимулюючого впливу держави через інституційне середовище на процес розвитку інноваційної екосистеми в Україні, ретельному фокусуванню на своїх основних конкурентних перевагах і розбудові на цій основі власного високотехнологічного унікального продукту.

1. The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World. Tenth edition. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization, 2017. []

2. Wessner C. W., National Research Council (U.S.). Committee on Capitalizing on Science, Technology, and Innovation: An Assessment of the Small Business Innovation Research Program – 2004/www.6cp.net/downloads/03vancouver_wessner.ppt

СЕКЦІЯ №2
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Альошин В.Є.

Кірейцева О.В., к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ДІАГНОСТИКА ЦІЛЬОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день розвиток української економіки потребує активної участі держави як у формуванні інвестиційного середовища, так і у прямому інвестуванні.

Бюджетне регулювання виступає одним із вагомих інструментів фінансової політики, визначається завданнями соціально-економічного розвитку суспільства та повинне бути спрямоване на відповідні економічні перетворення, ендогенні фактори економічного зростання. Від ефективності бюджетного процесу, формування бюджетної політики залежить успішність реалізації регулюючої функції держави, забезпечення економічного зростання.

Бюджетна політика у сфері видатків бюджету суттєво впливає на обсяг сукупного попиту, який складається з обсягу споживчого попиту, інвестиційного попиту та попиту держави. В умовах економічного спаду держава повинна здійснювати заходи щодо одночасного послаблення податкового навантаження на економіку та зменшення бюджетного дефіциту, таким чином, бюджетне регулювання дозволяє впливати на обсяг сукупного попиту, темпи і пропорції економічного розвитку.

Однією з основних проблем бюджетної системи України на сучасному етапі розвитку є низька ефективність бюджетного інвестування. В умовах економічного спаду та заморожування приватних капіталовкладень саме державні інвестиції мають виступити локомотивом економічного зростання [1, с. 83].

Сучасні тенденції розвитку економіки України передбачають забезпечення максимальної ефективності використання бюджетних інструментів регулювання інвестиційної діяльності, пошук нових форм та шляхів оптимізації розподілу інвестиційних потоків. Інтеграція нашої країни у світову господарську систему та орієнтація на ринкові відносини потребують трансформації інституційного середовища. Здійснити це можна, реалізуючи ефективну державну інвестиційну політику.

Держава, виходячи з першочергових завдань і функцій, які стоять перед нею, формує свій набір інвестиційних пріоритетів, які фінансує через державний або місцеві бюджети. Як відомо, державні видатки забезпечують досягнення державних цілей. Оскільки спектр завдань є досить широким, бюджетні інвестиції використовуються у різних напрямках. Аналіз цих напрямів дає

можливість вивчити доцільність їх вкладення і визначити роль бюджетних інвестицій у соціально-економічному розвитку країни [2].

Якщо розглянути спрямування інвестицій в основний за видами діяльності, то в Україні після кризового 2008 р. спостерігається тенденція зниження темпів приросту використання інвестицій в основний капітал по всіх галузях, що негативно вплинуло на загальний економічний стан країни. Проте вже у 2011 р. темпи освоєння інвестицій вийшли на докризовий рівень, але уповільнення все ж спостерігається на ринку нерухомості.

Формування привабливого інвестиційного клімату в Україні повинно бути першочерговим завданням як для внутрішньої, так і для зовнішньої політики держави.

В Україні упродовж 2010-2016 рр. процес фінансування інвестицій у реальний сектор економіки за рахунок бюджетних коштів, з одного боку, мав суперечливий характер, а з іншого – відіграв важливу роль у соціально-економічному розвитку держави, враховуючи українську економічну ситуацію. Динаміка і структура цих інвестицій характеризується даними табл. 1.

Таблиця 1 – Динаміка коштів Державного бюджету України як джерела фінансування інвестицій у 2010 – 2016 рр [3].

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	233,1	151,8	150,7	209,1	211,5	208,7	204,1
у % до ВВП	24,6	16,6	13,8	15,9	14,9	14,3	13,0
у т.ч. за рахунок державного бюджету (ДБ), млрд.. грн.	11,6	6,7	9,5	15,6	-	-	-
Капітальні інвестиції, всього, млрд.. грн.	272,1	192,9	189,1	259,9	293,7	249,9	219,4
у т.ч. за рахунок коштів ДБ, млрд.. грн.	15,4	8,4	11,0	18,4	16,5	6,2	2,7
Частка коштів ДБ у загальній структурі фінансування капі-тальних інвестицій, %	5,7	4,3	5,8	7,1	6,3	2,5	0,7

У ході дослідження виявлено зниження ролі державного бюджету як джерела фінансування капітальних інвестицій у 2010 – 2016 рр., що не сприяє економічному розвитку регіонів України.

Основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності є власні кошти підприємств і організацій. За досліджуваний період цей показник не опускався нижче 54% загального обсягу витрат до 2012 р., а у 2014 р. він досягнув рівня у 52,4%. Відтак, стає очевидним, що за значного обсягу витрат на інвестиційну діяльність не всі можливі джерела фінансування використовувались значною мірою. Особливо це стосується місцевих бюджетів, а також коштів іноземних інвесторів. Їх частка в загальному обсязі фінансування в основному не перевищує 5%.

Проведений аналіз показав, що важливими джерелами фінансування інвестиційної діяльності, окрім власних коштів підприємств і організацій, можуть бути кошти іноземних інвесторів та залучення кредитних ресурсів [4, с. 164].

Отже, можна дійти висновку, що сучасний період розвитку української економіки потребує активної участі держави як у формуванні інвестиційного середовища, так і у прямому інвестуванні.

1. Грушевицька А. Б. Проблеми інвестування в основний капітал економіки України / А. Б. Грушевицька, Ю. О. Гернего // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – №4, Т. 2. – С. 82–85.

2. Шталь Т.В. Аналіз інвестиційного клімату України та шляхи його вдосконалення // Шталь Т.В., Доброскок Ю.Б., Сапаров Е. / Бізнес Інформ. – 2013. – №3. – С.122-125.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Романчук З. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України та шляхи їх вирішення / Б. Гнатківський, З. Романчук // Вісник Львівського університету. – Львів : ЛНУ ім. І.Франка, 2010. – С. 162– 167. – (Серія економічна ; вип. 43).

Балакін Р.Л., к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
відділу державних фінансів

Міщанчук Ю.І., аспірант відділу теорії економіки і фінансів
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА НА ПРОВЕДЕННЯ НДДКР У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ ДОПУСТИМИХ ВИТРАТ

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом передбачає, що протягом п'яти років після набрання чинності цією Угодою, будь-яка державна допомога, надана Україною, має оцінюватись за правилами, ідентичними правилам ЄС. Основоположні правила надання державної допомоги визначені нормами статей 106-108 Договору про функціонування Європейського Союзу [1, с. 90-93]. Відповідно до ч. 1 статті 262 Угоди будь-яка допомога, надана Україною або країнами-членами ЄС з використанням державних ресурсів, що спотворює або загрожує спотворити конкуренцію шляхом надання переваг окремим підприємствам або виробництву окремих товарів, є несумісною з належним функціонуванням цієї Угоди в тій мірі, в якій вона може впливати на торгівлю між Сторонами [2].

Сумісними зі стандартами ЄС є такі види державної допомоги: а) допомога соціального характеру, що надається індивідуальним споживачам, за умови, що така допомога надається без дискримінації, пов'язаної з походженням відповідних товарів; б) допомога на відшкодування збитків, спричинених природними катастрофами або надзвичайними ситуаціями. Крім того, може вважатися сумісним з належним виконанням Угоди про асоціацію таке: а)

допомога для сприяння економічному розвитку регіонів з надзвичайно низьким рівнем життя або із суттєвим рівнем безробіття; b) допомога для сприяння виконанню важливого проекту задля спільного європейського інтересу або для виправлення значних порушень нормальної роботи в економіці України чи однієї з держав-членів ЄС; c) допомога для сприяння розвитку певної економічної діяльності або певних економічних сфер, якщо така допомога не має несприятливого впливу на умови торгівлі всупереч інтересам Сторін; d) допомога для підтримки культури та збереження культурної спадщини, якщо така допомога не має несприятливого впливу на умови торгівлі всупереч інтересам Сторін; e) допомога для досягнення цілей, дозволених відповідно до правил ЄС щодо горизонтальних блоків виключень та правил щодо горизонтальної і галузевої державної допомоги, яка надається відповідно до викладених у них умов; f) допомога для інвестицій з метою забезпечення відповідності обов'язковим стандартам, визначеним директивами ЄС щодо стану навколишнього середовища, зокрема адаптації підприємств та обладнання до нових вимог (допомога може бути дозволена в обсязі до 40% допустимих витрат).

До НДДКР належать фундаментальні, промислові дослідження, а також експериментальні розробки. Фундаментальними (basic research) вважаються експериментальні або теоретичні дослідження, спрямовані на здобуття нових знань основоположного характеру, без будь-якої мети щодо їх практичного застосування. До промислових дослідження (industrial research) віднесено заплановані дослідження або вкрай необхідне позачергове дослідження, котрі спрямовані на отримання нових знань і навичок для розробки нових продуктів, технологій або послуг чи для досягнення значного поліпшення існуючих продуктів, технологій або послуг. Експериментальні розробки (experimental development) – роботи, котрі базуються на знаннях, набутих у результаті наукових досліджень і практичного досвіду, та приводять до продукування додаткових знань, націлених на виробництво нових продуктів або впровадження нових технологічних процесів [3, с. 5-6].

Згідно з Угодою про асоціацію Україна зобов'язалась забезпечити прозорість у сфері державної допомоги. Для цього кожна Сторона Угоди щорічно надсилає іншій Стороні повідомлення про загальний обсяг, види та галузевий розподіл державної допомоги, яка може вплинути на торгівлю між Україною та ЄС. Відповідні повідомлення повинні містити інформацію стосовно цілей, форми, обсягу та бюджету, відомства, що надає допомогу та, коли це можливо, одержувача допомоги. Слід зазначити, що будь-яке надання допомоги в розмірі меншому, ніж 200 тис євро для одного підприємства протягом трирічного періоду, не потребує повідомлення. Сторони мають забезпечити, щоб фінансові відносини між органами державної влади та державними підприємствами були прозорими, таким чином, щоб чітко відстежувалось таке: a) державні кошти виділені органами державної влади прямо або опосередковано (наприклад, через посередництво державних підприємств чи фінансових організацій) відповідним державним підприємствам; b) цілі використання, для яких ці кошти фактично виділені.

Структура допустимих витрат (eligible costs) на НДДКР включає таке: оплату праці персоналу, задіяного в НДДКР, включаючи допоміжний персонал; витрати на інструменти та обладнання в обсязі та за період, протягом якого вони використовуються в рамках реалізації проекту (у разі, якщо такі інструменти та обладнання не амортизуються повністю впродовж строку виконання проекту, враховуються тільки амортизаційні відрахування, обчислені на основі загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку); витрати на будівлі та землю в обсязі та за період, протягом якого вони використовуються для проекту (щодо будинків, то допустимими вважаються лише амортизаційні відрахування протягом терміну виконання проекту); витрати на дослідження за окремим договором, на придбання патентів, а також витрати на консультативні та еквівалентні послуги, що використовуються виключно для проекту; накладні витрати та інші операційні витрати, включаючи витрати на матеріали та програмне забезпечення, придбання наукової літератури, інформаційних матеріалів, якщо вони зроблені безпосередньо в межах імплементації проекту [4, с. 47-48]. Слід зазначити, що до складу допустимих витрат не включається виплата процентів за користування кредитними ресурсами, навіть якщо залучені кошти були повністю спрямовані на НДДКР.

Обґрунтування доцільності майбутнього проекту (feasibility study) в контексті державної допомоги передбачає оцінку та аналіз потенціалу проекту, який спрямований на підтримку процесу прийняття рішень шляхом об'єктивного та раціонального розкриття його сильних і слабких сторін, можливостей та загроз, а також виявлення ресурсів, необхідних для його виконання [3, с. 6]. При здійсненні обґрунтування доцільності майбутнього проекту (feasibility study) допустимими вважаються всі витрати на проведення такого дослідження.

Певні види діяльності вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ не підпадають під дію правил про надання державної допомоги. Це стосується їхньої основної діяльності, зокрема: надання освітніх послуг для підвищення кваліфікації кадрів; здійснення незалежних досліджень і розробок для підвищення рівня знань і кращого розуміння, в тому числі проведення спільних досліджень і розробок; (с) розповсюдження результатів досліджень.

Європейська комісія вважає, що діяльність, яка передбачає передачу знань (ліцензування, інші форми управління знаннями, створеними науково-дослідною організацією або структурою), є неекономічною, якщо вона проводиться відповідною науково-дослідною організацією чи структурою або спільно чи від імені інших подібних установ, і весь прибуток, отриманий від такої діяльності, інвестується в основну діяльність відповідних науково-дослідних установ або структур [3, с. 9]. Такі види діяльності можна здійснювати без застосування регулятивних правил щодо отримання ресурсів державної допомоги.

1. Consolidated Version of the Treaty on Functioning of the European Union // Official Journal of the European Union. - С 327. – 26 October 2012. – Р. 47-199. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page8

3. Communication from the Commission. Framework for state aid for research and development and innovation // Official Journal of the European Union. - C 198. – 27 June 2014. – P. 1-29. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2014:198:FULL&from=EN>

4. Commission Regulation (EU) No 651/2014 of 17 June 2014 declaring certain categories of aid compatible with the internal market in application of Articles 107 and 108 of the Treaty // Official Journal of the European Union. - L 187. – 26 June 2014. – P. 1-78. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=EN>

Бородюк О.В., науковий співробітник

ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

ВАЛЮТНИЙ КОНТРОЛЬ, АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.

Скорочення, які використовуються у цій статті:

– Постанова НБУ № 281 – постанова Правління Національного банку України “Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України” від 10 серпня 2005 року № 281 [1];

– Постанова НБУ № 597 – постанова Правління Національного банку України “Про переказування коштів у національній та іноземній валюті на користь нерезидентів за деякими операціями” від 30 грудня 2003 року № 597 [2];

– Постанова НБУ № 485 – постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України” від 14 жовтня 2004 року № 485 [3];

– Постанова НБУ № 492 – постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах “від 12 листопада 2003 року № 492;

– ЗЕД – зовнішньоекономічний;

– ВМД – вантажна митна декларація.

Напевно, не буде перебільшенням твердження про те, що діючі в Україні валютні обмеження є одними з найжорсткіших у світі. У випадках, коли резидентам України необхідно розрахуватися з нерезидентами, учасники розрахункової операції стикаються з величезною кількістю обмежень, що

¹ постанова Правління Національного банку України “Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України” від 10 серпня 2005 року № 281 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05>.

² постанова Правління Національного банку України “Про переказування коштів у національній та іноземній валюті на користь нерезидентів за деякими операціями” від 30 грудня 2003 року № 597 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0159-04>

³ постанова Правління Національного банку України “Про затвердження Положення про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на розміщення резидентами (юридичними та фізичними особами) валютних цінностей на рахунках за межами України” від 14 жовтня 2004 року № 485 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1413-04/>

накладаються валютним законодавством України на платежі за кордон. Внаслідок цього сторони розрахунків іноді змушені відмовлятися від комерційно доцільних операцій та структурувати платежі, та, навіть, всю модель взаємин, з врахуванням жорстких рамок валютного законодавства України.

Нижче розглянуті ключові валютні обмеження, з якими доводиться стикатися резидентам України при здійсненні міжнародних розрахунків, а також пов'язані з ними проблемні аспекти.

«Правило 90 днів». Це, мабуть, найпоширеніше обмеження, яке полягає в тому, що в разі експорту товарів/ послуг на умовах післяплати або імпорту товарів/послуг на умовах передоплати гроші або товар/послуга повинні надійти в Україну протягом 90 календарних днів. У разі порушення даного терміну до резидента за кожен день прострочення застосовується пеня у розмірі 0,3% від суми недоотриманої резидентом виручки в іноземній валюті або вартості непоставленого товару/послуги (максимальний розмір пені не повинен перевищувати розмір простроченого платежу/вартості непоставленого товару/послуги).

На практиці це обмеження пов'язане, зокрема, з такими труднощами.

По-перше, банки (як агенти валютного контролю в даному випадку) дотримуються підходу, згідно з яким будь-яке перерахування грошей нерезиденту має закриватися ВМД або актами виконаних послуг. Такий підхід фактично нівелює право сторін передбачати специфічні моменти розрахунків за зовнішньоекономічними договорами.

Так, наприклад, досить поширений у світі механізм бонусування контрагентів за досягнення обсягів закупівель товарів в Україні працює тільки з обов'язковим актуванням належного нерезиденту бонусу у вигляді маркетингової послуги, з наданням банку акту приймання-передачі такої послуги.

Індивідуальне ліцензування НБУ. Стаття 5 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» фактично передбачає, що ліцензуються будь-які перерахування валюти за кордон, за винятком вичерпного переліку операцій. До винятків належить перерахування валюти на нерезидентів за покупку товарів/послуг, прав інтелектуальної власності та інших майнових прав за ЗЕД-контрактами, виплати прибутку іноземного інвестора, а також повернення іноземної інвестиції.

Більш того, вищезазначеним Декретом встановлено, що ліцензуванню підлягають інвестиції резидентів за кордон (тобто придбання резидентами активів, таких як корпоративні права та нерухомість за кордоном), а також розміщення резидентами валютних цінностей на рахунках в іноземних фінансових установах.

Останнє обмеження стосується не тільки грошових коштів, але і цінних паперів.

На жаль, на практиці такі жорсткі обмеження ускладнюють взаємодію сторін ВЕД-контракту в ряді випадків.

Наприклад, оскільки вищезгадані компенсації резидентами витрат нерезидентів та виплати нерезидентам бонусів, як такі (неоформлені як послуги),

не відносяться до жодного виключення із загального правила про необхідність отримувати індивідуальну ліцензію НБУ, такі виплати формально вимагають отримання індивідуальної ліцензії НБУ (крім пов'язаності з ризиками порушення резидентом «правила 90 днів»).

Ліцензійні вимоги щодо інвестицій за кордон на практиці вилилися у фіктивні договори дарування акцій іноземних компаній резидентам України (оскільки, як виняток, дарування та спадкування іноземних активів ліцензуванню не підлягає).

Порядок отримання індивідуальних ліцензій по відношенню до різних видів операцій з нерезидентами регулюється окремими постановами НБУ які, на жаль, не завжди відповідають вищезазначеному Декрету. Так, стаття 5 Декрету дозволяє не отримувати індивідуальну ліцензію на розміщення коштів на рахунках за кордоном у разі відкриття таких рахунків для некомерційних представництв в інших країнах. Проте, Постанова НБУ № 485, яка регулює отримання ліцензії на розміщення коштів на рахунках за кордоном, в переліку операцій, що не вимагають ліцензії, не згадує цього випадку. Внаслідок цього на практиці деякі банки відмовляються перераховувати кошти на іноземні рахунки некомерційних представництв резидентів України, вимагаючи для таких перерахувань надати індивідуальну ліцензію НБУ.

Купівля валюти. Постанова НБУ № 281 досить жорстко регулює підстави для покупки валюти для здійснення виплат нерезидентам. Якщо покупка валюти по конкретній операції прямо не передбачена в даній постанові, існує значний ризик відмови обслуговуючого банку у покупці валюти. Нижче ми наведемо кілька прикладів проблемних моментів купівлі валюти, пов'язаних з прогалинами у положеннях Постанови НБУ № 281.

Так, Постанова НБУ № 281 не містить чітких підстав для покупки валюти постійними представництвами нерезидентів за ЗЕД-контрактами, незважаючи на те, що чинне законодавство не обмежує таких суб'єктів в праві ведення ЗЕД-діяльності.

Так, глава 1 розділу 2 Постанови НБУ № 281, яка регулює підстави для купівлі валюти за торговельними операціями, прямо виключає з учасників таких операцій постійні представництва шляхом звуженого тлумачення терміна «клієнт-резидент» стосовно класичних ЗЕД-операцій (включаючи імпорту товару). Можливість постійних представництв купувати валюту для цілей імпорту прямо згадується лише стосовно купівлі валюти для участі в семінарах, виставках, конференціях і т.п. У зв'язку з цим на практиці відомі випадки відмови обслуговуючих банків купувати валюту в разі імпорту товарів постійним представництвом.

Також в зв'язку зі специфічним визначенням поняття «товар» для цілей валютного контролю (дане поняття з невідомих причин не охоплює майнові права/права вимоги) Постанова НБУ № 281 не містить чітких підстав для купівлі валюти для цілей придбання прав вимоги. Тобто формально резидент України не має підстав купити валюту для оплати належного нерезиденту права вимоги, оскільки купівля права вимоги не є розрахунком за торговою операцією

(купівлею товару), і не охоплюється ніякими іншими підставами для купівлі валюти.

Перерахування валюти. Можливість перерахування валюти за кордон, в першу чергу, обумовлена режимністю рахунку в іноземній валюті, яка регулюється Постановою НБУ № 492. Дана постанова щодо юридичних осіб-резидентів містить відкритий перелік можливих перерахувань за кордон (який закінчується фразою «і інші не суперечать законодавству України перерахування»). У той же час щодо постійних представництв нерезидентів такий перелік є вичерпним і не передбачає можливості розрахунків з нерезидентами, окрім як перерахування на користь головного офісу постійного представництва за кордоном та погашення заборгованості по кредитах (включаючи відсотки).

На практиці відомі випадки, коли вичерпне формулювання Постанови НБУ № 492 було причиною відмови обслуговуючого банку у перерахуванні іноземної валюти на нерезидента за імпорнтним контрактом між таким нерезидентом та постійним представництвом.

Заборона постійних представництв розраховуватися за імпорнтними контрактами, встановлена на рівні підзаконного акту (Постанови НБУ № 492), суперечить Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який визнає право постійного представництва на імпорнтні операції (статті 3 та 4), а також забороняє видання підзаконних актів, що погіршують умови здійснення ЗЕД-діяльності в порівнянні з цим законом.

Крім обмежень у вигляді режиму рахунку, також існують спеціальні обмеження можливості перерахувати валюту нерезиденту, які стосуються купівлі робіт, послуг та виплат роялті (встановлені Постановою НБУ № 597). Якщо сума виплат роялті, а також виплат за один вид роботи/послуги згідно з класифікатором ДК 012-97 перевищує 50 000 євро на календарний рік, необхідно на суму перевищення отримати та надати обслуговуючому банку акт цінової експертизи Державного інформаційно-аналітичного центру моніторингу зовнішніх товарних ринків (про відповідність цін кон'юнктурі ринку). Без такого акта валюта нерезиденту перерахована не буде.

У зв'язку з цим слід зазначити, що останнім часом на практиці Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків приділяє пильну увагу реальності та економічній обґрунтованості покупки робіт/послуг у нерезидента, вимагаючи надання відомостей про штат співробітників, наявність ресурсів, вивчаючи сайт контрагента-нерезидента.

ВИСНОВОК:

В силу значної кількості валютних обмежень планування будь-якої виплати на нерезидента обов'язково має включати аналіз наступних питань: можливість купити іноземну валюту (наявність підстав згідно з Постановою НБУ № 281); можливість перерахувати іноземну валюту (з урахуванням режимності рахунку – особливу увагу слід звернути на перелік операцій, дозволених для даного типу рахунку Постановою НБУ № 492, а також з урахуванням застосування спеціальних обмежень: як тимчасових, встановлених Постановою НБУ № 140, так і постійних, наприклад, вимог про отримання акта цінової експертизи згідно

Постановою НБУ № 597 та ін.); необхідність отримання індивідуальної ліцензії НБУ; відповідність розрахунків за ЗЕД-контрактом «правилу 90 днів».

Також важливим моментом є узгодження з обслуговуючим банком всіх аспектів виплат за ЗЕД-контрактом ще на етапі обговорення проекту договору з контрагентом-нерезидентом. Оскільки банки, як агенти валютного контролю, наділені істотними дискреційними повноваженнями в питаннях застосування валютних обмежень, на практиці відомі випадки, коли резиденти під певні валютні операції відкривають рахунки в обслуговуючому банку, який займає більш ліберальну позицію щодо конкретних валютних обмежень.

Важалюк Ю., Мироненко Т.

Науковий керівник: Скоробагач А.Є., асистент
м. Ірпінь, Україна

АМОРТИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

В бюджетній сфері необоротні активи відіграють основну роль у виконанні функцій і завдань, що стоять перед державною установою. Тому вартісний і фізичний стан необоротних активів, що обліковуються на балансі бюджетної установи, нарахування амортизації на них, залишаються під увагою науковців.

Таким чином, в даній роботі розглянуті такі проблемні питання як визначення змісту таких понять як амортизація, знос та відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку.

Дослідженню актуальних питань обліку і нарахування амортизації в бюджетних установах приділяли увагу такі вітчизняні вчені та практики як Атамас П. Й., Білуха М. Т., Бутинець Ф.Ф., Виговська Н. Г., Голов С. Ф., Джога Р. Т., Жук В. М., Касьянова В. О., Кірейцев Г. Г., Кужельний М. В., Кузьмінський А. М., Лінник В. Г., Лень В. С., Ловінська Л. Г., Петрик О. А., Осадчий Ю. І., Саблук П. Т., Садовська І. Б., Сопко В. В., Сук Л. К., Чумаченко М. Г., Чечуліна О. О. Швець В. Г., Шевченко С. О. та інші.

Відповідно до НП(С)БОДС 121, основні засоби – це матеріальні активи, які утримуються установою для використання їх у виробництві/діяльності або при постачанні товарів, для виконання робіт і надання послуг, для досягнення поставленої мети та задоволення потреб установи, або здавання в оренду іншим особам і використовуються, за очікуванням, більше одного року [3].

У НП(С)БОДС 121 також визначено поняття зносу, амортизації та вартості, яка амортизується:

амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується протягом строку їхнього використання. Тобто це розрахунок суми амортизації шляхом нарахування її на дату балансу;

знос – це сума амортизації об'єкта основних засобів, накопичена із початку його корисного використання;

вартість, яка амортизується – це первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їхньої ліквідаційної вартості.

Варто проаналізувати підходи різних науковців до визначення поняття амортизації та зносу. Так, Хома С.В. зазначає, що «...на процес нарахування амортизації впливають особливості функціонування необоротних активів. Вартість активів, які використовуються протягом тривалого часу, розподіляється на періоди. Необхідність розподілу вартості основних засобів протягом терміну їхнього корисного використання зумовлена дією одного з основних принципів бухгалтерського обліку – принципу відповідності доходів і витрат.» [4, с. 5]. Дійсно, завдяки принципу відповідності доходів і витрат у бухгалтерському обліку бюджетних установ, як і у інших суб'єктів господарювання, виникає необхідність розподілу вартості основних засобів, незважаючи на те, що не відбувається створення нового продукту.

Касьянова В.О. у своєму дослідженні стверджує, що «амортизація – це спосіб поступового перенесення вартості основних засобів, які беруть участь у виробництві, протягом терміну їх корисного використання на собівартість продукції і накопичення коштів для відшкодування витрат на їх відтворення.» [2, с. 122]. На нашу думку, це визначення вказує на основну відмінність нарахування зносу і амортизації у бюджетних установах в порівнянні з комерційними підприємствами, яка полягає в тому, що в бюджетному секторі не відбувається відшкодування витрат на відтворення основних засобів.

В своїх дослідженнях Щирська О.В. визначає, що «Знос – це частина вартості майна, яка відображає ступінь його зношення. Зношення – об'єктивний процес зменшення корисності об'єкта (його фізичне та моральне старіння). Амортизація – це процес нарахування зносу, тобто поступове перенесення вартості майна на створення нового продукту. Амортизація є інструментом бухгалтерського обліку, що забезпечує дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат...»[6].

На думку Джоги Р.Т., поняття зносу необоротних активів бюджетних установ не тотожне зносу необоротних активів галузей матеріального виробництва, оскільки в бюджетних установах не здійснюється перенесення вартості на результати праці (не нараховується амортизація). Вартість необоротних активів бюджетних установ зникає із споживанням їх споживчої вартості [1].

Таким чином, існує певна відмінність між поняттям зносу і поняттям амортизації. Так, знос – це сума нарахованої амортизації, а сама амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, яка амортизується протягом строку їхнього використання. Також варто зазначити про те, що нарахування амортизації базується на одному з принципів бухгалтерського обліку, а саме принцип відповідності доходів і витрат.

Амортизацію основних засобів суб'єкти державного сектору нараховують із застосуванням прямолінійного методу, при якому річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів [3].

Використання лише прямолінійного методу, по-перше, полегшує роботу бухгалтерів державного сектора, а по-друге – формує порівняльну інформацію в цій частині (можливість порівняння стану основних засобів у різних суб'єктах державного сектора). Згідно затверджених змін амортизацію на необоротні активи теж потрібно буде нараховувати окремо за загальним фондом і спеціальним фондом [5].

Порядок і принципи нарахування амортизації на основні засоби та інші необоротні матеріальні активи врегульовано в розділі IV НП(С)БО 121 та розділі V Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів.

На підставі НП(С)БОДС 121, можна виділити основні правила нарахування амортизації на основні засоби [3]:

нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс) і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації. Також амортизація не нараховується на об'єкти основних засобів, доступ до яких обмежений у зв'язку з тим, що вони перебувають на тимчасово окупованій території та/або на території проведення антитерористичної операції.;

вартість об'єкта основних засобів розподіляється на систематичній основі протягом строку його корисного використання (експлуатації) шляхом нарахування амортизації на дату балансу. За рішенням керівника суб'єкта державного сектору у розпорядчому документі про облікову політику може бути передбачено нарахування амортизації на річну дату балансу.;

нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання та введений в експлуатацію. Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію. При вибутті об'єкта основних засобів суб'єкт державного сектору нараховує амортизацію в місяці його вибуття.

Періодичність нарахування амортизації визначають у наказі про облікову політику, погодженому з головним розпорядником бюджетних коштів. Наприклад, період нарахування амортизації можна визначити наступним чином: або на дату балансу (щокварталу), або на дату річного балансу (тобто за станом на 31 грудня звітного року).

Іноді нараховувати амортизацію необхідно частіше за один раз на квартал (рік). Такі ситуації виникають у разі вибуття об'єктів необоротних активів у результаті продажу, безоплатної передачі, ліквідації і т. п. У цих випадках слід нараховувати амортизацію на необоротні активи тільки за ті місяці (чи місяць), коли об'єкт перебував в експлуатації впродовж звітного кварталу (року).

З 1 січня 2017 р. Планом рахунків для відображення в бухгалтерському обліку нарахованої амортизації передбачені такі рахунки (субрахунки):

1) 14 «Знос (амортизація) необоротних активів», який має такі субрахунки залежно від виду необоротних активів: 1411 «Знос основних засобів»; 1412 «Знос інших необоротних матеріальних активів»; 1413 «Накопичена амортизація

нематеріальних активів»; 1414 «Знос інвестиційної нерухомості»; 1415 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів»;

2) 8014, 8114 «Амортизація». Також варто зазначити про те, що кожна установа на основі Плану рахунків формує свій робочий план рахунків, в якому по об'єктно відображає нарахування амортизації.

Отже, на нашу думку, було б доцільно змінити назву рахунку 14 «Знос (амортизація) необоротних активів» на «Амортизація (знос) необоротних активів», оскільки використовуючи дані рахунки в обліку відображається саме нарахування амортизації, а не відразу знос, який є сумою нарахованої амортизації, яка була нарахована з початку терміну корисного використання об'єкта. Так, сума зносу це є залишки по рахунку 14 «Знос (амортизація) необоротних активів». Відповідні зміни необхідно внести і в назви субрахунків, а саме 1411 «Амортизація (знос) основних засобів»; 1412 «Амортизація (знос) інших необоротних матеріальних активів»; 1413 «Амортизація (знос) нематеріальних активів», 1414 «Амортизація (знос) інвестиційної нерухомості»; 1415 «Амортизація (знос) довгострокових біологічних активів».

1.Джога Р.Т. Бухгалтерський облік у бюджетних установах/ Джога Р.Т.: Навчальний посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — 250 с.

2.Касьянова В.О. Амортизація основних засобів: методи нарахування та організація обліку / В.О. Касьянова // Економічний вісник Донбасу. — 2013. — № 2. — С. 117–122 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ ecvd_2013_2_21.pdf.

3.НП(С)БОДС 121 «Основні засоби» від 12.10.2010 № 1202 (в редакції від 28.07.2017 р.) // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10>

4.Хома С.В. Облік і аналіз амортизації основних засобів на підприємствах нафтогазовидобувного комплексу: авто- реф. дис. ... к. е. н.: спец. 08.00.09 / С.В. Хома / Терноп. нац. екон. ун-т. — Тернопіль, 2008. — 20 с.

5.Шашерін В.О. Амортизація-2017: переносимо залишки та нараховуємо по-новому / В.О. Шашерін // Бюджетна бухгалтерія. — 2017 р.

6.Щирська О.В. Економічна сутність і бухгалтерське ви- значення амортизації / О.В. Щирська // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 8. — С. 68–74. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ ape_2012_8_11.pdf.

Врублевская А.М.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА

Одно из основных мест в социально-экономическом развитии современного общества занимает вопрос построения налоговой политики и налоговой системы, так как от их гибкости, эффективности, согласованности, соответствия уровню развития и состояния экономики зависят стабильность самого государства и благосостояние народа.

Налоговая политика государства представляет собой комплекс мер в области налогового регулирования, направленного на установление

оптимального уровня налоговой нагрузки в зависимости от характера поставленных в данный момент макроэкономических задач.

Концептуальные основы налоговой политики социального государства базируются на научных идеях, нормах и принципах, закрепленных в Конституциях, налоговых Кодексах все возрастающего числа стран, эмпирической практике решения государством социальных проблем посредством налогообложения [1].

В большинстве развитых стран налогам придается большое значение в решении социальных проблем общества. Налогообложение физических лиц является эффективным инструментом реализации задач социальной политики, поддержания достойного уровня жизни населения, действенным способом социальной поддержки и справедливости.

Продуманная, социально ориентированная налоговая политика создает определенные условия в целях привлечения все большего количества граждан в предпринимательскую деятельность, а также формирует базу для интенсивного развития производства и, следовательно, способствует формированию предпосылок для увеличения налоговых поступлений. Посредством умелой налоговой политики, государство создает мощную базу для экономических преобразований, основанную на человеческом факторе, развитии человеческого потенциала.

Налоговая политика, которая проводится с расчетом на перспективу, – это налоговая стратегия, а на текущий период – налоговая тактика. Тактика и стратегия взаимосвязаны, так как государство стремится к согласованию общественных, корпоративных и личных экономических интересов.

Основой налоговой политики являются налоги и сборы. С помощью их государство реализует свои функции по управлению финансовыми потоками в государстве, а в более широком смысле – и экономикой страны в целом.

Под налогом понимается обязательный индивидуально безвозмездный платеж, взимаемый с организаций и физических лиц в форме отчуждения принадлежащих им на праве собственности, хозяйственного ведения или оперативного управления денежных средств в республиканский и (или) местные бюджеты [2].

Для государства налоги - основная статья доходов бюджета. Налоговые отношения предполагают наличие двух субъектов: налогоплательщика и государства, между которыми возникает движение стоимости [3].

Общепринято разделять все известные виды бюджетно-налоговой политики на дискреционную и автоматическую:

-дискреционная прямо основывается на конкретных решениях органов власти: об изменении налогов, повышении выплат и др.;

-автоматическая политика работает через «встроенные стабилизаторы» - то есть такие законы и правила, которые меняют свое действие при изменении ситуации.

1. Налоговая политика Республики Беларусь в условиях становления социального государства / Е.Ф. Киреева // Вестник Полоцкого государственного университета. Экономические и юридические науки. – 2015. – №13. – С. 2-10.

2. Налоговый кодекс Республики Беларусь (общая часть) от 19 декабря 2002 г. № 166-3.

3. Налоговая система Республики Беларусь / Барановичский государственный университет // [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа: <http://bargu.by/3157-nalogovaya-sistema-respubliki-belarus.html> – Дата доступа: 20.10.2017.

Гасанов С. С., к.е.н., професор

ДНУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблеми управління державними фінансами необхідно розглядати в контексті загальної стратегії економічного і соціального розвитку країни з урахуванням інтеграційних процесів, які суттєво впливають на цілі, механізми й фінансові ресурси структурної трансформації національної економіки. Яким чином система державних фінансів може сприяти прогресивній структурній трансформації та економічному зростанню? Це питання залишається відкритим як з точки зору макроекономічної теорії, так і практики бюджетно-податкової політики. Насамперед існує певна суперечність між цілями такої політики, що формуються й повинні бути досягнуті в короткостроковому періоді, і цілями структурної трансформації та економічного зростання, котрі реалізуються у середньо- та довгостроковому періодах.

На сьогодні, незважаючи на позитивне значення ухвалені Стратегії реформування системи управління державними фінансами [1], бюджетна політика – феномен переважно короткотермінового періоду, що зумовлено і політичними, і організаційними, і соціально-економічними чинниками. Структурні зміни й відповідне цим змінам економічне зростання – феномен переважно середньо- і довгострокового періоду.

Якщо йти за Дж. М. Кейнсом, який вважав, що реальна економіка – це завжди економіка короткострокового періоду, а в довготерміновому періоді вона перетворюється на «віртуальну», то треба погодитися з відсутністю структурних змін у короткостроковому періоді за визначенням або вважати такими лише «шоки». Таким чином, теорія структурних змін у короткотерміновому періоді або взагалі не існує, або вона може бути тільки *теорією «структурних шоків»*. Варто зауважити, що теорія «структурних шоків» фактично ігнорує еволюційний характер структурних змін і наближається до концепції реального ділового циклу. У такому разі зв'язок бюджетно-податкової політики зі структурними змінами достатньо опосередкований. Бюджетно-податкова політика в межах власного «поля дії» повинна: а) адекватно реагувати на структурні шоки; б) по можливості запобігати «негативним» структурним шокам; в) сприяти власними інструментами «позитивним» структурним шокам. Реалізація варіантів б) і в) за сучасного стану економіки України вельми проблематична. Стосовно варіанта а), то треба зазначити, що реакція бюджетно-податкової політики на «шоки» навряд чи може бути достатньо швидкою, крім екстрених випадків. У короткостроковому періоді бюджетно-податкова політика повинна бути адекватною поточному стану економіки, тій фазі циклу, на якому вона перебуває. У середньостроковому періоді бюджетно-податкова політика має сприяти більш «м'якому» переходу від однієї фази циклу до іншої або прискоренню переходу,

насамперед від рецесії до поживлення, або подовженню періоду “збалансованого” зростання. У кінцевому підсумку бюджетно-податкова політика у сформованій ринковій економіці впливає на вирівнювання циклу, стабілізацію темпів економічного зростання на “мінімально достатньому рівні”, формує умови для еволюційних структурних змін при збереженні пріоритетів макрофінансової стабільності.

Незважаючи на низку реформ, ознаки відновлювального економічного зростання, національна економіка, по суті, є квазіринковою, інституційно не сформованою і зазнає потужного впливу перманентних внутрішніх і зовнішніх шоків політичного й економічного характеру. *Фактично вона залишається “шоковою економікою”*. Відповідно, бюджетно-податкова політика віддзеркалює численні податкові ризики, нестабільність джерел формування доходів державного й особливо місцевих бюджетів, слабо прогнозовані видаткові “сплески” та обмеження, істотний розрив між фактичним і потенційним ВВП, тиск інфляції витрат, гостроту й невирішеність багатьох структурних проблем, у тому числі сільського господарства, вугільної галузі, імпорту енергоносіїв тощо.

Слід наголосити, що для України важливим структурними факторами бюджетно-податкової політики у середньостроковому періоді залишаються проблеми бідності, структурні соціально-економічні реформи – пенсійної системи, охорони здоров’я, освіти. Бюджет дедалі більше стає бюджетом “соціальних трансфертів” для компенсації бідності, зокрема в регіональному аспекті. У цьому випадку проблема фінансування притаманних державі функцій для виробництва якісних і доступних суспільних благ відходить на другий план, оскільки необхідно за рахунок бюджету пом’якшити соціальні суперечності й провали функціонуючої квазіринкової економіки. Для розв’язання структурних проблем в умовах стиснених політичних циклів не вистачає ні часу, ні бюджетних ресурсів, ні політичної волі. Домінують коротко-, навіть мікрокороткострокові цілі.

Головною проблемою такої бюджетно-податкової політики є те, що вона, з одного боку, адекватно не враховує майбутні видатки, пов’язані зі старінням населення, а з другого – обмежує поточні інвестиції в інноваційні чинники довгострокового економічного зростання (фундаментальна наука, дослідження і розробки, освіта, підвищення кваліфікації, охорона здоров’я). Зобов’язання майбутніх періодів, у поєднанні з надмірним рівнем державного боргу, діючими податковою, пенсійною і медичною системами можуть стати непосильним тягарем для бюджету вже в середньостроковому періоді.

Зважаючи на порівняно малі розміри номінального ВВП і доходів бюджету, неминуче виникає конфлікт цілей забезпечення його соціальної спрямованості й цілей “бюджету розвитку”. Навряд чи можна буде відмовитись від масштабних соціальних програм, зумовлених бідністю населення, на користь “бюджету розвитку”. Крім того, ефективність державних інвестицій для розв’язання структурних проблем залишається непередбачуваною, а з огляду на відсутність їхнього прозорого механізму, ефективного менеджменту й дієвого фінансового контролю взагалі постає питання про їхню доцільність, за винятком критично

важливих (наприклад, у житлово-комунальне господарство, транспортну інфраструктуру).

Тому треба чітко визначитися: куди спрямовувати державні інвестиції, з чим вони конкретно пов'язані, яка їхня очікувана ефективність, як вони вплинуть на видатки і доходи бюджету не тільки в коротко-, а й у середньо- та довгостроковому періодах. Практика євроінтеграційних процесів свідчить, що для структурної адаптації національних економік до умов ЄС потрібні час, чітка програма дій, відповідні фінансові ресурси. У межах річного бюджету важко знайти ресурси для фінансування програм структурної адаптації. Саме тому на часі *прискорення переходу до середньострокової бюджетно-податкової політики, формування фонду структурної адаптації*. Важливим джерелом його наповнення можуть стати рентні платежі, доходи від корпоративних прав держави, цільові відрахування від доходів природних монополій.

На нашу думку має місце хибна недооцінка потенціалу стратегічних державних підприємств з точки зору їх можливого позитивного впливу як на стан державних фінансів в цілому, так і на процеси структурної трансформації національної економіки. Явища корупції самі по собі не є підставою для непродуманої та неефективної приватизації. Державні корпорації є важливою складовою державного сектору економіки України. Незважаючи на масштабні процеси приватизації, які відбулись протягом 90-х років минулого століття в усіх країнах Центральної та Східної Європи та в цілому на "пострадянському просторі", державний сектор продовжує відігравати суттєву роль як у транзитивних економіках, так і в економіках розвинутих країн та країн із ринками, що формуються. Про актуальність проблематики підвищення ефективності та вдосконалення управління корпораціями з державною участю свідчить прийняття Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і групою G20 Принципів корпоративного управління G20/ОЕСР (2015 р.) [2], а також Керівних принципів ОЕСР з корпоративного управління для підприємств з державною участю (у редакції 2015 р.) [3]. Принципи корпоративного управління G20/ОЕСР допомагають директивним органам здійснювати оцінку й удосконалювати правові, регуляторні та загальні інституційні рамки корпоративного управління з метою сприяння економічній ефективності, стійкому зростанню та фінансовій стабільності. Вони були прийняті як один із ключових стандартів забезпечення стійкості фінансових систем Ради з питань фінансової стабільності. Керівні принципи містять рекомендації, покликані забезпечити ефективне, прозоре та відповідальне функціонування підприємств із державною участю. Фактично вони є міжнародним стандартом того, яким чином уряди повинні здійснювати функцію державного власника, щоб уникнути необґрунтованих рішень, пов'язаних як із володінням майном, так і з надмірним державним втручанням. Імплементация зазначених міжнародних стандартів у національну практику сприятиме підвищенню рівня прозорості фінансів державних корпорацій у загальному контексті цілей реформування державного сектору, системи управління державними фінансами з метою забезпечення їхньої стійкості у середньо- та довгостроковому періодах.

Найбільш цілісну картину про вплив великих державних корпорацій на стан державних фінансів в Україні можна побачити, проаналізувавши дані, наведені в додатку до наказу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України “Про затвердження Огляду 30 підприємств державного сектору економіки з найбільшими фіскальними ризиками” від 17.06.2016 № 609/565 (далі – Огляд) [4]. У 2014 р. 30 державних підприємств України, що увійшли до Огляду, сплатили до державного бюджету 36 043 млн грн податків і зборів, що відносно ВВП дорівнювало 2,28 %. З огляду на те, що такі платежі лише 30 держпідприємств становили 12,86 % від всього обсягу податкових надходжень державного бюджету, можна констатувати доволі вагомий внесок цих суб’єктів господарювання у формування доходів держави. Найбільшим платником податків серед державних корпорацій України став НАК “Нафтогаз України”. У 2014 р. обсяг його податкових платежів до державного бюджету дорівнював 12 267,4 млн грн. Більше 1 млрд грн у вигляді податків і зборів до державного бюджету сплатили також ДП “НАЕК “Енергоатом”, УДППЗ “Укрпошта”, ДП “Адміністрація морських портів України” та п’ять підприємств залізничного транспорту. В 2016 р. “Нафтогаз України” сплатив державі 14,7 млрд грн дивідендів та 2 млрд грн податку на прибуток. Компанія перерахувала податків, зборів та внесків до державних соціальних фондів на загальну суму 73,8 млрд грн [5]. Вважаємо за доцільне обґрунтувати та впровадити системні заходи підвищення ефективності стратегічного фінансового управління державними корпораціями, узгоджені з іншими заходами стратегічного управління державними фінансами.

На наше переконання треба якомога швидше відійти від догматичних поглядів на структурну політику, які є наслідком, з одного боку, способу мислення категоріями “досконалої держави”, а з другого – категоріями “досконалого ринку”. Трансформаційні процеси, що розгорнулися на європейському просторі, врешті-решт мають спричинити глибокі структурні зрушення і в економіці України. Функція структурної політики держави – своєчасна й ефективна реакція на старі та нові структурні проблеми національної економіки в умовах нового зовнішнього середовища. Але сама держава перебуває нині в умовах системної трансформації. Є чимало прихильників “посилення” її функцій. Ідея “сильної держави” захоплює багатьох українських політиків. Відповідно до цього один із критеріїв “сильної держави” – її здатність проводити визначену, достатньо активну структурну політику. Чи склалися в Україні умови для такої політики, чи мають самі політики та їхні консультанти певні погляди на неї, що відрізняються від поглядів їхніх попередників? Реалізація на практиці ідей “сильної”, але неефективної держави, котра сама є носієм інституціональної невизначеності й не користується довірою насамперед середнього та малого бізнесу, широких верств населення, – головний інституціональний фактор, що обмежує можливості стратегічного управління державними фінансами та структурної модернізації економіки.

1. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017–2020 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>.
2. G20/OECD Principles of Corporate Governance / OECD. 2015. 30 Nov. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882-en>.
3. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises / OECD. 2015. 19 Nov. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en>.
4. Про затвердження Огляду 30 підприємств державного сектору економіки з найбільшими фіскальними ризиками : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і Міністерства фінансів України від 17.06.2016 № 609/565. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME150704.html.
5. Річний звіт НАК “Нафтогаз України” за 2016 рік. URL: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Annual_report_ukr_170608.pdf.

Гладченко В.О., студент, спеціальність «Фінанси і кредит», 3 курс
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

ВИДАТКИ НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ В РОЗРІЗІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

Освіта – це суспільне явище, яке впливає на всі сфери економічного життя суспільства та є вагомим чинником досягнення високих темпів економічного зростання й підвищення добробуту суспільства. Це той чинник, який громадянин може використовувати для підвищення свого життєвого рівня. При цьому вигоду від високого рівня освіти отримує не лише окремих громадянин, а й суспільство в цілому, оскільки підвищення рівня загальноосвітньої та професійної підготовки кожного працівника, його кваліфікації є важливими чинниками зростання продуктивності праці та економічного поступу держави [2].

За сучасних умов розвитку економіки України однією з суттєвих проблем сфери освіти є недостатність фінансування навчальних закладів, без чого неможливе надання якісних освітніх послуг. Недостатній рівень державного фінансування закладів освіти вимагає подальших наукових пошуків з метою вдосконалення фінансового забезпечення їхньої діяльності [3].

Система освіти є єдиним комплексом послідовно пов'язаних між собою ланок: дошкільна освіта, загальна середня освіта, позашкільна, професійно-технічна, вища освіта, післядипломна освіта, аспірантура, докторантура й самоосвіта.

Основним джерелом видатків на освіту є державний і місцеві бюджети, які можуть доповнюватися джерелами, віднесеними до категорії додаткових. До них належать:

- кошти, одержані за навчання, підготовку, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів згідно з укладеними договорами;
- плата за надання додаткових освітніх послуг;

- кошти, одержані за науково-дослідні роботи та послуги, виконані навчальним закладом на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян;
- доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;
- дотації місцевих бюджетів;
- кредити банків;
- добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій, окремих громадян;
- інші кошти [1, 2].

В Україні до цього часу переважає державне фінансування освіти. Видатки державного бюджету на освіту за функціональною класифікацією наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Видатки державного бюджету на освіту в Україні за функціональною класифікацією у 2014-2016 рр., тис. грн.

Напрямок видатків	2014	2015	2016
Усього на освіту:	28 677 868,4	30 185 697,8	34 825 437,3
у тому числі на:			
дошкільну освіту	65 245,7	94 865,5	107 531,6
загальну середню освіту	193 672,2	187 691,2	196 857,4
професійно-технічну освіту	1 321 156,1	124 579,7	130 404,5
вищу освіту	25 528 231,5	27 952 207,5	31 876 173,9
післядипломну освіту	539 834,1	589 593,7	676 575,7
позашкільну освіти та заходи із позашкільної роботи з дітьми	110 577,9	92 942,9	141 815,4
програми матеріального забезпечення навчальних закладів	178 529,6	262 168,8	352 829,0
фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти	577 258,0	677 645,0	804 172,1
інші заклади та заходи у сфері освіти	163 363,3	204 003,5	539 077,7

Складено автором за даними [4].

У таблиці 2 наведені дані, що характеризують видатки зведеного, а також державного і місцевого бюджетів на освіту в 2014-2016 рр.

Таблиця 2 – Видатки Зведеного бюджету України на освіту в 2014-2016 рр., тис. грн.

Видатки бюджету на освіту	2014	2015	2016
Видатки зведеного бюджету на освіту	100 109 534,0	114 193 492,2	129 435 137,3
У тому числі:			
видатки державного бюджету на освіту	28 677 868,4	30 185 697,8	34 825 437,3
видатки місцевих бюджетів на освіту	71 431 665,6	84 007 794,4	94 609 700,0

Складено автором за даними [4].

Аналіз показників, наведених у таблиці, свідчить про те, що в 2014-2016 рр. видатки зведеного бюджету на освіту щорічно збільшувалися. При цьому видатки державного бюджету за зазначений період зросли на 6 147,6 млн. грн., а

видатки місцевих бюджетів – на 23 178,0 млн. грн. Темпи зростання видатків на освіту в зазначений період були такими (табл. 3).

Таблиця 3 – Видатки Зведеного бюджету України на освіту в 2014-2016 рр., %

Видатки бюджету на освіту	Темпи зростання, %		
	2014/2013	2015/2014	2016/2015
Видатки зведеного бюджету на освіту	94,9	114,1	113,3
У тому числі: видатки державного бюджету на освіту	92,7	105,3	115,4
видатки місцевих бюджетів на освіту	95,8	117,6	122,8

Складено автором за даними [4].

У цілому видатки на освіту з державного бюджету, за даними Міністерства фінансів, у 2016 р. порівняно з 2015 р. збільшилися на 15,4 %. У загальних видатках збільшення відбулося на вищу освіту – на 14 %, на утримання закладів позашкільної освіти та проведення заходів із позашкільної роботи з дітьми – на 52,6 %; на матеріальне забезпечення навчальних закладів – на 34,6 %, на загальну середню освіту – на 4,9 %. Як позитивний момент варто відзначити збільшення видатків на дослідження та розробки у сфері освіти – 18,7 %. За питомою вагою в загальних видатках на освіту переважають видатки на вищу освіту – 91,5 %.

Серед ключових причин, що негативно впливають на розвиток системи освіти в Україні є недостатність рівня фінансування освітньої галузі та неефективний розподіл та використання наявних ресурсів, спрямованих на освіту.

Так упродовж останніх років на освіту Україна витрачає з бюджету різних рівнів, включно із спеціальними фондами приблизно 5,3% валового внутрішнього продукту (ВВП), а видатки на освіту з Державного бюджету не перевищують 3% ВВП [4].

Розподіл державних коштів повинен відбуватися з урахуванням рейтингів ВНЗ та якості підготовки в них фахівців. Для створення реальних конкурентних умов між ВНЗ необхідно надати їм більшу автономію. Ті ВНЗ, які будуть розподіляти кошти найефективніше, підвищать якість освіти, вони і отримають конкурентну перевагу в порівнянні з іншими.

Отже, недостатня ефективність державних видатків на освіту зумовлена низкою чинників, основними серед яких залишаються вади організаційно-управлінської структури галузі. Коштів, які виділяються державою для надання освітніх послуг, не вистачає навіть на покриття базових статей витрат: зарплати, нарахувань на зарплату, плату за енергоносії [3].

Для досягнення світових стандартів в даній галузі необхідна побудова економічних механізмів, які б забезпечили ефективну систему фінансування. Україна повинна здійснити перехід від переважно бюджетного фінансування освіти до залучення додаткових джерел, таких як комерційний бізнес та банки. Потрібно розширити можливості навчальних закладів залучати додаткові кошти за рахунок некомерційних фондів; використання грантової підтримки дослідних проектів та освітніх інновацій; розширення списку платних послуг, що надаються навчальними закладами.

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Екон. Думка, 2012. – 871 с.
3. Оптимізація джерел фінансового забезпечення освіти в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015/оптимізація-джерел-фінансового-забе/>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
5. Софій О. Фінансування середньої освіти: проблеми та перспективи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dialog.lviv.ua/finansuvannya-serednoyi-osviti-problemi-ta-perspektivi/>

Голян В.А., академік Інженерної академії України, д.е.н., професор

Бардась В.М., к.е.н.

Громадська організація «Європейський аналітичний центр», м. Київ, Україна

Андрощук І.І., к.е.н.

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ НАДРОКОРИСТУВАННЯ: НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Імпорт перевірених світовою практикою інструментів та методів регулювання господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу нашою країною ґрунтується на невідповідності інституціонального підґрунтя (відсутність необхідного набору формальних та неформальних інститутів), що призводить до посилення інституціональних розривів між інтересами держави як виразника потреб власника природних ресурсів (українського народу) та інтересами корпоративного сектора, який включає найбільших природокористувачів.

Особливо це яскраво проявляється у сфері користування надрами для видобування корисних копалин, оскільки там діють національні акціонерні компанії, як правило монополісти, та гірничо-видобувні підприємства, які є учасниками вертикально інтегрованих підприємницьких об'єднань. Прагнення максимально можливого господарського освоєння запасів надр зумовлено тим, що вітчизняна економіка за роки незалежності так і не була модернізована і мінеральна сировина залишається основною ресурсною базою продуктового ланцюга базових галузей національного господарства.

Від обсягів видобутку гірничорудних ресурсів залежить ресурсно-виробничий потенціал такого експортоутворюючого сегмента національної економіки як гірничо-металургійний комплекс. На динаміку видобутку паливно-енергетичних ресурсів значний детермінуючий вплив здійснює фактор їх обмеженості з огляду на високу енергомісткість виробництва промислової продукції. Усунути або мінімізувати наявні інституціональні розриви у сфері надокористування мала б рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин через стимулюючий чи спонукально-обмежувальний вплив на природокористувачів.

Тому удосконалення економічного механізму надрокористування є одним з найбільш «вузьких місць» в економіці природокористування, яке потребує першочергового усунення. Від цього залежить адекватність величини ставок рентної плати реальній цінності запасів надр, які залучаються у господарський обіг, своєчасне здійснення рекультиваційних та геологорозвідувальних робіт, поширення практики утилізації вторинної сировини, зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад, які є ареалом концентрації мінерально-сировинного потенціалу [1-5].

У зв'язку з вагомим значенням для розвитку національного господарства паливно-енергетичного та гірничо-металургійного комплексів чи не найактуальнішим завданням в системі фіскального регулювання надрокористування було вилучення ренти за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення. За період з 2007 по 2016 рік надходження платежів за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення до Зведеного бюджету України відзначалися декількома тенденціями.

За період з 2007 по 2012 рік мало місце неспинне зростання надходжень названих платежів, що зумовлено щорічною індексацією ставок плати за окремі види корисних копалин, а також збільшенням видобутку окремих з них. У 2012 році порівняно з 2007 роком обсяг платежів за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення, який надійшов до Зведеного бюджету України, збільшився на 2413 млн. грн., порівняно з 2010 – на 1639 млн. грн.

У 2013 році порівняно з 2012 роком надходження платежів за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення до Зведеного бюджету України зменшилося на 1007 млн. грн., що зумовлено значною мірою зменшенням фізичного обсягу видобутку окремих корисних копалин.

За 2013-2016 роки мала місце тенденція зростання номінальної величини надходжень рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення до фінансових фондів держави, регіонів та територіальних громад. У 2016 році сума цих платежів порівняно з 2014 роком збільшилася на 1434 млн. грн.

Незважаючи на в цілому висхідну тенденцію в надходженнях номінальної величини платежів за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення до Зведеного бюджету України, в динаміці цих платежів в порівняних цінах 2006 року висхідна тенденція мала місце лише з 2007 по 2012 рік. Так у 2012 році надходження цих платежів в порівняних цінах 2006 року порівняно з 2007 роком виросли у 2,9 разу. У 2016 році порівняно з 2012 роком надходження рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення в цінах 2006 року до Зведеного бюджету України зменшилося на 438 млн. грн.

У 2016 році спектр інструментів рентної плати за користування надрами розширився за рахунок інституціоналізації рентної плати за видобуток бурштину. Перший рік застосування даного фіскального інструменту не дав

очікуваного поштовху в питаннях наведення ладу стосовно видобутку цієї цінної мінеральної сировини органічного походження. Зокрема план надходжень рентної плати за користування надрами для видобування бурштину до Зведеного бюджету України виконано на 0,14%.

Невиконання плану надходжень рентної плати за користування надрами для видобування бурштину продемонструвало, що дуже багато сторін зацікавлено в консервації тіньового та непрозорого характеру видобутку даного виду органічно-мінеральної сировини. Зрештою видобуток бурштину – це не панацея для подолання відсталості Поліського регіону, оскільки супроводжується численними еколого-деструктивними процесами, які можуть мати незворотні наслідки для навколишнього середовища, зокрема для розвитку лісового та сільського господарства.

У багатих на корисні копалини країнах, особливо на вуглеводневу сировину, мінерально-сировинна рента виступає вагомим чинником поповнення фінансових фондів держави та окремих територій. Також частину мінерально-сировинної ренти отримує кожен громадянин країни. В Україні з самого початку введення плати за спеціальне використання природних ресурсів вилучення мінерально-сировинної ренти відбувалося і відбувається всупереч всім хрестоматійним правилам фіскального регулювання видобутку корисних копалин.

В нашій країні не спрацьовують класичні атрибути адвалорної ставки рентної плати за користування надрами через те, що гірничо-видобувні підприємства продають мінеральну сировину підприємствам переробної промисловості за демпінговими цінами, оскільки і перші, і другі, як правило, входять в одну вертикально інтегровану підприємницьку структуру.

Тобто «олігарх від руди» фактично сам собі продає мінеральну сировину. Демпінгові ціни на мінеральну сировину призводять до згорання бази нарахування адвалорної ставки рентної плати за користування надрами для видобутку корисних копалин. Намагання окремих парламентарів, вчених та громадських діячів стосовно встановлення адекватної реальній вартості видобутої мінеральної сировини рентної плати нашою хвухуються на жорсткий спротив «олігархів від руди» та «газових олігархів».

Спротив йде як через лобювання інтересів олігархів у відповідних комітетах українського парламенту, так і через засоби масової інформації. У відповідь на пропозиції щодо підняття ставок рентної плати від олігархів лунають наступні посили: підняття ренти звужує інвестиційні можливості видобувних підприємств; зростання ставок рентної плати «вимиває» обігові кошти; підвищення рентної плати призводить до згорання ділової активності у гірничій сфері.

У короткостроковій та середньостроковій перспективі варто вдатися до наступних заходів з удосконалення економічного механізму надрокористування в частині ідентифікації бази та формування сучасного інструментарію стягнення і розподілу рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин. В першу чергу через внесення змін в нормативну базу рентного регулювання надрокористування необхідно забезпечити посилення

стимулювання надрокористувачів до господарського освоєння родовищ корисних копалин у складних геологічних умовах шляхом поглиблення диференціації при встановленні рентної плати за користування надрами.

По-друге, максимальною мірою усунути наявні перегини, пов'язані із заниженням ставок рентної плати на одні корисні копалини і завищенням – на інші (варто підвищити ставки рентної плати за користування надрами для видобування мінеральних вод, щоб довести її частку в ціні реалізації продукції хоча б до рівня країн СНД).

По-третє, забезпечити подальше інституціональне облаштування системи стягнення рентної плати за користування надрами, особливо в умовах, коли видобуток корисних копалин супроводжується значними збитками навколишньому природному середовищу (прикметним в цьому плані є видобування бурштину, що призводить до руйнації роками сформованих лісо- та агроландшафтів і потрібні значні фінансові ресурси для проведення рекультивації порушених сільськогосподарських угідь та земель лісогосподарського призначення; за таких умов частина рентної плати за видобування бурштину має спрямовуватися в спеціальні фонди рекультивації порушених і деградованих земель).

По-четверте, ув'язати ставки рентної плати за користування надрами з середньоєвропейським рівнем плати за видобування корисних копалин, щоб стимулювати надрокористувачів здійснювати максимально можливу переробку видобутої мінеральної сировини і тим самим забезпечувати прийнятний рівень прибутковості, або ж здійснювати модернізацію виробничо-технічної бази освоєння мінерально-сировинного потенціалу, щоб знижувати собівартість видобутку корисних копалин.

Відсутність відповідних стимулів у діяльності учасників вертикально інтегрованих підприємницьких об'єднань у паливно-енергетичному та гірничо-металургійному комплексах стосовно модернізації виробничо-технічної бази видобутку мінерально-сировинного потенціалу пов'язана з недосконалістю вітчизняної системи стягнення рентної плати за користування надрами для видобутку корисних копалин, прикметними рисами якої є відсутність навіть критично необхідного рівня диференціації ставок та наближеності розміру плати за окремі види корисних копалин до середньоєвропейського рівня, заниженість ставок за видобуток окремих видів гірничорудних ресурсів і надмірне завищення ставок за видобуток нерудних корисних копалин, зокрема будівельної мінеральної сировини.

З метою підвищення результативності адміністрування рентної плати за користування надрами для видобутку корисних копалин необхідно в короткостроковій і середньостроковій перспективі поглибити диференціацію ставок рентної плати, виходячи з геологічних умов видобутку корисної копалини, ліквідувати диспропорції в рентному регулюванні надрокористування через усунення прецедентів необґрунтованого заниження та надмірного завищення ставок ренти за окремі складові мінерально-сировинного потенціалу, посилити стимулюючий вплив рентної плати на темпи, способи, обсяги та масштаби господарського освоєння мінерально-сировинного потенціалу через

наближення занижених ставок рентної плати за користування надрами до середньоєвропейського рівня.

1. Матюха В.В. Система платежей за пользование недрами в Украине: проблемы и предложения по реформированию. Горный журнал. 2014. № 7. С. 60–62.
2. Міщенко В.С. Удосконалення рентного регулювання у надрокористуванні. Економіка України. 2013. № 8(621). С. 84–96.
3. Міщенко В.С., Барановський О.І., Петраков Я.В. Щодо формування ефективної рентної політики в Україні. Фінанси України. 2008. №2. С. 3–14.
4. Педько С. Б. Економічна модель рентного оподаткування нафтогазовидобувних підприємств України. Формування ринкових відносин в Україні. 2008. № 12. С. 111–116.
5. Потенціал рентних платежів за видобуток корисних копалин в Україні. К., ДННУ «Акад. фін. управл.». 2013. 228 с.

Гутник А.В., студентка, спеціальність «Фінанси і кредит», 3 курс
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

ВАЛОВИЙ ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ

Валовий зовнішній борг – це загальний обсяг заборгованості станом на певну дату за всіма наявними зобов'язаннями резидентів перед нерезидентами, що вимагають сплати основної суми та/або відсотків у будь-який час у майбутньому.

Статистичні дані стосовно валового зовнішнього боргу мають бути розроблені відповідно до міжнародних стандартів, що містяться в офіційних виданнях: «Статистика зовнішнього боргу: Керівництво для укладачів та користувачів» (2013 р.) та 6-му виданні «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009) (далі – КБП6) [1].

Валовий зовнішній борг країни включає всі види заборгованості резидентів України перед нерезидентами, які класифікуються:

- за секторами економіки: державне управління; органи грошово-кредитного регулювання; банки; інші сектори;
- за термінами погашення: коротко- та довгострокові;
- за фінансовими інструментами: боргові цінні папери, кредити, валюта і депозити; торгові кредити та аванси; інші боргові зобов'язання; прямі інвестиції (міжфірмовий борг) [2].

Відповідно до вимог КБП6 міжфірмовий борг не розподіляється ні за секторами економіки, ні за початковим терміном погашення.

Фінансовий лізинг, який був отриманий від нерезидентів, вважається позикою та враховується у складі валового зовнішнього боргу.

Зовнішній державний борг є важливим джерелом фінансування дефіциту державного бюджету. Проте залучення коштів в іноземних кредиторів має свої недоліки, а саме: ризик нездатності розрахуватися за зовнішній борг (як результат – дефолт), потреба сплачувати відсотки нерезидентам (тобто відплив

коштів із держави), ризик значного збільшення зовнішнього боргу внаслідок девальвації національної валюти тощо.

За даними табл. 1 можна проаналізувати динаміку валового зовнішнього боргу України за 2014-2016 рр., розрахованого за методологією МВФ, КБП6 [3].

Таблиця 1 – Валовий зовнішній борг України за 2014-2016 р.р., млн. дол. США

Показники	Станом на 01.01.2015	Станом на 01.01.2016	Станом на 01.01.2017	Темпи приросту, %	
				станом на 01.01.2016/ станом на 01.01.2015	станом на 01.01.2016/ станом на 01.01.2015
Сектор загального державного управління	32 884	35 959	36 374	9,3	1,1
- короткострокові	6	0	0	-	-
- довгострокові	32 878	35 959	36 374	9,4	1,1
Центральний банк	2 176	6 708	6 242	208,3	-6,9
- короткострокові	0	1 301	0	-	-
- довгострокові	2 176	5 407	6 242	148,5	15,4
Інші депозитні корпорації	18 752	12 823	8 966	-31,6	-30,1
- короткострокові	5 236	4 121	3 657	-21,3	-11,3
- довгострокові	13 516	8 702	5 309	-35,6	-39,0
Інші сектори	63 239	54 677	53 322	-13,5	-2,5
- короткострокові	15 036	11 571	12 362	-23,0	6,8
- довгострокові	48 203	43 106	40 960	-10,6	-5,0
Прямі інвестиції: міжфірмовий борг	9 257	8 562	8 614	-7,5	0,6
Валовий зовнішній борг	126 308	118 729	113 518	-6,0	-4,4

Складено автором за даними [3].

Як свідчать дані табл.1, в аналізованому періоді відбувалося зменшення валового зовнішнього боргу в Україні. Сума валового зовнішнього боргу України станом на 01.01.2017 р. становила 113518 млн. дол. США, зменшившись протягом року на 4,4% (5211 млн. дол. США). Порівняно зі станом на 01.01.2015 р. сума валового зовнішнього боргу станом на 01.01.2016 р. зменшилася на 6% (7579 млн. грн. дол. США).

На зменшення суми валового зовнішнього боргу вплинуло те, що станом на 01.01.2017 р. скоротилася сума зовнішнього боргу за зовнішніми зобов'язаннями центрального банку на 6,9% (466 млн. грн. дол. США); інших депозитних корпорацій на 30% (3857 млн. грн. дол. США) та інших секторів на 2,5% (1355 млн. грн. дол. США) у порівнянні з аналогічними показниками станом на 01.01.2016 р. Зовнішній борг сектору загального державного управління зріс протягом 2016 року на 1,1% (415 млн. грн. дол. США) – до 36374 млн. грн. дол. США).

Отже, можна зробити висновок, що протягом 2014-2016 рр. валовий зовнішній борг України дещо пішов на спад.

Як і в попередніх роках, основною валютою зовнішніх запозичень держави є долар США, на який припадає 74,5% (станом на 01.01.2017 р.) [3].

Аналіз валютної структури державного зовнішнього боргу України у 2016 р. (табл.2) свідчить, що українські зовнішні зобов'язання переважно емітовані в доларах США – 74,5%. Такий розподіл в свою чергу, ще більше погіршує борговий стан України та робить важчим процес погашення боргових зобов'язань. Серед інших валют домінуюче місце посідають СПЗ (11,5%) та євро (10,5%).

Таблиця 2 – Валютна структура державного зовнішнього боргу станом на 01.01.2017 р., %

	Долар США	ЄВРО	СПЗ	Російський рубль	Українська гривня	Інші
Сектор загального державного управління	68,7	10,1	18,8	-	0,1	2,3
Центральний банк	-	-	100,0	-	-	-
Інші депозитні корпорації	86,9	7,5	-	0,2	4,9	0,5
Інші сектори	85,2	10,5	-	3,3	0,9	0,1
Прямі інвестиції: міжфірмовий борг	74,0	23,5	-	2,3	-	0,2
Валовий зовнішній борг	74,5	10,5	11,5	1,7	0,9	0,9

Складено автором за даними [3].

Зовнішня заборгованість – невід'ємна детермінанта боргової безпеки, відповідно й економічної та національної безпеки держави, а також важливий аспект сучасних інтеграційних процесів. Зовнішні борги держави, з урахуванням їх позитивного і негативного впливу на економіку, набувають особливого значення для країн з передкризовим станом платіжного балансу.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити певні висновки про те, що структура державного боргу України має бути зміщена до переважання внутрішніх боргових зобов'язань над зовнішніми. Запозичення мають здійснюватися переважно в національній валюті [4]. Управління державним боргом повинно бути спрямовано на збільшення терміну погашення заборгованості та скорочення витрат на обслуговування боргу, для цього в загальному обсязі державних зобов'язань довгострокові зобов'язання повинні займати головне місце [5]. Основними засадами управління державним боргом мають стати: мінімізація витрат та ризиків пов'язаних з боргом; оптимізація структури боргу; розвиток внутрішнього ринку державних запозичень. Велике значення в оптимізації зовнішнього боргу України має прозорість використання наданих коштів.

При формуванні зовнішньої боргової політики держави доцільно вжити наступних заходів: розробити механізм збалансування витрат та доходів у бюджетних системах, що є основою централізованих фінансів; впровадити кількісний та якісний аналіз залежності фінансової дестабілізації бюджетної системи від внутрішніх і зовнішніх чинників; виявити перелік чинників не контрольованих державою; підвищувати ефективність інвестування додаткових бюджетних доходів [6].

1. Методичний коментар до статистики зовнішнього боргу України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=41210928>.

2. Інформація, що стосується Національного банку України в цілому. Категорія: Зовнішній борг. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/imf/meta/ED_ukr_edit.htm.
3. Валовий зовнішній борг України (за методологією МВФ, КПБ6). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19241242>.
4. Іванченко М.О. Аналіз державного боргу України в учасних умовах / М.О. Іванченко, К.М. Добролежа, А.Ю. Чубак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Випуск 10. – С.792-797.
5. Стародубцева Т.В. Статистичний аналіз державного боргу України та причини його виникнення впродовж незалежності [Текст] / Т.В. Стародубцева, К.Д. Семенова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 2 – Одеса, ОНЕУ. – 2016. – С.73-80.
6. Макогон Ю.В. Зовнішній борг України на сучасному етапі економічної кризи / Ю.В. Макогон, О.А. Пахомова // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2016. – №13. – С.108-113. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_18.

Данилко А.Р., студентка кафедри обліку і аудиту
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк,
Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Акцизний податок є одним із основних платежів у структурі податкової системи України. Він одночасно виконує як фіскальну функцію, поповнюючи бюджет, так і регулюючу, впливаючи на попит та пропозицію підакцизних товарів. Механізм справляння акцизного податку за період від прийняття Податкового кодексу України до сьогодення зазнав значних змін, основними з яких є розширення переліку підакцизних товарів та платників аналізованого податку, поетапне підвищення ставок та запровадження акцизних накладних, перехід до електронної форми адміністрування. Проте з точки зору ефективності механізм оподаткування акцизним податком залишається недосконалим та потребує подальшого дослідження практики його реалізації задля обґрунтування пропозицій щодо його покращення.

Особливістю обчислення та сплати акцизу з алкогольних і тютюнових виробів є те, що вони здійснюються через придбання виробниками підакцизних товарів та імпортерами спеціальних акцизних марок. Щодо решти підакцизних товарів, то обчислення проводиться за встановленими ставками до обсягу реалізації підакцизних товарів за певний податковий період. Останніми роками в Україні, незважаючи на зростання абсолютних розмірів сум податку, які надходять до бюджету, спостерігається зниження питомої ваги акцизного податку в податкових надходженнях бюджету України. Причиною цього в першу чергу є зниження легального виробництва та обігу підакцизних товарів та відповідно зростання обігу цих товарів на тіньовому ринку. Розширення тіньового ринку підакцизних товарів зумовлено підвищенням ставок податку, що і призводить до зменшення попиту на легальну продукцію. Щодо конкретних

даних, то відомо, що у 2017 році зросли ставки акцизного податку: на пиво – 2,78 грн. за 1 л.; на вина – від 0,01 до 11,65 за 1 л.; на спирт – 126,96 грн. за 1 л. 100-відсоткового спирту; тютюнові вироби – 596,05 за 1 тис. штук; пальне – 213,5 євро за 1000 кг [1].

Протягом 2011-2016 рр. вдвічі зменшилась кількість перевірок фіскальними органами щодо дотримання порядку ведення касових операцій, а також виробництва і обігу підакцизних товарів [2]. На нашу думку, сьогодні це в свою чергу спричинило до частого зловживання при продажі алкогольних та тютюнових виробів, а саме у спосіб уникнення фіксації події продажу підакцизних товарів через реєстратор розрахункових операцій.

Підприємцям та підприємствам при продажі алкогольних виробів необхідно в обов'язковому порядку дотримуватись чинних мінімальних цін, які востаннє були підвищені 3 грудня 2016 року на підставі постанови Кабінету Міністрів України 9 листопада 2016 року за №828 в розмірах: на горілку та лікєро-горілчані вироби на 27,1-27,86 %; віскі, ром та джин на 37-63%; коньяк (бренді) на 24-27%; вина на 22,2-55,6 %. Дане підвищення мінімальних цін на алкогольні напої можна розглядати як вимогу ЄС щодо приведення акцизного податку до європейських стандартів внаслідок підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

На сьогодні існує ряд чинників, які зменшують ефективність справляння даного податку та розміри його сплати до бюджету. Одним із основних негативних факторів, є низький рівень захисту від підробок вітчизняних акцизних марок, адже розходження між підробленими та легальними акцизними марками практично відсутні, що можливо встановити лише під час лабораторних досліджень з використанням спеціального професійного обладнання та реактивів.

Негативно впливає на процес адміністрування акцизного податку те, що в Україні працівники державної фіскальної служби задіяні у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів мають недостатній рівень повноважень та відповідальності за свої дії чи бездіяльність. Необхідно проводити перепідготовку даних працівників у зв'язку із кожними змінами у відповідній законодавчій базі.

Існує також непропорційність розміру сплати акцизного податку щодо доходів платників. Групи осіб з низьким рівнем доходу як податок у ціні споживчих товарів сплачують більшу частку свого доходу порівняно з високодохідними групами

Однією із функціональних особливостей акцизного податку є обмеження споживання шкідливих товарів для здоров'я людини. Проте в нашій країні цій функції приділяється недостатньо уваги, її роль дещо нівелюється на фоні функції щодо наповнення бюджету коштами.

В Україні відносно часто змінюється законодавство. Це в свою чергу потребує постійного моніторингу та адаптації платників податків до відповідних перемін, як з приводу нарахування, так і з приводу порядку перерахування до бюджету. Відстежується також постійні зміни щодо кола платників акцизного податку, розширення кола підакцизних товарів.

Свідченням наявних проблем щодо податкової культури в Україні, є низькі позиції нашої держави у світових рейтингах, що відображають сприятливість ведення бізнесу та привабливість податкової системи країни [3, с. 470].

Отже, виходячи із загальнодержавної економічної точки зору для вдосконалення податкової системи Україні невід'ємною частиною є усунення негативних чинників, що присутні в процедурі справляння акцизного податку. Серед шляхів вирішення вищезазначених проблем, можна запропонувати наступне: встановлення стабільних ставок податку на 3-6 років; удосконалення посадових обов'язків ДФС для підвищення ефективності контролю за справлянням акцизного податку; провести автоматизацію системи моніторингу та контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів, адже необхідно підвищити ефективність контролю з боку держави та оцінити реальну картину сучасного стану на ринку підакцизних товарів; підвищення рівня захищеності акцизних марок на алкогольні та тютюнові вироби для унеможливлення їх підробок.

1. Акцизний податок: звітність за 2016 рік та новації – 2017 / Д.М. Анголюк // Державна фіскальна служба України: Тез. доп. – Черкаси, 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ck.sfs.gov.ua/data/material/000/207/280633/Tezi_Angolyuk.pdf.

2. Непочатенко О. О. Акцизне оподаткування в Україні: сучасні проблеми та перспективи подальшого використання / О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Т. О. Таран. // Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. – 2016. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_2_21.

3. Цимбалюк І.О. Формування податкової культури в Україні / І.О. Цимбалюк, Ю.В. Нінічук / Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи. Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції 25-26 грудня 2015 року м. Одеса. – Одеса: Бондаренко М.О., 2015. – 520 с. – с. 470-471.

Емельянчик М.Н., Лазаревич Е.С.

Полесский государственный университет, г.Пинск, Беларусь

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ США

Основной задачей работы является исследование финансовой систему США, а так же ее анализ. На мой взгляд, на сегодняшний день изучение и анализ финансовых систем зарубежных стран получает особую значимость и актуальность. В данной работе использованы диалектический метод познания, метод анализа и синтеза и метод научной абстракции.

В настоящее время США имеет самые крупные финансовые технологии, американский доллар фигурирует в любой точке мира. Финансовая система в течении всего времени прогрессировала и на данный момент считается самой крепкой во всем мире.

Следовательно, изучение особенностей функционирования финансовой системы США является одной из главных целей данной работы.

Внутренняя структура финансовой системы США содержит многие государственные федеральные и другие органы власти, частые банки и

корпорации, финансовые и административные ведомства, которые выполняют внутренние, экономические, а так же международные финансовые операции [5].

Одной из главных особенностей финансовой системы США является ее становление. Истоки строились на принципах рыночных отношений при государственном регулировании финансовой сферы. При помощи действия рыночных сил и механизмов регулирования финансовая система США имеет высокую степень развития.

В настоящее время финансовая система США разнообразна и имеет всесторонний характер, одним из примеров являются финансовые рынки, посредники которых связаны между собой международной телекоммуникационной сетью [2, с.9-10].

Финансовая система США делится на 3 уровня. К первому уровню относится финансовая система федерации, второй уровень включает в себя финансовые системы штатов, третий уровень состоит из местного финансирования.

Финансовая система США наделена так же такой особенностью как нехватка единства. Т.е. каждая федерация, местный орган или штат составляет и утверждает свой бюджет, вырабатывает и осуществляет налоговую политику, управляет федеральным долгом независимо от других.

Бюджетный год финансовой системы США начинается с 1 октября и завершается 30 сентября следующего года.

Главное место в финансовой системе США занимает федеральный бюджет.

Финансовый бюджет США представляет собой тяжелый финансовый механизм управления, контроля над деятельностью всех федеральных министерств и ведомств, который оказывает мощное воздействие на состояние экономики в целом, а так же определяет экономические основы государственного строительства [3, с.80-83].

Одной из функций государственного бюджета является взаимодействие с другими финансовыми системами. Взаимодействие реализуется путем передачи денежных средств из главного государственного фонда государственным предприятиям, социальным фондам и муниципальным финансовым фондам.

В США в последние годы наблюдается дефицит бюджета. Проанализировав данный вопрос, можно сделать вывод о том, что с 2009 года по 2016 финансовый год дефицит бюджета уменьшился с 1514 млрд. долл. До 484 млрд. долл., при этом дефицит в 2016 финансовом году на 29,7 % меньше, чем дефицит в 2015 году (680 млрд. долл.).

Так же проанализировав статистические данные, отмечается рост доходов бюджета США за отчетный период на 9 % - до 3,0121 триллиона долларов, так же увеличились на 1,4 % - до 3,504 триллиона долларов.

Также одно из важных мест в системе государственных финансов занимают специальные фонды США, которые представляют собой комплекс денежных средств, имеющие целенаправленное назначение и функционирующие как отдельные самостоятельные учреждения. Самыми важными являются фонды социального страхования.

Структура специальных фондов финансовой системы США содержит:

- экономические фонды;
- научно–исследовательские фонды;
- военно-политические фонды [3, с.82].

К примеру, в 2014 году Администрация Барака Обамы использования на военные цели более 324 млрд. долл. В данную сумму входят расходы на нужды Пентагона, 88,5 млрд. долл. было израсходовано на операцию американских войск в Афганистане и 9,1 млрд. долл. – на программы министерства энергетики по обеспечению надежности ядерных вооружений и атомных реакторов на авианосцах и подводных лодках [4].

Финансовая система США эффективно обеспечивает движение денежных резервов в экономике. Одной из характерных черт является превышение рыночных принципов в ее развитии, а также отсутствие единства. Устойчивость и надежность финансовой системы США в основной степени обеспечиваются благодаря разнообразному и крепкому государственному регулированию.

Одной из главных направлений развития финансовой системы США является снижение роли банков и возрастание роли институциональных инвесторов. В свою очередь важная роль в деятельности финансовой системы США относится финансовому сектору, где в качестве предмета торговли выступают разные виды денежных активов.

1. Monthly Budget Review: Summary for Fiscal Year 2014 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// www.cbo.gov/publication/49759](http://www.cbo.gov/publication/49759) – Дата доступа: 14.11.2017.
2. Муравьева, З.А. Финансово-кредитные системы зарубежных стран: учеб.-метод. комплекс / З.А. Муравьева. – Минск: Изд-во МИУ, 2006. – 308 с.
3. Рудый, К.В. Финансовые, денежные и кредитные системы зарубежных стран: учеб. пособие / К.В. Рудый. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Новое знание, 2004. – 400 с.
4. США огласили военный бюджет на 2016 год // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vpk-news.ru/news/15414>. – Дата доступа: 25.11.2017.
5. Финансовая система США // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.globfin.ru/articles/finsyst/us2.htm>. – Дата доступа: 26.11.20147.

Емельянчик М.Н., Лазаревич Е.С.

Полесский государственный университет, г.Пинск, Беларусь

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Страховой рынок – сфера формирования спроса и предложения на страховые услуги. Данное понятие означает, что данная сфера выражает отношения между разными страховыми организациями, именуемыми страховщиками, которые нуждаются в страховой защите, т.е. страхователях. Нуждаться в страхователях могут не только юридические лица, но и физические лица. Как и другие рынки товаров, работ и услуг страховой рынок может быть подвергнут цикличности, росту и снижению цен на страховые услуги и экономическим закономерным колебаниям [1].

Благодаря созданию условия для развития системы страховой защиты имущественных интересов населения, государства и предприятий отмечено развитие страхования в Республике Беларусь.

Однако как и везде, страхование имеет ряд проблем, при разрешении которых не только определится стабильность рынка страхования, но и существование в дальнейшем.

К таким проблем относятся:

1. Мнение о том, что страхование не может быть стратегическим звеном экономики и государства. В силу этого страховые услуги теряют свою привлекательность, интерес и становятся не выгодными.

2. Отсутствие поддержки со стороны инвесторов. Страховые ресурсы регулируются государством, и при отклонение от установленных правил с разных сторон страховых компаний может лишит компанию лицензию на право занятия страховой деятельностью

3. Введение обязательных видов страхования.

4. Развитие долгосрочного страхования жизни.

5. Региональное несоответствие и неразвитость инфраструктуры страхового рынка [2].

Перспективу имеет и решение этих проблем. Не стоит забывать, что решение зависит от разных спектров. Например таких как состояния экономики страны в целом, уровня ее развития, страховой культуры населения и благоустройства страны. Страховой рынок в 2017 годы вырастает на 8-9% без учета рынка страхования. Благоприятное влияние на темпы прироста взносов будут оказывать восстановление темпов роста ВВП, снижение банковских ставок и продвижение коробочных продуктов.

Так же стоит отметить, что при повышении уровня проникновения за счет снижения стоимости полиса с франшизой и восстановление в сегменте кредитования в результате снижения банковских ставок окажет благоприятное влияние на сегмент [3].

Согласно статистике, 12-15 % страховых случаев составляют несчастные случаи и болезни. Это обусловит увеличение объема кредитования физических

лиц. За счет инфляции стоимости услуг лечебных учреждений, сегмент ДМС покажет прирост на 9–12%.

В конце хотелось бы подчеркнуть, что страхование играет важную роль в жизни каждого человека, а так же государства. Благодаря страхования увеличивается инвестиционный запас страны, который играет важную роль для социального и пенсионного обеспечения.

1. Архипов А.П. Основы страхового дела: Учебное пособие / А.П. Архипов, В.Б. Гомелля. – М., 2014.
2. Басаков М.И. Страхование в вопросах и ответах: Учебное пособие. – 2014.
3. Грищенко Н.Б. Основы страховой деятельности: Учебное пособие. – Минск: Изд-во Алт. ун-та, 2015.

Жук Н.Л. Мещанчук М.М.

Научный руководитель: д.э.н., доцент Киевич А.В.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Беларусь

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Развитие страны в целом зависит от развития отдельных субъектов хозяйствования, что может происходить только благодаря притоку новых основных и оборотных средств, использованию достижений научно-технического прогресса, инноваций. Благополучие людей основывается на создании и реализации социальных программ. Решение этих задач невозможно без привлечения инвестиций.

На сегодняшний день ключевой проблемой успешного функционирования экономики в Республике Беларусь является развитие инвестиционной деятельности. Согласно ст.2 Инвестиционного кодекса РБ: «Под инвестиционной деятельностью понимаются действия инвестора по вложению инвестиций в производство продукции (работ, услуг) или их иному использованию для получения прибыли (дохода) и (или) достижения иного значимого результата» [1].

Таблица 1 – Анализ инвестиций в основной капитал Республики Беларусь за 2014-2016 гг.

	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Инвестиции в основной капитал (в фактически действовавших ценах, млрд. руб.)	22 526,9	20 715,3	18 074,3
Темп роста, %	107,5	92	87,3
Темп прироста, п.п.	7,5	-8	-12,7

Примечание – Источник: собственная разработка на основании [2]

Исходя из приведенных в таблице 1 данных, можно отметить, что на протяжении анализируемого периода наблюдается снижение инвестиций в

основной капитал. Так, за 2014 г. объем инвестиций увеличился на 7,5 % к предыдущему году, а в 2015г. – уменьшился на 8%. Тенденция к снижению наблюдается и в 2016 г. Таким образом, объем инвестиций в 2016 г. снизился на 12,7 процентов.

Исходя из данных, можно отметить необходимость развития инвестиционной деятельности. Но на пути повышения инвестиционной деятельности существует ряд проблем.

Первая проблема это – распределение кредитных ресурсов. В Республике Беларусь структура распределения капитала в высокой степени искажена в связи с широкой распространенностью государственного вмешательства в финансовую систему. Решением для данной проблемы является комплексное реформирование финансовой системы.

Вторая проблема связана с привлечением иностранных инвестиций.

Для активизации привлечения прямых иностранных инвестиций необходимо, прежде всего, изменить идеологию работы органов государственного управления. Необходимо дополнительно реализовать следующие меры по совершенствованию условий и активизации инвестиционной деятельности Республики Беларусь:

- осуществить разработку региональных программ привлечения прямых иностранных инвестиций;
- разработать программы приватизации государственной собственности с участием иностранных инвестиций;
- разработать и утвердить механизм стимулирования роста использования реинвестиционной прибыли, получаемой коммерческими организациями с иностранными инвестициями;
- обеспечить использование информационных технологий, предоставляющих предпринимателю возможность ознакомиться с основными положениями национального законодательства и минимумом сведений, которые необходимы для встречи и обсуждения вопросов с юридическими и физическими лицами.

Третьей проблемой для экономики РБ является проблема наполнения приоритетных направлений эффективными инвестиционными проектами. Инвестиционные проекты необходимо подвергать строгой экспертизе на уровне мировых стандартов с учетом адаптации конкретных методов и методик оценки к белорусским условиям (налоговое окружение, инфляционные процессы, риски и т. д.).

Следует отметить также отдельные инструменты инвестиционной политики для стимулирования инвестиционной активности субъектов хозяйствования:

1. Налоговое стимулирование инвестиционной деятельности.
2. Амортизационное стимулирование.
3. Защита и государственная поддержка инвестиций. Одной из важнейших составляющих инвестиционной политики государства является защита прав на инвестированный капитал.
4. Венчурное инвестирование. В рамках этого специфического вида финансирования прямые инвестиции предоставляются в обмен на долю акций

венчурной компании, без всяких гарантий и материального обеспечения со стороны венчурных фирм.

5. Развитие инновационной активности субъектов хозяйствования. Неадекватным механизмом привлечения инвестиций, в том числе и прямых иностранных, является частно-государственное партнерство. Данная форма взаимодействия между государственными органами и бизнесом позволит преодолеть экономическое противоречие, когда стратегически важные объекты не могут быть переданы в частную собственность, а за счет средств республиканского и местных бюджетов не может быть обеспечено их финансирование в должном объеме [3].

Для стабилизации экономики и эффективного развития инвестиционной деятельности требуется принятие ряда кардинальных мер, направленных на формирование в стране как общих условий развития цивилизованных рыночных отношений, так и специфических, относящихся непосредственно к решению задачи привлечения инвестиций.

Среди мер общего характера следует назвать:

- торможение инфляции всеми известными в мировой практике мерами за исключением невыплаты трудящимся зарплаты;
- пересмотр налогового законодательства в сторону его упрощения и стимулирования производства;
- мобилизация свободных средств предприятий и населения на инвестиционные нужды путем повышения процентных ставок по депозитам и вкладам;
- предоставление налоговых льгот банкам, отечественным и иностранным инвесторам, идущим на долгосрочные инвестиции с тем, чтобы полностью компенсировать им убытки от замедленного оборота капитала по сравнению с другими направлениями их деятельности.

Таким образом, Республика Беларусь должна представлять прозрачную экономику с четкими правилами ведения бизнеса, гарантировать сохранение прав инвесторов, возможность беспрепятственного распоряжения собственностью, выбора форм и методов ведения инвестиционной деятельности. Поддержка творческих и инициативных начал – один из приоритетов инвестиционной деятельности в Беларуси.

1. Инвестиционный кодекс Республики Беларусь: принят Палатой представителей 30 мая 2001г.: одобр. Советом Респ. 8 июня 2001 г.: текст Кодекса по состоянию на 10 февр. 2001 г. – Минск: Амалфея, 2005. – 83 с.

2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Инвестиции в основной капитал. – Минск, 2017. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/investitsii-i-stroitelstvo/osnovnye-pokazateli-za-period-s-__-po-___gody_8/investitsii-v-osnovnoi-kapital_3/. – Дата доступа: 27.11.2017.

3. Зарубежный опыт стимулирования инвестиционной активности/Ильин А. И., Касько С. В.// Экономический бюллетень НИЭИ научно-исследовательского экономического института Министерства экономики Республики Беларусь. – 2011. – №11 – с. 51-60.

Іваницька О. М., д.держ.упр., професор, завідувач відділу
фінансів інституційних секторів економіки

Кошук Т. В., к.е.н., провідний науковий співробітник
відділу фінансів інституційних секторів економіки

Науково-дослідного фінансового інституту

ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

ФОРМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Важливою передумовою для підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання державного сектору економіки та поліпшення їх фінансового стану є надання громадянам можливості здійснювати моніторинг діяльності цих підприємств і впливати, висловлюючи за допомогою спеціально створених «платформ» свою думку, на ухвалення відповідних управлінських рішень. Посилення прозорості формування фінансових потоків державних підприємств обмежуватиме можливості для корупційних зловживань, а отже, неефективного використання державних коштів.

Залучення громадян до моніторингу діяльності державних підприємств може відбуватися як за рахунок створення належних умов для самостійного перегляду усіма охочими первинних джерел інформації та узагальнених звітів органів управління, так і шляхом надання їм можливості ознайомлення з відповідними аналітичними матеріалами незалежних експертів з економіки і фінансів (сформованих на основі опрацювання загальнодоступних даних). При цьому особливо важливим при забезпеченні транспарентності є налагодження ефективного зворотного зв'язку в контурі взаємодії органів влади та населення, що дозволить оцінити результати ухвалених управлінських рішень.

Формами залучення громадськості до проведення моніторингу діяльності державних підприємств, які застосовуються у міжнародній практиці (у т.ч. у практиці країн ЄС) та є прийнятними для економіко-інституціональних умов України, вважаємо такі:

- забезпечення відкритого доступу до визначеної законодавством первинної та узагальненої фінансової інформації щодо діяльності державних підприємств (з високим ступенем деталізації для експертного кола і в спрощеній формі для широких верств населення);

- оприлюднення та надання можливості обговорення інформації про фінансові потоки державних підприємств у системі формування доходів і здійснення видатків СЗДУ (зокрема, щодо надання держаної допомоги таким суб'єктам господарювання);

- обговорення із залученням експертів й громадськості практики та ініціатив щодо змін в законодавстві та/або практиці державного управління, які можуть впливати на фінансову діяльність держпідприємств, загалом, та їх фінансові потоки у системі формування доходів і здійснення видатків СЗДУ, зокрема (з оприлюдненням відповідних зауважень і пропозицій, а також звітуванням щодо обробки отриманих звернень);

- надання широкого доступу до інформації про створення на державних підприємствах наглядових рад, відповідальних за прийняття важливих рішень стосовно фінансової діяльності суб'єктів господарювання, конкурсного відбору незалежних членів цих рад та їх функціонування;
- розкриття інформації щодо конкурсного відбору аудиторської компанії, яка проводитиме незалежний аудит фінансової звітності;
- надання можливості експертам і громадянам здійснювати оцінювання за допомогою балів різні аспекти діяльності держпідприємств (за обраними критеріями), оприлюднення результатів такої оцінки зі складанням відповідних рейтингів;
- проведення опитування громадян щодо діяльності держпідприємств за уніфікованими формами (зокрема, шляхом анкетування);
- розкриття даних про оплату праці менеджменту вищої ланки державних підприємств зі складанням відповідного рейтингу суб'єктів господарювання;
- формування єдиного відкритого реєстру державної власності, складання і оприлюднення рейтингів державних підприємств за вартістю їх майнових комплексів та активів;
- оприлюднення та надання можливості для обговорення інформації про витрати на управління державною власністю;
- оприлюднення та обговорення аргументів щодо доцільності приватизації об'єктів державної власності (з аналізом фінансових показників їх діяльності та оцінкою можливого впливу приватизації на доходи та видатки СЗДУ, а також наслідків приватизації з огляду її впливу на соціально-економічний розвиток регіону);
- обговорення питання щодо забезпечення необхідного рівня обов'язкової прозорості фінансів державних підприємств (з урахуванням вимог дотримання комерційної та державної таємниць).

Особлива увага, на наш погляд, має приділятися визначенню змісту інформації про діяльність державних підприємств, яка має оприлюднюватися.

Для зменшення негативного впливу діяльності державних підприємств на фінансову стабільність слід робити загальнодоступними не лише їх фінансову звітність та висновки незалежного аудиту щодо неї, а й інформацію стосовно фінансової стійкості цих суб'єктів господарювання. В аналітичних оглядах ТОП-100, які складаються та оприлюднюються в Україні протягом кількох останніх років, в розрізі окремих держпідприємств наводяться такі індикатори фінансової стійкості (фінансові коефіцієнти) [1]:

- приріст чистого доходу (у % до відповідного періоду минулого року);
- рентабельність за EBITDA (%);
- чиста рентабельність (%);
- борг / власний капітал (%);
- чистий борг / EBITDA;
- рентабельність власного капіталу (%);
- рентабельність активів;
- рентабельність застосованого капіталу.

Крім того, в цих оглядах вказана агрегована фінансова інформація по суб'єктах господарювання державного сектору економіки України і, зокрема, такі фінансові коефіцієнти [1]:

- борг / власний капітал (%);
- рентабельність власного капіталу (%);
- рентабельність активів.

Розрахунок цих показників та забезпечення вільного доступу до них є вагомим кроком вперед на шляху підвищення прозорості фінансів державних підприємств в Україні. Утім, наступним кроком має стати наближення складу показників (індикаторів) фінансової стійкості до тих, котрі рекомендовані методикою МВФ для державних корпорацій. Остання викладена в документі «Індикатори фінансової стійкості. Керівництво з розрахунку» (Financial Soundness Indicators: Compilation Guide) [2]. Зокрема, щодо сектору державних нефінансових корпорацій МВФ рекомендує розраховувати та розкривати такі індикатори фінансової стійкості:

- відношення заборгованості державних нефінансових корпорацій до їх власного капіталу (капітал і резерви);
- прибутковість капіталу (прибуток без вирахування обслуговування боргу та сплати податків до вартості капіталу і резервів), у тому числі за видами економічної діяльності;
- відношення валових доходів державних нефінансових корпорацій (чистий дохід без вирахування обслуговування боргу та сплати податків, з урахуванням нарахованого доходу від інших нефінансових корпорацій) до обслуговування та погашення боргу;
- чиста валютна позиція відносно власного капіталу;
- кількість заяв з проханням про захист від кредиторів (справ про банкрутство);
- частка прибутково і збитково працюючих державних нефінансових корпорацій за видами економічної діяльності;
- рівень простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості державних нефінансових корпорацій у відсотках до ВВП та за видами економічної діяльності.

Оприлюднення усіх зазначених показників дасть змогу громадськості сформулювати цілісне уявлення про фінансовий стан суб'єктів господарювання державного сектору економіки України. Разом з тим, важливим є створення умов для висловлення думки усіх охочих щодо цього питання, наприклад, шляхом написання коментарів на офіційних веб-сайтах органів влади або проходження анкетування в режимі он-лайн.

1. 100 найбільших держпідприємств України (2013 р. та 9 місяців 2014 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=40a27e1b-8234-43d3-a37f-c4c752729fca&tag=FinansovaZvitnistPidprimstv>

2. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению (Financial Soundness Indicators: Compilation Guide) / Вашингтон, США: Международный Валютный Фонд, 2007. – 312 с.

Кобища А.В., Авраменко А.В.

Студентки Університету митної справи та фінансів

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ – СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зі збільшенням теоретичних досліджень спостерігається поступова трансформація бухгалтерського обліку на всіх рівнях. Однак для повної гармонізації бухгалтерського обліку в Україні, побудованого на нових засадах ринкової економіки, необхідно зробити ще дуже багато як у теоретичній, так і в практичній площинах.

У бюджетних установах бухгалтерський облік покликаний забезпечити систематичний облік виконання кошторисів, стану розрахунків з підприємствами, організаціями та працівниками цих установ, використання матеріальних і грошових ресурсів та їх збереження. Його мета – сприяти поліпшенню фінансово-господарської діяльності. Відповідно до цього, особливої уваги потребує формування засад ефективної організації праці облікових працівників. Основною проблемою, яка вимагає уваги, є зважений підхід до розмежування повноважень, їхнє закріплення в посадових інструкціях і встановлення відповідальності за виконання [1].

Попри безумовну практичну доцільність надання більших повноважень розпорядникам бюджетних коштів – керівникам бюджетних установ, важливо належним чином здійснювати контроль з боку вищестоящих органів. Організаційно це питання можна вирішити шляхом зобов'язання подавати розрахунки, які б засвідчували доцільність зміни напряму використання бюджетних коштів. Форма таких розрахунків може відповідати формі бізнес-планів, які використовуються виробничими суб'єктами. Загалом прийняття рішень керівною ланкою бюджетних установ щодо використання бюджетних коштів варто поставити в залежність від результату, який реально може бути отриманий. Завданням облікових служб і працівників у цьому контексті має стати підготовка обґрунтованих розрахунків і їхнє представлення для затвердження. Оскільки такі розрахунки мають не бухгалтерський, а швидше управлінський характер, то, ймовірно, слід говорити про внутрішньогосподарський (управлінський) облік, або щонайменше застосування елементів його методу в практичній обліковій діяльності бюджетних установ [3]. Максимальне узгодження показників обох підсистем служитиме об'єктивною основою формування цілісної інформаційної облікової системи, адаптованої до потреб ефективного управління бюджетними коштами на рівні бюджетної установи.

Необхідно відмітити, що процес удосконалення стосується також технології обліку й опрацювання економічної інформації. Найбільш сучасними є автоматизовані інформаційні технології, здатні активно впливати на інтенсифікацію використання наявних ресурсів бюджетної сфери. У зв'язку з цим дослідження автоматизації процесів обліку, контролю та аналізу є особливо актуальними. Найбільш чітко і злагоджено ведеться облік в установах з

комплексною автоматизацією бухгалтерської роботи. Часткова автоматизація не дозволяє систематизувати дані обліку та відображати їх синхронно в одній базі даних, а, отже, і приймати оперативні рішення, використовуючи всю сукупність інформації, вивчивши всі фактори, що вплинули на певну ситуацію [2].

Висновки. Хорошим об'єктивним підґрунтям досягнення вирішення завдання з удосконалення інформаційної бази прийняття управлінських рішень в бюджетних установах є дослідження запитів і потреб системи управління, а також максимальне використання можливостей засобів комп'ютерної техніки. Перспективність названих напрямів досліджень полягає в досягненні покращення організації праці облікових працівників, а також підвищенні ефективності діяльності бюджетних установ на основі поліпшення рівня управління процесами надання послуг.

1. [Максімова В.Ф.](#) Перспективи вдосконалення облікової системи в бюджетних установах / В.Ф. Максімова // Бізнес Інформ, 2014. - № 7. - с.230-234.

2. Сизоненко У.В. Облікова політика бюджетних установ: сучасний стан та перспективи розвитку / У.В. Сизоненко // Вісник чернігівського державного технологічного університету, 2013. - №3 (68). – с.84-92.

3. Шидловська, І.В. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в бюджетних установах. / І.В. Шидловська // Зимові читання, присвячені видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку, аналізу і контролю: збірник тез Одинадцятої Всеукраїнської наукової Internet-конференції ЖДТУ, С. 114-115.

Коваленко Ю.О., студентка, спеціальність «Фінанси і кредит», 3 курс
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

РОЛЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ У СИСТЕМІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Інструментом фінансового забезпечення виконання державою своїх функцій та важелем впливу на соціально-економічний розвиток суспільства є податки, які також виступають необхідною умовою для функціонування держави. В умовах розвитку ринкових відносин податки виступають знаряддям реалізації фінансової політики держави [2]. Тому велику увагу наділяють податкам, які забезпечують більше 50 % обсягу податкових надходжень, а саме непрямим податкам.

Непрямі податки відіграють важливу роль у податковій системі будь-якої країни, адже вони складають значну частку у доходах бюджету та використовуються державою як регулятор цін та позитивно впливають на розвиток економіки [6]. До непрямих податків згідно з Податковим Кодексом України відносять податок на додану вартість, акцизний податок і мито [1].

Варто відзначити, що вагомий фіскальний вплив непрямих податків на загальний рівень цін пов'язаний з їх вагомою часткою у надходженнях до державного бюджету та зміною ставок, що в свою чергу впливає на інфляційні

процеси, ціни на продукцію, знижуючи її конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках [3].

Функціонування непрямих податків зумовлює низку проблем, пов'язаних з адмініструванням даної форми оподаткування. Непрямі податки – це податки на товари і послуги, що встановлюються як надбавка до цін на товари або тарифи на послуги і не залежать від доходів платників податків, включаються виробниками (продавцями) в ціну товару і потім надходять державі [6].

На сьогодні податок на додану вартість (далі – ПДВ) є важливою складовою податкових систем у понад 40 країнах світу, в тому числі в 27 європейських країнах. Це один із податків, на якому базується податкова система України. ПДВ – це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент) [4].

Особливістю ПДВ є справляння ним значного впливу на фінансовий стан та на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання. Перевагами даного податку є те, що він забезпечує значні державі надходження, з його допомогою набагато краще оподатковувати послуги. Також його податковий механізм не дозволяє вільно ухилятися від оподаткування [7]. Крім цього, ПДВ чинить вагомий вплив на рівень цін і є одним із найголовніших джерел формування фінансової бази Державного бюджету. За даними Міністерства фінансів України, надходження з ПДВ до державного бюджету у 2016 р. становили 65,5 % (329 911 млн. грн.) [5].

Друге місце серед непрямих податків займає акцизний податок. Як свідчить світовий досвід, акцизний податок є надійним джерелом наповнення бюджету країни, й Україна не є винятком. Акцизний податок – це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни даних товарів [4].

Найбільші надходження від акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів до державного бюджету забезпечують: нафтопродукти, алкогольні напої та тютюнові вироби.

Акцизний податок виступає також дієвим інструментом стабілізації економічного циклу. Порівнюючи його з податком на додану вартість можна стверджувати, що в разі підвищення ролі фіскальної функції акцизного податку основний його тягар падає на заможні верстви населення, що, за незмінної в цілому податкової політики в частині перерозподілу через бюджет ВВП дозволяє в умовах сьогоденної України зменшити податковий тягар на широкі верстви населення [3].

За даними Міністерства фінансів України, надходження акцизного податку до державного бюджету у 2016 р. становили 17,9 % (90 122 млн. грн.) [5].

З точки зору впливу на формування дохідної частини бюджету, акцизний податок є одним із найбільш ризикових податків. Така ситуація зумовлена специфікою функціонування підакцизної продукції на ринку, нестабільною законодавчою базою, а також рівнем ефективності державного контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів.

Однією з основних втрат бюджету від ненадходження акцизного податку є значний обсяг нелегального виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, внаслідок чого відбувається відтік грошових коштів до тіньового сектора економіки [2].

Мито – це непрямий податок, який накладають на товари, що переміщуються через митний кордон у визначених державою пунктах під контролем митних служб [4]. Найбільше мито впливає на внутрішні ціни. Так, 2016 р. мито займало 4 % доходів державного бюджету (20 001 млн. грн.) [5]. У випадку знецінення національної валюти застосування мита є доцільним за наявності цінової конкуренції для національних товаровиробників. При раціональному застосуванні мито дає змогу регулювати транскордонні потоки, ефективно впливати на внутрішню цінову політику країни.

В результаті вивчення непрямого оподаткування в Україні можна дійти висновку, що непрямі податки є основним джерелом формування фінансових ресурсів і забезпечують формування доходів державного бюджету. Але їх фіскальна ефективність порівняно з економічно розвинутими країнами є не досить високою. Крім того залишається ряд проблем, які потребують вирішення з метою реформування механізму непрямого оподаткування, що призведе до формування прозорого і стабільного правового поля діяльності платників цих платежів та, одночасно, спричинить зростання обсягів надходжень державного бюджету.

Отже, дослідивши недоліки функціонування непрямого оподаткування, можливі наступні шляхи розв'язання проблем:

- удосконалення системи контролю за правомірністю заявок на бюджетне відшкодування ПДВ;
- розробка та впровадження акцизних марок на тютюнові та алкогольні вироби, які є більш захищені від підробок;
- постійний моніторинг за виробництвом та обігом підакцизних товарів з метою попередження шахрайства;
- розробка дієвої системи контролю за експортно-імпортними операціями з підакцизною продукцією на основі обміну інформацією між податковими та митними органами України;
- застосування ставок мита, які б дозволили підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції та посилити економічний ефект дії мита як інструмента державного регулювання.

Реалізація перелічених заходів дозволить підвищити фіскальну складову податків на споживання та створить умови для становлення конкурентного середовища [2].

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Атанасій Н.В. Податки на споживання: проблемні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_3\(2014-2015\).pdf](http://oneu.edu.ua/pages/cath/finans/files/stud_sbornik_3(2014-2015).pdf).

3. Галас С.М. Роль непрямих податків в системі доходів державного бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wiki.lp.edu.ua/wiki/images/a/ad/ЗБІРНИК_ТЕЗ_СНТК-73_13102015.pdf.

4. Замасло О. Т. Податкова система: навч. посібник/ О. Т. Замасло, І. І. Приймак, О. В. Грін. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 378 с.

5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>

6. Податкова система: Навчальний посібник/ [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.]; за ред. В.Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 с.

7. Податкове право: навч. посіб. / За ред. О.М. Бандурка, В.Д. Понікарова, С.М. Попова. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.

Стемпковская В.С., Коровайчик Д.А.

Научный руководитель: Киевич А.В. д э.н, доцент, профессор
Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

СТРАХОВОЙ РЫНОК РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И ЕГО СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Страховой рынок является неотъемлемым элементом рыночной экономики. Для уточнения понятия «страховой рынок» проанализируем толкования понятий «страхование» и «рынок».

Страхование – это совокупность экономических отношений между его участниками по поводу формирования страхового фонда и его использования для возмещения ущерба, нанесенного в результате наступления неблагоприятных событий. Как экономическая категория страхование является частью финансов, сущность которого также связана с созданием и использованием фондов денежных средств.

Рынок – это установленная система отношений между поставщиком товаров или услуг (продавцом) и их потребителем (покупателем) [4].

Исходя из этого, понятие страховой рынок будем понимать следующим образом: это составная часть финансового рынка страны, где предметом купли-продажи являются продукты страхования.

Участниками страховых отношений на страховом рынке являются страховщики (страховые компании), продающие страховые услуги, и страхователи (физические и юридические лица), нуждающиеся в страховании.

Особа велика роль государственного воздействия в страховой деятельности, так как государство само осуществляет страховани, а также играет важную роль в осуществлении контроля и надзора за деятельностью профессиональных участников страхового рынка.

Главной задачей государственного регулирования страховой деятельности, как правило, является контроль за соблюдением интересов застрахованных, требований законодательства, обеспечение гарантии исполнения договоров страхования, а также проведение эффективной страховой политики.

На рисунке 1 можно заметить, что количество страховых компаний с течением времени значительно сокращается и на 1 декабря 2017 г. страховую деятельность в Российской Федерации осуществляли 226 страховых организаций:

Рис. 1 Количество страховых компаний в Российской Федерации
Примечание – Источник: [1]

По результатам 3 квартала 2016 г. страховой рынок показал один из наибольших объемов сборов, начиная с 2013 года, и уступил только 1 кварталу 2016 года. По сравнению с 3-м кварталом 2015 года прирост рынка составил 16% или 41.4 млрд. руб. (рисунок 3). Ключевыми драйверами роста стали страхование жизни (+23,5 млрд. руб./+66,9% к 3 кв. 2015г.) и страхование от несчастных случаев (+9,3 млрд. руб./+43,9% к 3 кв. 2015г.)

Рис. 4 Квартальная динамика страхового рынка в 2013-2016 гг.
Примечание – Источник: [2]

Состояние страхового рынка Российской Федерации можно определить не только с помощью важнейшего количественного показателя, которым является число страховых компаний, но и с помощью других основных показателей, но и с помощью других основных показателей, к которым относится динамика страховых премий, страховых выплат, а также коэффициент страховых выплат (таблица 1).

Таблица 1 - Ключевые показатели развития страхового рынка Российской Федерации

	Страховые премии (млрд руб.)	Темп роста премий (%)	Страховые выплаты (млрд руб.)	Темп изменения выплат (%)	Коэффициент выплат, %
2010 год	555,8	4,2	295,97	3,8	53,25
2011 год	665,02	19,65	303,76	2,63	45,68
2012 год	809,06	21,66	369,44	21,62	45,66
2013 год	904,86	11,1	420,77	12,9	46,5
2014 год	987,77	8,5	472,27	11,4	47,81
2015 год	1023,82	3,3	509,22	7,1	49,73
2016 год	1180,63	15,3	505,8	-0,67	42,84

Примечание - Источник: [3]

Таким образом, проведенный анализ показал, что по итогам 2016 года в стране отмечается рост страховых премий и уменьшение страховых выплат, коэффициент страховых выплат также снизился.

Следует отметить, что ситуация в целом по рынку показывает лишь «среднюю температуру», так как рост премий обеспечен в основном страхованием жизни. В то же время у многих non-life компаний темп роста выплат превышает темп роста премий.

Исследуя рынок страхования выделяют несколько факторов, которые оказывают на него влияние в 2017 году (рисунок 2):

Рис. 2 Факторы, влияющие на страховой рынок

Примечание- Источник: [1]

Подводя итог, необходимо отметить, что, несмотря на то что, в Российской Федерации в области страховой деятельности достигнуто множество положительных результатов в последние годы, страховой рынок требует постоянного совершенствования как со стороны государства, так и со стороны страховых компаний во всех его аспектах и направлениях, с целью достижения эффективной деятельности.

1. Обзор рынка страхования в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://assets.kpmg.com>. – Дата доступа: 18.11.2017.

2. Страховой рынок в 2017 году: премии будут расти, прибыль – падать: аналитический обзор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ra-national.ru>. – Дата доступа: 18.11.2017.

3. Страховой рынок России в 2016 году: аналитический обзор [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.ra-national.ru>. – Дата доступа: 18.11.2017.

4. ФорексАВ// Рынок [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forexaw.com/>. – Дата доступа: 17.11.2017

Короленко М. В., аспірант.

НДФІ ДНУ «Академія фінансового управління»

БОРГОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

З часів незалежності Україна активно накопичувала зовнішні запозичення без чіткої та прозорої боргової політики. Саме це не в останню чергу стало причиною того, що в останні роки проблема зовнішньої заборгованості набула глобального характеру. Лише у поточному 2017 році Міжнародним валютним фондом прогнозується державний борг України на рівні 89,8 % ВВП, а у 2018 році він сягатиме 85,3 % ВВП [1]. Загальновідомо, що одним з ключових факторів макроекономічної стабільності в країні є стан обслуговування зовнішнього державного боргу, адже від професійності підходу до вирішення проблеми державного боргу залежить рівень економічного розвитку країни в цілому та її фінансового ринку зокрема, дієздатність національного бюджету, інвестиційний клімат, стан валютних резервів, стабільність національної валюти тощо.

Останнім часом спостерігаємо збільшення залежності національних економік близьких нам європейських країн, особливо тих, що мають проблеми з бюджетною політикою, від зовнішніх запозичень. На виникнення боргової кризи, до подолання якої вже майже десятиліття європейські національні економіки докладають усіх зусиль, не в останню чергу впливає глобалізація фінансової системи та негнучкість монетарної політики. В свій час надлегкі умови кредитування стали причиною зростання кількості ризикових запозичень, а збільшення боргових зобов'язань приватного сектору та покриття втрат за рахунок збільшення податків для населення лише поглибили боргову кризу в окремих європейських країнах-членах Європейського Союзу, особливо тих, які припустилися порушення Маастрихтських критеріїв [2].

Стан розвитку інтегрованої у світове господарство української економіки не може розглядатися без урахування впливу на неї процесів глобалізації світової економіки. Вже тривалий час слабка економіка України спільно з економіками країн Європейського Союзу переживає наслідки південноєвропейської боргової кризи, яка призвела до загрози першого в історії Єврозони дефолту Греції, а також прояву переддефолтних кризових ознак в Іспанії, Португалії, Італії. Боргова криза у цих країнах спричинила різке зниження вартості державних активів та падіння добробуту домогосподарств. Засобами подолання кризи стало введення жорстких умов надання кредитів, що у підсумку призвело до зниження у країнах Єврозони рівня виробництва, рівня ВВП, обсягів міжнародної торгівлі тощо.

Подолати наслідки боргової кризи можливо за умови наявності політичної волі впроваджувати такі механізми, як:

- впровадження жорсткої та прозорої боргової політики;
- зменшення державних витрат;
- здійснення структурних реформ задля підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки;
- приділення прискіпливої уваги впровадженню фінансових інновацій;

- здійснення реструктуризації боргів.

Дієвим механізмом управління державним боргом є також випуск облігацій внутрішньої державної позики, попит на які у світовій практиці розширюють за допомогою, наприклад, таких інструментів:

- короткострокові облігації держави для великих підприємств (досвід Великобританії);

- федеральні і муніципальні облігації, ощадні бони (досвід США);

Всі ці механізми можуть бути застосовані в Україні, проте їх застосування матиме певні національні особливості. Наприклад, застосування такого методу управління державним боргом, як випуск ОВДП, в Україні є утрудненим через недорозвиненість фондового ринку, недостатній попит на ОВДП, нестабільність гривні, неоднозначність законодавства.

Проведенням ефективної приватизаційної політики також є поширеною практикою у світі в процесі обслуговування державного боргу, проте застосування цього методу в Україні є недоцільним, адже переважна більшість підприємств, що перебували у державній власності, наразі є приватизованими.

Серед переліку ефективних методів управління державним боргом у світовій практиці є досвід здійснення реструктуризації зовнішньої заборгованості, в тому числі списання міжнародними кредиторами боргів іноземним державам. Цей шлях є особливо привабливим для України, оскільки ініціативна реструктуризація державного боргу України, призупинення нарахування відсотків і здійснення платежів на його обслуговування, дає можливість вивільнити значні кошти та спрямувати їх на здійснення структурних реформ та забезпечення обороноздатності держави.

І хоча для України є надзвичайно важливою ефективною співпраця з МВФ, оскільки кредити МВФ за умови їх раціонального обслуговування, сприяють стабілізації економічної ситуації в країні та є інструментом прискорення реформування економіки України, проте відсутність цілісної державної політики по залученню та використанню зовнішніх фінансових ресурсів може радше нашкодити, оскільки може призвести до зростання зовнішньої заборгованості, яка неминуче стане серйозною перешкодою на шляху до економічних перетворень.

На жаль, особливості сучасної національної політики управління зовнішнім державним боргом характеризуються відсутністю єдиної боргової стратегії, яка мусить бути розроблена та втілена у життя. Також мусить бути зміненою ситуація з рівнем відкритості української економіки, оскільки цей показник є одним з критеріїв її глобалізації і ринковості, а згідно з висновками Світового банку [3] Україна за цим критерієм посідає одне з останніх місць.

1. International Monetary Fund [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.imf.org/external/index.htm> .

2. <http://www.historiasiglo20.org/europe/maastricht.htm> .

3. Світовий банк [Electronic recourse]. – Mode of access: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/publication/economic-update-spring-2017>

4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua.

5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.

6. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

Крайник В.В., Мостова Ю.Б., студенти V курсу фінансового факультету
Науковий керівник: Піменова М.М., к.е.н., старший викладач кафедри фінансів
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Інфляція в економічному просторі існує значний період, основною причиною якої називають появу грошей у паперовому вигляді. Звичайне її трактування полягає у знеціненні грошей, чи просто кажучи зростанні цін, що має значний негативний вплив на грошову систему України.

Мочерний С.В. у своїх роботах визначає інфляцію як зростання цін, спричинене надмірним збільшенням кількості грошей, що обертаються в країні. Причому це збільшення набагато перевищує потреби господарчої діяльності [1].

Інфляційні процеси саме в Україні існують від самого початку отримання незалежності. За весь цей час інфляція проявляла різний характер: була і помірною, також іноді й руйнівною. Найважливішим є дослідження інфляції саме в кризовий період, адже в цей час її вплив найбільш відчутний. Розмовляючи про інфляцію, неможливо оминати питання монетарної політики, що проявляється під час економічного зростання країни та досягнення достатнього рівня зайнятості. У даний період починає зростати пропозиція грошей та їх маса в обігу, а отже зростає попит та зростають ціни на товари, що насамперед призводить до інфляції. Отже, інфляція має безпосередній вплив на динаміку цін від монетарних заходів. Таким чином, монетарна політика повинна бути спрямована на виконання заходів щодо забезпечення контролю за обсягом пропозиції грошей.

На думку І.М. Лесік та М.В. Данилова проблема інфляції має для України не стільки теоретичне, скільки суто практичне значення. Вже в 1991 році, після проголошення курсу на незалежність, Україну охопила глибока інфляція, з якої вона остаточно не вийшла за 23 роки. Українська дійсність дала багатий інфляційний матеріал, на базі якого можна перевірити та уточнити теоретичні положення щодо сутності, форм прояву, причин та наслідків інфляції, а також виявити особливості перебігу інфляційного процесу в наших специфічних умовах [2].

Основним показником інфляції в країні є коефіцієнт інфляції, або індекс споживчих цін, який характеризує загальну зміну цін на товари і послуги у поточному періоді у порівнянні з минулим [3]. Проаналізуємо рівень інфляції в Україні за останні десять років (рис. 1) [4].

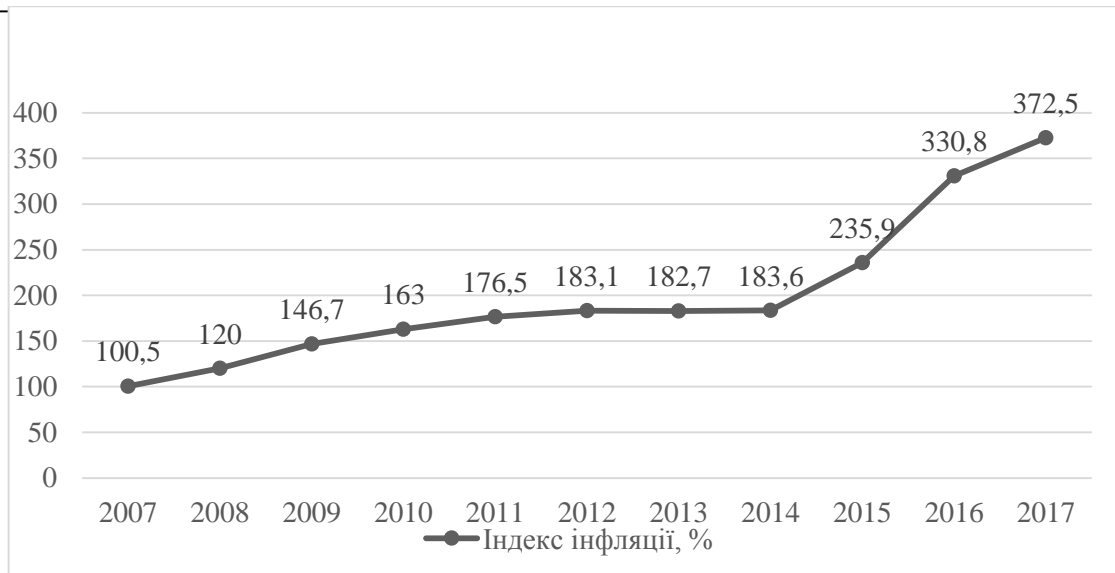

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції в Україні протягом 2007 - 2017 рр., %

За аналізом динаміки індексу інфляції, бачимо, що у 2007 році інфляційні коливання не були значними, є поступовий ріст інфляції до 2012 року, потім протягом 3-х років інфляція трималась на одному рівні, після чого у 2015 році почався різкий щорічний ріст індексу інфляції, що співпадає з початком політичної та економічної кризи у країні.

На стрімке зростання інфляції у 2016 – 2017 роках вплинув ряд факторів, а саме зростання цін на сирі продовольчі та імпорتنі товари, що стало наслідком девальвації гривні, а також подорожчання тарифів на житлово-комунальні послуги. Додатковий інфляційний тиск викликало подвоєння мінімальної заробітної плати та проведена пенсійна реформа, оскільки підвищився споживчий попит.

Отже, проаналізувавши вищенаведені дані, можна сказати, що найважливішою проблемою економічної та грошово-кредитної політики на даному етапі розвитку економіки повинно стати впровадження заходів, з приводу керування інфляцією.

Першим заходом усунення інфляції повинна стати фінансова стабілізація, яка виступає необхідною умовою зміни моделі економічного росту в країні і стимулювання виробництва [5].

Також існують пропозиції щодо вдосконалення податкової системи, створення ринкової інфраструктури, підвищення відповідальності підприємств за результати господарської діяльності, зміна обмінного курсу грошової одиниці, проведення певних заходів з регулювання цін і прибутків [6].

За аналізом досліджень вітчизняних науковців, можна запропонувати такі антиінфляційні заходи, а саме розробити комплексну антимонопольну програму розвитку економіки, шляхом впровадження відповідного законодавства, яка сприятиме підвищенню конкурентоспроможності виробництва; стимулювати інвестиційну діяльність фінансових установ; стимулювати розвиток фінансових

ринків; піклуватися про соціальний захист населення та запобігати безробіттю, скорочувати бюджетний дефіцит.

Враховуючи досвід зарубіжних вчених, пропонується проводити повноцінне інфляційне таргетування, яке поширене серед країн з ринками, що розвиваються. Режим повноцінного таргетування інфляції передбачає повну прозорість висвітлення інфляційної цілі, чітке дотримання обраної цілі без коригувальних заходів з боку центральних банків, що дозволить стабілізувати рівень інфляції, гармонізувати розвиток внутрішнього та зовнішнього секторів економіки, здешевити довгострокові кредитні ресурси та покращити показники макроекономічного зростання економіки [8].

Отже, результати досліджень показали, що Україні потрібно модернізувати систему управління інфляцією, враховуючи досвід розвинених країн. Ситуація може поліпшитися лише тоді, коли впровадження антиінфляційних заходів буде комплексним, адже економіка країни є системою. А використання окремих заходів дасть лише тимчасові покращення. Під впровадженням антиінфляційних заходів пропонуємо розуміти дії з боку держави щодо регулювання інфляційними процесами, які спрямовані на підтримку оптимального рівня інфляції та запобіганню виникнення ризику підвищення інфляції.

1. Мочерний С.В. Основи економічної теорії / За ред. С.В. Мочерного. – К.: Академія, 1998. – 463 с.
2. Лесік І.М. Інфляція: причини та наслідки [Електронний ресурс] / І.М. Лесік, М.В. Данилов // Молодий вчений. – 2016. – № 12.1. – С. 837-840.
3. Тівєриадська Л.В. Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні [Електронний ресурс] / Л.В. Тівєриадська, А.М. Якименко // Економічний простір. – 2015. - № 93. – С. 175-188.
4. Финансовий портал «Мінфин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/infl/>
5. Піменова М.М. Шляхи вдосконалення механізму управління фінансовою системою в Україні / М.М. Піменова, В.Р. Тристан, А.І. Євтушенко // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – № 11(21), 2 т. – С. 88-92.
6. Колач С.М. Можливості регулювання інфляційних процесів в економічній сфері [Електронний ресурс] / С.М. Колач. // Ефективна економіка. – 2013. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_25
7. Вдовиченко Н.Є. Інфляція та її вплив на економіку України [Електронний ресурс] / Н.Є. Вдовиченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 1. – С. 93-102.
8. Гордієнко В. П. Таргетування інфляції як ефективний метод забезпечення стабільності цін / В. П. Гордієнко, Я. І. Чайковський // Фін.-кредит. діяльн.: пробл. теорії та практики. - 2012. - Вип. 1, т. 2. - С. 15-21. - Бібліогр.: 7 назв. - укр.

Кришталь В.О.

Полесский государственный университет, г.Пинск, Республика Беларусь

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ (НА МАТЕРИАЛАХ ФО ИВАНОВСКОГО РИК)

Основным ядром финансовой системы Республики Беларусь является её бюджетная система. В соответствии с действующим законодательством Республики Беларусь бюджетная система - это регулируемая законодательством совокупность республиканского и местных бюджетов Республики Беларусь, основанная на экономических отношениях и государственном устройстве Республики Беларусь [1].

Местные бюджеты делятся на бюджеты первичного уровня, бюджеты базового уровня, бюджеты областного уровня. Составление проекта местного бюджета является основой бюджетного планирования на уровне района. В ходе этой работы определяются объемы денежных средств в доходной и расходной частях, которые позволят обеспечить комплексное социально-экономическое развитие региона.

Основная часть большинства местных бюджетов формируется из налоговых поступлений плательщиков этой территориальной единицы.

С точки зрения мировой практики, уровень местных бюджетов Беларуси является оптимальным и приближается к своему максимуму с учетом степени централизации средств в бюджете нашей страны [2].

Составление проекта местного бюджета является основой бюджетного планирования на уровне района. В ходе этой работы определяются объемы денежных средств в доходной и расходной частях, которые позволяют обеспечить комплексное социально-экономическое развитие района.

Порядок и сроки составления проекта местного бюджета устанавливаются местным исполнительным и распорядительным органом. Составление проекта местного бюджета производится финансовым отделом Районного исполнительного комитета на основе ожидаемого исполнения местного бюджета за текущий финансовый год [1].

За 2014-2016 годы наблюдается положительная динамика доходов, доходы выросли на 12,7% в 2016 году по сравнению с 2014 годом. В структуре доходов бюджета Ивановского района на протяжении 2014-2016 гг. наибольший удельный вес занимают налоговые доходы. В 2014, 2015 и 2016 году они составили 94,72%, 92,85% и 93,15% соответственно. Неналоговые доходы Ивановского района в общей сумме доходов в 2014, 2015 и 2016 гг. составили 5,28%, 7,15% и 6,85%, соответственно.

Расходы бюджета Ивановского района имели неоднозначную тенденцию на протяжении 2014-2016 гг. За анализируемый период общие расходы бюджета Ивановского района увеличились на 7269870,8 руб. или 20,66%. Наибольший удельный вес занимали расходы по разделам «Образование», «Здравоохранение», «Жилищно-коммунальные услуги и жилищное строительство», «Физическая культура, спорт, культура и СМИ».

Основними проблемами формування місцевих бюджетів являються: кількісне несоответствие місцевих доходів і витрат, обмеженість інвестицій, недостатнє фінансування в області здоров'я, недовіршеність нормативно-правової бази.

Достичь підвищення ефективності витрат грошових засобів можливо за рахунок переходу на бюджетне планування, орієнтоване на результат. Даний крок дозволить значно покращити якісні характеристики реалізації програм, здійснюваних при безпосередній підтримці держави.

1. Бюджетный кодекс Республики Беларусь: Кодексы Республики Беларусь, 16 июля 2008 г., № 412-3: Принят Палатой представителей 17 июня 2008 года: одобрен Советом Республики 28 июня 2008 года [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: <http://kodeksy.by/byudzhetnyy-kodeks>. – Дата доступа: 28.11.2017.

2. Заяц, Н.Е. Теория финансов: учебное пособие / Н.Е. Заяц, М.К. Фисенко [и др.]; под ред. Н.Е. Заяц. - 2-е изд., стереотипное. - Минск: БГЭУ, 2011. - 351 с.

Леоненко П. М., д.е.н., професор, віце-президент

Краус Н. М., д.е.н., доцент, провідний науковий співробітник
ДННУ “Академія фінансового управління”, м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ ДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ

Реформування системи управління державними фінансами – закономірне явище, що пов'язане не лише з еволюцією фінансової системи, але й з перманентним прагненням споживачів бюджетних благ до покращення життя та необхідністю його задоволення. Під реформуванням системи управління державними фінансами розуміємо упорядкований ієрархічний комплекс практичних заходів, обумовлений взаємодією усіх елементів інституту державних фінансів та спрямований на забезпечення системних змін на макроекономічному рівні з метою покращення функціонування системи управління державними фінансами. Стратегічні цілі реформування цієї системи такі:

запорука довірою населення, яка має досягатися викоріненням корупції у всіх ланках управління державними фінансами [1, с. 11], структурними змінами як в макроекономічному управлінні, так і на місцях, новою кадровою політикою;

модернізація фінансового контролю, яка повинна досягатися завдяки оновленню системи фінансового адміністрування, об'єктивному та ефективному застосуванню норм законодавства сфери державних фінансів;

якісне та ефективне адміністрування доходів і витрат, яке повинне досягатися завдяки модернізації механізмів контролю, підвищенню результативності та ефективності діяльності управління державними фінансами [2, с. 23–24].

Суспільна довіра до системи управління державними фінансами на інституційному рівні має ґрунтуватися на трьох ключових соціально-економічних передумовах, що відображають три найважливіші й тісно взаємопов'язані між собою аспекти:

довіра суспільства до урядових інститутів загалом;

довіра суспільства до сектору державних фінансів як інституту державного управління;

довіра до національної грошової одиниці.

Місце суспільної довіри в складі фінансової культури сфери управління державними фінансами за рівнями прояву та суб'єктами впливу представлено в таблиці. На індивідуальному рівні фінансисту і чиновнику повинна бути притаманна інтеріоризація ними соціальних структур. Мова йде про включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу індивідуумів. Вважаємо, що на цьому етапі кількісне накопичення прийнятих чи то чиновником, чи фінансистом норм, засвоєних ними цінностей переходить у нову якість, що виявляється у зміні їх поведінки під впливом змін у структурі особистості. Інтеріоризація є свідченням успішної соціальної адаптації чиновника. Показниками неуспішної адаптації є незадоволеність чиновника соціальним середовищем (опортунізм), до якого він інтегрується, бажання вийти за його межі, а також його поведінка, що відхиляється від норм, вимог даного середовища.

З боку контролюючих органів мікропідхід зосереджується на взаємодії між службовцями сфери державних фінансів у межах робочого колективу. Взаємодії мають усталений характер і поєднують чиновників у мережі. Стійкі паттерни взаємодії в мережах призводять до утворення не менш стійких поведінкових паттернів та диспозицій, які в певних випадках можуть бути інституалізовані в «Кодексі професійної етики працівників сфери державних фінансів». Диспозиції в даному випадку вказують на дозволена (можливу), обов'язкову (необхідну) або заборонену (неприпустиму) поведінку працівника сфери державних фінансів. Роль держави на цьому рівні є досить вагомою, так як вона виступає правовим гарантом дотримання прав людини. Громадянське суспільство починається з громадянина, його прав і свобод, забезпечення гідності особи.

Таблиця 1 – Місце суспільної довіри в складі фінансової культури сфери управління державними фінансами [3; власні напрацювання]

Суб'єкти – Рівень реалізації	Індивідуальний рівень	Соціальний рівень	Державний або соціетальний рівень
Суб'єкт господарювання, фінансист, чиновник	Інтеріоризація індивідуумом соціальних структур (габітус)	Соціальний капітал	“Фінансова мораль”
Контролюючі органи	Поведінкові паттерни та диспозиції	Культура діяльності інституту державних фінансів	Політика в сфері реформування системи управління державними фінансами
Держава	Норми громадянського права	Суспільна довіра	Політика управління державними фінансами

Під час реформування системи управління державними фінансами необхідна урядова підтримка всіх суб'єктів даного процесу. Адже існує потреба

у якісних нормативно-правових актах, законах, що регулювали б дану діяльність, гарантій прозорих та чесних “правил гри” в управлінні державними фінансами.

В умовах реформування системи управління державними фінансами зростає роль соціального капіталу. Якраз цінності, якими керуються люди у повсякденному житті, є основою довіри між ними і їх співпраці, тобто соціальний капітал є засобом групової солідарності. Однак такі соціальні явища як корупція, опортунізм (угодовство) окремих чиновників сфери державних фінансів, непотизм, лобіювання з боку контролюючих органів приватних інтересів зумовлюють непослідовність реформ в сфері державних фінансів і недостатню ефективність реалізації політики фінансів. Тому необхідними є створення умов і напрацювання комплексу заходів, що сприятимуть акумуляції соціального капіталу і формуванню фінансової культури як базових елементів ефективного реформування системи управління державними податками. Реалізація сукупності цих заходів дасть можливість підняти рівень довіри до фінансових інститутів.

Довіра виникає при наявності бажаного блага і очікування користі. До того ж довіра - це гуманна і гуманістична позиція, яка можлива за наявності загальної установки на довіру. Довіра може бути вибірковою як результат довіри або розрахунку, відповідно її можна розглядати як ситуативно-обумовлену.

Ефективність реформування системи управління державними фінансами насамперед залежить від рівня кваліфікації держслужбовців, від їхнього ставлення до професійної діяльності, від морально-етичних засад та особистих рис. Професіоналізм реформатора сфери державних фінансів має ґрунтуватися на знаннях, комунікабельності, упевненості. Ця впевненість має базуватися на особистих здібностях реформатора сфери управління державних фінансів: вміння легко переконати інших у правильності постановки питань та налагодити психологічний контакт із всіма учасниками інституту державних фінансів. Професіоналізм і взаємна відповідальність є основними показниками нового рівня співпраці чиновників у сфері управління, галузі державних фінансів та суспільства загалом, а також високої фінансової культури та фінансової дисципліни.

Співвідношення рівня інституціональної і міжособистісної довіри як (фундаменту будь-якого суспільства) можна вважати своєрідним “термометром здоров’я суспільства”. Крізь призму управління державними фінансами можна виділити чотири варіанти такого співвідношення:

висока особистісна та інституціональна довіра (суспільство володіє значним соціальним капіталом, а влада, в свою чергу, сприяє його збереженню і відтворенню; управління державними фінансами розвивається в сприятливому середовищі);

високий рівень особистісної довіри при низькому рівні довіри інституціональної (суспільство існує автономно від влади; розвиток фінансових інститутів можливий при бажанні, високій активності та економічній можливості громадянського суспільства);

високий рівень інституціональної довіри при низькому рівні довіри особистісної – суспільство не може функціонувати самостійно, воно залежить

від влади (реформування системи управління державними фінансами можливе, але з відчутними перешкодами під час кооперації та взаємодії в середині фінансових установ. Непорозуміння в межах цих структур уповільнюватиме реформування та системну й комплексну модернізацію);

низька особистісна та інституціональна довіра – соціальна взаємодія в суспільстві “паралізована”, влада не спроможності контролювати ситуацію, координаційні дії ускладнені через взаємну недовіру. Реформування системи управління державними фінансами за таких умов майже неможливе.

Державний або соціетальний (макро) рівень зосереджений на інституціональному вимірі соціального капіталу, виявленні стійких взаємовпливів між рівнями і формами інституалізації та взаємодіями на основі довіри. Інакше кажучи, макропідхід намагається відповісти на питання як конкретна фінансова інституційна організація детермінує відтворення фінансової культури.

У випадку реформування системи управління державними фінансами ключовим елементом є фінансова мораль, яка проявляється у внутрішній мотивації державних службовців до чесного та прозорого перерозподілу державних коштів. Тобто існують певні норми і правила, які регламентують поведінку і дії чиновників сфери державних фінансів. Позитивна мораль набуває форм громадянської свідомості, обов’язку, дисципліни. Тому на державному рівні дуже важливо сформулювати моральні імперативи, які стали б своєрідним еталоном, якому має відповідати добросовісний державний службовець сфери державних фінансів [2].

Переконані, що довіра між фінансовими інститутами, суб’єктами господарювання та індивідуумами неминуче призведе до соціальної згуртованості в Україні [4]. Соціальна згуртованість передбачає, що всі члени суспільства можуть брати участь у його фінансово-економічній розбудові, об’єднуватися спільними фінансово-господарськими зв’язками й обов’язками на основі загальних цінностей сфери фінансів, толерантності до представників інших сфер діяльності, культур і релігій [5, с. 169].

Отже, атмосфера суспільної довіри до реформування системи управління державними фінансами визначає його соціально-економічну успішність. У свою чергу вона впливає на цілісність суспільства та його майбутній розвиток. На жаль, у випадку сучасної ситуації в Україні спостерігається незбіг соціального й інституційного рівнів вияву довіри в соціумі.

1. Україна. Звіт з технічної допомоги: реформування державної фіскальної служби. Доповідь МВФ по країні № 16/48. – Publication Services Washington. – лютий 2016. – 71 с.

2. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення. Аналітична розробка. / Ю. Дроговоз, В. Дубровський – К.: Реанімаційний пакет реформ, 2015. – 32 с.

3. Катана О. С. Інституціональні засади розвитку податкової культури в державі [Електронний ресурс] / О. С. Катана. // Ефективна економіка. – 2015. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4678>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.09.2017.

4. Колот А. М. Суспільна згуртованість суспільства як доктрина: Основні засади, причини актуалізації, складові розвитку / А. М. Колот // Економічна теорія. – 2010. – № 1. – С. 26–27.

5. Ярема О. Р. Неформальні інституційні чинники цивілізаційного розвитку України / О. Р. Ярема // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Випуск 6, частина 3. – С. 168–170.

Макар Н. М.

Науковий керівник: Павелко О. В., доцент, к. е. н.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна

СУТНІСТЬ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЇХ ПОШИРЕННЯ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

На сучасному етапі економіки все більшої популярності набувають криптовалюти - вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні і застосуванні різних криптографічних методів захисту. Криптовалюта емітується безпосередньо в мережі і ніяк не пов'язана з будь-якою валютою або з державною валютною системою [1]. Це суттєва відмінність від звичайних грошей, які перш, ніж з'явитися на рахунок в електронному вигляді, повинні бути спочатку внесені на рахунок у грошовому еквіваленті. З метою більш чіткого розуміння особливостей криптовалют, в табл. 1 наведено їх і переваги та недоліки.

Таблиця 1 – Переваги та недоліки криптовалют

Переваги	Недоліки
<p>1. Повна анонімність. Ці цифрові гроші можна безпечно і миттєво передати від платника до одержувача в будь-яку точку світу. Усі транзакції публічні, а персоніфікація адрес відсутня.</p> <p>2. Відсутність комісії. Залежно від типу платежу і банку-емітента комісія при переказі з карткового рахунку може становити від 1 до 3%. В системі «Bitcoin» обов'язкова комісія відсутня.</p> <p>3. Міжнародний обіг. Оскільки за емісію криптовалюти не несе відповідальності конкретний центробанк якої-небудь країни, «монети» приймаються на міжнародному рівні.</p> <p>4. Децентралізована система. Відсутність залежності від уряду конкретної країни дозволяє зменшити ризик закриття рахунку у зв'язку з політичними чи іншими мотивами.</p>	<p>1. Цінова нестабільність.</p> <p>2. Втручання хакерів. Як і для будь-якого іншого цифрового продукту існує ризик щодо втручання сторонніх осіб, котрі нечесними шляхами мають на меті заволодіти чужими грошовими ресурсами.</p> <p>3. Проблематичність повернення. Повернути монети може тільки одержувач платежу, а під дією коливань курсу, такі гроші можуть повернутися в меншій кількості.</p> <p>4. Недовіра користувачів. Недостатня проінформованість створює недовіру у користувачів.</p>

За статистичними даними, станом на початок вересня 2017 року обсяг криптовалют у світі [оцінювався](#) у \$146,2 млрд. Лівова частка (47%) припадала на «Bitcoin», а 19% займав «Ethereum». Особливістю «Bitcoin» порівняно з іншими грошима є відсутність інфляції та пірінгова мережа - розподіляє функціонал та інформаційну підтримку криптовалюти між усіма її користувачами. Добувають «Bitcoin» шляхом майнінгу - процесу створення нових блоків у базі даних з використанням потужностей комп'ютера та

спеціального обладнання, що отримало назву "ферма". Під час майнінгу на фермі у блоки даних записуються проведені у системі біткоїн-транзакції. За створення блоків майнер отримує біткоїни як винагороду [2].

Якщо аналізувати міжнародний досвід використання криптовалют, то можна помітити, що уряд в кожній країні по-різному визнає цю цифрову валюту. Так, в Ізраїлі «Bitcoin» не підпадає під юридичне визначення валюти ні як фінансове забезпечення, ні як оподатковуваний актив. Кожен раз, коли продається «Bitcoin», продавець повинен сплатити податок на приріст капіталу. Народний банк Китаю вважає «Bitcoin» віртуальним товаром, а не валютою, і його продаж може обкладатися ПДВ. В Австралії «Bitcoin» розглядається як власність, а транзакції з ним - як бартер. У Канаді «Bitcoin» взагалі визначається як "нематеріальний актив", а транзакції з ним - також як бартер. В Україні «Bitcoin» зараз не має певного правового статусу [3]. Адже листі НБУ № 29-208/72889 від 08.12.2014 р. зазначено, що емісія грошової валюти «Bitcoin» не має ніякого забезпечення і юридично зобов'язаних за нею осіб, не контролюється державними органами будь-якої країни. НБУ також підкреслює, що уповноважені банки не мають правових підстав для зарахування іноземної валюти, отриманої від продажу біткоїнів за кордон і застерігає фізичних і юридичних осіб від використання цієї валюти. Національний банк керується й тим, що Європейське банківське управління закликала банки ЄС утриматися від операцій з криптовалютами, в тому числі й біткоїнами, допоки не буде створена система правил, яка зможе запобігти потенційним зловживанням [4].

Незважаючи на все це, Україна входить у топ-5 країн світу за кількістю користувачів різними біткоїн-гаманцями. Причиною цього є факт значної популярності біткоїнів серед українських ІТ-фахівців, які активно інвестують у дану валюту.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна стверджувати, що криптовалюти тільки еволюціонують і зумовлюють істотні зміни в платіжних системах. Можна з впевненістю сказати, що віртуальні інноваційні валюти – це валюти майбутнього, тому що володіють великим потенціалом розвитку, що викликано такими факторами: зростанням доступу і використанням Інтернету, кількості користувачів віртуального співтовариства; збільшенням електронної комерції і, зокрема, цифрових товарів, що є ідеальною платформою для віртуальних валют; високим ступенем анонімності порівняно з іншими електронними платіжними інструментами; низькими операційними витратами порівняно з традиційними платіжними системами; швидкими розрахунками та зручним використанням, що дозволить знизити трансакційні витрати та створить нові можливості для бізнесу з перенесенням економічної активності в Інтернет. Криптовалюти є техніко-економічною інновацією сьогодення, поширення і становлення яких залежатиме від часу і швидкості впровадження науково-технічних досягнень у фінансовій та банківській сфері.

1. Куцевол М.А. Поняття та економічна природа крипто валюти / М.А. Куцевол, О.А. Шевченко-Наумова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/16391/1/79-85.pdf>

2. БІТКОІН, БЛОКЧЕЙН І МАЙНІНГ. КОМУ ПОТРІБНА КРИПТОВАЛЮТА І ЯК ДЕРЖАВИ ЇЇ КОНТРОЛЮЮТЬ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/bitkoyin-blokcheyn-i-mayning-komu-potribna-kriptovalyuta-i-yak-derzhavi-yiyi-kontrolyuyut-1016475.html>

3. Криптовалюти в Україні: НБУ висловив свою позицію щодо Bitcoin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biz.nv.ua/ukr/finance/kriptovaljuta-v-ukrajini-nbu-visloviv-svoju-pozitsiju-po-bitcoin-1649515.html>

4. Лист Національного банку України «Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з [...] від 08.12.2014 р. № 29-208/72889. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>

Манукян М.Х.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА И ОСНОВНЫЕ ПУТИ ИХ УВЕЛИЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА)

Республиканский бюджет действительно играет большую роль в развитии всей страны, являясь главным её финансовым механизмом, посредством которого реализуется социально-экономическая политика государства.

Центральным показателем государственного бюджета является величина его доходов. Сумма доходов определяет расходы государства на развитие экономики, темпы экономического роста и уровня благосостояния страны.

Под доходами бюджета понимаются денежные средства, поступающие в бюджет на безвозмездной и безвозвратной основе. Доходная часть республиканского бюджета Республики Беларусь состоит из налоговых, неналоговых и безвозмездных поступлений. И как в странах с развитой рыночной экономикой, формируется в основном за счет налоговых платежей (около 80%). Именно эти обязательные платежи обеспечивают государственную казну стабильными поступлениями, создают единые условия хозяйствования для разных субъектов, возможности прогнозирования развития их деятельности. Доходная часть отличается множеством налогов и характеризуется высокой долей косвенных налогов, которые в условиях кризисных явлений, инфляции дают определенную гарантию систематического пополнения государственной казны.

Налоговые платежи включают в себя республиканские налоги, сборы (пошлины), местные налоги и сборы и другие налоговые доходы, установленные Президентом Республики Беларусь и (или) законами; пени, начисленные за несвоевременную уплату налогов, сборов (пошлин); проценты за пользование отсрочкой и (или) рассрочкой уплаты налогов, сборов, таможенных платежей и пени, налоговым кредитом. Неналоговые платежи - доходы от использования имущества, находящегося в государственной собственности; штрафы; другие неналоговые доходы. Безвозмездные поступления включают необязательные текущие и капитальные платежи, которые включают в себя поступления от:

иностранных государств, международных организаций, другого бюджета в форме межбюджетных трансфертов.

Анализ доходной части республиканского бюджета Республики Беларусь за 2015 - 2017 гг. показал, что доходы с каждым годом значительно увеличиваются. Так с 2015 года по 2017 год размеры доходов выросли от 15 671 740,92 тысяч рублей [1] до 18 235 240,87 [2] тысяч рублей, т. е. увеличились на 16,35 %, однако их удельный вес в ВВП на протяжении анализируемого периода снижается на несколько десятых. Очевидно преобладание налоговых поступлений в общей величине доходов бюджета, которые составляют около 80% всех доходов. В частности наблюдается тенденция роста в общей сумме доходной части республиканского бюджета налога на добавленную стоимость, налога на прибыль, и налоговых доходов от внешнеэкономической деятельности. А такие доходы, как акцизы, наоборот имеют тенденцию к сокращению, хотя в 2017 году акцизы, по сравнению с предыдущими годами, увеличились на 9,21 % и составили 2 268 536 500 руб [2]. Важно отметить и то, что показатель налоговой нагрузки на экономику страны имеет тенденцию к уменьшению, что говорит о том, что белорусская налоговая система в настоящее время приближается к стандартам развитых стран.

В качестве основных путей укрепления доходной части республиканского бюджета Республики Беларусь в целом можно выделить следующие:

1. применение более прогрессивных методов планирования и прогнозирования, переход к многовариантному составлению проекта бюджета; повышение обоснованности макроэкономических показателей как основы планирования доходов бюджета;

2. проведение реструктуризации доходов бюджета с целью поиска оптимального сочетания прямых и косвенных налогов, доходов бюджета и целевых фондов; усиление роли рыночных источников в формировании доходов бюджета (поступлений средств от приватизации государственной собственности, продажи принадлежащих государству акций и др.);

3. совершенствование налогового планирования, использование методов оптимизации налоговой нагрузки; укрепление и развитие законодательных основ налогообложения, сокращение многочисленных инструкций, указов и декретов, регулирующих систему налогообложения.

1. О республиканском бюджете на 2015 год: Закон Респ. Беларусь, 30 дек. 2014 г., № 225-З. – Минск: Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь.,2017.

2. О республиканском бюджете на 2017 год: Закон Респ. Беларусь, 30 дек. 2016 г., № 431-З. – Минск: Нац. правовой Интернет-портал Респ. Беларусь.,2017.

Мещанчук М.М., Жук Н.Л.

Научный руководитель: Матяс, А.А., к.э.н., доцент

Полесский государственный университет, г. Пинск, Беларусь

СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В БАНКАХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Большинство банков Республики Беларусь предлагает различные виды банковского продукта, ориентированного на кредитополучателя – физическое лицо. Услуги, которые связаны с кредитованием физических лиц, являются наиболее востребованными банковскими услугами. Основной частью банков кредитование физических лиц определено в качестве приоритетного направления в области активных операций. Увеличение денежных доходов приводит к качественным изменениям структуры потребления домашних хозяйств: увеличивается доля расходов на потребление товаров длительного пользования, недвижимости, обучение, туризм и другие дорогостоящие товары и услуги, что в свою очередь повышает спрос населения на кредитные банковские продукты и услуги.

В связи с этим возникает жёсткая конкуренция между банками, борьба за клиента. Банки направляют свои услуги на то, чтобы получение кредита физическим лицом сопровождалось минимумом временных затрат и не вызывало никаких неудобств, кроме того банком устанавливаются жёсткие временные рамки с момента заполнения анкеты до принятия решений о выдаче кредита и до получения денежных средств [3, с.190].

Необходимость потребительского кредитования объясняется тем, что для населения кредит ускоряет получение определенных благ, которые они могли бы иметь только в будущем при условии накопления необходимой суммы денежных средств. Выдача потребительского кредита населению, с одной стороны, увеличивает его текущий платежеспособный спрос, повышает жизненный уровень, с другой стороны, ускоряет реализацию товарных запасов, услуг, способствует созданию основных фондов. Банк, выдавая потребительский кредит, способствует, в первую очередь, решению социальных проблем населения, связанных с необходимостью улучшения условий жизни, оплаты медицинских и образовательных услуг. К тому же кредит, стимулируя спрос населения на товары, содействует увеличению их производства и реализации, повышая тем самым экономический потенциал страны. Именно поэтому проблема потребительского кредитования и является столь важной в условиях экономического развития Республики Беларусь.

В Республике Беларусь кредитование является одной из самых востребованных населением банковских услуг.

Всего за 2016 год кредиты, выданные физическим лицам, составили 35 803,3 млн. руб.[1].

В связи с повышением уровня номинальной заработной платы в рассматриваемый период и стимулированием внутреннего потребительского

спроса существуют предпосылки к увеличению доли потребительских кредитов в банковских портфелях [2, с. 20].

Динамика задолженности по кредитам, выданным банками Республики Беларусь физическим лицам на потребительские нужды и на финансирование недвижимости, представлена на рисунке 1 [1].

Исходя из рисунка, можно заметить, ситуация с кредитами на финансирование недвижимости отличается от динамики изменения задолженности по потребительским кредитам, тем, что значительно превышает задолженность по кредитам на потребительские нужды. На протяжении 2015-2016 годов задолженность по кредитам на потребительские нужды значительно не изменялась. Однако отметим, что в четвертом квартале 2016 года наблюдается незначительное снижение задолженности по кредитам на потребительские нужды по сравнению с 2015 годом на 6,4 млн. руб., которая в 2016 году составила 1636,1 млн. руб.

За 2016 год задолженность по кредитам на финансирование недвижимости в национальной валюте составила 5344,3 млн. руб. и увеличилась на 235,8 млн. руб. по сравнению с 2015 годом.

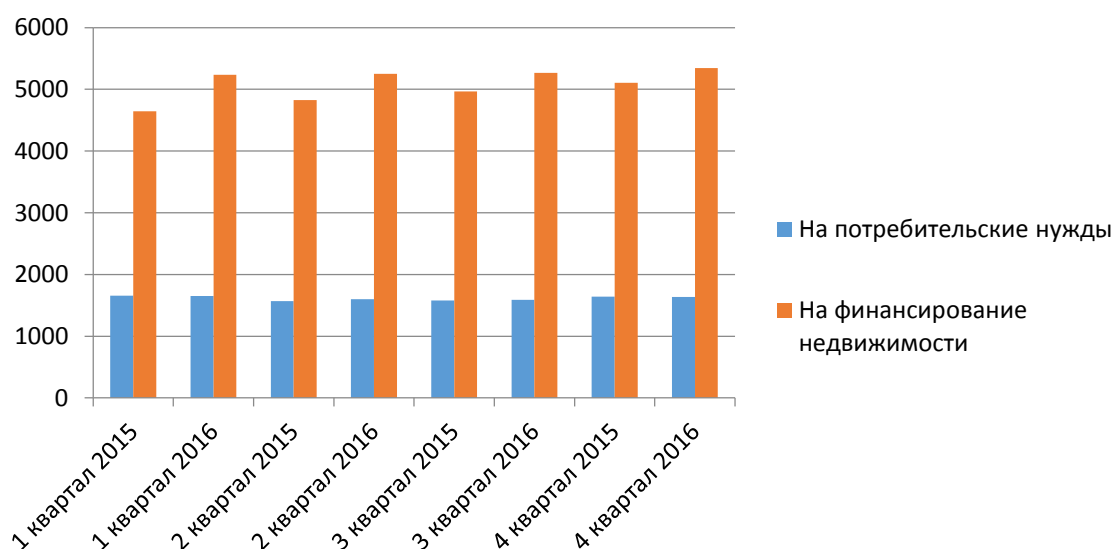

Рис. 1 Задолженность по кредитам, выданным банками Республики Беларусь физическим лицам в национальной валюте за 2015 – 2016 гг., млн. руб.

Экономическая ситуация в стране оказывает существенное влияние на возможности банков и поведение потребителей. Если доходы населения существенно сокращаются, это сказывается на уровне потребления всех категорий услуг, в том числе банковских, что обуславливает пристальное внимание Национального банка Республики Беларусь к проблемам, связанным с потребительским кредитованием.

В Беларуси фаза накопления денежных средств физическими лицами сменилась фазой роста потребления ими материальных благ, в том числе и за счёт кредитов банков.

Таким образом, на основании выше изученного, следует отметить, что банкам следует расширить потребительское кредитование путем разработки и

внедрения новых видов кредитов для населения за счет внедрения банками отдельных целевых программ, в том числе поддерживающих отечественных товаропроизводителей, упрощения процедуры кредитования с целью повышения доступности широким слоям населения. Расширение спектра услуг при кредитовании населения необходимо осуществлять банками не только за счет предложения новых видов кредитов в зависимости от целей, но и совершенствованием способов их предоставления и упрощением самой процедуры кредитования. При этом следует использовать скоринг-процессы, что позволит осуществлять экспресс-кредитование покупателей.

1. Бюллетень банковской статистики / Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.nbrb.by/publications/bulletin/Stat_Bulletin_2016_11.pdf– Дата доступа: 27.11.2017.

2. Сафаревич, Д. Новые правила игры в сфере кредитования физических лиц / Д. Сафаревич // Моя бухгалтерия. Банковская деятельность. – 2014. – №10. – с. 19–21.

3. Сплошнов, С.В. Банковский розничный бизнес: учеб. пособие / С.В. Сплошнов, Н.Л. Давыдова. – 2-е изд., перераб. – Минск: Высшая школа, 2016. – 304 с.

Мізунська І.Р.

Науковий керівник: к.е.н., Куцяк В. О.

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці,
Україна

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Основним напрямком усіх реформ, що проводяться сьогодні в Україні, стали процеси фінансової децентралізації. Міжнародний досвід показує, що інститути державного управління, що утворилися внаслідок процесів децентралізації влади, ефективніше виконують покладені на них функції та сприяють підвищенню соціального благополуччя відповідної території.

Поняття децентралізації «як одного з принципів здійснення державної влади» було закріплено при прийнятті Конституції України в статті 132 [3]. Однак, розгляд та впровадження реформи розпочалися лише у квітні 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [5] та внесенням змін до бюджетного та податкового кодексів України.

Проведення реформи децентралізації спрямоване на досягнення наступних цілей:

1. Досягнення більшої фінансової незалежності місцевих бюджетів від Державного бюджету України.

2. Отримання органами місцевого самоврядування можливості самостійного планування розвитку територій.

3. Об'єднання невеликих територіальних одиниць у більші, фінансово спроможні громади.

4. Досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на всіх бюджетних рівнях.

За даними [Міністерства фінансів України](#) [4] проаналізуємо динаміку дохідної бази місцевих бюджетів по всій території України (табл. 1).

Таблиця 1 – Дохідна база місцевих бюджетів за 2015 – 2017 роки
млрд. грн.

Вид доходу	Дані за:			Відхилення (+/-)		Відхилення (%)	
	9 міс. 2015 р.	9 міс. 2016 р.	9 міс. 2017 р.	2017 р. до 2015 р.	2017 р. до 2016 р.	2017 р. до 2015 р.	2017 р. до 2016 р.
Податок на доходи фізичних осіб	37226	55542	78971,3	41745,3	23429,3	112,1	42,2
Плата за землю	10742	17435	22323,6	11581,6	4888,6	107,8	28,0
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	515,1	1039,11	1759,1	1244	719,99	241,5	69,3
Медична субвенція	33254	32040	40800	7546	8760	22,7	27,3
Освітня субвенція	31602	32502	38700	7098	6198	22,5	19,1
Всього:	113339	138558	182554	69214,9	43995,89	61,1	31,8

Як видно з поданої вище таблиці, за 2 роки проведення реформи надходження до загального фонду місцевих бюджетів зросли на 69214,9 млрд. грн. Найбільше зросли надходження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. За підсумками вересня 2017 року порівняно з аналогічним періодом 2015 року ці надходження зросли на 1244 млрд. грн., тобто у 2,5 рази.

Збільшилися надходження по податку на доходи фізичних осіб. За 9 місяців 2017 року у порівнянні з 2015 роком збільшення податку відбулося на 41745,3 млрд. грн. (112,1 %) та на 23429,3 млрд. грн. (42,2 %), порівняно з аналогічним періодом 2016 року.

Плата за землю надійшла в обсязі 22323,6 млрд. грн., що на 4888,6 млрд. грн. (28 %) більше, ніж надійшло у 2016 році, та на 11581,6 млрд. грн. (107,8 %) більше, порівняно з 2015 роком.

За 9 місяців 2017 року місцеві бюджети отримали з державного бюджету України медичну субвенцію в обсязі 40800 млрд. грн. та освітню субвенцію в розмірі 38700 млрд. грн. на реалізацію відповідних програм.

За підсумками вересня 2017 року доходи загального фонду місцевих бюджетів 159 об'єднаних територіальних громад склали майже 182,6 млрд. грн., що на 61,1 % більше, ніж за аналогічний період 2015 року.

Отже, процес проведення фінансової децентралізації в Україні вже сьогодні дає позитивні результати. За 2 роки проведення реформи надходження до

загального фонду місцевих бюджетів зросли на 69214,9 млрд. грн. найбільше зросли надходження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, та податку на доходи фізичних осіб. Для підвищення ефективності проведення децентралізації необхідно усунути недоліки, які існують сьогодні у бюджетному устрої. Зокрема, необхідно врахувати, що деякі функції, які вважаються загальнодержавними, ефективніше здійснюватимуться на місцях. Тому, актуальним є питання про їх розмежування між центральними органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

1. Звіздай О. В. Місцеві бюджети в умовах децентралізації / О. В. Звіздай // Теорія та практика державного управління. – 2016. – № 2(53). – С. 1 – 5.
2. Остапчук В. А. Фінансова децентралізація в Україні: поточний стан та перспективи розвитку / О. В. Остапчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – С.68 – 71.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

Несторяк Ю.Ю., аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ НАРОЩЕННЯ

Збереження, відтворення та використання біорізноманіття є однією з найважливіших глобальних проблем, які постали перед людством. Більше того, саме біорізноманіття є головним середовищеутворюючим ресурсом планети, який формує природні екосистеми, створює передумови для нарощення асиміляційного потенціалу територій, збереження середовища існування для людини і біологічних ресурсів загалом [1]. Велика кількість техногенних та антропогенних впливів на біорізноманіття вимагає значних фінансових асигнувань для упередження деструктивного та природоруйнівного впливу. Тому в останній час як на рівні держави, так і на рівні регіонів і громад визріла необхідність розробки сучасного інструментарію фінансово-інвестиційного забезпечення збереження та відтворення біорізноманіття.

Утримання об'єктів природоохоронної інфраструктури та раціоналізація використання природних ресурсів потребують значних обсягів як капітальних інвестицій, так і поточних витрат на обслуговування основного капіталу природоохоронної діяльності та упорядкування території концентрації природних благ. Це напряму стосується і витрат на відтворення, збереження біорізноманіття і середовища існування. Тому при обґрунтуванні напрямів

залучення фінансових ресурсів у відтворення та збереження біорізноманіття мова має йти про формування сучасного інструментарію, який охоплюватиме інструменти фінансування як капітальних, так і поточних витрат, спрямованих на примноження флори і фауни, а також збереження середовища існування.

В цілому структура капітальних інвестицій на збереження біорізноманіття і середовища існування у 2015 р. виглядала наступним чином: на захист і відновлення чисельності видів тваринного, рослинного світу та збереження середовища її існування було витрачено 14,5% загального обсягу капітальних інвестицій; на збереження природних і ландшафтних об'єктів, створення, оголошення та збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду витрачено 77,8% всієї сукупності капітальних асигнувань; частка капітальних інвестицій на аналітичні виміри, контроль та лабораторні дослідження становила 0,3%; інші витрати, пов'язані із збереженням біорізноманіття і середовища існування склали 7,4%.

Деякою мірою відрізняється від структури капітальних інвестицій структура поточних витрат на збереження біорізноманіття і середовища існування у 2015 р. Так на захист і відновлення чисельності видів тваринного, рослинного світу та збереження середовища їх існування спрямовувалось 35,6% сукупних поточних витрат, які виділялися на збереження біорізноманіття і середовища існування. Частка на збереження природних і ландшафтних об'єктів, створення, оголошення та збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду становила 55,8%; на аналітичні виміри, контроль, лабораторні дослідження витрачалось 0,1% витрат, призначених на збереження біорізноманіття і середовища існування; інші витрати, пов'язані із збереженням біорізноманіття і середовища існування склали 8,4%.

За період 2007-2016 рр. в динаміці видатків Зведеного бюджету України на збереження природно-заповідного фонду висхідний тренд спостерігався з 2007 по 2011 р. Якщо у 2007 р. з бюджетів всіх рівнів на збереження природно-заповідного фонду виділялося 98,7 млн. грн., у 2009 – 151,7 млн. грн., то у 2011 – 245,4 млн. грн. Починаючи з 2012 р. і завершуючи 2014 р. мало місце обвальне падіння бюджетних видатків на збереження природно-заповідного фонду, що пов'язано із зміною пріоритетів у фінансуванні заходів з охорони навколишнього природного середовища.

У 2014 р. порівняно з 2011 р. обсяги фінансування з бюджетів всіх рівнів проектів збереження природно-заповідного фонду зменшилися у 3,4 разу. У 2015 та 2016 рр. спостерігалось поступальне збільшення величини видатків Зведеного бюджету України на збереження природно-заповідного фонду. Зокрема у 2016 р. порівняно з 2014 р. видатки збільшилися у 3,6 разу. Незважаючи на збільшення номінальної величини видатків Зведеного бюджету України на збереження природно-заповідного фонду у 2016 р. порівняно з періодом 2012-2015 рр., у динаміці видатків в порівняних цінах 2006 р. (розмір видатків у порівняних цінах 2006 року визначався шляхом ділення номінальної величини видатків на індекс цін виробників промислової продукції) не спостерігається висхідного тренду, що свідчить про відсутність проявів реального збільшення асигнувань держави та

регіонів на реалізацію проектів по збереженню і відтворенню біорізноманіття природно-заповідних територій.

В цілому у 2016 р. порівняно з 2007 р. видатки Зведеного бюджету України на збереження природно-заповідного фонду у порівняних цінах 2006 р. зменшилися на 31,9 млн. грн., порівняно з 2011 р. – на 56,3 млн. грн. Про послаблення уваги держави та регіонів до пріоритетів збереження та відтворення біорізноманіття на природно-заповідних територіях свідчить також питома вага даного виду видатків в загальних видатках Зведеного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища. Якщо у 2007 р. вона становила 4,4%, у 2010 – 7,6%, то у 2016 – 4,1%.

Не спостерігається за період 2007-2016 рр. чіткого висхідного тренду в динаміці видатків місцевих бюджетів на збереження природно-заповідного фонду. Висхідні тенденції мали місце у 2007-2009 рр., 2010-2012 рр. та у 2015 порівняно з 2014 р. В цілому у 2016 р. порівняно з 2007 р. величина видатків місцевих бюджетів на збереження природно-заповідного фонду збільшилася у 4,8 разу, порівняно з 2012 р. – у 1,5 разу. За аналізований період найбільша величина видатків місцевих бюджетів на збереження і примноження біорізноманіття на природно-заповідних територіях мала місце у 2015 р.

Якщо прослідкувати динаміку видатків місцевих бюджетів на збереження природно-заповідного фонду в цінах 2006 р., то висхідної тенденції не спостерігається. Зокрема у 2016 р. видатки місцевих бюджетів на збереження природно-заповідного фонду порівняно з 2012 р. зменшилися на 4,6 млн. грн. Динаміка видатків місцевих бюджетів на збереження природно-заповідного фонду як у номінальному вираженні, так і в порівняних цінах 2006 р. свідчить про те, що фінансова децентралізація поки не вплинула на якісне покращення фінансування пріоритетів збереження та відновлення біорізноманіття у природно-заповідному фонді. Це підтверджує також і динаміка питомої ваги цих видатків в загальних видатках місцевих бюджетів на охорону навколишнього природного середовища. Якщо у 2009 р. вона становила 4,4%, у 2015 – 4,0%, то у 2016 – 3,3%.

В теперішніх умовах тотального бюджетного дефіциту перспективи збільшення видатків Зведеного бюджету України, в тому числі місцевих бюджетів, на відтворення біорізноманіття та середовища існування є дуже примарними. Тому вихід в цій ситуації – диверсифікація джерел фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат. За нинішнього інституціонального середовища найбільш реалістичним є залучення додаткових фінансових ресурсів у відтворення біорізноманіття через реалізацію проектів в рамках міжнародних природоохоронних конвенцій та в контексті реалізації 17 Цілей сталого розвитку, затверджених ООН [2].

З огляду на значні обсяги асигнувань Європейським Союзом проектів збереження природної спадщини пріоритетним напрямом диверсифікації джерел фінансування відтворення біорізноманіття має стати залучення грантових коштів, зокрема через реалізацію проектів в рамках програм Східного партнерства. Важливого значення набуває також впровадження перевірених європейською практикою систем господарювання на природно-заповідних

територіях, що дозволить підвищувати рівень капіталізації природоохоронної діяльності та генерованих природними комплексами екосистемних послуг і нарощувати інвестиційний потенціал відтворення та збереження біорізноманіття.

1. Несторяк Ю. Ю. Особливості формування теоретико-методологічних засад економічної оцінки біорізноманіття. Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менеджмент». 2012. Вип. (3)51. С. 162–167.

2. Якимчук А.Ю. Зарубіжний досвід здійснення державної екологічної політики: управління збереженням біорізноманіття. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2013. № 4 (44). С. 76–79.

Окуневич І. Л., ст. викладач кафедри фінансів і маркетингу,
Кулик Н. С., студентка 3 курсу економічного факультету,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро,
Україна

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВИКОРИСТАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШЕЙ В УКРАЇНІ

Проблема інфляції займає важливе місце в економіці всіх країн світу, не виключенням є й Україна. Вплив цього макроекономічного показника викликає в державі низку суперечностей, проте є один із головних показників, який показує розбалансованість товарної та грошової сфер життя.

Швидкість обігу грошей оберненопропорційна кількості грошей в обігу, тому прискорення їх оборотності означає зростання грошової маси. Грошова маса є важливим кількісним показником грошей і складається з двох основних складових - активних грошей, застосовуваних у готівковому та безготівковому обороті і пасивних (накопичення і заощадження, резерви, залишки на рахунках)[1, с. 40]. Збільшена грошова маса при незмінному обсязі товарів і послуг на ринку призводить до знецінення грошей, тобто в кінцевому підсумку є одним з факторів інфляційного процесу. Інфляція – це певний процес, який прямо впливає на гроші, а особливо на їх кількість в обігу, в залежності від форми прояву та виду інфляції[1, с.70], іншими словами це процес втрати купівельної спроможності грошей внаслідок переповнення сфери обігу грошовими знаками понад дійсну потребу економіки, що призводить до їх знецінення.

Сьогодні на рівень інфляції в Україні впливає багато факторів, одним із них можна вважати зростання кількості готівкових грошей в обороті і зниження безготівкових.

Безготівкові гроші (наявні) - це засоби на рахунках у банках, різноманітні депозити (вклади) у банках, депозитні сертифікати, державні цінні папери, а також грошові кошти, вкладені в акції інвестиційних фондів.[1, с. 45]

Аби розглянути більш детально вплив готівки на інфляцію, будемо користуватися структурними елементами грошової маси - грошовими агрегатами M_0 та M_1 .

Грошовий агрегат M_0 , являє собою готівку чи гроші поза банками, має найбільшу ліквідність.

Грошовий агрегат M_1 , використовуються переважно у функції засобу обігу.

Тож, для розрахунку кількості безготівкових грошей в обігу, будемо використовувати наступний показник:

$$\Delta M = M_1 - M_0,$$

де M_0 = готівкові гроші в обороті;

M_1 = M_0 + поточний (рахунковий) рахунок + депозити до запитання.

Таким чином, динаміка грошових агрегатів та рівня інфляції в Україні за період 2007-2017рр. наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка грошових агрегатів та рівня інфляції в Україні з 2007-2017рр.

Рік	M_0 , млрд.грн.	M_1 , млрд.грн.	ΔM , млрд.грн.	Рівень інфляції, %
1	2	3	4	5
2007	83961,9	140693,0	56731,1	116,6
2008	124742,0	201120,0	76378,0	122,3
2009	153153,0	226915,0	73762,0	112,3
2010	162129,0	249208,0	87079,0	109,1
2011	187702,0	309582,0	121880,0	104,6
2012	200356,0	319044,0	118688,0	99,8
2013	219908,0	359535,0	139627,0	100,5
2014	290002,0	432664,0	142662,0	124,9
2015	285980,0	446447,0	160467,0	143,3
2016	287103,0	485277,0	198174,0	112,4
2017	307780,0	543462,0	235682,0	111,5

Джерело: розраховано авторами за даними Finstat.info [2]

Як бачимо, показник ΔM має тенденцію до збільшення, але при цьому рівень інфляції зростає (особливо з 2013-2017 р.р.). Для того, щоб простежити вплив інфляції на безготівкову масу в Україні порівняємо темпи змін рівня інфляції, готівкової та безготівкової маси грошей за 2007-2017 р.р. і для наочності представимо результати на рис. 1.

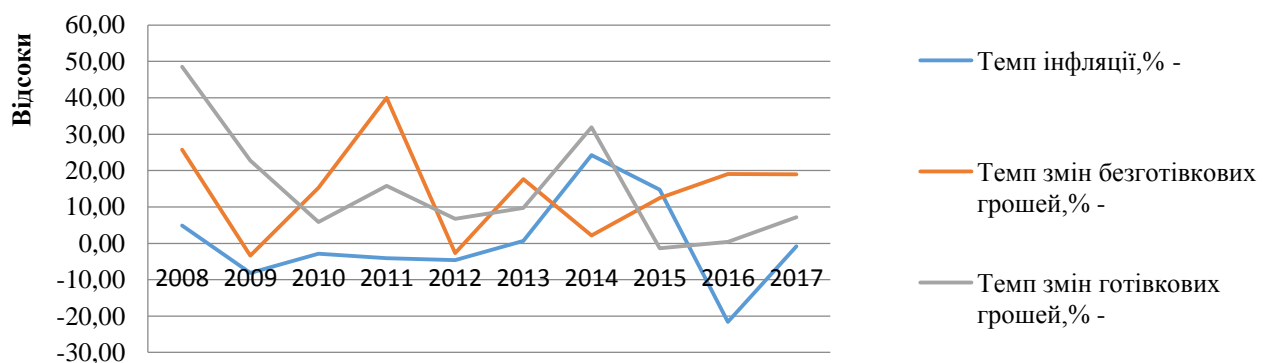

Рис.1. Показники динаміки темпу інфляції, темпу змін безготівкових та готівкових грошей у відсотках в Україні 2007-2017р.р.

Джерело: розраховано авторами за даними Finstat.info [2]

Як видно з рис. 1, при уповільненні темпів росту готівки спостерігається уповільнення темпу росту інфляції та збільшення темпів росту безготівкових розрахунків. З чого ми можемо зробити висновок: безготівкові розрахунки прямопропорційно впливають на рівень інфляції в країні.

Досвід розвинутих країн доводить, що використання безготівкових грошей являється гарним варіантом для держави аби контролювати доходи і розходи фізичних та юридичних осіб, для людей цей варіант більш безпечний та зручніший. Тим часом це дієвий спосіб боротьби з корупцією, при прозорості структури доходів та розходів проблем взаємодії з податковою інспекцією не виникає. В даний час на долю готівкових розрахунків у світі припадає близько 85% від загальної кількості споживчих платежів (Бельгія - 93%, Франція - 92%, Канада - 90%, Швеція - 89%, США - 80%, Нідерланди - 85%, Німеччина - 76%).

Слід зазначити, що Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року передбачено поступове зниження рівня готівки в економіці (відношення M_0 до ВВП) у 2020 році до 12% (у 2014 році цей показник становив 18,1%, а за результатами 2015 року зменшився до 14,6%). [3]

Таким чином, якщо в Україні вдасться досягти рівня охоплення економіки безготівковими розрахунками, хоча б на 85-90% (середній рівень безготівкових розрахунків по розвинутих країнах), то інфляційні процеси сповільняться.

Очевидно, що основними стримуючими причинами використання безготівкових грошей в Україні є вкорінені звичка до використання готівки у поточних платежах, недовіра до банківської системи, високий рівень тінізації економіки.

З огляду на все вищесказане, ми вважаємо, що НБУ треба й далі дотримуватись політики граничної суми розрахунків готівкою задля зниження готівкового обігу, що забезпечить стабільне надходження готівки до банківської системи та прискорить її обіг, зменшить обсяг тіньової економіки, посприє легалізації доходів населення та збільшенню фінансових потоків країни. [4]

1. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика: Навч. посібник. 3-тє вид. допов. та перероб. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 352 с.

2. Структура денежних агрегатів України, в % [Електронний ресурс] // Finstat.info. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://finstat.info/struktura-denezhnyih-agregatov-ukrainyi-v>.

3. З 4 січня 2017 року гранична сума розрахунків готівкою за участю фізичних осіб знижується до 50 тис. грн. Прес-реліз [Електронний ресурс] // Приватний підприємець. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://chp.com.ua/all-news/item/46125-znizhennya-granichnoji-sumi-rozrakhunkiv-gotivkoyu-za-uchastyu-fizichnikh-osib-do-50-tis-grn-spriyatime-podalshomu-rozvitku-bezgotivkovikh-rozrakhunkiv>.

4. Постанова Правління Національного банку України від 25.11.2016 № 407 «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 06 червня 2013 року № 210 «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=41706730>.

Олієвська М.Г., к.е.н., доцент, докторант НДФІ

ДННУ «Академія фінансового управління»

Кумков Д.Л., начальник відділу нормативного забезпечення вищої освіти
Департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки України

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Людський капітал є провідним фактором сталого розвитку регіонів, тому що забезпечує ефективне використання людських ресурсів, зростання макроекономічних показників, підвищення рівня життя населення тощо. Такий капітал зароджується на рівні домогосподарств, формується та розвивається на індивідуальному, мікроекономічному та регіональному рівнях, і, як правило, використовується у виробничих процесах. Результатами відтворення людського капіталу є досягнення фінансових та соціальних вигод усіма економічними суб'єктами. Потенційними ризиками недовикористання людського капіталу є формування моделі економіки без наукоємних виробництв, сучасних інформаційних та управлінських технологій, що суперечить ознакам інноваційної економіки і Глобальним Цілям Сталого Розвитку 2015-2030.

Однією з ключових проблем відтворення людського капіталу є його фінансування співвимірне вимогам часу за рахунок бюджетних ресурсів та не бюджетних ресурсів. При цьому державні видатки є інструментом досягнення справедливості в процесі надання освітніх та медичних послуг з метою забезпечення граничного рівня добробуту кожного громадянина, а видатки місцевих бюджетів на відтворення людського капіталу є важелем регулювання і стимулювання розвитку таких сфер як освіта, наука, охорона здоров'я та соціальний захист.

Структури видатків на відтворення людського капіталу за видами бюджетів свідчить про вагомий роль місцевих бюджетів у фінансуванні освіти (68,4% у 2011 році; 70,2% у 2012 році; 70,7% у 2013 році; 71,4% у 2014 році; 73,6% у 2015 році; 73,1% у 2016 році), охорони здоров'я (79,1% у 2011 році; 80,6% у 2012 році; 79,1% у 2013 році; 81,5% у 2014 році; 83,9% у 2015 році; 83,5% у 2016 році), соціального захисту (39,7% у 2011 році; 40,0% у 2012 році; 39,0% у 2013 році; 41,6% у 2014 році; 41,2% у 2015 році; 41,2% у 2016 році) [].

Зростання ролі місцевих бюджетів у забезпеченні сталого розвитку регіонів вимагає зміцнення місцевих бюджетів та підвищення рівня фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування. І цілком слушними є тези, що високий ступінь централізації бюджетної системи послаблює інтерес місцевих органів влади до забезпечення зростання дохідної частини місцевих бюджетів та не містить стимулів до пошуку додаткових джерел її наповнення [4]; фінансова децентралізація – це не лише наповнення бюджету, але й прозорість фінансових потоків та зацікавленість органів місцевої влади в нарощенні та зміцненні податкового та бюджетного потенціалів регіону, розширення можливостей в здійсненні зовнішніх запозичень, що сприятиме формуванню сприятливого інвестиційного середовища, соціальної інфраструктури [3].

В Україні ще у 2015 році було змінено механізми фінансування відтворення людського капіталу; бюджетним законодавством було визначено, що видатки на утримання медичних установ, загальноосвітніх закладів та закладів, які забезпечують підготовку робітничих кадрів, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету [1].

Зміна системи фінансування лікарень та шкіл викликана необхідністю забезпечення рівного фінансування всіх медичних та навчальних закладів незалежно від регіону. Медична та освітня субвенції є елементами нової моделі фінансування і міжбюджетних відносин та спрямовується до місцевих бюджетів із метою фінансування освітніх та медичних закладів, зокрема, на оплату праці, харчування, фінансування потреб та оперативне управління тощо. Завдяки новаціям, навчальні та медичні заклади, споживачі послуг незалежно від регіону будуть у рівних умовах. Кошти можуть спрямовуватись лише на оплату поточних видатків установ. Лише у разі забезпечення у повному обсязі потреби у поточних видатках на бюджетний період за рахунок зазначених субвенцій, а також відсутності простроченої бюджетної заборгованості за захищеними видатками, кошти можуть використовуватись на капітальні видатки. Законодавством не допускається спрямування субвенції на: закупівлю товарів, робіт і послуг, які безпосередньо не пов'язані з оплатою поточних видатків та заходів; здійснення заходів, видатки на які передбачені за іншими бюджетними програмами; здійснення заходів, метою яких є отримання прибутку; оплату посередницьких послуг [1, 2]. Так, обсяги бюджетних дотацій та субвенцій у 2015-2017 рр. характеризуються поступовим зростанням, окрім медичної субвенції, котра у 2016 році на відміну від 2015 року скоротилася 46,1 млрд грн до 44,4 млрд грн. Місцеві органи влади зможуть компенсувати таке

Негативні наслідки скорочення такого джерела фінансування мінімізуються за рахунок перенаправлення на делеговані повноваження власних доходів, або за рахунок використання інших інструментів – гнучка економія, підвищення ефективності видатків, наприклад, скорочення нормативу ліжок на 25% (з 80 до 60 ліжко-місць на 10 тис осіб, а очікувана економія – 4,5-4,9 млрд грн [2]. У сфері освіти відбувається закриття шкіл, де чисельність учнів не перевищує 25 та ремонт «опірних шкіл», які будуть навчати дітей з малочисельних учбових закладів; місцеві бюджети вивільняються від обов'язку притримуватися співвідношення адміністративного та технічного персоналу в навчальних закладах (економія 0,5 млрд грн);

Незважаючи на те, що зміни в основному пов'язані із зміною в розподілі видаткових зобов'язань між рівнями бюджетної системи, є декілька правильних кроків на шляху децентралізації фінансових ресурсів. По-перше, за рахунок освітньої субвенції кардинально змінено джерела фінансування загальноосвітніх навчальних закладів, що відповідає прогресивному досвіду зарубіжних країн. Так, у сусідній Польщі загальна середня освіта фінансується з бюджету громади, близько 80% доходів такого бюджету – це кошти, що передаються у формі освітньої субвенції з центрального бюджету, а обсяг коштів залежить від 30 критеріїв (тип школи, кваліфікація вчителів, кількість учнів, котрі навчаються тощо). По-друге, кошти зосереджуються на рівні профільного Міністерства і це

підвищує оперативність, гнучкість та ефективність їх використання. Але децентралізована система з посиленою автономією навчальних закладів (Нідерланди, Фінляндія, Данія) не звільняє органи місцевого самоврядування від відповідальності за реалізацію освітньої політики. По-третє, відбулося збільшення частки цільових трансфертів у загальній структурі міжбюджетних трансфертів.

На часі розробка та впровадження додаткових механізмів фінансування людського капіталу, таких як ідентифікація та використання усіх факторів та резервів збільшення фінансування розвитку людського капіталу на рівні регіонів (розвиток соціально-економічної інфраструктури територій; використання публічно-приватного партнерства для розвитку людського капіталу; покращення інвестиційного клімату; забезпечення інтеграції освіти, науки і виробництва; розвиток соціально-культурної сфери); активізація використання джерел приватного сектору у контексті сталого розвитку.

Підсумовуючи зазначимо, що покращення фінансування відтворення людського капіталу є вкрай необхідним для підвищення якості освіти, зміцнення здоров'я, забезпечення гідної праці та економічного зростання, зменшення нерівності та подолання бідності з метою стабільного підвищення якості життя для майбутніх поколінь.

1. Бюджетний кодекс України : редакція від 1.11.2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу – www.zakon2.rada.gov.ua
1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.minfin.gov.ua/>
2. Подерня-Масюк Ю.А. Теоретичні аспекти фінансової децентралізації / Ю. А. Подерня-Масюк // Економічний форум. – 2017. - №2. – С. 326-329.
3. Рожко О. Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку : монографія / О.Д. Рожко. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. – 360 с.

Паламарчук І. А.

Науковий керівник: Даценко Г. В., к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Вінниця, Україна

КОНТРОЛЬ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Основою функціонування будь-якої держави є бюджет, який становить невід'ємну частину ринкових відносин країни. Державний бюджет фактично забезпечує існування держави, розвиток її економіки та культури, соціальний захист населення тощо. У зв'язку з цим виникає необхідність дієвого й ефективного контролю за коштами державного бюджету. Водночас однією з основних статей витрачання коштів державного бюджету є витрати на утримання бюджетних установ. Отже, в умовах сьогодення контроль у бюджетних установах набуває великого значення.

Низка наукових досліджень стосуються проблеми контролю у бюджетних установах. Дану проблематику розкривали праці таких науковців як: М. Ф. Базася, Ф. Ф. Бутинця, І. Б. Стефінюка, О. А. Шевчука, Є. В. Калюги, В. Т. Александрова, Н. І. Рубана, П. К. Германчука та інших.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей здійснення державного контролю у бюджетних установах.

Контроль у бюджетних установах – це сукупність заходів, які проводять уповноважені органи з метою перевірки законності, доцільності та ефективності використання бюджетних коштів установою. Згідно зі ст. 26 Бюджетного кодексу зовнішній контроль фінансової та господарської діяльності бюджетних установ здійснюється Рахунковою палатою – стосовно контролю за використанням коштів Державного бюджету України, Державною аудиторською службою України (ДАСУ) – відповідно до її повноважень, визначених законом [1].

Завданнями контролю в бюджетних установах є перевірка:

- дотримання правил ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- дотримання соціальних гарантій працівників;
- дотримання платіжної дисципліни; недопущення фіктивних фінансових операцій;
- недопущення нецільового і неефективного використання бюджетних коштів та майна державної і комунальної власності;
- дотримання порядку та процедур державних і комунальних закупівель;
- недопущення нецільового використання фінансових ресурсів, кредитів і позик, отриманих під гарантії уряду.

Державний фінансовий контроль реалізується ДАСУ через проведення державного фінансового аудиту та інспектування. Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю й полягає в перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного й ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку й достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті. Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає в документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті. Результати ревізії оголошуються й обговорюються в колективі суб'єкта господарювання, після чого обов'язково вживаються відповідні заходи (приймаються рішення, що дає змогу повсюдно забезпечити дієвість ревізії) [3, с. 16].

Проведення ревізії у бюджетній установі включає такі основні етапи, як організаційний, дослідницький та узагальнюючий. Організаційний етап передбачає планування ревізії до виїзду на об'єкт контролю (заповнення ревізором робочого зошита на підставі вивчення матеріалів діяльності об'єкта ревізії; складання програми та робочого плану ревізії; видача ревізору направлення на проведення ревізії та виїзд на ревізію). Далі відбувається

планування ревізії на об'єкті контролю (представлення керівництву установи, що ревізується примірників направлення на проведення ревізії та програми ревізії, заповнення журналу реєстрації перевірок (у разі його наявності); вирішення організаційних питань; встановлення ділових контактів з персоналом [2, с. 205].

Дослідний етап передбачає безпосередньо проведення ревізії. Зазвичай перевіряються такі аспекти діяльності установи, як інвентаризація каси, ревізія правильності складання кошторису, ревізія касових операцій, безготівкових розрахунків та підзвітних сум, ревізія праці та її оплати, Ревізія розрахункових операцій, ревізія основних засобів та інших необоротних активів, перевірка фінансової звітності. Узагальнюючий етап полягає в систематизації виявлених недоліків та порушень у діяльності підконтрольного об'єкта. При цьому виявлені недоліки групують, оформляють результати проміжного контролю, складають аналітичні таблиці, узагальнюють результати в акті ревізії з невід'ємною його частиною – висновками. На даному етапі здійснюється й реалізація результатів контролю. Ревізійна бригада разом з керівництвом підприємства, де було проведено ревізію, обговорює результати контролю. Це дає змогу об'єктивно визначити причини недоліків у діяльності установи та розробити проект профілактичних заходів щодо запобігання порушень і недоліків у подальшій роботі бюджетної установи.[4, с. 105].

Отже, контроль є основним незалежним джерелом інформації для виявлення причин порушень, що виникають у процесі управління державними фінансами та державною власністю, а також дійовим засобом впливу для прийняття рішень щодо запобігання тих чи інших порушень. Ефективний контроль за діяльністю бюджетних установ – це, передусім, найважливіший фактор зміцнення довіри суспільства до державної влади, засіб їх консолідації з метою забезпечення добробуту громадян і стабільності державного ладу.

1.Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 50-51. – с. 572. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

2.Контроль у бюджетних установах: підруч. / Л. В Дікань. – Х.: ВД «ІНЖЕК».– 2015. – 408 с.

3.Стефанюк І. Б. Фінансовий контроль бюджетної установи // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – №11, с. 15 – 17.

4.Шевчук О. А. Державний фінансовий контроль бюджетних установ: навч. посіб. / . – К.: КНТЕУ, 2014. – 216 с.

Петруха Н.М., завідувач відділу аспірантури і докторантури Науково-дослідного фінансового інституту

Палійчук Т.В., аспірант Науково-дослідного фінансового інституту ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ, Україна

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Одним із важливих завдань аграрної політики, спрямованої на підвищення життєвого рівня населення, є досягнення достатніх обсягів фінансової підтримки програм, орієнтованих на сільський розвиток, підвищення рівня фінансового забезпечення шляхом впровадження фіскальної децентралізації. Все тому, що фінансове забезпечення розвитку сільських територій є одним з індикаторів якості життя на селі – обсяг необхідних ресурсів, джерела їх формування та розподілу, повноваження місцевих бюджетів визначають рівень життя сільських жителів.

Питання впливу реалізації фіскальної децентралізації на розвиток фінансового забезпечення сільських територій є предметом сучасних наукових досліджень, до якого зверталися вітчизняні вчені, зокрема, В. В. Бойко, О. Д. Василик, І. М. Вахович, І. І. Долженко, О. П. Кириленко, Л. О. Лазутіна, Н. Ю. Мущинська, В. М. Опарін, О. В. Проніна, М. І. Стегней, Л. Д. Тулуш, С.І. Чернов, І. А. Чухно, О. В. Яценко та інші.

Як свідчать дослідження [1, с.40] в Україні рівень бюджетної забезпеченості на виконання власних повноважень на 1 жителя є найнижчим серед європейських країн і досягає 28 євро тоді як, наприклад, у Польщі – 305 Євро, у Словаччині, Угорщині та Латвії – в межах 200 євро. Тому закономірно, що проблема фінансового забезпечення розвитку сільських територій України стає пріоритетною в державній політиці та потребує пошуку нових ефективних форм і методів.

Зважаючи на сучасні проблеми в розвитку сільських територій, попередню практику державного управління ними та її низьку ефективність, [2, с.3] визначає, що запорукою успішної життєдіяльності і розвитку сільських територій у перспективі є зміщення акцентів в управлінні цими процесами з загальнодержавних програм і заходів до значного зростання ролі і можливостей територіальних громад самостійно вирішувати питання розвитку власних територій.

В результаті впровадження фіскальної децентралізації оновлено порядок формування дохідної бази сільських бюджетів [3, с.4–6]. Проте, фіскальна децентралізація в 2015 року не зменшила дефіцитності сільських бюджетів. У зв'язку із цим, важливого значення набуває досягнення збалансованих міжбюджетних відносин, поєднання виділених коштів із державного бюджету та коштів з місцевих бюджетів.

Дослідники відзначають, що сільським територіям притаманні власні системні проблеми, що гальмують соціально-економічний розвиток території, зокрема такі [4, с.85]:

– економічні проблеми (переважно монофункціональність аграрного сектора, застарілі методи господарювання на селі, нарощування структурних диспропорцій сільськогосподарського виробництва, низький рівень матеріально-технічної бази);

– соціальні проблеми (погіршення демографічної ситуації в сільській місцевості та відмирання сіл, низький рівень якості життя сільського населення, високий рівень безробіття, значна трудова міграція сільського населення, занепад соціальної інфраструктури);

– екологічні проблеми (погіршення екологічної ситуації, деградація ґрунтів, поширення ерозійних процесів).

Успішна реалізація завдань Концепції розвитку сільських територій [5] може бути досягнута у разі націленості на формування фінансової стабільності розвитку соціальної сфери села, поліпшення якості життя та економічного благополуччя сільського населення.

Зважаючи на вищезазначені чинники, що пригнічують розвиток сільських територій та поліпшення добробуту їх жителів, пріоритетними напрямками поліпшення фінансового забезпечення розвитку сільських територій є:

– зменшення залежності бюджетів сільських і селищних рад від міжбюджетних трансфертів, шляхом диверсифікації джерел фінансових надходжень до бюджетів сільських територіальних громад на засадах розширення їх податкової бази;

– посилення процесів фіскальної децентралізації з узгодженням із видатковими повноваженнями та соціально-економічними нормативами;

– підвищення ставки екологічного податку за викиди забруднюючих речовин в екосистеми сільських територій;

– посилення значення податків на майно та землю у процесах формування бюджетів сільських територіальних громад, які, як свідчить міжнародний досвід, є бюджетоутворюючими податками на субнаціональному рівні;

– стимулювання власників господарюючих суб'єктів на сільських територіях до юридичної реєстрації за місцем ведення господарської діяльності.

Таким чином, удосконалення бюджетно-фінансового забезпечення розвитку сільських територій є ефективним, однак недостатньо задіяним інструментом підвищення рівня добробуту жителів сільських територій.

Надалі, основними напрямками поліпшення фінансового забезпечення розвитку сільських територій мають стати: вдосконалення справляння податку на майно (розмір надходжень від його справляння буде стабільним); надання повноважень місцевим органам влади на вихід на національний фінансовий ринок для залучення додаткових фінансових ресурсів (інвестицій); для розвитку територій всі податки повинні платитися за місцем реальної господарської діяльності; розробка програм розвитку територій сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості; залучення громадськості до складання видаткової частини бюджету.

Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації також залежать від якості проведення інших секторальних реформ децентралізації

Фінансування питань розвитку сільських територій із державного бюджету має стати не головним, але рівнозначним джерелом забезпечення фінансово-економічної основи для вирішення цих питань. Формування ж коштів державного бюджету для направлення їх на фінансування даних напрямів державної політики має здійснюватись за рахунок перерозподілу податкових надходжень, в тому числі частини сум податків, що сплачуються підприємствами, які діють на території сільських і селищних рад та інше.

1. Тулуш Л. Д. Дохідна база сільських бюджетів в умовах фіскальної децентралізації в Україні / Л. Д. Тулуш // Економіка АПК. – 2015. – № 3. – С. 39–50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_3_8.

2. Чухно І. А. Визначення джерел фінансово-економічного забезпечення державного управління розвитком сільських територій в сучасних умовах / І. А. Чухно. // Ефективна економіка. – 2015. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_3_43.

3. Джерела доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/7476>.

4. Проніна О. В. Стан, проблеми та перспективи розвитку сільських територій в Україні / О. В. Проніна // Держава та регіони. – 2016. – №2(54). – С.84–88.

5. Про схвалення Концепція розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету Міністрів України №995-р від 23.09.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>.

Поліщук Н.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів
Вінницький фінансово-економічний університет, м. Вінниця, Україна

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Дослідження показали, що основними чинниками, які стримують розвиток системи іпотечного кредитування є відсутність економічної зацікавленості в реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому секторі і неможливість мобілізувати на прийнятних процентних умовах достатній обсяг довгострокових фінансових ресурсів.

Основним стимулом до розвитку системи іпотечного кредитування в сільському господарстві повинно стати створення іпотечного агентства як спеціалізованого інституту з рефінансування первинних кредиторів. Це дозволить забезпечити на постійній основі приплив довгострокового капіталу на вигідних для всіх учасників умовах і ефективно його використання на основі єдиних, надійних і безпечних стандартів видачі, супроводу і рефінансування іпотечних кредитів [3]

Діюча система кредитування сільського господарства України потребує реформування, оскільки державна підтримка стимулює диспропорції в розвитку сільських територій. Поряд з цим, необхідно здійснювати заходи щодо підтримки доходів товаровиробників і їх фінансового оздоровлення.

Однією з причин, яка обмежує розвиток іпотечного кредитування в сільському господарстві, є відсутність у потенційних позичальників належно

оформлених прав власності на земельні ділянки внаслідок необґрунтовано проведеної приватизації сільськогосподарських угідь і високу вартість землевпорядних робіт. У зв'язку з цим пропонується передбачити субсидування частини витрат на проведення межових робіт і оформлення відповідної документації. Субсидії можуть надаватися на конкурсній основі і в розмірі, що не перевищує 70% загальних витрат правовласника. При цьому на підставі моніторингу регіональних ринкових цін на проведення таких робіт необхідно встановити максимальну суму компенсації в абсолютному вираженні на одиницю земельної площі. Найважливішим при побудові системи іпотечного кредитування в Україні є розробка і реалізація основних заходів державного регулювання підвищення доступності кредитів для сільськогосподарських виробників (рис.1).

Центральна ланка сформованої системи – іпотечне агентство, основним завданням якого стане організація рефінансування витрат по формуванню іпотечних активів шляхом купівлі заставних, оформлених іншими банками, з подальшим рефінансуванням витрат за рахунок залучення коштів з фінансових ринків в результаті емісії іпотечних цінних паперів. У закінченому вигляді система іпотечного кредитування буде самодостатньою, що не вимагає додаткового бюджетного фінансування.

Узагальнення досвіду розвинених країн показало, що без активної участі держави запуск системи земельно-іпотечного кредитування практично неможливий. Банкам економічно не вигідно самостійно формувати інфраструктуру з рефінансування іпотечних кредитів при відсутності досить великих обсягів кредитування. Але без інфраструктури іпотека не запрацює. На початковому етапі її має створити і підтримувати держава. Відсутність економічної зацікавленості в реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому секторі і неможливість мобілізувати на доступних процентних умовах достатній обсяг довгострокових фінансових ресурсів істотно стримують розвиток системи іпотечного кредитування.

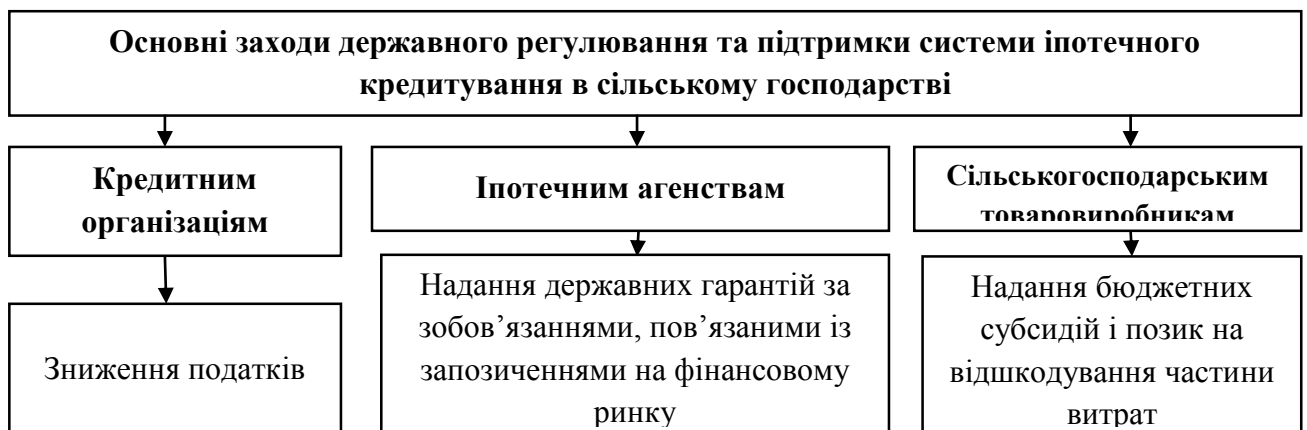

Рис.1. Основні заходи державного регулювання і підтримки системи іпотечного кредитування в сільському господарстві

Слід визнати, що в українських банків ще недостатньо практики в області застосування механізму іпотечного кредитування, процедур видачі та обслуговування іпотечних кредитів, правил та методів оцінки платоспроможності позичальників, встановлення оптимального балансу прав, що робить систему кредитування найменш ризиковою для банку, так і для позичальника. Всі ці проблеми пов'язані з тим, що іпотечний ринок в Україні тільки зароджується. Активна участь держави і поява нових учасників сприятимуть підвищенню сервісу, технологічності, а також розвитку інфраструктури іпотечного ринку. Навіть в умовах стабільно розвинутій економіки сільськогосподарським товаровиробникам важко домогтися високих результатів, не вдаючись до позикових коштів. Для економіки України іпотечний кредит служить потужним фактором економічного зростання[1].

Таким чином, можна стверджувати, що іпотечне кредитування сільського господарства в Україні має регулюватися на державному рівні. Основними заходами державного впливу є:

- забезпечення стартового капіталу кредитних установ, підтримка їх ліквідності й ресурсної бази видачею довгострокових кредитів за низькими ставками;

- гарантування виконання зобов'язань за цінними паперами емітентів;

- застосування податкових пільг кредиторам, інвесторам, компенсаційного стимулювання позичальникам за певними напрямками використання іпотечних кредитів;

- створення необхідної законодавчої бази, використання інструментів селективної політики й інших адміністративних методів на початковому етапі розвитку;

- жорстке державне регулювання діяльності кредиторів та емітентів іпотечних цінних паперів; сприяння у формуванні необхідної додаткової інфраструктури (інституцій інформаційного забезпечення, мінімізації ризиків, фінансових посередників, інвестиційних установ). У таких умовах до функцій держави належить створення якісних умов функціонування ринку землі. Повноцінний ринок землі є необхідною умовою для розвитку аграрної іпотеки.

1. Базилевич В. Д. Іпотечний ринок / В. Д. Базилевич, Н. П. Погорельцева. – К. : Знання, 2008. – 717 с. – (Київському національному університету ім.Т. Шевченка - 175 років).

2. Гордина Є. М. Забезпечення фінансової безпеки при іпотечному кредитуванні в Україні / Є. М. Гордина // Економіка АПК. – 2009. – №1. – С.79 – 85.

3. Мироненко, В. П. Забезпечення конкурентоспроможності банків і антикризова політика на ринку іпотечного кредитування / В. П. Мироненко, Г. В. Мироненко // Економіка АПК. – 2011. – №2. – С.66 – 74.

4. Терещенко Г. М. Особливості іпотечного кредитування : зарубіжний досвід і вітчизняна практика / Г. М. Терещенко, С. М. Яковенко // Фінанси України. – 2008. – №8. – С.20 – 26.

Романюк П.И., студент 3 курса, спеціальність «Финансы и кредит»
Брестский государственный технический университет, г. Брест, Беларусь

ОПТИМИЗАЦИЯ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ

Необходимость налоговой оптимизации предопределена современным законодательством, изначально предусматривающим различные налоговые режимы в зависимости от статуса налогоплательщика, направлений и результатов его финансово-хозяйственной деятельности, места регистрации и организационной структуры.

Цель работы – осуществление выбора наиболее оптимального режима налогообложения для индивидуального предпринимателя. Почему именно целью моей работы стал выбор оптимального режима налогообложения?

Проведя социальный опрос, определилось, что приблизительно 60% студентов 3-4 курса нашего ВУЗа, после окончания университета, хотели бы заниматься предпринимательской деятельностью.

Обращаясь к законодательству, под ИП понимается: физическое лицо, занимающееся какой-либо приносящей доход деятельностью и зарегистрированное в качестве индивидуального предпринимателя [1]. Таким образом, для того, чтобы использовать формы и методы налогообложения, нужно быть зарегистрированным в качестве ИП.

Если проанализировать динамику лиц, зарегистрированных в качестве ИП, то стоит отметить, что наблюдается снижение количества за последние два года, но несмотря на снижение в последние два года, все-таки имеется положительный рост за последние 5 лет.

Почему же ИП прекращают свою деятельность?

1. Дефицит финансовых средств;
2. Отсутствие навыков управления и непонимания функций руководителя;
3. Большая налоговая нагрузка;
4. Проблемы в области ценообразования.

Одной из главных причин – это большая налоговая нагрузка. Если проанализировать долю налогов, получаемых от ИП по Брестской области, то они занимают 4%, т.е. получаем, что для ИП уплачиваемые налоги серьезная нагрузка. Но и 4% в доходах Брестской области это тоже немаленькая величина.

Если же рассматривать более подробно налогообложение ИП в РБ, то можно сказать, что они имеют право работать по трем системам: Единый налог, упрощенная система налогообложения (УСН) и общая система налогообложения (подходный налог) [2]. В данном случае выбор налоговой политики предусмотрен спецификой деятельности.

Для того чтобы определиться с режимом уплаты налога, нам нужно для начала определиться с видом деятельности. Если, например, ИП будет осуществлять репетиторство, деятельность такси, техническое обслуживание автомобилей и другие виды, которые отражены в Налоговом Кодексе РБ, то он

не имеет право применять уплату подоходного налога или УСН, и обязан работать только по Единому налогу.

Если же вид деятельности не попадает для категории Единого налога, то ИП имеет право работать по УСН либо по общей системе налогообложения, но уплата подоходного налога предусматривается, если ИП осуществляет: производство подакцизных товаров; реализацию ювелирных изделий; услуги предоставления в аренду; розничную торговлю через интернет и другие виды.

Если применяешь УСН, то в данном случае, должен выполняться критерий дохода, не более чем 126700 BYN за 9 месяцев. Именно уплата УСН предполагает возможность уплаты НДС, хотя НДС можно будет платить, если ты будешь работать по общей системе налогообложения.

При этом объектом налогообложения при УСН является валовая выручка, при подоходном – доходы, а при едином – не зависит от цифрового выражения. Проценты, которые уплачиваются из выручки по УСН 3% с НДС, 5% без НДС и 16% на внереализационные доходы. Уплата подоходного налога – 16%, а если предприниматель является резидентом парка высоких технологий 9% , а при Едином – ставки устанавливаются в зависимости от места регистрации и вида деятельности. Большая трудность для ИП является уплата в ФСЗН.

Если же предприниматель осуществляет определенные виды деятельности, по которым нельзя работать по УСН и уплачивать подоходный налог, как говорилось раньше, то он уплачивает только Единый налог. И так, на примере рассмотрим такой вид деятельности, как сборка мебели. По городу Бресту установлено, что за один месяц, независимо от того, получает ли он доход или нет, ИП должен уплатить 54 BYN . За год эта сумма составляет 649 BYN, а с учетом ФСЗН (35%) – 1762 BYN.

И так, как же можно избежать такой большой нагрузки для ИП? Для того чтобы не уплачивать в ФСЗН нужно иметь либо основное место работы, либо осуществлять деятельность без регистрации ИП, чему в настоящее время позволяет законодательство.

Благодаря нашему Президенту РБ был создан Указ РБ от 19 сентября 2017г. №337 «О регулировании деятельности физических лиц», без обязательной регистрации предпринимательской деятельности могут осуществлять ряд видов деятельности: реализация хлебобулочных и кондитерских изделий; предоставление ФЛ помещений, садовых домиков; работы и услуги по дизайну интерьера и графическому дизайну; ремонт часов и обуви; ремонт и восстановление (вкл. перетяжку) мебели; сборка мебели; настройка музыкальных инструментов; распиловка и колка дров, разгрузка и погрузка грузов; производство одежды и обуви из материалов заказчика; штукатурные, малярные, стекольные работы; разработка веб-сайтов, установка компьютеров и ПО; парикмахерские и косметические Услуги, услуги по маникюру и педикюру.

И так, что нам даст, осуществление экономической деятельности без регистрации ИП? Это даст экономию именно при уплате отчислений в ФСЗН в размере 1113 BYN.

Вторая альтернатива это найти основное место работы даже на 0,25 ставки, если в нашем кругу 60% студентов хотят открыть ИП, то нужно оформиться на основное место работы у другого ИП.

Например, один ИП регистрируется у другого ИП на 0,25 ставки, в результате чего получается, что в Фонд будут платить 440 BYN при той же ставке 649 BYN по единому налогу. В результате они получают экономию в 637 BYN.

Поскольку предоставляется эта информация для студентов, то для них этот вопрос на данный момент не принципиален, буду ли они получать пенсию или не буду. Тем более предлагается, для того чтобы обеспечить себе какую-то более-менее стабильную пенсию в будущем, на эту сумму, которая экономится на отчислениях в ФСЗН, открывать депозит в валюте.

Согласно уплате подоходного налога ИП, ориентиром явилась сумма 168900 BYN, что является критерием, чтобы работать по УСН, доход уменьшается на 10% по законодательству, в результате сумма подоходного налога, которая уплачивается поквартально и за год составляет 24322 BYN.

Согласно УСН, ИП может работать без уплаты НДС и в этом случае он платит 5% от валовой выручки. Исходя из того же критериального значения, сумма налога составит 9557 BYN, а если 3% с НДС, то получается, что нам не известен НДС входящий, поэтому можно сказать, что 3% С УПЛАТОЙ НДС выгодно использовать тем предпринимателям, которые ведут деятельность с крупными предприятиями, юр лицами, работающими с закладыванием НДС в стоимость товара.

Таким образом, проведя ознакомление с методами налогообложения ИП, можно сказать, что наиболее выгодной системой, если рассматривать без уплаты ФСЗН, является УСН под 5% без НДС. Но все это зависит от специфики деятельности предпринимателя.

1. Хозяйственный процессуальный кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 15 дек. 1998г.; № 219-З: в ред. Закона Респ. Беларусь от 29.06.2006 г. // Консультант плюс: Беларусь [Электрон. ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2008.

2. Налоговый кодекс Республики Беларусь.: Принят Палатой представителей 2 июня 1999 г.: Одобр. Советом Респ. 24 июня 1999 г. : В ред. Закона Респ. Беларусь от 20.07.2006 г. // Консультант плюс: Беларусь [Электрон. ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2008.

Ромашко Т.А.

Научный руководитель Киевич А.В., к. э. н., доцент, профессор
Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ ПО КРЕДИТОВАНИЮ КОРПОРАТИВНЫХ КЛИЕНТОВ

Банки являются неотъемлемыми участниками современной экономической системы любого государства, их деятельность тесно связана с потребностями воспроизводства.

Кредит - это составная часть финансовых отношений, основанная на взаимодействии государства, банков, предприятий и физических лиц. Он необходим для полноценного функционирования экономики, эффективного размещения временно свободных денежных средств.

В настоящее время для белорусских банков актуальными являются вопросы развития кредитной деятельности, а также повышения эффективности кредитных вложений.

Рассмотрим структуру и динамику кредитов, выданных корпоративным клиентам банками Республики Беларусь за 01.01.2015-01.01.2017 года (таблица 1).

Таблица 1 – Структура и динамика кредитов, выданных корпоративным клиентам банками Республики Беларусь за 2014-2016 гг.

Показатели	01.01.2015 г.		01.01.2016 г.		01.01.2017 г.		Отклонение (±), 2016 г. от 2014 г.	Темп роста, 2016 г. к 2014 г., в %
	Сумма, млн. руб.	Уд. вес, %	Сумма, млн. руб.	Уд. вес, %	Сумма, млн. руб.	Уд. вес, %		
Кредиты всего	25105,3	100	30880,1	100	28687,9	100	3582,6	114,3
1. В нац. валюте	9211,6	36,7	9391,6	30,4	8675,7	30,2	-535,9	94,2
1.1 краткосрочные	3487,1	37,9	3401,9	36,2	3102,8	35,8	-384,3	89,0
1.2 долгосрочные	5724,5	62,1	5989,7	63,8	5572,9	64,2	-151,6	97,4
2. В ин. валюте	15893,7	63,3	21488,5	69,6	20012,2	69,8	4118,5	125,9
2.1 краткосрочные	4822,6	30,3	6567,5	30,6	5738,2	28,7	915,6	119,0
2.2 долгосрочные	11071,1	69,7	14921,0	69,4	14274,0	71,3	3202,9	128,9

Примечание – Источник: собственная разработка на основании данных [1,2,3].

Проанализировав таблицу 1 можно сделать вывод, что кредитование корпоративных клиентов в целом по стране увеличилось на 14,3%. Однозначную динамику выявить сложно, если с 2015 года по 2016 год объем выдаваемых кредитов увеличивался, то с 2016 по 2017 год наблюдается динамика сокращения. В тоже время уменьшаются объемы кредитования в национальной валюте на 535,9 млн. руб. или на 5,8%, но наблюдается обратная динамика с

кредитованием в иностранной валюте, увеличение произошло на 4118,5 млн. руб. или на 25,9% за анализируемый период. Рассмотрим более подробно данную ситуацию.

Наибольший удельный вес занимают кредиты в иностранной валюте, которые на протяжении анализируемого периода увеличиваются, прирост составил 25,9%. Следует отметить, что, как и краткосрочные объемы кредитов увеличиваются, так и долгосрочные, за 2016 год увеличение произошло на 19% и 28,9% соответственно по сравнению с 2014 годом. Однако доля долгосрочных кредитов в иностранной валюте преобладает над долей краткосрочных.

Кредитование корпоративных клиентов в национальной валюте снижается, как краткосрочное так долгосрочное. За изучаемый период кредитование, в общем, в национальной валюте сократилось на 5,8%, в том числе сократилось краткосрочное кредитование на 383,3 млн. руб. (11%), а долгосрочное – на 151,6 млн. руб. (2,6%). Снижение вызвано поведением корпоративных клиентов, которым либо нет необходимости воспользоваться кредитной операцией, либо им нужен кредит, но они не могут получить его, так как у данных клиентов имеется проблемная задолженность по ранее полученным кредитам.

Рассматривая кредитные операции необходимо также рассматривать проблемную задолженность по кредитам (таблица 2).

Таблица 2 – Структура и динамика проблемной задолженности по кредитам, выданных корпоративным клиентам за 01.01.2015 – 01.01.2017 гг.

Показатели	01.01.2015 г.		01.01.2016 г.		01.01.2017 г.		Отклонение (±), 2016 г. от 2014 г.	Темп роста, 2016 г. к 2014 г., в %
	Сумма, млн. руб.	Уд. вес, %	Сумма, млн. руб.	Уд. вес, %	Сумма, млн. руб.	Уд. вес, %		
Задолженность всего	415,7	100	808,7	100	1368,6	100	952,9	329,2
1. по кредитам в нац. валюте	112,1	27,0	245,4	30,3	423,6	31,0	311,5	377,9
1.1 краткосрочные	65,5	58,4	115,0	46,9	205,8	48,6	140,3	314,2
1.2 долгосрочные	46,6	41,6	130,4	53,1	217,7	51,4	171,1	467,2
2. по кредитам в ин. валюте	303,6	73,0	563,3	69,7	945,0	69,0	641,4	311,3
2.1 краткосрочные	154,1	50,8	152,4	27,1	210,5	22,3	56,4	136,6
2.2 долгосрочные	149,5	49,2	410,9	72,9	734,5	77,7	585,0	491,3

Примечание – Источник: собственная разработка на основании данных [1,2,3].

В таблице 2 наблюдается увеличение проблемной задолженности на 952,9 млн. руб. (229,2%) за 2016 год по сравнению с 2014 годом.

Проблемная задолженность по кредитам в национальной валюте постоянно увеличивается, при том, как по краткосрочным, так и по долгосрочным кредитам. Общее увеличение составило 277,9%, по краткосрочным кредитам проблемная

задолженність збільшилась на 214,2% или на 140,3 млн. руб. за аналізуемий період, а по довгосрочним – 367,2% или 171,1 млн. руб.

По кредитах в іноземній валюті проблемна задолженність також с кожним роком росте, и общий прирост составил 211,3%. Динаміка по просроченній задолженності в частині краткосрочним кредитах неоднозначна, если с 2014 года по 2015 год она сокращалась, то с 2015 года по 2016 год она увеличивалась, поэтому общее увеличение проблемной задолженности по краткосрочным кредитам в иностранной валюте за все время составил 56,4 млн. руб. Просроченная задолженність по довгосрочним кредитах в іноземній валюті поступенно збільшувалась и на 01.01.2017 г. она составила 734,5 млн. руб., что на 391,3% больше чем на 01.01.2015 г.

Постоянно растущая просроченная задолженність по кредитах корпоративних клієнтів обумовлено тем, что экономика страны на данном этапе развития находится в трудном положении. Не только у граждан страны сокращаются доходы, но и юридические лица несут убытки от осуществления своей деятельности, так как рынки сбыта товаров, работ и услуг переполнены, а спрос на них не высок.

Проведя анализ, можно сделать следующие выводы.

Объем кредитования по Республике Беларусь увеличился на 14,3% в 2016 году по сравнению с 2014 годом. На 01.01.2016 г. объем кредитования составил 28687,9 млн. руб. Кредитование в национальной валюте сокращается, а в иностранной валюте увеличивается.

Основная проблема по стране наблюдается с просроченной задолженностью по кредитам. С каждым годом данный показатель увеличивается почти вдвое. Просроченная задолженність збільшилась на 952,9 млн. рублей (229,2%) за 2016 год по сравнению с 2014 годом.

Самую большую долю на 01.01.2017 г. занимает долгосрочное кредитование в иностранной валюте корпоративных клиентов, доля которого составляет более 50% от общей суммы задолженности.

Относительно проблемной задолженність по кредитах в национальной валюте также происходит увеличение ее объемов. Общее увеличение на 01.01.2017 г. составило 277,9% или 311,5 млн. руб. по сравнению с 01.01.2015 г.

В целом проведенный анализ говорит об увеличении объемов кредитов.

Но также увеличивается доля проблемной задолженности по кредитам.

Поэтому предприятиям необходимо более эффективно использовать заимствованные денежные средства, чтобы не допускать просроченной задолженности, т.к. если они этого не будут делать, банки будут снижать объем выдаваемых кредитов и увеличивать требования для получения кредита.

Кредитные операции являются фундаментом современной экономики, неотъемлемым элементом экономического развития.

1. Бюллетень банковской статистики № 1 (187) / Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/publications/bulletin/Stat_Bulletin_2015_02.pdf – Дата доступа: 08.11.2017.

2. Статистический Бюллетень № 1 (199) / Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/publications/bulletin/Stat_Bulletin_2016_02.pdf – Дата доступа: 08.11.2017.
3. Статистический Бюллетень № 1 (211) / Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/publications/bulletin/Bulletin2017_2.pdf – Дата доступа: 08.11.2017.

Роспопчук Т.М., студентка факультету менеджменту та маркетингу
Національний технічний Університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського» м.
Київ, Україна

ВИДИ ГРОШОВИХ СИСТЕМ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ. СТРУКТУРА ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність обраної теми визначається наявністю різних поглядів на види, структуру і еволюцію грошових систем. Мета дослідження – проаналізувати структуру грошової системи, дослідити еволюцію та структуру грошової системи України, визначити місце держави у функціонуванні грошової системи.

Грошова система – це одна з форм організації грошового обігу в країні, яка сформована її економічним і політичним розвитком та затверджена юридичними законами. Відомо, що в державі може існувати кілька грошових систем. Перші грошові системи з'явилися приблизно в XVI-XVII ст., але деякі складові грошової системи існували ще задовго до цього. Грошова система є частиною господарського механізму, її робота регламентується законами, які встановлює безпосередньо держава. Правильно діюча грошова система сприяє обігу прибутків і витрат, який охоплює всю економіку і сприяє збільшенню зайнятості, стабілізації цін у країні. Банківське законодавство визначає правові норми, які в свою чергу формують грошову систему країни, тобто закони контролюють роботу банку. В багатьох країнах банки відіграють ключову роль в роботі грошових систем.[3]

Грошова система має самостійні підсистеми: валютна система, система безготівкового обігу та безготівкових розрахунків.

Грошова система кожної країни є унікальною, проте для кожної грошової системи можна виокремити спільні елементи, що характерні для всіх систем. Такими елементами є: масштаб цін, форми безготівкових розрахунків, грошова одиниця, порядок емісії та типи грошових знаків, курс національної валюти стосовно інших валют, характер забезпечення грошей.

Розглянемо на прикладі грошову систему сучасної України. Проблеми створення грошової системи України визначалися сукупністю економічних і політичних факторів. Багато українських вчених проводили дослідження грошово-кредитного регулювання економіки, серед них А. Дуков, Я. Гудзевич, М. Несторенко, С. Коновалова та ін. Процес створення грошової системи в Україні був поступовим. У своєму навчальному посібнику Л.В. Левченко виокремлює три етапи створення грошової системи в Україні:

I-етап (1991-1992 рр.): закладено основу для створення грошової системи в Україні (впровадження купоно-карбованців багаторазового використання з метою доповнити рублеву грошову масу, а також впровадження його в безготівкову сферу, щоб вилучити рублеву грошову масу).

II-етап (1992-1996 рр.): Національним банком України відпрацьовано конкретні складові та організацію роботи грошової системи (розроблена система регулювання та емісійний механізм пропозиції грошей, розробляється грошово-кредитна політика Національного банку України і розподіляються сфери застосування бюджетно-фіскальної і грошово-кредитної політики)

III-етап (1996-...): інструменти і механізми грошової системи, розроблені на початкових етапах, постійно допрацьовуються і вдосконалюються.

Грошова система України є самостійною, опосередковано-регульованою, ринкового типу, паперово-кредитною.[2]

На перших двох етапах створення грошової системи України Нацбанк запровадив у обіг купоно-карбованці. Головним завданням купоно-карбованця було замінити рублі в грошовому обігу, до тих пір поки в Україні не буде запроваджено власну національну валюту. На купоно-карбованець припав найважчий етап становлення української грошової системи. На час існування купоно-карбованця припала гіперінфляція, знецінення національної валюти, зменшення виробництва.

На третьому етапі в Україні було запроваджено національну валюту гривню. В обігу з'явилися купюри номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, пізніше 200 та 500, а також розмінні монети номіналами 1, 2, 5, 10, 25, 50 копійок. Перехід до нової валюти – гривні був дуже відчутний, люди, які отримували зарплати мільйонами купоно-карбованців, тепер отримували сотню-дві гривень. Хоча реформа і була проведена після завершення гіперінфляції, проте дефіцит бюджету залишався. Всі аспекти, що стосуються грошової системи України зазначені в Конституції України, розділ «Про Національний банк України». Грошова система є складовою економіки країни. Учений М. Балудянський відводив важливе місце в економіці державному банку, який є «серцевиною всезагального кредиту», тому що «по його осі обертається весь грошовий обіг в державі» [5].

Зараз ключові складові грошової системи України відповідають стандартам роботи ринкових відносин. Засобом платежу, що відповідає законам, є виключно гривня. Вона виражає масштаб цін, який виконує технічну роль у виконанні грошима функції під назвою міра вартості, вказує наявні цінові співвідношення. Випускаються монети й банкноти із зазначеною номінальною вартістю. Курс гривні відносно іноземних валют вираховується на основі середнього курсу з купівлі-продажу доларів США на міжнародному міжбанківському валютному ринку. Така операція виконується як комерційними банками так і НБУ. Спираючись курс долара США стосовно гривні, встановлюється курс інших оборотних валют. НБУ встановлює емісію грошей. Вводити в обіг розмінну монету і банкноти має повноваження лише НБУ. Національним банком регламентується безготівковий грошовий обіг за допомогою встановлення форм, стандартів, правил розрахунків банків, а також інших фізичних і юридичних осіб з використанням усіх типів документів. Обмін грошима виконується через

використання платіжних доручень, розрахункових чеків і векселів. Правила НБУ регулюють проведення операцій стосовно дорогоцінних металів та іноземної валюти.[1] Грошова система України є нестабільною через недосконалу роботу НБУ. Встановлені Національним банком України правила, форми і стандарти розрахунків потребують редагування, оскільки деякі з них дестабілізують грошову систему.

Головною проблемою грошової системи України у 1999р. була платіжна криза. Вона перешкождала нормальному функціонуванню грошового обороту та господарському життю. Великі капітали знаходилися у пасивному стані. Платіжна криза в Україні була штучною. Вона була створена певним колом осіб. В Україні підприємства платять за послуги банків більш як 80% від загальної суми. Тому грошовий капітал в Україні здійснює лише близько 10 оборотів за рік, в той час як в економічно розвинених країнах оборот становить близько 250 оборотів на рік [3]. «Раптовий спад рівня валютних резервів в Україні нагадує, що хитке зовнішнє становище України втримує її за крок від повномасштабної кризи платіжного балансу», – пише у своєму дослідженні Capital Economics, лондонська компанія, що займається макроекономічними дослідженнями.(2014 рік). Другим недоліком грошової системи України є те, що за діючим законодавством боргам не надають майнових прав. Тому підприємства не можуть переводити їх у гроші [4]. Розв'язати проблему платіжної кризи України, змінивши систему, може застосування векселів та інших оборотних документів. Через відсутність стабільного внутрішнього ринку порушується стабільність гривні – це третій вагомий недолік. Курс національної валюти постійно коливається, що погано впливає як на життя громадян, так і на ринкові відносини України. В Україні досі не розроблено план вирішення платіжної кризи.

Як підсумок маємо: грошова система України є дієздатною, але вона потребує удосконалення.

1. Нестеренко М. Роль Національного банку України в системі грошово-кредитного регулювання /Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. - 2012. - № 1. - С. 187-191.

2. «Економіка і суспільство»/ Батракова Т.І., Григор'єва О.М. «Особливості становлення та розвитку грошової системи в перехідній економіці». – 2016. –№7. – С.696-701.

3. Л.В. Левченко «Гроші та кредит»/Навчальний посібник: Центр навчальної літератури, Київ, 2011.

4. Грошово-кредитна політика в Україні : [навч. посіб.] / В.С. Стельмах [та ін.]. – К. : Знання, 2014.

5. Голубка С.М. «Економічна система» М.А. Балудянського. – Львів: Світ, 1998. – 229 с.

Сова В.І., студентка, спеціальність «Фінанси і кредит», 3 курс
ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж», м. Ірпінь, Україна

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

На сьогодні у світі налічується близько 240 держав і тільки 8-10 держав з них мають бездефіцитний бюджет. Україна в ряд цих держав не входить. Розгляд проблеми державного дефіциту нашої країни на сьогоднішній день є досить актуальною темою, оскільки він викликає ряд проблем, які необхідно вирішити.

Бюджетний дефіцит – це один із основних показників, який характеризує стан Державного бюджету України як фінансового плану держави і показує обсяг перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету) [1].

Даний показник є основним інструментом державної фінансово-кредитної політики, який суттєво впливає на соціально-економічний стан країни. Зростання бюджетного дефіциту спричиняє в країні посилення інфляційних процесів, кризу у сфері державних фінансів, грошової системи, зростання диференціації в доходах і, як наслідок, погіршення соціально-економічного стану в суспільстві [2].

Проаналізуємо динаміку Державного бюджету України за 2012–2016 роки у таблиці 1, використавши дані Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2012-2016 роки [3].

Таблиця 1 – Динаміка дефіциту державного бюджету України за 2012-2016 роки, млн. грн.

Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Доходи	346054,0	339226,9	357084,2	534694,8	616283,2
Видатки	395681,5	403456,1	430217,8	576911,4	684883,7
Кредитування	3817,7	477,5	4919,3	2950,9	1661,6
Дефіцит бюджету	53445,2	64706,7	78052,8	45167,5	70262,1

Складено автором за даними [3].

Як видно з табл.1, найбільшу суму дефіциту державного бюджету отримано у 2014 році, що свідчить про неефективну політику щодо управління формуванням доходів та видатків бюджету. Дещо менший дефіцит державного бюджету спостерігався в 2015 році, проте в 2016 році знову відбулося зростання даного показника. Органам державного управління варто для покращення ситуації вжити заходи щодо збалансування бюджету шляхом збільшення доходів та зменшення видатків.

Дефіцит державного бюджету склав 70 млрд. грн., що становить 84 % граничного обсягу, встановленого Законом про Державний бюджет України на 2016 рік. Порівняно з 2015 роком розмір дефіциту державного бюджету збільшився на 25 млрд. грн. У 2016 році бюджетно-податкова політика набула стимулюючого характеру і зробила свій внесок у відновлення економічного зростання в країні [4].

Протягом 2015-2016 рр. доходи бюджету мають тенденцію до зростання

разом із дефіцитом бюджету, причому останній зростає швидше, ніж доходи. Кредити міжнародних організацій лише збільшують дефіцит за рахунок нарощування зовнішнього державного боргу, що не є позитивною тенденцією дохідної частини бюджету.

Наявність дефіциту здебільшого є негативним явищем, але не свідчить про незбалансованість бюджету в цілому, оскільки в процесі його складання і затвердження визначаються джерела дефіцитного фінансування [5].

В останні роки Державний бюджет України приймається з дефіцитом. Ця політика спрямована на збільшення бюджетних видатків порівняно із залученнями доходами.

Серед найвагоміших причин бюджетної розбалансованості в Україні виділяють:

- недосконалість і неефективність податкового законодавства;
- значний обсяг тіньової економічної діяльності;
- суттєві витрати на ведення воєнних дій;
- чималий рівень безробіття;
- залучення й використання позик для покриття бюджетного дефіциту;
- зростання державного боргу з ризиком невиконання боргових зобов'язань;
- значний спад виробництва та інфляційні процеси;
- гальмування розвитку фінансової системи [6].

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що бюджетний дефіцит на сьогоднішній день досить актуальне та складне явище. Зменшення і подолання бюджетного дефіциту в Україні можливе лише шляхом ліквідації перелічених його причин виникнення.

Для того, щоб знизити бюджетний дефіцит необхідно: здійснювати заходи щодо вдосконалення податкової системи; залучати до інвестиційної сфери особисті заощадження населення; забезпечувати фінансову підтримку малого та середнього бізнесу; посилювати відповідальність суб'єктів господарювання та їх керівників за дотриманням вимог законодавства, своєчасність і повноту розрахунків з бюджетом та державними позабюджетними фондами; скоротити видаткову частини бюджету: зменшити витрати на фінансування управлінських структур; перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання; удосконалити нормативно-правове забезпечення бюджетного процесу.

На даний момент економіка України досить нестабільна, бюджет залишається дефіцитним та заборгованість держави велика. Через це країна може втратити економічну незалежність, в країні погіршується загальний стан економіки, що негативно відображається на рівні життя населення. Але завдяки методам усунення дисбалансу бюджету, а саме заходами, спрямованими на зростання ВВП, можливо стабілізувати та збалансувати бюджет України та економіку в цілому.

1. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження». – К., 2017. – 184 с.

2. Бурлачук Н.Ю. Дефіцит державного бюджету, основні причини та способи його подолання / Н.Ю. Бурлачук, Н.Н. Британська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73188>.
3. Бюджет України 2016. Статистичний збірник. – К., 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2016 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/sites/default/files/kv_iv_2016_monitoring_ukr_0.pdf.
5. Волошанюк Н.В. Дефіцит Державного бюджету України та проблеми управління ним / Н.В. Волошанюк, О.О. Мавдик // «Молодий вчений». – 2017. – №5. – С. 529-532.
6. Янів Л.М. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв'язання / Л.М. Янів, О.А. Зінченко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. Випуск 6 – 2013. – С. 144-153.

Спицька К.В., студентка економічного факультету, 2-го курсу
Фіногєєва О.В., викладач кафедри економічної теорії та маркетингу
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро,
Україна

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ФАКТОРІВ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

Інфляція є однією з найактуальніших проблем сучасної економіки в Україні. Вона пов'язана з такими економічними проблемами як безробіття, зайнятість населення. В період з радянської економіки до теперішніх умов інфляція стала набувати великих масштабів, які пов'язані насамперед з негативними соціально-економічними наслідками та проблемами у майбутньому розвитку країни як сучасної держави.

Дуже багато вчених-економістів дослідили причини виникнення, динаміку і наслідки інфляції. З них іноземні Дж. Кейнс, М. Фрідман, С. Фішер, вітчизняні М. Коваль, П. Єщенко. Вони аналізували механізми інфляції, планували впровадити ефективні методи боротьби з нею. Але з кожним новим етапом осучаснення економіки, інфляція має свої певні особливості, які потребують нових заходів антиінфляційної політики. [2]

Коли мова йде про інфляцію, мають на увазі індекс споживчих цін (ІСЦ), який вимірює зміну в часі вартості набору продовольчих та непродовольчих товарів та послуг, які споживаються домогосподарствами. Динаміка показує, що у 2010 році ІСЦ становив 109,1%, а за прогнозом в 2017 році – 129,64%. Слід зазначити, що інфляція різко уповільнилась у 2016 році до 12,4% (з 43,3% в 2015 році). Але при збереженні закономірностей розвитку, прогноз величини інфляції буде стрімко зростати.

НБУ в щоквартальному інфляційному звіті прогнозує уповільнення інфляції до 12,2%. (попередній прогноз – 9,1%). Перегляд прогнозу на 2017-2018 роки пов'язаний з прискоренням інфляції впродовж останніх місяців, а також появою нових проінфляційних факторів, як-то більш активне відновлення споживчого попиту, стрімке збільшення пенсійних виплат з IV кварталу 2017 року, заплановане підвищення мінімальної заробітної плати та акцизів на тютюнові вироби на початку 2018 року тощо. [1]

Сучасний стан інфляції виділяє три причини:

По-перше – курсові коливання. Падіння гривні стимулює інфляцію. Це пов'язано зі зниженням курсу долару на міжнародному валютному ринку, а у випадку з Україною це зменшить вплив обмінного курсу долару на споживчу інфляцію. Але зважаючи на те, що наприкінці кожного року, тобто у грудні, значно збільшуються витрати як державних, так і місцевих бюджетів, це може призвести до девальвації гривні.

По-друге, впровадження пенсійної реформи з 1.10.2017 року призвело до збільшення пенсій, що стимулює попит і призводить до зростання цін. Спираючись на економічні закономірності, цей факт може спричинити зростання цін приблизно на 0,5%. На початку 2017 року вже спостерігався такий самий ефект від підвищення мінімальної заробітної платні від 01.01.2017 року до 3200 грн. Протягом двох тижнів це спричинило зростання цін на продукти харчування, послуги та проїзд у громадському транспорті. Також можна додати зміну ціни на газ і, відповідно, опалювання приблизно на 19% (за вимогами МВФ). Це також може збільшити інфляцію приблизно на 0,5%. [1, 4]

По-третє – збільшення мінімальних цін на лікєро-горілчані вироби у зв'язку з тим, що вони не відповідають реальним витратам суб'єктів господарювання на виробництво та реалізацію алкогольних напоїв.

Саме ці фактори взагалі і вплинули на зміну цільових показників інфляції, що прогнозувались НБУ на початку цього року. Деякі з цих факторів мають тимчасовий характер, але вони значно збільшують ризик того, що інфляційну ситуацію буде важко врегулювати.

На макроекономічному рівні значний вплив на інфляцію мають кредитні трансші міжнародного фонду та прямі іноземні інвестиції у розвиток економіки. Ці фактори впливають на макроекономічні процеси держави в більш тривалому періоді. За даними Держкомстату вже у третьому кварталі цього року спостерігається поживавлення прямих іноземних інвестицій, як у банківську сферу, так і у реальний сектор економіки. За прогнозами активність інвестицій повинна збільшитись у зв'язку з тим, що знижуються ризики, пов'язані з військовим конфліктом на сході України. Якщо до цього додати отримання трансхів від міжнародного валютного фонду – це може призвести до зниження інфляції і відновлення економіки.

Незважаючи на прогнозування макроекономічних показників, статистика спростовує позитивний вплив на економічне зростання. Нижче наведені статистичні дані про накопичений підсумок динаміки індексу інфляції в Україні.

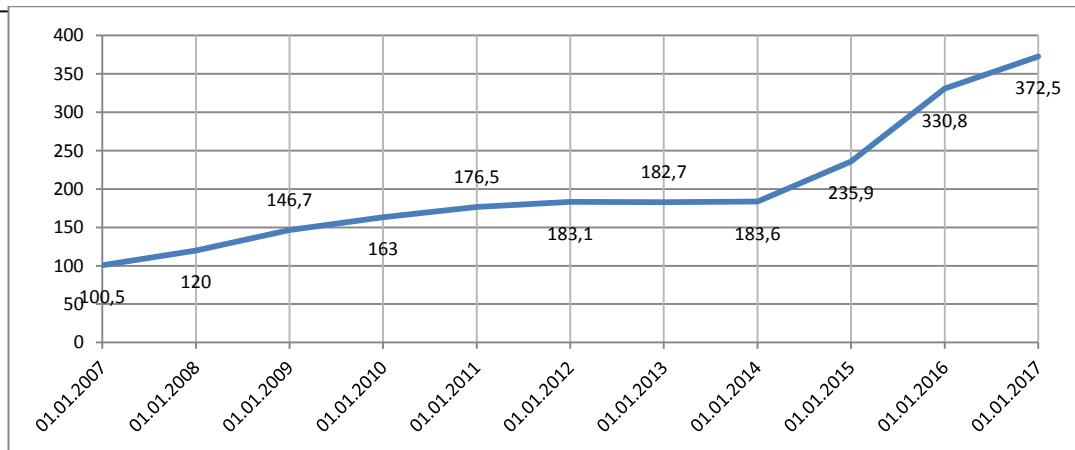

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції в Україні з 2007 року (накопичений підсумок). [3]

Протягом останніх десяти років всі зусилля, які застосовував уряд держави, НБУ, Міністерство фінансів, на жаль, не призвели до поліпшення ситуації з інфляцією. Хоча зараз уряд і планує деякі впровадження на законодавчому рівні заходів щодо уповільнення інфляції. Очікувати позитивних змін найближчі два-три роки не слід. Ані економічної, ані політичної можливості для стабілізації інфляції в Україні поки що немає (рис. 1). Це найбільш небезпечний процес, який впливає на всі соціально-економічні сфери та життя українців взагалі.

1. НБУ. Офіційне інтернет-представництво. [Електронний ресурс]. - <https://bank.gov.ua>
2. Шелудько Н. Макроекономіка: Підручник. Тема 25. Інфляція та антиінфляційне регулювання / Н. Шелудько // Економічна теорія. - 2014. - № 2. - С. 106-119.
3. Мінфін. Все про фінанси. [Електронний ресурс]. - <https://minfin.com.ua>
4. Петрик О. Інфляція в Україні та її прогнозування в Національному банку // Вісник Національного банку України. – 2012. – №5. – С. 8-12.

Столбова М.Ю.

Научный руководитель: Киевич А.В.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Беларусь

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Эффективное функционирование банковской системы в условиях рыночной экономики во многом зависит от организации в банках налоговой работы. В соответствии с действующим законодательством банки уплачивают следующие налоги:

- 1) налог на прибыль;
- 2) налог на недвижимость;
- 3) НДС;
- 4) земельный налог [1].

Также уплачиваются страховые взносы на обязательное социальное страхование наёмных работников, ставка 34% от фонда оплаты труда, обязательное страхование от несчастных случаев на производстве, ставка 0,6% от фонда оплаты труда.

Существенную долю в структуре налогообложения банков занимает подоходный налог с физических лиц, но применительно к данному налогу банк и выполняет исключительно функции налогового агента, взимая суммы налогов с доходов, полученных сотрудниками в виде заработной платы (за их счет), и перечисляя в бюджеты соответствующих уровней.

Суммарная доля земельного налога невелика, поэтому серьезного влияния на эффективность формирования финансовых результатов работы банка не окажут.

Из косвенных налогов банки уплачивают налог на добавленную стоимость по некоторым видам операций, не связанных с основной деятельностью. К таким операциям относят по передаче лизингодателем объекта финансовой аренды (лизинга) лизингополучателю и экспертизе банковских металлов, продаже юбилейных монет, бланков строгой отчетности, а также при осуществлении продажи основных фондов и нематериальных активов и т.п [2].

Налог на прибыль, налог на недвижимость, а также отчисления в фонд социальной защиты населения занимают наибольший удельный вес в структуре налогообложения банковской деятельности (95,1%), поэтому их стоит рассматривать в качестве основных для проведения анализа.

За 2016 год банки Республики Беларусь перечислили в бюджет 572,61 млн. рублей налоговых платежей, что по сравнению с 2015 годом меньше на 13,9%, что обусловлено нахождением 4 банков в стадии банкротства или ликвидации за анализируемый период. В структуре общих платежей их доля составила 2,8%.

Налог на прибыль в структуре платежей, поступивших в бюджет из банковского сектора, занимает 47,4% и увеличился за 2014-2016 годы в 2,2 раза. Данное увеличение обусловлено увеличением ставки налога на прибыль с 01.01.2015 года с 18% до 25%, а также созданием усовершенствованных технологий и их внедрением в сфере привлечения средств при помощи финансовых инструментов, которые обеспечивают рост прибыли банка.

Наибольшую долю по в общей сумме платежей по налогу на прибыль занимает ОАО «АСБ Беларусбанк». Так, в 2016 году удельный вес уплаченного налога составил 30,5%. За 2016 год сумма налога на прибыль сложилась в размере 82,8 млн рублей [3], что по сравнению с 2015 годом больше на 96,4%, а с 2014 годом – в 3,1 раза. Стоит отметить, что прибыль банка за 2014- 2016 годы увеличилась в 2,3 раза.

Значительный удельный вес в уплате налога на прибыль занимает «Приорбанк» ОАО. Сумма перечисленного в бюджет налога в 2016 году составила 51,3 млн рублей, что на 28,2% меньше, чем 2015 году. Данное сокращение связано с ростом операционных расходов банка на 22,8% или 31,4 млн рублей.

10,3 % занимает налог на прибыль ОАО «Белгазпромбанк», который в 2016 году увеличился по сравнению с 2014 и 2015 годом в 2,3 и 1,1 раза

соответственно. Рост суммы платежей объясняется ростом процентных доходов в 2014 году на 69,9%, в 2015 году – на 12,4%.

Отчисления в фонд социальной защиты населения из банковского сектора за 2016 год составили 45,2% и увеличились по сравнению с 2015 годом на 6,8%.

Наибольшая доля отчислений в фонд социальной защиты населения также приходится на ОАО «АСБ Беларусбанк» (37,7%). За анализируемый период их сумма возросла на 39,9 млн рублей или 18,2%, что обусловлено увеличением фонда оплаты труда на 5,8%.

Существенный удельный вес отчислений в ФСЗН принадлежит ОАО «Белагпропромбанк» (12,7%), который по сравнению с 2014 и 2015 годами сократился на 3,5 п.п. и 0,8 п.п. соответственно. Стоит отметить, что в связи с проводимой оптимизацией кадров, за 2016 год сумма отчислений составила 32,8 млн рублей, что на 7,5% и 0,1% меньше, чем в 2014 и 2015 годах.

Третьим по величине отчислений является «Приорбанк» ОАО. За 2016 год данный банк перечислил 21,7 млн рублей (8,4%), что на 36,3% больше в сравнении с 2015 годом.

Также значительное увеличение отчислений в ФСЗН за анализируемый период наблюдается у ОАО «Паритетбанк» (78,8%), ОАО «БНБ–Банк» (51,8%), ОАО «Белгазпромбанк» (32,3%), ЗАО «Альфа–Банк» (53,7%) и ОАО «Банк Москва–Минск» (52,3%), за счёт роста объемов оказываемых услуг и, соответственно, корректировкой заработной платы с учетом выполнения устанавливаемых показателей результативности работы и объемов продаж банковских продуктов.

Налог на недвижимость занимает 2,5% в структуре платежей банковского сектора в бюджет. За 2016 год общая сумма уплаченного налога составила 14,1 млн рублей, что в сопоставлении с 2015 годом больше на 15 тыс. рублей.

Доля налога на недвижимость ОАО «АСБ Беларусбанк» также является наибольшей в структуре платежей по данному виду налога. За 2014-2016 годы его доля увеличилась на 0,9 п.п. и на 01.01.2017 года составила 32,4%. Сумма уплаченного налога увеличилась в 2016 году по сравнению с 2014 годом на 10,4%, в сравнении с 2015 годом отклонение не изменилось (10,4%). Данное увеличение обусловлено увеличением стоимости объектов сверхнормативного незавершенного строительства на 91,1%.

Вторым по величине перечисленного налога на недвижимость является ОАО «Белагпропромбанк», который уплатил в 2016 году 3 млн рублей налога. Несмотря на высокий удельный вес в структуре (21,2%), сумма уплаченного налога на недвижимость с каждым годом снижается, что связано с уменьшением стоимости объектов сверхнормативного незавершенного строительства в 2016 году на 60,2%.

ОАО «Банк БелВЭБ» занимает 8,3% в структуре платежей по налогу на недвижимость. Данный удельный вес в 2016 году в сравнении с 2014 и 2015 годами снизился на 0,3 п.п. и 1,3 п.п. соответственно. Сумма уплаченного налога увеличилась на 0,1% по сравнению с 2014 годом и уменьшилась на 13,1 % в сопоставлении с 2015 годом.

Значительную долю по уплате налога в бюджет занимает ОАО «БПС-Сбербанк». За анализируемый период сумма уплаченного налога на недвижимость сократилась на 2,6%.

Резкий скачок в уплате налога на недвижимость в 2016 году наблюдается в ЗАО «ТК Банк». Так, в 2016 году сумма налога составила 169 тыс. рублей, что в 4,8 раза больше, чем в 2015 году. Увеличение налога на недвижимость объясняется, ростом остаточной стоимости зданий и сооружений банка в 4,8 раза.

Таким образом, можно выделить следующие проблемы налоговой системы Республики Беларусь:

- 1) большое количество налогов, сборов и отчислений увеличивает сумму налоговых выплат коммерческих банков, затрудняет процедуру налоговых изъятий;
- 2) нестабильность налогового законодательства создает сложности для плательщиков при исчислении налоговых платежей и приводит зачастую к штрафным санкциям;
- 3) высокую налоговую нагрузку, которая снижает доходы и прибыль банков.

Проблема налоговой нагрузки является предметом исследований научных трудов отечественных экономистов [4]. В Республике Беларусь не существует единого подхода к определению показателя уровня налогообложения банков и интерпретации данного показателя.

Направлениями совершенствования системы налогообложения банков Республики Беларусь могут выступать:

- 1) совершенствование налогового законодательства применительно к банковской сфере;
- 2) уточнение методологической и методической базы, которая должна в полной мере обеспечивать все необходимые условия для рационального и эффективного установления и взимания налогов и сборов в банковском бизнесе;
- 3) научное обоснование размера взимания и определения ставки налога;
- 4) упрощение механизма исчисления и взимания налогов, а также оптимизация налоговой нагрузки посредством более полного использования банками налогового менеджмента.

Таким образом, совершенствование налогового законодательства, уточнение методической и методологической базы, а также снижение налоговой нагрузки позволит улучшить систему налогообложения.

1. Налоговый кодекс Республики Беларусь (Общая часть) / Министерство по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2017.- Режим доступа: <http://www.nalog.gov.by/ru/common-part/>. — Дата доступа: 03.11.2017.

2. Банковский кодекс Республики Беларусь от 25 октября 2000 г. № 441-3 (в ред. Закона Республики Беларусь от 13.07.2012 № 416-3) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО "ЮрСпектр", Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

3. Информация о финансовом состоянии банков / Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2017.- Режим доступа: <https://www.nbrb.by/system/Banks/FinancialPosition/BalanceSheet>. — Дата доступа: 03.11.2017.

4. Алиев Б.Х., Аликберова А.М. Уровень налоговой нагрузки коммерческих банков как показатель степени государственного регулирования банковской деятельности / Б.Х. Алиев, А.М.Алибекова // Банковское дело. –2012.- № 40(520).- С.2.

Страпко Д.С.

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

РАЗВИТИЕ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Одной из наиболее динамично развивающихся сфер бизнеса в Республике Беларусь является страхование. Объемы страховых операций неуклонно возрастают, а страховые организации играют в экономике все более значимую роль. Обязательное страхование присутствует на всех страховых рынках. Вместе с тем, в странах с развитой рыночной экономикой обязательные виды страхования ускоряют развитие других видов страхования.

В современном понимании страхование представляет собой экономические отношения по формированию и использованию страхового фонда, предназначенного для возмещения ущерба, причиненного различного рода неблагоприятными событиями. В любом обществе возможны бедствия, влекущие за собой материальный ущерб или иной урон (утрата здоровья, трудоспособности, жизни), нанесенный юридическим и физическим лицам. Страхование одна из разновидностей человеческой предусмотрительности, направленной на сохранение материального благополучия при наступлении случайных и непредсказуемых событий.

Страхование является обязательным, если это предусмотрено законодательными актами Республики Беларусь, в которых определены виды, условия и порядок проведения страховых услуг. Инициатором обязательного страхования является государство, которое в форме закона обязывает юридических и физических лиц вносить средства для обеспечения общественных интересов [1].

В Республике Беларусь проведение обязательного страхования возлагается на государственную страховую организацию или страховщика, в уставном фонде которого доля государства составляет 50% и более. Абсолютным монополистом на рынке обязательного страхования является РУП "Белгосстрах", доля его участия в общем объеме занимает более 70%, при этом он имеет исключительное право осуществления некоторых видов обязательного страхования.

Отсутствие свободной конкуренции между государственными и частными страховыми компаниями (в том числе с иностранным капиталом), неполное использование рыночных принципов и подходов, приводит к завышению страховых тарифов, отсутствию стимулов к развитию прогрессивных страховых продуктов, недостаточно высокому качеству предоставления услуг и оперативности обслуживания.

Наибольшую долю взносов по обязательному страхованию занимают страхование от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний, а так же страхование гражданской ответственности владельцев транспортных средств. Это связано с большим количеством функционирующих организаций и растущим количеством владельцев транспортных средств, а также

с их активным выездом за пределы страны и заключением договоров ”Зеленая карта“.

В Беларуси наблюдается общий рост по обязательному страхованию, который произошел в основном из-за увеличения взносов по страхованию с государственной поддержкой урожая сельскохозяйственных культур, скота и птицы. Объем взносов в 2015 году увеличился на 20%, а в 2016 году ещё на 12%. При этом объем выплат в 2015 году вырос на 30%, а в 2016 году всего лишь на 3%.

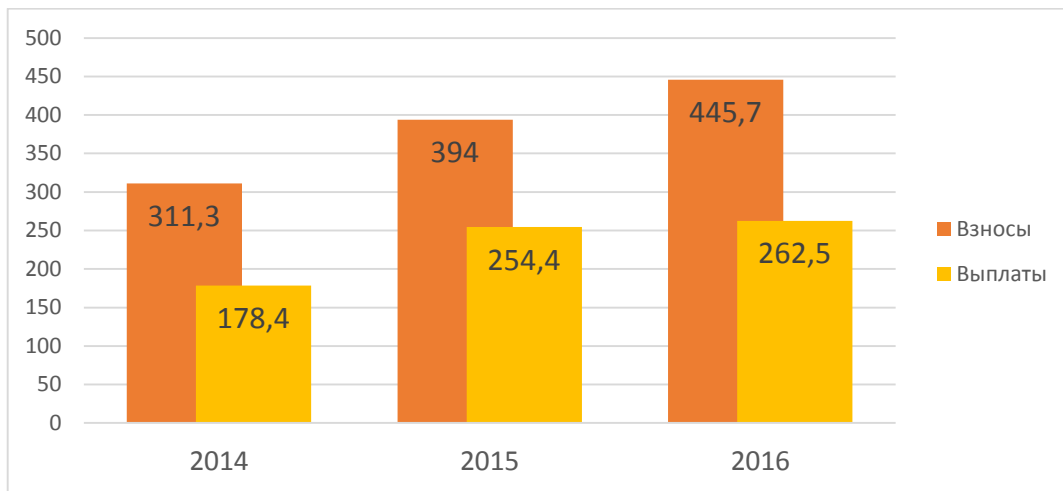

Рис. 1 - Динамика страховых взносов и выплат по обязательным видам страхования за 2014-2016 гг., млн.руб.

Примечание – Источник: собственная разработка на основе примечаний к бухгалтерским отчетностям страховых организаций [2].

Для обязательных видов страхования государство должно проводить тарифную политику, которая бы предусматривала регулирование тарифов, чтобы страховые компании с одной стороны не могли чрезмерно занижать тарифы, таким образом увеличивая риск своей деятельности и вероятность дестабилизации рынка, а с другой, не использовали бы обязательные виды страхования как средство получения чрезмерно высокой прибыли, несоответствующей нормам рынка.

Одним из важнейших факторов роста страхового рынка является дальнейшее увеличение количества видов обязательного страхования, основываясь на опыте стран зарубежья для Республики Беларусь, возможно введение новых видов обязательного страхования.

Рынок обязательного страхования имеет большое значение в экономическом развитии страны в силу некоторых факторов. В первую очередь потому, что обязательное страхование представляет собой наиболее эффективный способ уменьшения убытков с помощью регулирования рисков. Исходя из опыта стран зарубежья именно формирование обязательного страхования является основой для формирования страхового сектора в целом, а в следствии и формирования финансового рынка в странах с переходной

економікою, котрий в довгосрочній перспективі забезпечує устійливий економічний ріст.

1. Гражданский Кодекс Республики Беларусь Статья 817. Добровольное и обязательное страхование

2. Примечания к бухгалтерской отчетности 2014-2016 гг. «Белгосстрах», «ТАСК», «Белэксимигрант», «Промтрансінвест», «Белнефестрах», «Белкоопстрах».

Ткаченко В. О., студентка 2 курсу магістратури
ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

За останні роки внаслідок несприятливої демографічної ситуації в Україні, зменшення частки зайнятого населення, низького рівня оплати праці найманих працівників, збільшення співвідношення між працюючими та пенсіонерами на користь останніх існуюча солідарна система стала неспроможною швидко та в повному обсязі задовольнити потреби сучасності. Сучасний стан пенсійного забезпечення населення України є вкрай незадовільним, насамперед через недостатнє фінансування для його ефективного функціонування. Задля виведення пенсійної системи України з кризового стану необхідно реформувати існуючу солідарну систему, створити накопичувальну систему та сприяти розвитку системи добровільного пенсійного забезпечення.

Питання реформування національної пенсійної системи є важливою запорукою економічної стабільності в державі. Від того, наскільки ефективною і правильно організованою є пенсійна система в державі, залежить економічне благополуччя населення та стан економіки в цілому. Адже, за даними Державної служби статистики України, третина населення України – пенсіонери. Так, за перше півріччя 2017 року на обліку Пенсійного фонду України перебуває 11,49 млн. пенсіонерів, а загальна сума витрат Пенсійного фонду становила 92,7 97,37 млрд. гривень, що на 5% перевищує аналогічний показник 2016 року [1].

З 2004 року в Україні офіційно діє трирівнева система пенсійного забезпечення, яка складається з першого рівня (солідарної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування), другого рівня (накопичувальної системи загальнообов'язкового пенсійного страхування) і третього рівня (системи добровільних пенсій-них заощаджень).

Станом на сьогоднішній день реформування першого рівня досі не завершено, другий рівень досі не введено, третій рівень повільно розвивається без державної підтримки [2]. В Україні другий рівень пенсійної системи планувалось ввести з 2007 року, проте це й досі не зроблено. Третій рівень передбачає це приватне страхування пенсій через добровільне залучення коштів громадян і організацій у недержавні пенсійні фонди (НПФ), страхові компанії та

банківські установи. Наразі третій рівень повільно розвивається і обсяг пенсійних виплат, що здійснює НПФ є невеликим.

Існуюча в Україні солідарна пенсійна система передбачає утримання громадян пенсійного віку наступними поколіннями працюючих, то може ефективно функціонувати лише за умови розширеного відтворення поколінь. Для підвищення її фінансової стійкості і пошуку нових джерел фінансування, а також реалізації заходів

- розробити заходи, які сприятимуть сповільненню процесів «тінізації» доходів населення;

- поступово підвищити розмір заробітної плати та інших доходів населення.

У сучасних умовах рівень заробітної плати працівників не повною мірою відповідає вартості робочої сили. Заробітна плата працівників має надавати можливість сплачувати податки й страхові внески, підвищувати рівень споживання, а також робити відповідні заощадження в банківських установах, тим самим забезпечуючи фінансові ресурси для інвестування національної економіки;

- залучити суб'єктів господарювання, які працюють за спрощеною системою оподаткування до сплати пенсійних внесків. Для них також можливе запровадження пенсійних канікул на певний строк, з поетапним підвищенням сплати пенсійних внесків у майбутньому [3].

Таким чином, пенсійна реформа, у разі її комплексного проведення, створить справедливий механізм зростання пенсійних виплат, дозволить збудувати прозору пенсійну систему, а також сприятиме підвищенню індивідуальної зацікавленості громадян у сплаті страхових внесків, зокрема, у накопичувальному пенсійному забезпеченні. До того ж, процес ефективного формування та використання коштів Пенсійного фонду України суттєво вплине на зміцнення фінансової стабільності країни. Запровадження трирівневої пенсійної системи дозволить закласти міцний фундамент гідного пенсійного забезпечення громадян нинішніх та майбутніх поколінь. В країні з'явиться власне джерело довгострокових інвестиційних ресурсів, акумульованих накопичувальною складовою пенсійної системи.

1. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>.

2. Стратегія розвитку пенсійної системи, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2005 року № 525-р / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

3. Гура М. Пенсійна реформа: виклик для України / [за ред. М. Свенціцькі, І. Чапко, А. Єрмошенко]. – К.: Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки ПРООН, 2008. – 68 с. 14. Томенко М. Україні необхідна справедлива пенсійна реформа, а не підвищення пенсійного віку / М. Томенко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kz.com.ua/12072>.

Харченко А.О.

Кірейцева О.В., к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Трансфертне ціноутворення поєднує в собі дві економічні категорії «ціна» і «трансферт». Ціна – це грошове вираження вартості товару або форма вираження цінності благ, які проявляються в процесі обміну. Поняття трансферт трактується, як переведення товарів, послуг, грошових виплат, права власності. Але найчастіше термін «трансферт» використовують для позначення безоплатного руху грошових коштів або матеріальних цінностей між суб'єктами економічних відносин.

Більш розгорнуто трансфертна ціна розглядається як ціна, що встановлюється між асоційованими організаціями, за якої одна організація реалізує товари, нематеріальні активи і надає послуги іншій асоційованій організації [1].

Трансфертні ціни почали використовуватись за децентралізації управління в промислових фірмах США та Західної Європи в 20-30-і роки ХХ ст. Однією з перших запровадили такий тип цін американська автомобільна компанія «Дженерал моторс». Удосконалення форм консолідації капіталу, розвиток корпоративного законодавства та телекомунікаційних технологій сприяли створенню транснаціональних корпорацій та, як наслідок, розвитку трансфертного ціноутворення.

Розвиток транснаціональних корпорацій, як форми організації виробничих відносин, призвів до певної трансформації сутності поняття «трансфертна ціна». Це поняття все активніше використовується для позначення ціни, за якою товари та послуги передаються між господарюючими суб'єктами, що входять до складу певної транснаціональної корпорації. Зміст поняття «трансфертна ціна» поширюється на сферу міжгосподарських відносин [2, с. 157].

У свою чергу, трансфертне ціноутворення – це сукупність економічних відносин, які виникають у процесі визначення трансфертної ціни на будь-який об'єкт торгівлі між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії, якщо об'єкт торгівлі перетинає митний кордон.

Маніпулювання з трансфертними цінами транснаціональними корпораціями приводить до таких негативних наслідків у країнах діяльності ТНК:

- 1) витіснення слабкіших конкурентів, у тому числі національних виробників;
- 2) виникнення бар'єрів для виходу на ринок нових конкурентів;
- 3) монополізації певних ринків;
- 4) зниження надходжень до бюджетів країн тощо.

У зв'язку з цим міжнародні організації та країни діяльності ТНК впроваджують певні механізми контролю та регулювання трансфертного ціноутворення. Метою державного регулювання трансфертного ціноутворення є запровадження механізму контролю за об'єктивністю розрахунку та розподілу доходів і витрат корпорацій для забезпечення прозорості податкової політики транснаціональних корпорацій.

У сучасних умовах національні системи регулювання трансфертного ціноутворення розвинутих країн формуються значною мірою під впливом Організації економічного співробітництва та розвитку, одним з провідних напрямів діяльності якої є підтримка фінансової стабільності. Велику увагу Фіскальний комітет Організації економічного співробітництва та розвитку приділяє двом напрямам діяльності – трансфертному ціноутворенню та міжнародному оподаткуванню. При цьому трансфертне ціноутворення розглядається не лише через призму оптимізації податкових надходжень, але й з погляду прозорого ставлення до ТНК, передбачаючи, перш за все, уникнення подвійного оподаткування [3, с. 106].

Економічна сутність проблеми, яка обумовлює необхідність державного втручання у механізм формування трансфертних цін, показана у табл. 1.

Таблиця 1 – Розрахунки використання трансфертних цін за 2016 рік [1]

Назва статті	Материнська компанія США	Дочірнє підприємство Канада	Материнська компанія США	Дочірнє підприємство Канада
Продаж	80	100	65	100
Собівартість	40	80	40	65
Валовий прибуток	40	20	25	35
Витрати	20	15	20	15
Операційний прибуток	20	5	5	20
Ставка податку, %	35	34	35	34
Податкова заборгованість	7	1,7	1,75	6,8
Підсумок		8,7		8,55

Припустимо, що собівартість товару дорівнює 40 дол. за одиницю, загальні витрати материнської компанії становлять 20 дол. на одиницю, а дочірнього підприємства 15 дол. З розрахунків видно, що під час зниження трансфертних цін знижується податкова заборгованість (з 8,7 до 8,55 дол).

У свою чергу, в кожній з країн, в яких веде діяльність транснаціональна корпорація, знижуються надходження до державних бюджетів, тобто: внаслідок зміни трансфертної ціни між материнською компанією у США та дочірнім підприємством у Канаді надходження до бюджету США зменшаться на 5,25 дол. за одиницю продукції, однак до бюджету Канади, навпаки, збільшаться на 5,1 дол. за одиницю продукції.

Таким чином, розглянувши вплив трансфертного ціноутворення на економіку країни, який передбачає зниження податкового навантаження транснаціональних компаній за допомогою використання трансфертних цін та, як наслідок, зменшення податкових надходжень до державних бюджетів країн. Внаслідок чого вводиться контроль за об'єктивністю розрахунку та розподілу

доходів і витрат корпорацій для забезпечення прозорості податкової політики транснаціональних корпорацій та створюються системи регулювання трансфертного ціноутворення в країнах.

1. Богацька Н. М. Суть трансфертного ціноутворення та його функції [Електронний ресурс] / Н. М. Богацька, О. Г. Малогулко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_DNI_2016/Economics/32958.doc.htm.

2. Задоя А. О. Трансфертне ціноутворення у міжнародному бізнесі / А. О. Задоя, С. А. Венгер // Академічний огляд. – 2015. – № 2 (35). – С. 157.

3. Макаренко М. І. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках: монографія / М. І. Макаренко, Т. Г. Савченко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2016. – С. 106.

Хрещик В. С.,

Научный руководитель: Киевич А.В., д. э. н., профессор

Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ПЛАТЕЖЕЙ ЗА ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Доходы и расходы государственного бюджета являются важнейшим элементом бюджетной системы Республики Беларусь. Доходами являются те деньги, что поступают в бюджет безвозмездно и безвозвратно. Одним из основных вариантов формирования доходов бюджета являются доходы от налогов, которые взимаются как центральными органами власти, так и региональными.

Налоговые платежи в доходах бюджета Республики Беларусь за 2014-2016гг. изменяются неоднозначно. А именно экологический налог в 2016 г. увеличился по сравнению с 2015 г. на 6,5% или на 84,4 млрд руб., что в свою очередь связано с увеличением загрязненных сточных вод за данный период времени. Однако, за 2014-2016гг доходы в бюджете от данного налога сократились, что связано с сокращением налоговой базы, а именно фактического объема хранения, захоронения отходов производства и выбросов загрязняющих веществ в атмосферный воздух за анализируемый период. Также стоит отметить, что доля экологического налога в общей сумме доходов в государственный бюджет за 2014-2016 гг. сократилась на 0,2 п.п.

Снижение суммы экологического налога в доходах бюджета государства произошло также в результате *исключения ввоза на территорию Республики Беларусь озоноразрушающих веществ, в т.ч. содержащихся в продукции с 01.01.2016 г. из п. 1 ст. 205 НК, содержащего перечень объектов обложения экологическим налогом [1].*

Кроме того, ставки экологического налога за выбросы загрязняющих веществ в атмосферный воздух 1-го класса опасности и за выбросы веществ, для которых не определены классы опасности, не установлены. Поэтому такие выбросы загрязняющих веществ не облагаются указанным налогом.

Наблюдается рост среди налоговых доходов за добычу (изъятие) природных ресурсов за 2015г. данный показатель возрос на 1661,6 млрд руб. или на 49,1% за счет увеличения средневзвешенной цены за 1 тонну реализации калийных удобрений на внутреннем рынке и при экспорте в среднем на 34,5 %, а также повышения ставок налога за добычу (изъятие) природных ресурсов в отношении соли калийной, а в 2016г. данный налог сократился на 5,1%. Однако, за 2014-2016гг. доля налога в общей сумме доходов бюджета увеличился на 0,2 п.п. Рост налога на добычу природных ресурсов за анализируемый период составил 41,4%.

Существенно изменилась за 2014-2016гг. сумма земельного налога, за данный период они увеличились в 2,2 раза. В 2015 г. по сравнению с предыдущим годом возросли на 1400,1 млрд руб. или на 49,9%, в 2016 г. - 46,5%, в свою очередь доля земельного налога в общей сумме доходов республиканского бюджета возросла на 0,9 п.п.

Данный рост во многом обусловлен тем, что с 1 января 2016 г. областные (Минский городской) Советы депутатов вправе увеличивать ставки земельного налога до 10 раз в отношении земельных участков (части земельного участка), занятых капитальными строениями (зданиями, сооружениями), их частями, включенными в перечень неиспользуемого или неэффективно используемого имущества [8].

Одним из важнейших показателей функционирования налоговой системы является уровень налоговой нагрузки на экономику. Его величина, согласно международной практике, рассчитывается как отношение налоговых доходов консолидированного бюджета к валовому внутреннему продукту.

Рассмотрим величину налоговой нагрузки (платежей за природопользование) на экономику Республики Беларусь в 2015-2016г. в таблице.

Таблица 1 – Динамика изменения налоговой нагрузки на экономику Республики Беларусь платежей за природопользование в 2015-2016гг.

Наименование платежа	2015 г., % к ВВП	2016 г., % к ВВП	Отклонение, п.п.
налог за добычу (изъятие) природных ресурсов)	0,6	0,5	-0,1
земельный налог	0,5	0,7	0,2
экологический налог	0,1	0,1	–

Примечание - Источник: собственная разработка на основании [2,3]

Согласно данным, представленным в таблице вклад группы налогов за добычу (изъятие) природных ресурсов в формирование налоговой нагрузки составил всего 0,5 % в ВВП и по сравнению с 2015 годом сократился на 0,1 п.п.

Доля земельного налога в ВВП выросла с 0,5 % до 0,7 %, а поступления – в 1,4 раза. Положительная динамика данного налога связана с предоставлением права с 2016 года местным Советам депутатов увеличивать ставки налогов до 10 раз (ранее ограничение составляло до 5 раз) в отношении неиспользуемого и неэффективно используемого имущества, а также в отношении земельных

участков, занятых капитальными строениями, их частями, включенными в перечень неиспользуемого (неэффективно используемого) имущества. Кроме того, увеличены ставки земельного налога (с 0,55 % до 0,7 %) по земельным участкам, на которых расположены рынки (за исключением автомобильных) и торговые центры (комплексы), включая автостоянки. Также с 2016 года в отношении указанных налогов отменен и ограничен ряд льгот. Так, отменены льготы в отношении объектов туризма и земельных участков, предоставленных туристическим организациям [10].

По экологическому налогу доля в ВВП сохранилась на уровне 2015 года (0,1 %), что связано с практически одинаковой тенденцией увеличения суммы экологического налога и суммы ВВП на 6,5% и на 5,6% соответственно.

Таким образом, после проведенного анализа развития платежей за природопользование в 2014-2016гг, можно сделать вывод о том, что за данный период времени наблюдается рост доли земельного налога и налога за добычу(изъятие) природных ресурсов, однако сумма экологического налога сократилась по ряду вышеперечисленных причин. Стоит также отметить, что в 2015-2016гг. налоговая нагрузка на экономику от налога на добычу сократилась, от земельного налога возросла, а от экологического налога за данный период времени не изменилась.

1. Разъяснение Инспекции Министерства по налогам и сборам Республики Беларусь по Гродненской области "Об уплате земельного налога в отношении земельных участков, занятых неиспользуемыми (неэффективно используемыми) капитальными строениями" / Министерство по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2017. - Режим доступа: <http://www.nalog.gov.by/ru/vopr-otv-vitebsk/view/ob-uvelichenii-stavok-zemel'nogo-naloga-i-naloga-na-nedvizhimost-21106/> — Дата доступа: 28.10.2017;

2. О налоговой нагрузке на экономику в 2015 году / Министерство по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2017. - Режим доступа: <http://www.nalog.gov.by/ru/nalog-nagruzka-economica-ru/>— Дата доступа: 28.10.2017;

3. О налоговой нагрузке на экономику в 2016 году / Министерство по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2017. - Режим доступа: <http://www.nalog.gov.by/ru/nalog-nagruzka-economica-ru/>— Дата доступа: 28.10.2017.

Чернишева В. А., студентка 3 курсу економічного факультету,
спеціальність «Міжнародна економіка»

Захарченко Н. В., к.е.н., доцент кафедри «Фінанси і маркетинг»

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Економіка України на сьогодні переживає надзвичайно складний період і потребує термінових ефективних перетворень. Для забезпечення динамічного розвитку вітчизняної економіки, підвищення рівня і якості життя людей, соціальних стандартів, фінансово-економічної безпеки суб'єктів економічних

відносин можна лише завдяки економному та ефективному використанню державних фінансів.

Значний внесок у теорію державних фінансів, їх місця та ролі у фінансовій системі зробили такі відомі учені, як А. Вагнер, Дж. Гелбрейт, Дж. М. Кейнс, Ф. Нітті, П. Самуельсон, Дж. Стігліц та ін. Відомі дослідження вітчизняних науковців А. Даниленка, В. Базилевича, О. Василика, В. Зимовця, М. Карліна, С. Ковальчука, В. Кудряшова, В. Опаріна, О. Романенка та ін.

Державні фінанси – це система грошових фондів, зосереджених у власності держави і призначених для виконання властивих їй функцій, а також сукупність форм і методів, за допомогою яких ці функції реалізуються [1, с. 10].

Центральною ланкою державних фінансів є державний бюджет як централізований грошовий фонд уряду, який він використовує для фінансування реалізації державних функцій. Бюджет як фінансовий план державних витрат і джерел їхнього покриття відіграє важливу роль у діяльності держави. Він визначає її можливості й пріоритети розвитку, роль і форми реалізації закріплених за нею функцій [2, с. 97].

Державні фінанси функціонують на загальнодержавному, регіональному й місцевому рівнях і включають бюджет, позабюджетні фонди, державний кредит, фінанси державних і муніципальних підприємств.

Основні прояви діяльності фінансів:

- Вплив на інтереси суб'єктів розподільних відносин і регулювання різних напрямів соціально-економічного характеру
- Відіграють провідну роль у системі керування економікою
- Регулювання різних фінансових методів формування фінансових ресурсів
- Забезпечення розподілу ВВП
- Утворення системи фінансових показників, які є індикаторами становища в економічних та соціальних сферах життя
- Забезпечують безперервність відтворення виробництва за допомогою кругообігу фінансових ресурсів

Головне призначення державних фінансів – за допомогою різних фінансових інституцій сприяти успішному економічному й соціальному розвитку держави, забезпеченню прав і свобод людини.

У практичній діяльності контрольна функція знаходить свій прояв у фінансовому контролі. Фінансовий контроль є необхідним через те що кожен суб'єкт фінансових відносин прагне отримати найбільшу вигоду.

На фінансову систему покладено певні завдання, а саме:

1. Сприяти економічній стабільності в країні;
2. Трансформувати економічні відносини на основі економічного зростання та орієнтації на ринкову економіку.
3. Адаптація фінансової системи до ринкових перетворень.
4. Сприяти інвестиційним проектам, що відіграють важливу роль для функціонування ринку капіталів.
5. Розв'язувати соціально-економічні завдання.

Це досягається через методи і форми мобілізації фінансових ресурсів у розпорядження держави та використання їх для розвитку економіки в цілому,

підтримки населення, утримування армії та органів усіх ланок влади, досягнення національної безпеки.

Необхідність державних фінансів зумовлюється тим, що деякі потреби населення не можливо задовольнити за допомогою ринкового механізму, тобто через попит і пропозицію, а також особисто кожним громадянином, тому таке фінансування зазвичай забезпечується з боку держави, незалежно від економічної системи.

Зокрема, держава повинна забезпечувати захист деяких сегментів населення, які на ринку входять до числа споживачів — інваліди, діти, престарілі.

Основними передумовами функціонування державних фінансів є забезпечення загальних потреб населення, серед них виділяють:

- Потрібність у перебудові економіки;
- Регулювання процесів соціальної та економічної сфери життя;
- Безпека та оборона нації;
- Розвиток соціального забезпечення;
- Розвиток суспільних потреб населення;
- Проведення наукових досліджень;
- Призначення і роль державних фінансів. [1, с. 10].

Серед витрат з Українського бюджету на загальні проблеми населення можна виділити такі показники (табл. 1).

Таблиця 1 – Витрати з Українського бюджету на загальні проблеми населення

	2016р. млн. грн.	2016р. %	2015р. млн. грн.	2015р. %	2014р. млн. грн.	2014р. %
Загальнодержавні функції	117925,6	17.22%	103116,7	17.87%	65825,8	15.30%
Оборона	59348,9	8.67%	52005,2	9.01%	27363,4	6.36%
Безпека, суспільний порядок	71671,1	10.47%	54643,4	9.47%	44619,0	10.37%
Економічна діяльність	31412,3	4.59%	37135,4	6.44%	34410,7	8.00%
Освіта	34825,4	5.09%	30185,7	5.23%	28677,9	6.67%
Соціальний захист та забезпечення	151965,5	22.19%	103700,9	17.98%	80558,2	18.72%
Охорона здоров'я	12456,3	1.82%	11450,4	1.98%	10580,8	2.46%
Духовний та фізичний розвиток	4958,9	0.72%	6619,2	1.15%	4872,4	1.13%
Охорона навколишнього середовища	4771,6	0.70%	4053,0	0.70%	2597,0	0.60%

Джерело: сформовано авторами на основі [3].

Якщо проаналізувати показники можна виділити значне підвищення з 2014р. витрат державного бюджету на загальнодержавні функції (+1,92 %),

соціальний захист та забезпечення (+3,47 %) та скорочення з 2014р. обсягу на такі сфери як економічна діяльність(-3,47 %), охорона здоров'я (-0,64 %), духовний та фізичний розвиток(-0,41%) та освіта (-1,58 %).

За даними таблиці ми можемо виявити, що відсоток фінансування оборони значно виріс з 2014р. на 2015р.- це свідчить про нагальність даної проблеми. На нацбезпеку та оборону в бюджеті 2017 року передбачено 130 млрд. гривень, або 5% від ВВП. Це більше, ніж у поточному році на 13,8%. МВС дістанеться 46,2 млрд. грн, тобто на 12% більше, ніж у поточному році. На Національну поліцію піде 15,5 млрд. грн. Бюджет Міноборони в 2017 році може зрости на 15% - до 64,4 млрд. гривень. Служба безпеки отримає приблизно стільки ж, як і в цьому році - 6,2 млрд грн, з них 11,460 млн – на Антитерористичний центр. Фінансування Служби зовнішньої розвідки майже не змінилося - 950,040 млн. проти 952,587 млн. у бюджеті 2016 року.

На сьогоднішній день постає питання про реформування системи доходів та видатків державного бюджету України з метою зміцнення та прискорення економічного розвитку країни. Сучасні реалії функціонування державних фінансів України свідчать про загострення кризового стану, що зумовлено як накопиченими у попередні роки макроекономічними дисбалансами, так і наслідками політичної нестабільності. Нині проблема побудови ефективно діючої системи державних фінансів надзвичайно актуальна в умовах циклічних коливань економіки, спаду виробничого потенціалу, зниження рівня життя суспільства та погіршення конкурентоспроможності нашої держави. [5, с. 61].

Основним завданням є побудова оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів із метою прискорення зростання матеріального виробництва й добробуту населення. Для побудови такої моделі треба визначити рівень втручання держави у господарську діяльність виробничих структур і рівень зобов'язань держави в питаннях соціального забезпечення своїх громадян. Від цих факторів залежить, яка частка валового внутрішнього продукту має зосереджуватися у фінансових інституціях, створюваних державою.

1. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик ; за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : Атіка, 2002. – 368 с.

2. Стоян, В. Бюджет і бюджетна політика держави / В. Стоян // Світ фінансів. – 2005. – Вип. 1. – С. 95–101

3. Статистична інформація Міністерства Фінансів України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. – Режим доступу : <https://minfin.com.ua/>

4. Журнал « Фінанси України» випуск 2002/1, 2002/2, 2002/3.

5. Малік Є. О., Табакова Т. В. «Сучасний стан державних фінансів України: пріоритети, стратегія та ризики» / Проблеми економіки № 3, 2016

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ**

**Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами».
Луцький НТУ**

7 грудня 2017 року

Частина 1

**Відповідальний за випуск:
д.е.н., доцент Шубалий О.М.**

**Відповідальний секретар:
Хомік В.В.**

Матеріали подано в авторській редакції

Підписано до друку 15.12.2017 р.

Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. _____ Обл.-вид. арк. _____

Тираж 300 прим. Зам. № _____

Редакційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – РВВ Луцького НТУ